Michael Isikoff
David Corn

RUS RULETİ

Putin'in Amerika ile Savaşı ve Donald Trump'ın Seçilmesinin İçyüzü

PANAMA

RUS RULETİ

PUTİN'İN AMERİKA İLE SAVAŞI VE DONALD TRUMP'IN SEÇİLMESİNİN İÇYÜZÜ

MICHAEL ISIKOFF

VE

DAVID CORN

PANAMA

RUS RULETİ

Putin'in Amerika ile Savaşı ve Donald Trump'ın Seçilmesinin İçyüzü

Michael Isikoff - David Corn

Panama Yayın No: 399

ISBN: 978-605-2221-47-1

Kitabın Orijinal Adı
Russian Roulette: The Inside Story of Putin's War on America and the Election of Donald Trump

Çeviren
Anıl Can Çetinkaya

Genel Yayın Yönetmeni
Caner Vural

Kitap Editörü
Oğuz Özteker

Kapak Tasarımı
Leyla Çelik

Birinci Baskı: Ekim 2018

Baskı-Cilt: Ayrıntı Matbaası
Sertifika No: 13987
Yayıncı Sertifika No: 18439

Copyright © 2018 by Michael Isikoff and David Corn
Bu kitabın Türkçe yayın hakları Panama Yayıncılık'a aittir.
Yayınevinden izin almaksızın kısmen ya da tamamen alıntı yapılamaz, kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Panama Yayıncılık
Yüksel Caddesi 7A/7
Kızılay-ANKARA
Tel-Fax: (0.312) 432 14 89
www.panamayayincilik.com
info@panamayayincilik.com

Depo
Libya Caddesi 25/B
Küçükesat-ANKARA

RUS RULETİ

PUTİN'İN AMERİKA İLE SAVAŞI VE DONALD TRUMP'IN SEÇİLMESİNİN İÇYÜZÜ

MICHAEL ISIKOFF

VE

DAVID CORN

Michael Isikoff, *Washington Post, Newsweek* ve *NBC News* için çalışmış bir araştırmacı gazetecidir. İki adet *New York Times* çok satan kitabının yazarıdır; *Uncovering Clinton: A Reporter's Story ve Hubris: The Inside Story of Spin, Scandal, and the Selling of the Iraq War* (David Corn ile birlikte yazmıştır). MSNBC, CNN ve diğer birkaç televizyon kanalının konuşma programlarına sıklıklı katılmaktadır. Isikoff, *Yahoo News*'un araştırmalar baş muhabiridir.

David Corn, deneyimli bir Washington gazetecisi ve yorumcusudur. *Mother Jones* dergisinin Washington büro şefidir ve MSNBC için analizler yapmaktadır. Üç adet *New York Times* çok satan kitabının yazarıdır. *Showdown: The Inside Story of How Obama Battled the GOP to Set Up the 2012 Election ve Hubris: The Inside Story of Spin, Scandal, and the Selling of the Iraq War* (Michael Isikoff ile birlikte yazmıştır). Ayrıca bir biyografisi, *Blond Ghost: Ted Shackley and the CIA's Crusades* ve bir de romanı bulunmaktadır, *Deep Background*.

Mary Ann ve Zach'e ithaf edilmiştir.

—M.I.

Amarins, Maaike ve Welmoed'e ithaf edilmiştir.

—D.C.

İÇİNDEKİLER

Giriş: "Şantaj bu" 11

1. "Bay Putin, Bay Trump ile tanışmak istiyor." 15
2. "Putin'i bu kadar kızdıracağını tahmin edemedik." 39
3. "Clinton bize mesaj attığı için mi buradayız? 59
4. "Beni tanımıyorsunuz ama ben bir trol çiftliğinde çalışıyorum." 75
5. "Bu, Watergate Skandalı'nın yeni versiyonudur." 93
6. "Felix Sater, düşünmem gerekiyor." 113
7. "On beş yıldır Rus yardakçısı o." 133
8. "Listeye o nasıl girdi?" 147
9. "Bahsettiğin şeyse, bayıldım." 165
10. "WikiLeaks'in önünde çok büyük bir yıl var." 177
11. "Bunu genel merkeze bildirmem gerekiyor." 193
12. "Ukrayna'nın kanun değişikliğine gelecek olursak, mükemmel bir çalışma." 213
13. "Bir dahaki sefere çayıma polonyum katacaklar." 231
14. "Geri durmamız söylendi." 247
15. "Kurban olarak beni ortaya attı." 267
16. "Bu bilgileri kimin hacklediğinin bir önemi var mı?" 287
17. "Ayrıca yüz seksen kilo ağırlığıyla yatağında oturan biri de olabilirdi, tamam mı?" 299
18. "Sadece Rusya'nın üst düzey yetkilileri bu faaliyetlere izin verebilirdi." 321
19. "Politik sabotaja uğradık." 335
20. "Batı dünyasının gerçek sıfırlaması." 349
21. "Kötü bir his vardı içimizde... *Homeland* dizisinin bir sezonu gibiydi." 371

Son Söz "Aman Tanrım, lütfen bunu durdurur musun?" 393

Teşekkür 407

Notlar 413

GİRİŞ

"Şantaj bu."

Donald Trump en baştan beri şüphelenmişti.

6 Haziran 2017, akşamüstüydü. Seçilmiş başkan, iki saat boyunca Trump Tower'daki konferans odasında oturmuş ve ABD İstihbarat Topluluğunun liderlerini dinlemişti. Rusya hükûmetinin, ülkenin siyasi sistemini bozmak ve onun ABD başkanı seçilmesini sağlamak için gizlice ve gayet ciddi nüfuz kullandığını öğrenmişti. Trump, toplantı süresince sinirlerine hâkim olmuştu. Arada sorular sormuş, şüphelerini dile getirmişti. Hillary'ye karşı kasım ayında kazandığı zaferin lekeletilmeye ve başkanlığına zarar verilmeye çalışıldığını düşünerek, bütün bunların yalan olabileceği fikrine sıkıca tutundu.

Casus yöneticileri Ulusal İstihbarat Direktörü James Clapper, CIA Direktörü John Brennan ve Ulusal Güvenlik Dairesi Şefi Amiral Michael Rogers odayı terk ettiğinde, tek kişi orada kaldı. FBI Direktörü James Comey, Trump'a bir şey verdi. Bu, eski bir İngiliz casus tarafından hazırlanmış, Trump ve kampanyasının Moskova ile aktif olarak işbirliği yaptığına dair iddialarda bulunan, iki sayfalık özet rapordu. Notlara göre Rusya istihbaratı, Trump hakkında kendisine şantaj yapabilecek kadar belge toplamıştı. Bunlara, Moskova'daki otel odasında bir fahişeyle yaşadığı uygunsuz davranışların videosu da dâhildi. Comey, Trump'a FBI'ın bu bilgiyi vermesinin ille de gerçek oldu-

ğuna inandığı anlamına gelmediğini açıkladı. Hatta Büro, ayrıntıların hiçbirini teyit edememişti. Comey de Trump'a, kişisel olarak soruşturma altında olmadığını söyledi. Ama belgeler medyada geziyordu ve her an ortaya çıkabilirdi. Comey'in dediğine göre, istihbarat servisi sadece önceden haber vermek istemişti.

Comey ayrıldığında, Trump öfkelenmişti. Yardımcılarına dönüp "Saçmalık," dedi. Bunların hiçbiri doğru değildi. Dolayısıyla Comey'in bu görüşmeyi niçin yaptığını düşündü. Birden her şey Trump'a mantıklı geldi. Neler olduğunu anlıyordu.

Trump, "Şantaj bu," diye haykırdı. Ona şantaj yapıyorlardı. Comey, hiç şüphesiz diğerlerinin de onayıyla, bir mesaj vermeye çalışıyordu. Ellerinde ona karşı bir şey vardı.

Trump daha önce de böyle bir şey görmüştü. Mafya için iş bitiricilik yapan eski akıl hocası Roy Cohn, bu işin nasıl yürüdüğünü bilirdi. Comey'in en ünlü selefi J. Edgar Hoover da politikacılara ve ünlülere, elinde New York'taki kariyerlerini bitirebilecek bilgiler bulundurduğunu çıtlatırdı.

Trump, şimdi de Comey ve diğerlerinin aynı şeyi ona yapmaya çalıştığını düşünüyordu. Ancak buna izin vermeyecekti.

Trump'ın o günkü öfkesi, Amerika tarihindeki en çalkantılı başkanlıklardan birinin oluşmasına yardım etti. Ofisteki ilk yılında politik düşmanlarına tuhaf tweetlerle saldırarak, dürüstlüğü, becerisi ve hatta zihinsel durumu hakkında yorum yapanlara 'sahte haber' yaftasını yapıştırdı. Bu karmaşa, genel olarak Rusya'nın 2016 seçimlerine

müdahale etmesiyle ilgili sonu gelmeyen soruşturmalarla alakalıydı. Trump'ı en çok kızdıran konu buydu. Kendisine düşmanlık edenlerin ortak söylemi Rusya olmuştu. Başkanlığının ilk günahıydı. Hem kendi meşruluğu, hem de ülkenin gizli bilgileri hakkında sorular sorulmasını sağlayan bir skandaldı. Yine de Trump, Rusya'nın müdahalesini gerçek ve önemli bir olay görmeyi reddetti. Bu konudaki soruşturmaların tek amacının, kendisini yok etmek olduğunu düşünüyordu.

Ancak Rusya skandalı on yıllar öncesine dayanıyordu. Yıllar boyunca Trump, Rusya'da iş anlaşmaları yapmış ve başkanlık kampanyasının ilk aylarında da buna devam etmişti. Bu da otokrat, baskıcı ve tehlikeli Rusya lideri Vladimir Putin ile ne tür bir ilişki kuracağını gösteriyordu. Trump–Rusya masalı, ABD ile Rusya arasındaki ve Moskova'nın 2016 yılında stratejik avantaj elde etmek için siber gölgeler altına taşıdığı Soğuk Savaş sonrası jeopolitik çatışmanın derinlerine kök salmıştı.

Trump'ın, Putin'in Amerikan demokrasisine karşı olan savaşını kabul etmemesiyle ya da etmek istememesiyle, bütün hikâyeyi bir araya getirmek hükûmet soruşturmacılarına ve gazetecilere kaldı. Tamamlanması yıllar sürebilecek bir girişimdi. Elinizdeki kitap, bunun ilk adımıdır. Trump skandalı nasıl görürse görsün, kesin olan bir şey vardı: Gelecekteki bir müdahaleyi önlemek için Amerikan halkı ve liderleri yaşananları bilmeli ve bunlarla yüzleşmeliydi. Titiz bir araştırma ulusal bir gereklilikti.

1. BÖLÜM

"Bay Putin, Bay Trump ile tanışmak istiyor."

Moskova'da 9 Ekim 2013'ün öğleden sonrasıydı ve Donald Trump endişelenmeye başlamıştı.

Rusya'nın başkentindeki ikinci günüydü. Atılgan iş insanı ve televizyondaki realite programı yıldızı, o akşam Moskova'nın Crocus Belediye Binası'nda yapılacak olan Kâinat Güzellik Yarışması'nın reklamını yapıp duruyordu. Seksen altı ülkeden katılan kadınlar, dünya genelindeki bir milyar seyirci tarafından televizyondan izlenecek ve puanlanacaktı.

Trump yarışmayı on yedi yıl önce, NBC ile ortaklaşa satın almıştı. En önemli programlarından biriydi ve her yıl milyonlarca dolar kâr getiriyordu. Gelirin yanı sıra, ünlü bir playboy olarak yansıttığı imajını da pekiştiriyordu. Trump, Rusya'nın başkentindeyken bazı büyük iş fırsatlarını da kollamaktaydı. Moskova'da on yıllar boyunca büyük çaplı projeler gerçekleştirmeyi denemiş ama başarısız olmuştu. Kâinat Güzellik Yarışması'nın çalışanları, Trump'ın Moskova'da bulunmasının asıl sebebinin yarışma değil iş imkânları olduğunu biliyordu.

Yine de o gün öğleden sonra Trump'ın yanında olanların aklında tek soru vardı. Vladimir Putin neredeydi?

Trump beş ay önce Kâinat Güzellik Yarışması'nın o yıl Moskova'da düzenleneceğini duyurduğundan beri, Rusya

Başkanıyla tanışmayı kafasına takmış gibi görünüyordu. Henüz hazirandayken, "Sizce Putin kasım ayında Moskova'da gerçekleşecek Kâinat Güzellik Yarışması törenine katılır mı? Şayet katılırsa, en iyi arkadaşım olur mu?" diye tweet atmıştı.

Trump bir seferinde Moskova'dayken, Kremlin'den özel bir mesaj almıştı. Mesajı getiren kişi, Aras Ağalarov'du. Putin'e ve Trump'ın sunacağı Kâinat Güzellik Yarışması'nın ortağına yakın bir oligarktı. "Bay Putin, Bay Trump ile tanışmak istiyor." Bu mesaj, Trump'ı heyecanlandırmıştı. Amerikalı emlakçı, Rus liderin yarışma törenine yüksek ihtimalle katılacağını düşünmeye başlamıştı. Ancak Rusya'da bulunduğu süre boyunca Trump, bir daha kendisinden haber alamamıştı ve bu da onu rahatsız etmişti.

"Putin geliyor mu?" diye sorup duruyordu.

Kremlin'den haber gelmeyince, durum kötü görünmeye başlamıştı. Sonrasında Ağalarov yeni bir mesaj daha iletti. Putin'in sağ kolu ve basın sözcüsü Dmitri Peskov her an arayabilirdi. Putin'e, Peskov'dan daha yakın çok az kişi olduğu açıklanınca, Trump rahatlamıştı. Putin ile randevu ayarlayabilecek birisi varsa o da Peskov'du. Moskova'da güzellik yarışması düzenlenmesine yardım eden İngiliz gazeteci Rob Goldstone, "Peskov'un telefon etmesinin, Putin'in telefon etmesinden çok farkı yoktur," demişti. Fakat zamanı tükeniyordu. Yakında yarışma başlayacaktı ve Trump yayımdan hemen sonra şehri terk edecekti.

Nihayet Ağalarov'un cep telefonu çaldı. Arayan Peskov'du. Ağalarov, telefonu hevesle bekleyen Trump'a uzattı.

Trump'ın, Kâinat Güzellik Yarışması için Moskova'ya gitmesi çok önemli bir andı. Yıllardır, Moskova'da bir

Trump Tower kurmanın hayalini taşıyordu. Yolculuk sayesinde, anlaşma yapmaya çok yaklaşmıştı. Moskova'nın gökyüzünü dünyaca bilinen adıyla damgalamaya ve bir çeşit evrensel oligark olarak, statüsünü geliştirmeye çok yakındı.

Trump, Rusya'da geçirdiği süre boyunca ülkenin otoriter lideri Putin'e hayranlığını belirten çeşitli yorumlar ve konuşmalar yapacaktı. Moskova gezisinden önce, gezi esnasında ve sonrasında Trump'ın Putin hakkında yaptığı ilginç yorumlar, daha sonra ABD istihbarat yetkililerini, Kongre üyelerini, çeşitli siyasi görüşten olan Amerikalıları ve hatta Cumhuriyetçi Parti'ye sadık kişileri bile şaşkınlığa uğratacaktı.

Trump'ın, Rus diktatöre duyduğu sarsılmaz sempatisinin sebebi ne olabilirdi? Putin'in baskıcı davranışlarını, Ukrayna ve Suriye'de yaptıklarını, Putin'i eleştirenlerin öldürülmesini, siber saldırılarını ve Batı demokrasilerine karşı düzenlediği karalama kampanyalarını neden görmezden geliyordu?

Trump'ın Moskova'ya yaptığı kısa yolculuk, bu gizemi biraz olsun aydınlatıyordu. Oradaki geçirdiği iki gün, daha sonra çok tartışılacaktı. Her ne kadar onaylanmamış olsalar da tuhaf cinsel deneyimler yaşadığı iddia edilmişti. Ancak bu ziyaret önemliydi çünkü Trump'ı en çok motive eden şeyle ilgiliydi. Bu da kendi adını verdiği daha çok yapı inşa etmek ve daha çok para kazanmaktı. Trump, Moskova'daki bu hayallerini eski KGB Yarbayı ve şimdinin Rusya Başkanı'yla irtibat kurmadan gerçekleştiremeyeceğini fark etmişti.

Rusya'ya yaptığı yolculuğu, bir dostluğun –ya da daha karanlık bir şeyin– başlangıcı olacaktı. Bu da Amerikan si-

yaset dünyasını ve Trump'ın başkanlığını sarsacaktı. Her şey, hiç umulmadık şekilde başlamıştı. İkinci sınıf bir pop şarkıcısının kariyerini canlandırmaya çalışan bir gazetecinin beyin fırtınasıyla.

Trump'ın Kâinat Güzellik Yarışması'nı Moskova'da düzenlemesinin sebebi tuhaf bir ikiliydi. Rob Goldstone ve Emin Ağalarov.

Goldstone tıknaz, sosyal ve hedonist biriydi. Hırpani kılıklı ve aşırı kilolu olduğu için Facebook'ta kendiyle dalga geçen fotoğraflar yayımlardı. Bir seferinde, *New York Times*'ta 'Şişkoyken Gezmenin İncelikleri ve Zorlukları' başlıklı bir makale yazmıştı. Michael Jackson'ın 1987'deki *Bad* isimli turunda, tabloid gazeteci ve reklamcıydı. Şimdiyse bir halkla ilişkiler firmasının ortağıydı ve ana önceliği, ortalama yeteneği olan Azerbaycanlı pop şarkıcı Emin Ağalarov'un ihtiyaçlarına hizmet etmekti.

İlk adıyla bilinen Emin genç, yakışıklı ve zengindi. Uluslararası bir yıldız olmak istiyordu. Babası Aras Ağalarov, Rusya'da ticari ve yaşam amaçlı binalar yaparak çok şey kazanmış milyarder bir emlakçıydı. ABD'de de gayrimenkulleri vardı. Emin, New Jersey'de Tenafly'da büyümüştü ve Elvis Presley'ye takıntılıydı. Rock and Roll Kralı'nı giyimi, tarzı ve sesiyle taklit ediyordu. Daha sonra Marymount Manhattan Üniversitesi'nde işletme okudu ve hem babasının şirketinde çalışarak hem de şarkıcı olarak tutunmaya çabalayarak çift yönlü kariyer elde etti. Rejimi defalarca kez yolsuzlukla suçlanmış olan Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın kızı Leyla Aliyeva ile evlendi. Azerbaycan'ın başkenti Bakü'ye taşındıktan sonra Emin kısa sürede "Azerbaycan'ın Elvis'i" takma adını kazandı.

Emin, Instagram'dan paylaştığı sahillerin, gece kulüplerinin ve çeşitli mekânların fotoğraflarıyla çapkın, hedonist Rock yıldızı imajını pekiştirdi. Çapkınca sözlerle şapkaların ve tişörtlerin reklamını yaptı. Mesela, 'Kötü Bir Gün Geçirdiysen Hadi Soyunalım' bunlardan biriydi. Müzik kariyeri duraksayınca yardım almak için Goldstone'a gitti.

Goldstone, 2013'ün başlarında Emin'in medyada daha çok boy göstermesini istiyordu. Özellikle de ABD'de. Bir arkadaşı, öneride bulundu. Emin, Kâinat Güzellik Yarışması töreninde şarkı söyleyebilirdi. Bu törenin, yükselmekte olan yetenekleri tanıtmak gibi bir geçmişi de vardı. 2008'deki yarışmada gelecek vadeden Lady Gaga sahne almıştı. (Trump daha sonra her zamanki abartısıyla Lady Gaga'yı meşhur eden performansın bu olduğunu iddia etmişti.) Bu sırada Goldstone ve Emin, Emin'in son şarkısına ait video klipte rol alacak çekici bir kadın arıyorlardı ve en güzel kadını bulmaya kararlıydılar. Kâinat Güzellik Yarışması'na ulaşmaları gerektiği aşikârdı.

Böylece Paula Shugart ile buluştular. Kendisi, Kâinat Güzelli Organizasyonu'nun başkanıydı ve direkt olarak Trump'a bağlı çalışıyordu. Video çekimleri için yarışmanın gözdesi Olivia Culpo'yu önerdi. (Kâinat Güzellik Yarışması kıyafeti giyecek olan Culpo, daha önce ABD Güzellik Yarışması'nda da yer almıştı ve Trump'ın favorisiydi.) Birkaç görüşmenin ardından Emin ve Goldstone, Shugart ile sıradaki Kâinat Güzellik Yarışması'nın nerede yapılacağını konuştular. Emin, Shugart'a Kâinat Güzellik Yarışması'nın 2013'te Azerbaycan'da yapılmasını önerdi. Shugart buna pek sıcak bakmadı.

Görüşmeden hemen sonra Emin teklifini değiştirdi.

"Niye Moskova'da yapmıyoruz?" diye sordu. Shugart'ın ilgisi çekse de tereddüt ediyordu. Moskova, daha önce değerlendirilmişti. Yarışmaya uygun bir yer yoktu ve bürokrasi içinde boğulmaktan korkmuşlardı. "Ya Moskova'daki en büyük mekâna sahip kişiyle ortak olsaydın?" diye sordu Emin. "Babam ve ben işin bürokrasi kısmını halledebiliriz."

Emin'in ima ettiği yer, Crocus Belediye Binası'ydı. Babası tarafından inşa edilmiş, yedi bin kişilik devasa bir tiyatro salonuydu. Daha da iyisi, eli kolu uzun olan Aras Ağalarov işleri kolaylaştırabilir, Rusya'da iş yapmak için gereken bürokrasiyi ortadan kaldırabilirdi.

Doğuştan Azerbaycanlı olan Aras Ağalarov 'Putin'in Müteahhidi' olarak da bilinirdi. Trump gibi, emlak aracılığıyla milyarlarca dolarlık servet yapmıştı. Projelerinden biri, Rus oligarklar için Moskova'da yapay sahili ve şelalesi olan bir konut bölgesi inşa etmekti. Putin, Ağalarov'a devasa bir altyapı işine girişmesini emretmişti. Ayrıca konferans salonları, yollar ve evler yapacaktı çünkü 2012'de Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği zirvesi Vladivostok'ta düzenlenecekti. Proje zamanında bitirilmişti. Bu girişim ve diğerleri –Rusya'daki Dünya Kupası için stadyum yapımı ve Moskova çevresindeki süper otoyollar– Putin'in, Ağalarov'a minnettar kalmasını sağlamıştı. Daha sonra 2013 yılında Putin, Ağalarov'a bir ödül verdi; Rusya Federasyonu Şeref Nişanı.

Shugart, Trump'a, Putin ile arası iyi olan Rus bir milyarderle işbirliği yaparak Kâinat Güzellik Yarışması'nı Moskova'ya getirmekten bahsedince, konu ünlü emlakçının ilgisi çekti.

Nihayet, Rus piyasasına girme fırsatı doğmuştu. Ağa-

larov da yarışma için yirmi milyon dolarlık bir bütçe ayırmayı kabul etmişti. Trump dünden razıydı. Putin ile bağlantılı bir oligark, bu girişimini üstlenmiş olacaktı.

Ancak anlaşmada Emin için de bir şeyler olmalıydı. Trump'ın Kâinat Güzellik şirketi, Emin'in yarışma boyunca iki tane müzikal gösteri yapacağını garanti etmişti. Dünya çapındaki televizyonlarda reklamı yapılacaktı. Goldstone, bu sayede Emin'in hayaline ulaşabileceğini düşünüyordu. Amerika'daki pop piyasasını altüst edecekti.

Bu yapılmasaydı bile Emin'in kazanacağı şeyler vardı. Mayıs ayında Culpo, bir günlük çekim için Los Angeles'a gitmişti. Emin, aşkını arayan bir adam olarak, sessiz bir gece yarısında yürürken çekim yapıyordu. "Amor" isimli şarkısının klipiydi. Culpo'nun canlandırdığı şehvetli kadın, taşıdığı el fenerinin ışığında bir belirip bir kayboluyordu. Birkaç hafta sonra video tamamlanmıştı. Bunu kutlamak için Emir, ailesinin sahibi olduğu Moskova'daki bir gece kulübünde parti verdi. Çok para saçılmıştı. Rus ünlüler gelmişti. Shugart ile Culpo da kutlamaya katılmak için Moskova'ya uçmuştu.

Haziran 2013'te Trump, Kâinat Güzellik şirketinin sahibi olduğu ABD Güzellik Yarışması'na başkanlık etmek için Las Vegas'a gitmişti. Goldstone, Aras Ağalarov ve Emin de etkinlik nedeniyle şehirdeydi. Emin, Trump'ın otelinin önünde Trump tişörtü ve 'Kovuldun' yazan şapkayla poz verip fotoğrafı sosyal medyaya yüklemişti. Kovuldun kelimesi, Trump'ın ünlü televizyon programı *The Apprentice*'in ünlü bir sözüydü. Trump, henüz Ağalarovlar ile buluşmamıştı. Ama nihayet otel lobisinde bir araya geldiklerinde Aras Ağalarov'u gösterdi ve haykırdı. "Ba-

kın beni ziyarete kim gelmiş! Rusya'nın en zengin adamı!" (Ağalarov, Rusya'nın en zengin adamı değildi.)

15 Haziran akşamında iki Rus ve bir İngiliz gazeteci, Palazzo Oteli ve Kumarhanesi'nde yer alan CUT adlı restoranda büyük bir akşam yemeği planlıyordu. Şaşıracakları üzere Trump'ın uzun süredir güvenlik müdürü ve sırdaşı olan Keith Schiller'dan telefon gelmişti. Patronunun da yemeğe katılmak istediğini söylüyordu. Elbette, dediler, lütfen buyursun gelsin.

Yirmi kişilik özel bir odada yenen akşam yemeğinde Emin, Trump ile Goldstone'un arasına oturmuştu. Aras Ağalarov ise Trump'ın karşısındaydı. Trump'ın iş danışmanı gibi davranan şahsi avukatı Michael Cohen de Goldstone'un karşısında yer almıştı.

Ayrıca masada Trump için sıra dışı bir iş arkadaşı daha vardı. Ike Kaveladze, ABD merkezli Crocus International'ın başkan yardımcısıydı. Ağalarov'un şirketiydi. 2000 yılına ait Hükûmet Sorumluluk Ofisi raporunda, Kaveladze'nin Rus asıllı simsarlar adına ABD bankalarında iki binden fazla hesap açtığı belirtilmişti. Rapora göre, bu hesaplar sayesinde Rusya ve Doğru Avrupa'da yaşayan kişiler 1,4 milyar doları dünya genelinde dolaştırıyordu ve amaçları para aklamaktı. O sırada en büyük müşteri de Crocus International idi. (Kaveladze, Hükûmet Sorumluluk Ofisi'nin, ABD'deki cadı avlarından biri olduğunu söylemişti.)

Trump, yeni ortakları için cazip ve baştan çıkarıcıydı. Aras'a ne tür bir jeti olduğunu sordu. Aras, Gulfstream 550 olduğunu söyledi. Ancak Rus milyarder, bekleyen bir Gulfstream 650 siparişi olduğunu da ekledi. "Ben olsaydım, dünyada Gulfstream 650 siparişi vermiş yüz kişiden biri-

yim derdim," diye yanıtladı Trump. Kendini övme konusunda, ufak bir Trump dersiydi. Trump, kendinden gurur duyarak Goldstone'a döndü ve ne demek istediğini açıkladı. "Dünya'da, kendini Trump'tan daha iyi öven kimse yoktur."

Akşam yemeğinden sonra grubun bir bölümü Palazzo Alışveriş Merkezi'nin The Act isimli gece kulübündeki partiye katıldı.

Kafile, gece yarısından hemen sonra kulübe ulaştı. Grupta Trump, Emin, Goldstone, Culpo ve son ABD Güzellik Yarışması'nın birincisi Nana Meriwether vardı. Trump ile Culpo, lobide yerel bir paparazzi tarafından fotoğraflanmıştı. Kulübün yöneticileri Trump'ın gelebileceğini duyunca, Trump içki içmediği için bir sürü diyet kola tedarik etmişti. (Yöneticiler, emlakçı için özel bir gösteri ayarlamayı da düşündüler. Baskın rolü yapan bir kadın, onu veya Trump gibi giyinmiş ufak tefek birini sahnede bağlayabilirdi. Nihayetinde böyle şey yapmamaya karar verdiler.)

Grup mekân sahibinin odasına doluştuğunda, Emin de sıra dışı bir karşılaşma yaşadı. Putin'e karşı muhalefeti fonlamış hayırsever George Soros'un oğlu Alex Soros, Meriwether'ın sevgilisi olarak yanındaydı. Emin, Soros ile sohbet etmeye başladı ve onu Moskova'ya davet etti. "Bilmen gerekir ki Bay Putin'in hayranı değilimdir," diye yanıtladı Soros. Sonra da Putin'e muhalefet eden ve Sibirya hapishanesinde yatmakta olan oligark Mihail Hodorkovski'yi beğendiğini ekledi. Emin gülüp geçti.

The Act, sıradan bir gece kulübü değildi. Mart ayından bu yana Nevada Oyun Kontrol Kurulu ve soruşturma-

cıları, kulübün sahibini –büyük bağış toplayıcısı Sheldon Adelson'dı ve aynı zamanda Palazzo'nun da sahibiydi– müstehcen gösteriler yaptırdığı şikâyetleriyle soruşturma altına almıştı. Kulüpte, yarı çıplak kadınlar hayvanlarla cinsel ilişki ve sadomazoşist performanslar sergileniyordu ki Nevada eyalet yargıcı, birkaç ay sonra bunları 'ahlaka aykırı' ve 'saldırgan' bularak yasaklayacaktı. Kulübün sıradan işlerinden biri de yargıcın alıntı yaptığı üzere, "Öğretmene Yanık Olmak" adı verilen bir gösteriydi. Üniversiteli çıplak kızlar, profesörün üstüne işiyordu. Bir başka performansta da iki kadın soyunuyor, üst üste çıkıyor ve daha sonra biri işerken, diğeri de bunu iki şarap bardağına doldurmaya çalışıyordu. (Bu gösteri de yargıcın kararından sonra yasaklanmıştı. Trump'ın bulunduğu gece, bunların yapılıp yapılmadığına dair herhangi bir kayıt yoktur.)

The Act'in yarı giyinik dansçıları o gecenin ilerleyen saatlerinde Emin, Goldstone ve Culpo'nun kucağında dans etti. Diğerleri de Trump'ın doğum günü için kadeh kaldırdı. (Bir gün önce, altmış yedi yaşına girmişti.) Trump, Emin'e ve gelecekteki ortaklıklarına odaklanmıştı. Goldstone'a göre, genç pop yıldızına dönüp "Olay Rusya'da iş yapmak olunca, güvenebileceğin insan bulmak çok zor. Harika bir ilişkimiz olacak," demişti.

Ertesi gece, ABD Güzellik Yarışması yayınının sonuna doğru Trump sahneye çıkıp bir sonraki törenin kasım ayında, Rusya'da yapılacağını açıkladı. Kalabalığın önünde, Ağalarovlar ile Trump bu etkinlik için bir sözleşme imzaladı. Trump durumu şöyle duyurdu. "En büyük ve en güzel Kâinat Güzelliği etkinliklerinden biri olacak." O akşamın erken saatlerinde Trump, Emin ile Aras Ağalarov'u kırmızı halıda alkışlatmış, "Bunlar, Rusya'daki en güçlü ve en zengin insanlar," demişti.

İki gün sonra Trump, Putin'in 'yeni ve en yakın arkadaşı' olma arzusunu Twitter'da açıkladı. Emin hemen bir tweet ile yanıt verdi. "Bay @realDonaldTrump, sizinle tanışan herkes, en iyi arkadaşınız olur. Eminim Moskova'daki Bay Putin de istisna olmayacaktır."

Moskova'daki etkinlik, Trump'ın Rusya'da başarılı olması için büyük bir potansiyel barındırıyordu. Putin'in de desteklediği ve diğer oligarklarla bağlantısı olan Rus bir milyarderle işbirliği yapıyordu. (Trump, Bakü'ye giderken hâlihazırda tartışmalı bir girişime maruz kalmıştı. Bakü'de, yozlaşmış rejimin Ulaştırma Bakanı'nın oğluyla birlikte otel inşa ediyorlardı. Bu proje, kısa sürede batacaktı.) Bir çalışan, "Trump için Kâinat Güzelliği etkinliği, Trump Organization markasını büyütmek ve adını daha çok binaya yazdırmaktan ibaretti," diyerek durumu özetlemişti.

Rusya'da büyük işler yapmak isteyen herkes, özellikle Amerikalıysa, bunu ancak Putin'in onayıyla gerçekleştirebilirdi. Kâinat Güzelliği programının yetkilisi, daha sonra "Hepimiz etkinliğin Putin tarafından onaylandığını biliyorduk. Rusya'da, Putin'in onayı olmadan bu büyüklükte bir şey yapılamaz," demişti. Trump'ın Rusya'da para kazanabilmesinin tek sebebi Putin'in buna müsaade etmesiydi.

Yarışma, hemen ihtilaflara neden oldu. Las Vegas'taki duyurudan birkaç gün önce Rusya Duma'sı, çocuklara homoseksüellik hakkında bilgi vermeyi kanun dışı ilan eden bir yasa geçirmişti. Eşcinsellik karşıtı bu yeni yasa, Putin'in muhafazakâr Ortodoks Kilisesi'ne ve aşırı milliyetçilere yaranmak için son çabasıydı. Rusya'da son zamanlarda eşcinsellere karşı şiddet uygulanmaktaydı; yasa da bunun

sonucunda ortaya çıkmıştı. Güneydeki Volgograd şehrinde, birkaç hafta önce kafatası ezilmiş ve cinsel organı bira şişesiyle parçalanmış eşcinsel bir adamın çıplak bedeni bahçede bulunmuştu. O dönem Moskova'da görev yapan bir ABD diplomatı durumu "Çirkin ve vahşice. Barlarda eşcinsellerin peşine takılan ve onlara saldıran gruplar var. LGBT* camiasına karşı çok korkunç kampanyalar düzenleniyor," diye ifade etmişti.

Rusya'daki ve dünyadaki insan hakları ile eşcinsel hakları savunucuları, bu yeni yasayı kınadı. Votka boykotları başlatıldı. Rusya'nın Soçi kentinde ertesi yıl düzenlenecek Kış Olimpiyatları'nın başka bir ülkeye alınması için baskı yapıldı. ABD'de İnsan Hakları Komisyonu, Trump ve Kâinat Güzellik Yarışması'nın Rusya'dan başka bir ülkeye alınmasını talep eden bir açıklama yayımladı. Yarışmacılar eşcinsel haklarını destekleyen bir konuşma yaptıkları takdirde, yeni yasa sebebiyle suçlanabilirlerdi.

Rusların yeni eşcinsel karşıtı yasasına gösterilen tepkiler, Trump'ı ikilemde bırakmıştı. Büyük Rusya hamlesini riske atmadan kendini bundan uzak tutması gerekiyordu. Kâinat Güzelliği Organizasyonu "Bütün bireylerin eşitliğine inanıyoruz" temalı bir açıklama yayımladı. Ancak protestoları durdurmak için yeterli olmadı. Daha önce bu yarışmada sunuculuk yapmış olan Bravo talk şovu sunucusu Andy Cohen ve muhabiri Giuliana Rancic yarışmayı bıraktı. Kâinat Güzelliği yetkilileri gerekli araştırmayı yaptı ve yerlerine başkalarını buldu. Buldukları kişiler, eşcinsel olduğu herkes tarafından bilinen MSNBC muhabiri Thomas Roberts ve eski müzik grubu Spice Girls'ün üyesi Mel B. idi.

---

* LGBT: Lezbiyen, gey, biseksüel ve transgender (transseksüel) sözcüklerinin baş harflerinden oluşan bir kısaltmadır. Eşcinsel hakları mücadelesinde kullanılan bir kelimedir. (ed. n.)

Roberts, bu kararını MSNBC.com'da şöyle açıklamıştı. "Dışarıdan boykot etmek ve karşıt olduğunu göstermek çok kolaydır. Rusya'daki LGBT camiasına olan desteğimi Moskova'ya gidip bu yarışmayı bir gazeteci, muhabir ve eşcinsel kimliğimle sunarak göstereceğim. İnsanlar kimseden bir farkım olmadığını görsünler."

Trump altın madeni bulmuştu. MSNBC'de muhabire röportaj ayarladı. Roberts'a "Bence harika bir iş çıkaracaksın. Durumu benimle aynı şekilde görmene sevindim," dedi. Kaçınılmaz olarak, röportajda konu Putin'e ve yarışma törenine katılıp katılmayacağına geldi. Trump, "Katılmak istediğini gayet iyi biliyorum. Ama göreceğiz. Henüz haber alamasak da onu davet ettik," dedi.

Moskova ile ABD ilişkileri gerileme dönemi yaşıyor olsa da Trump, Putin'in hilebaz ve güçlü bir lider olduğuna inanıyordu. Eylül ayında, Putin, *New York Times*'ın serbest kürsü bölümünde bir yazı yayımlatmış ve (kimyasal silah kullanmasından dolayı) Suriye'deki Beşşar Esad hükûmetine yapılacak ABD askerî müdahalesine karşı olduğunu belirtmiş, ABD Başkanı Barack Obama'yı Amerika'nın istisna olduğuna inanmakla suçlamıştı. Ertesi gün Fox News'a çıkan Trump, Putin'in bu hamlesini övmüş ve "Gerçekten büyük bir lider gibi görünmesini sağlıyor," demişti.

Sonraki ay Trump, David Letterman'ın gece yarısı şovuna katıldı. Sunucu, Trump'a Ruslarla bir anlaşma yapıp yapmadığını sordu. Trump, "Ruslarla pek çok iş yaptım," diye yanıtladı. "Akıllı, güçlü adamlar," diye de ekledi. Letterman, Putin ile hiç tanışıp tanışmadığını sordu. Trump, "Sağlam bir adam. Bir kere tanıştık," diye cevap verdi fakat buna dair herhangi bir kayıt yoktu.

Trump, 8 Kasım tarihinde kumarhane sahibi Phil Ruffin'in özel jetiyle Moskova'ya uçtu. (Ruffin, Trump'ın uzun süredir arkadaşıydı ve 2004 yılında Kâinat Güzellik Yarışması'nda yarışmış olan eski Ukrayna Güzeli ile evliydi.) Trump, Ritz-Carlton'da, Obama'nın dört yıl önce gittiğinde kaldığı başkanlık süitini tutmuştu; oraya gitti.

Kâinat Güzellik Yarışması yetkilileri, Ağalarovlar ile ufak bir görüşme yaptı. Schiller, daha sonra kongre soruşturmacılarına, Trump'ın kafilesine bir Rus'un teklifle yaklaştığını söyleyecekti. Trump'ın odasına o gece beş kadın göndermek istemişti. Geleneksel Rus nezaketi miydi, yoksa Rusya istihbaratı tarafından *kompromat* (koz değerinde bilgi) toplamak amaçlı mı düzenlenmişti? Schiller teklifi ciddiye almadığını ve Rus'a "Biz öyle işler yapmayız," dediğini anlattı.

Trump, kısa süre sonra ünlü suşi restoranı Nobu'nun Moskova'daki iki şubesinden birinde gala öğle yemeği düzenlemişti. (Nobu Matsuhisa restoranın kurucusuydu ve Kâinat Güzelliği televizyon yayınındaki ünlü jürilerinden biriydi. Ağalarov da restoranın ortaklarındandı. Diğer ortağı ise aktör Robert De Niro idi.) Çeşitli Rus iş insanları da oradaydı. Rusya Devlet Bankası olan Sberbank'ın Başkanı Herman Gref ve Kâinat Güzellik Yarışması'nın diğer sponsorları da bu kişiler arasındaydı.

Trump büyük hürmet görüyordu. Kısa bir hoş geldiniz konuşması yaptı. Kalabalığa dönüp "Bana soru sorun," dedi. İlk soru, Avrupa'nın borç krizi ve Yunanistan'daki ekonomik sıkıntıların buna etkisi üzerineydi. Trump "İlginç. Aranızda *The Apprentice*'i izlemiş olan var mı?" diye yanıtladı. Trump uzunca bir süre bu televizyon programı hakkında konuştu ve sürekli ne kadar başarılı olduğundan

bahsetti. Yunanistan veya borçlar hakkında tek kelime bile etmedi. Konuşmasını bitirdiğinde, geldikleri için herkese teşekkür etti ve insanlar onu ayakta alkışladılar. (Daha sonra Aras Ağalarov, bu öğle yemeğini anarken, "Trump konudan haberdar değilse, bildiği bir konudan konuşur," diyerek durumu özetleyecekti.)

Putin'in yakın danışmanı Gref, Trump ile vakit geçirebildiği için memnundu. Daha sonra "Bu görüşmeden güzel duygularla ayrıldım. Rusya'ya karşı olumlu bakan, makul bir insandı," demişti.

Daha sonra Trump, Crocus Belediye Binası'ndaki tiyatro salonuna gitti. Şovun bir gün öncesiydi. Trump'ın yarışmacıları gözden geçirmek için son şansıydı. Yarışma kuralları gereği, jürinin seçimini etkisiz kılıp finalistleri kendi belirlediği yarışmacılardan kurmaya hakkı vardı. Kısacası, Trump istemeden hiçbir kadın finalist olamazdı.

Kâinat Güzellik Yarışması'nın çalışanları, her yarışmada kuliste Trump için özel bir oda ayarlardı. Bu odanın, Trump'ın özel gereksinimlerini karşılaması gerekirdi. En sevdiği atıştırmalıklar olan Nutter Butters, beyaz Tic Tac ve diyet kola kesinlikle olmalıydı. Duvarda dikkat dağıtıcı resimler bulunmamalıydı. Oda tertemiz olmalıydı. Kokusuz sabun ve katlanmış değil, yuvarlak olarak sarılmış el havluları istiyordu.

Oda, ilk elemelerde seçilmiş finalistlerin ve diğer yarışmacıların videolarıyla doluydu. Özellikle de bikini ve mayo giymiş kadınların. Son yayından bir ya da iki gün önce Trump, burada jürinin kararlarını inceliyordu.

Trump sık sık bazı finalistleri eler ve hoşuna gidenleri seçerdi. Kâinat Güzellik Yarışması çalışanlarından biri, "Aynı ten renginden çok fazla kadın olduysa, bazı değişik-

likler yapardı," diye durumu açıkladı. Bir başka çalışansa, "Çoğunlukla kadınları fazla etnik ve koyu tenli bulurdu. Kazanacağını düşündüğü özel tipte bir kadın vardı. Diğerleri fazla etnikti. Belli bir tipi severdi. Olivia Culpo, Dayanara Torres (1993 kazananı) ve aman ne büyük sürpriz, Doğu Avrupalı kadınlar." Personeline göre Trump, kendi flörtöz davranışlarına karşılık vermeyen kadınları çoğu zaman elerdi.

Ara sıra Shugart, Trump'ın seçimlerine kibarca karşı çıkardı. Tartışmayı bazen kazanır, bazen de kaybederdi. Personeli, "Bir kadını fazla etnik göründüğü için beğenmiyorsa, kadının futbolcuyla evli bir prenses olduğunu söyleyerek onu ikna edebilirsiniz," diyerek durumu açıklamıştı.

O gece Aras Ağalarov, Crocus Belediye Binası'nda elli sekizinci doğum gününü kutlamak için parti düzenlemişti. Birçok VIP davetliydi. Şimdiye dek Trump yorgunluktan tükenmiş olmalıydı. Shugart ve Schiller ile oturarak çok fazla vakit harcamıştı. Bir noktada Goldstone, Emin'den gelen bir istekle ona yaklaştı. Pop yıldızı yeni bir müzik videosu çekiyordu. Trump, *The Apprentice* temel alınarak çekilecek bir sahnede rol alır mıydı? Trump kabul etti ama erken saatlerde olmalıydı. 07:45 ile 08:10 arasında. "Elbette," diye yanıtladı Goldstone. Trump ile işlerini yirmi beş dakikada halletmeleri gerekecekti.

Gece yarısından sonra saat bir buçuk civarında Trump partiyi terk etti ve Kremlin'den birkaç blok ötedeki Ritz-Carlton oteline gitti. Moskova'daki tek gecesi buydu. Schiller, otele giderlerken Trump'a daha önceki kadın teklifini yeniden tekrarladı ve Trump gülüp geçti. Schiller'in dediğine göre, Trump odasına girdikten sonra kendisi kapının önünde bir süre bekledi ve sonra ayrıldı.

9 Kasım sabahında Trump, Emin'in çekimi için gelmişti. Final sahnesi için ona ihtiyaçları vardı. Video, Emin ve diğerlerinin Kâinat Güzelliği yarışmacılarını incelediği bir kurul toplantısıyla başlayacaktı. En sonunda da zirveye ulaşmak amacıyla Trump içeri girecekti. Emin, Trump'ın ona bağırması ile uyanacaktı: "Derdin ne senin, Emin? Emin, hadi ama. Hep geç kalıyorsun. Yakışıklı olmak dışında hiçbir maharetin yok. Senden bıktım. Kovuldun!" Trump'ın sahnesi sadece on beş saniyeydi. Ama kısa süre sonra Emin, dünyaca ünlü Trump'ı barındırdığını söyleyerek videoyu piyasaya sürebilecekti.

Günün geri kalanı da ilki kadar telaşlıydı. Üç yüz tane Rus gazeteciyi barındıran basın toplantısı ve ardından röportajlar düzenlenecekti. Roberts ile de röportaj yapmış ve Trump yine Putin konusunda baskıya maruz kalmıştı.

Roberts, "Rus lideriyle ilişkiniz var mı?" diye sormuştu. Trump net yanıtladı. "Bir ilişkimiz var." Duraksadı. "Bugün burada yaptıklarımızın çok ilgisini çektiğini söyleyebilirim. Konuşacaklarımız da muhtemelen çok ilgisini çekecektir. Eminim bir şekilde izleyecektir."

Trump, Rus liderine ait övgülerini durduramıyordu. "Temsil ettiği şeyler konusunda harika iş çıkardı. Suriye'de ve daha birçok alanda yaptıklarına bakarsanız, bizim başkanımızla kedinin fareyle oynadığı gibi oynadığını görebilirsiniz. Kendimizi kandırmayalım. Muhteşem bir iş çıkardı. Bir dünya lideri olduğunu kısa sürede kanıtladı."

Ama Trump'ın bu aşamada Putin ile olduğunu iddia ettiği 'ilişkisi' sadece temenniden ibaretti. Kâinat Güzelliği ekibinde ve kendi çevresinde, Trump'ın, Putin'in ilgisini çekmeye çalıştığı ve törene katılmasını çok istediği söylentileri dolaşmaya başlamıştı. Putin'in olası gelişi için ha-

zırlık amacıyla Thomas Roberts ve Mel B'ye, Rus Başkan'ı karşılamak için "Selam" ve "Teşekkürler" gibi bazı kelimeler öğretilmişti. Doğu Londralı aksanıyla Mel B, Rusça kelimeleri telaffuz etmekte zorlanıyordu. Putin gelebileceği için doğru öğrenmesi gerektiği söylenmişti.

Öğle saatlerinin sonuna doğru Trump'ın endişesi iyice artmıştı. Haber yoktu. Putin'den haber alan oldu mu, diye sorup duruyordu. Ağalarov'un telefonu çaldı. Ağalarov, "Bay Peskov, Bay Trump ile konuşmak istiyor," dedi.

Trump ile Peskov birkaç dakika konuştular. Daha sonra Trump, konuşmayı Goldstone'a aktardı. Peskov, üzgün olduğunu söylemişti. Putin, Trump ile tanışmayı çok istiyordu. Ama kimsenin öngöremediği bir sorun vardı. Moskova trafiği. Hollanda Kral'ı Willem-Alexander ve Kraliçe Maxima şehirdeydi ve Putin'in onları Kremlin'de karşılaması gerekiyordu. Ancak kraliyet çifti, trafikte sıkışmış ve geç kalmıştı. Bu nedenle, Rus Başkan'ın Trump'a vakit ayırması imkânsızdı. O akşamki Kâinat Güzellik Yarışması'na da katılamayacaktı.

Putin, bunu telafi etmek istiyordu. Peskov, Trump'ın önlerindeki Olimpiyat Yarışması'na katılması için davetiye iletmişti. Putin ile belki orada tanışabilirdi. Ayrıca akşamki etkinlik için Putin'in yüksek seviyeden bir elçi göndereceğini söylemişti. Vladimir Kozhin. Putin'in kıdemli yaveriydi. Peskov, Trump'a, Putin'in ona bir hediyesi olduğunu da söylemişti.

Trump büyük bir hayal kırıklığına uğramıştı. Hemen aklına bir fikir geldi. Yardımcılarından birine, yayın bittikten sonra Putin'in uğradığına dair söylentiler yayabileceklerini belirtti. Gerçekten gelip gelmediğini kimse bilmeyecekti.

Trump'ın asla gerçekleşmeyen Putin ile buluşma isteğinin sebeplerinden biri de başka bir projeyi ona aktarmaktı. Trump aslında Moskova'da iki gece geçirecekti. Bu da Putin ile buluşmak için büyük bir fırsat demekti. Fakat Trump Misyoner Billy Graham'ın Kuzey Carolina'da, 7 Kasım'da gerçekleşecek doksan beşinci doğum gününe katılma kararı almıştı. Rusya'dayken Goldstone'a, Graham'ın doğum gününe katılmasının önemini belirtmişti. "Planladığım bir şey var ve çok önemli," demişti.

Goldstone, Trump'ın neden bahsettiğini çok iyi biliyordu. Beyaz Saray yarışıydı. Misyonerin oğlu olan Franklin Graham, dindar muhafazakârlar çevresinde sözü geçen biriydi. İki yıl önce Trump doğumculuğu savunurken –Barack Obama'nın Kenya'da doğduğu ve başkanlık için uygun olmadığı temelsiz bir komplo teorisiydi– Graham da bu söyleme katılmış ve Başkan'ın doğum sertifikası hakkındaki bazı soru işaretlerini dile getirmişti. Bu etkinliğe katılmak ve Franklin Graham'ın yaptığı iyiliğin karşılığını vermek şarttı. Tabii eğer Cumhuriyetçilerin başkan adayı olmak istiyorsa.

Kâinat Güzelliği yayınından önce zorunlu bir kırmızı halı etkinliği vardı. Dünyanın birçok ülkesinden gelen kameramanlar ünlüleri kaydediyordu. Muzaffer görünümlü Trump, Aras ve Emin Ağalarov ile birlikte paparazzilere poz vermişti. Trump, Emin'in bunu bilerek planlayıp planlamadığı konusundaki sorusuna kaçamak cevap vermişti.

"Rusya harika bir yer," diye yanıtlamıştı Trump. "Olanları görüyorsunuz. İnanılmaz." Arkasında Trump Organization'ın reklamını yapan bir pankart vardı. Kâinat Güzelliği, Sberbank, Mercedes ve NBC. NBC'nin ta-

vus kuşu amblemi siyah beyazdı, her zamanki gökkuşağı renkleri yoktu. Ağalarov'un şirketindeki yetkililer, Kâinat Güzelliği yöneticilerinden eşcinselliğin desteklendiğinin düşünüleceği korkusuyla, gökkuşağı renklerini kaldırmalarını istemişti

Thomas Roberts, kırmızı halıda kocasıyla birlikte yürümüştü. Parlak, pembe bir smokin giyiyordu. Memleketi New York'ta bunu asla giymezdi. O da kendi mesajını veriyordu. Putin'in eşcinsel karşıtı yasalarına açıkça karşıydı.

Diğer ünlüler ve bölgede tanınan isimler, gazetecileri hızlıca geçmişti. Grupta Kozhin ve meraklı bir misafir bulunuyordu. Alimzhan Tokhtakhunov. Diğer bir deyişle "Küçük Tayvanlı." Rusya'nın en büyük mafyalarından biri olmasından şüpheleniliyordu ve ABD'de adalet kaçağıydı. Tokhtakhunov'un Trump ile tuhaf bir bağlantısı vardı. Yedi ay önce ABD'de Trump Tower'da yasa dışı kumar oynattığı için cezalandırılmıştı. Trump'ın konukları arasında *Celebrity Apprentice* programında çalışmış NBC yöneticisi Chuck LaBella ve Hollywood ünlülerini Rus etkinliklerine getirerek iş yapan, bu özelliğiyle ün salmış gurbetçi Bob Van Ronkel de vardı. (Van Ronkel, bir seferinde KGB ve bu teşkilatın yanlışlarını yüceltmeye çalışan Amerikan televizyon programı yapmaya çalışmıştı.)

Program iyi başlamıştı. Trump, en önde Ağalarov'un yanında oturuyordu. Emin, ünlü iki şarkısını söylemişti. Jüri üyelerinden biri olan Aerosmith müzik grubunun solisti Steven Tyler da artık klasikleşmiş olan şarkısı 'Dream On'u seslendirmişti. Finalde de Culpo, Venezuela güzelini Kâinat Güzeli ilan etmişti. Yayın boyunca eşcinsel karşıtı kanunla ilgili tek kelime dahi edilmemişti.

Etkinlikten sonra çokça votka ve gürültülü müzik içeren bir parti verilmişti. Yirmi altı yaşındaki, gelecek vadeden aktris Edita Shaumyan VIP bölümüne ünlü Rus rap müzisyeni Timati ile aynı anda girmişti. Shaumyan, Trump'ın dikkatini çekmişti. Trump ona yaklaşmış, Timati'yi işaret ederek, "Bir dakika, şu sevgilin mi? Onunla mı berabersin?" diye sormuştu. Kadın olumsuz cevap vermiş, Trump da "Çok güzelsin," diye iltifat etmişti. "Vay canına, harika gözlerin var." Shaumyan şöyle anlatıyordu: "Amerika'ya gidelim, benimle Amerika'ya gel, dedi. Ben de reddettim. Ben Ermeni'yim. Biz çok muhafazakârız. Önce annemle tanışman gerekir, dedim." Başka kadınlar kendisiyle fotoğraf çektirmeye geldiğinde Trump, Shaumyan'ı kolundan tutup, "Gitme. Kal," demişti. Shaumyan daha sonra onunla öz çekim yaptı. (Trump ile geçirdiği o geceden beş fotoğraf ve bir video daha sonra yayımlandı.) Ama ötesi yaşanmamıştı. Trump, üstüne telefon numarasını yazdığı bir kartvizitini Shaumyan'a biriyle yollamıştı. Shaumyan hiçbir zaman onu aramadı.

Partiden sonra Trump havaalanına gitti. Başka bir Ruffin jetiyle doğrudan eve gidecekti. Ertesi gün Roberts'ı aradı. Etkinlikten memnun olduğunu ve reytingleri altüst ettiklerini söyledi. Bu doğru değildi. En azından ABD için. Yayın, 3,8 milyon kişi tarafından izlenmişti. Önceki yıla ait 6,1 milyon izleyiciye göre epey azdı.

İlerleyen günlerde, Rusya ve ABD'deki birçok medya kuruluşu Trump'ın Moskova'ya büyük bir proje amacıyla gittiğini olduğunu duyurdu. Rusya hükûmetinin sahip olduğu ve yönettiği RT televizyon kanalı ve internet sitesi 'ABD Kâinat Güzelliği Milyarderi Rus Trump Tower'ı Plan-

lıyor' diye duyurdu. *Moscow Times* 'Donald Trump Moskova'da Gökdelen İnşa Etmeyi Planlıyor' diye başlık attı. Trump'ın New York'taki Trump SoHo projesindeki ortakları Alex Sapir ve Rotem Rosen, etkinlik için Moskova'ya gelmiş, Ağalarov ve Trump ile olasılıkları konuşmuşlardı.

İşler çok hızlı ilerliyor gibiydi. Devlet bankası Sberbank, Crocus Group ile Trump'ın adını taşıyacak olan kulenin de dâhil olduğu projenin yüzde yetmişini karşılamak üzere 'stratejik işbirliği anlaşmasına' vardıklarını açıklamıştı. Anlaşma devam etseydi, Trump Moskova'da, Rusya hükûmetiyle resmen iş yapmış olacaktı.

Trump, *Real Estate Weekly*'ye "Rus pazarı beni istiyor," diye demeç vermişti. "Birçok Rus'la harika ilişkilerim var." Daha sonra da her zamanki abartısıyla neredeyse bütün oligarkların Kâinat Güzelli etkinliğine katıldığını ileri sürmüştü.

ABD'de Trump güzel haberi tweet atarak vermişti. "Az önce Rusya'dan geldim. Moskova çok ilginç ve harika bir yer!" Ertesi gün Aras Ağalarov'a bir tweet atmıştı. "Seninle ve ailenle harika bir hafta sonu geçirdim. HARİKA bir iş çıkardın. Sırada MOSKOVA'DA TRUMP TOWER var. EMİN ŞOK OLDU."

Proje, kamuoyunun bildiğinden daha ilerideydi. Yeni bir Trump Tower yapmak için sözleşme Trump Organization ve Ağalarov tarafından imzalanmıştı. Donald Trump Jr. bu projenin başına getirilmişti. Birkaç ay sonra Ivanka Trump Rusya'ya uçmuş ve Emin'le birlikte olası yerlere bakmışlardı. Emin, daha sonra "Ağalarov kulesinin yanına bir Trump Tower yapmak, iki büyük ismi yan yana getirmek harika olur diye düşünmüştük," dedi.

Trump nihayet Rusya'da yola koyulmuştu. Kâinat Güzelli etkinliğinden kısa süre sonra Ağalarov'un kızı, Putin'den Trump'a bir hediyeyle birlikte, Kâinat Güzellik Yarışması'nın New York ofisine gelmişti. Siyah, vernikli bir kutuydu. İçinde Rus diktatöründen mühürlü bir mektup vardı. Mektupta ne yazdığı hiçbir zaman açıklanmadı.

2. BÖLÜM

"Putin'i bu kadar kızdıracağını tahmin edemedik."

2006 Kasım'ında, Alexander Litvinenko, Londra'daki hastane odasında acıyla kıvranıyordu. Kırk üç yaşındaki Rusya Federal Güvenlik Servisi FSB'nin eski memuru Litvinenko, İngiltere'de sürgün hayatı yaşayan, sözünü sakınmaz bir muhalifti. Haftalardır kontrolsüzce kusuyor, inanılmaz kramp sancıları çekiyor ve gücünü kaybediyordu. Bunun sebebi, Grosvenor Meydanı'ndaki bir otel barında eski iki Rus ajanıyla çay içmesiydi. Vaktinin kısaldığını fark eden Litvinenko, cinayet emrini verdiğini düşündüğü adamı suçlayan bir ifade yazdı. Bu kişi Vladimir Putin'di.

Litvinenko ifadesinde "Düşmanlarının söylediği kadar barbar ve acımasız olduğunu kanıtladın," demişti. "Bir adamı susturmayı başarmış olsan da dünyanın dört bir yanından yükselen protestoları susturamayacaksın. Hayatın boyunca korkuyla yaşayacaksın Bay Putin. Tanrı seni sadece bana yaptıkların için değil, Sevgili Rusya'mıza yaptıkların için de affetsin."

Litvinenko, iki gün sonra kalp yetmezliğinden hayatını kaybetti. Mektubu bir basın toplantısında okunduğunda, Birleşik Krallık hükûmetini politik ve diplomatik bir ikilemde bıraktı. Britanya vatandaşlığına geçen Litvinenko, Rus Başkan'ı ölümümü emretti diye suçlamakta haklı mıydı? Haklıysa, hükûmet buna nasıl yanıt verecekti?

Londra Emniyet Teşkilatı, Litvinenko'nun ölümü üzerine soruşturma başlattı. Ama bu iş vakit alacak ve yasal olarak suçlanabilecek kişiler aranacaktı. Başbakan Gordon Brown, Putin rejiminin bu işe dâhil olup olmadığına dair kesin bilgiler ve istihbarat istiyordu. Birleşik Krallık casusluk servisi MI6'yı bu işle görevlendirdi. Görev, MI6'nın en iyi Rus uzmanına verildi. Bu kişi Christopher David Steele idi.

Fotografik hafızası olan Cambridge mezunu Steele, yetki bölgesini iyi tanırdı. 1990 ile 1993 yılları arasında Moskova'da, diplomatik koruma adı altında casusluk yapmıştı. Sovyetler Birliği dağıldığında fırtınalı bir dönem ortaya çıkmıştı. Yeni bir Rus devleti doğmuş ve darbe girişiminde bulunan Komünist Parti, tanka tırmanıp darbecileri durduran Boris Yeltsin tarafından durdurulmuştu. Steele, bu sırada sokaklardaki çatışmaları izliyor ve Londra'ya rapor ediyordu.

Steele, Moskova'dan sonra Paris'te hizmet etti. Sonra da MI6'nın Baş Rus Analisti olmak için Londra'ya döndü. Görev yerindeyken, Kremlin'deki gelişmeler hakkında Başbakanı, Dışişleri Bakanı'nı ve diğer Birleşik Krallık yetkililerini bilgilendirmişti.

Steele, Litvinenko vakasını araştırdıkça bazı şeyler bulmaya başladı. Litvinenko zehirlenmeden birkaç hafta önce, Rusya'nın en önde gelen gazetecilerinden biri olan Anna Politkovskaya, Moskova'daki dairesinin önünde vurularak öldürülmüştü. Politkovskaya, korkusuz bir Putin muhalifiydi ve savaş geçirmiş Çeçenistan'daki Rus insan hakkı ihlallerini rapor ediyordu. Litvinenko'nun arkadaşıydı ve bazen birlikte çalışıyorlardı. Onu sık sık Londra'da ziyaret ederdi. Haftalar içinde gerçekleşmiş iki cinayet var-

dı ve ikisinde de öldürülen kişiler sıkı birer Putin muhalifiydi. Steele, bunun tesadüf olduğuna elbette inanmadı.

Davadaki dönüm noktası, İngiliz bir doktorun Litvinenko'nun çayına katılan zehrin polonyum-210 olduğunu keşfetmesiydi. Bu, Rus nükleer ajansının kontrolü altında bulunan aşırı radyoaktif bir maddeydi. Moskova'dan Londra'ya uçup Litvinenko'yu zehirleyen ajanlara bu maddeyi veren üst düzey biri olmalıydı. (İki Rus ajan, arkalarında epeyce radyoaktif kalıntı bırakmıştı. Otel odalarında, tuvaletlerde ve bir British Airways uçağında.)

Kısa süre sonra Steele, Whitehall'deki Kabine Ofisi toplantı odasında Brown ve kıdemli bakanlarla bulduklarını paylaştı. Muhtemelen, devlet destekli bir suikasttı. Emrin büyük ihtimalle Putin tarafından, KGB'den sonra kurulan istihbarat teşkilâtı FSB'nin o zamanki müdürü olan Nikolay Patruşev aracılığıyla verildiğini söyledi. Steele yüzde 80 ila yüzde 90 arasında bundan emindi.*

Olayın çok büyük sonuçları oldu. Londra'nın kalbinde birden fazla yere bulaştırılmış radyoaktif zehirle yapılan bu suikast, 2000 yılından beri Rusya'nın devlet başkanlığını yürüten otoriter, milliyetçi, sahtekâr, kavgacı Putin tarafından yapılmış bir tehdit olarak algılanıyordu. Steele bu konuyla ilgili olarak "El Kaide böyle bir şey yapsaydı, insanlar orduya katılırdı," dedi. "Londra'nın dört bir yanında polonyum vardı. Herkes (Brown ile bakanlar) şok olmuştu. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin üyelerinden biri, nükleer terörizme imza atmıştı."

Soru şuydu. Bu konuda ne yapılacaktı? Birleşik Krallık hükûmeti, Putin'e karşılık verecek ve bunun yanına kâr kalmayacağını mı gösterecekti? Whitehall, sorularla uğraş-

* 2016'da yapılan Birleşik Krallık araştırması da aynı sonuca ulaştı. Putin'in, Litvinenko cinayetine "muhtemelen onay verdiğini" tespit etti.

maya pek hevesli değildi. Brown hükûmeti birkaç Rus diplomatı sınır dışı etti ama herhangi bir yaptırım uygulanmadı. Moskova ile iş ilişkileri olduğu gibi devam etti.

Litvinenko'nun ölümüyle ilgili sorulara cevap bulmakta isteksiz olan kurumlardan biri de MI6'nın Atlantik ötesindeki ortağı olan CIA idi. Steele'in ABD istihbaratındaki arkadaşları, Litvinenko davası konusundaki bilgilerini paylaştığında endişelenmemiş ve heyecanlanmamışlardı. "Bizim değil, sizin sorununuz," demişlerdi.

Litvinenko suikastından on yıl kadar sonra ABD hükûmeti de benzer bir sorunla yüzleşti. Putin'den gelen bir saldırıya nasıl tepki vereceklerdi? Steele, yine işin ortasındaydı.

Rusya konusundaki Amerikalı uzman Michael McFaul, 2009'lu yılların başında Moskova'daki eski dostu ve satranç dünya şampiyonu Garry Kasparov'u ziyaret etmişti. Gür kaşlı ve gergin duruşu olan Kasparov, ünlü bir muhalif lider ve tutkulu bir Putin düşmanı olarak bilinmeye başlamıştı. Şimdi McFaul ile Kasparov, basit ama temel bir konuda anlaşmazlığa düşmüştü. ABD, Putin kontrolündeki Rusya ile hâlâ iş yapacak mıydı?

McFaul, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Rusya'nın yükselişi üzerinde araştırma yapmış, yıllarca Rusya'da kalmıştı. Sadece objektif bir şekilde gerçekleri kaydeden bir tarihçi değildi. 1990'lı yılların başında Sovyetler Birliği karışıklık içinde çökerken yirmili yaşlarının ortasında bir üniversite öğrencisi olan McFaul, demokrasi yanlısı hareketlerin ve serbest piyasa ekonomisinin taraftarıydı. Bazı Ruslar, Sovyet sistemini çökertmeye çalışan bir CIA ajanı olduğunu düşünüyordu. Yanılıyorlardı. Ancak Sovyetler, genelde işlere bu şekilde bakardı.

Aradan geçen on iki yıldan daha uzun bir süre sonra McFaul, hakikaten ABD hükûmetine çalışmaya başladı. İlk dönemini yaşayan Senatör Barack Obama, ABD'nin ilk Afro-Amerikalı başkanı seçilmişti. Obama'ya seçim kampanyası sürecinde danışmanlık yapmış ve başkan seçilince, Rusya'dan sorumlu adamı olmuştu. Beyaz Saray'da çalışıyor ve Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC) için Moskova bilgilendirmelerini yönetiyordu.

George W. Bush ile yaşanan fırtınalı yıllardan sonra Obama, ABD ile Rusya ilişkilerini sıfırlayarak yeniden başlatmak istediğini açıklamıştı. Obama'nın çevresindekiler, bunun kolay olacağını düşünmüyordu. Putin yönetimindeki Rusya, Amerika'ya ve Batı dünyasına karşı gittikçe düşmanlaşıyordu. 2008'in ağustos ayında Rusya, ülkedeki ayrılıkçıları Rusları desteklemek için Gürcistan'ı işgal etti. Ama yeni Obama ekibinin işlerin değişebileceğine inanması için yeterli sebebi vardı.

Putin, iki dönem hizmet ettikten sonra bir önceki mart ayında koltuktan inmiş ve yerini yetiştirdiği çaylağı Dmitri Medvedev'e bırakmıştı. Putin başbakan olarak hâlâ arka planda işleri yönetmeye devam ediyordu. Tahtın arkasındaki güçtü. Ama Medvedev'in daha yumuşak bir imajı vardı. Kırklı yaşlarının başındaydı ve heavy metal gruplarını dinlemeyi seviyordu. Akademik geçmişi vardı. St. Petersburg hukuk fakültesinde ders vermiş olan bir avukattı. Obama'nın iş yapabileceği birine benziyordu. Özellikle de terörizmle mücadele ve nükleer silahların kontrolü gibi ortak ilgi alanlarında.

McFaul ve bir başka NSC* çalışanı Celeste Wallander, sıfırlama süreci konusunda Beyaz Saray ulusal güvenlik çalışanlarını bilgilendirmişti. Bu toplantıda "Yeni ABD ile

* NSC: Ulusal Güvenlik Konseyi (ed. n.)

Rusya ilişkilerinin ilk adımında, yüksek öncelikli sorunlar iyi niyet göstergesi olabilir ve erken başarı sağlayabilir," demişti. Bilgilendirmede, Rusya'daki siyasi hakların ve insan haklarının gerilemesinden de bahsediliyordu ama silahların kontrolünün ve nükleer silahsızlandırmanın daha öncelikli olduğundan bahsediliyordu. McFaul ile Wallander, bunu temkinli bir deney olarak görüyordu.

Plan buydu. Ama Kasparov'un dairesinde muhalifin annesi tarafından servis edilen akşam yemeğini yerken McFaul, bu fikrini eski satranç ustasına ve diğer iki muhalif liderine kabul ettirmekte zorlanıyordu. Bu kişiler, Boris Nemtsov ve Vladimir Ryzhkov'du. Elbette Putin yozlaşmıştı ve güvenilmezdi, McFaul bunu kabul ediyordu. Ama Putin'in yapabileceklerinin de bir sınırı vardı. Obama, Medvedev ile çalışarak anlaşmalar imzalayabileceğini düşünüyordu çünkü Putin'e oranla Batı ile çalışmaya daha sıcak bakıyormuş gibiydi. Bu süreçte Rusya'ya bazı ödünler verilirse Medvedev'in eli güçlenir ve Rusya daha da açılırdı. En nihayetinde Putin de yavaş yavaş sahneden çekilmek zorunda kalırdı.

Nemtsov ile Ryzhkov, McFaul'u dinlemeye istekliydi. Ancak şüpheleri vardı. Ryzhkov, sıfırlanmanın insan haklarına ve adil seçimlere gölge düşürüp yozlaşmayı artıracağından endişeleniyordu. Her biri McFaul'a, asıl gücün Putin'in elinde olduğunu söylemişti. McFaul'ün adamı, George W. Bush'un sekiz yıl önce Putin ile yakınlaşmaya çalıştığını hatırlatmıştı. 2001'de Putin ile birlikte yapılan ortak bir basın toplantısında Bush, "Gözlerinin içine baktım ve orada çok dürüst, güvenilir birini gördüm. Ruhunu sezdim," diye bir açıklama yapmıştı. Daha sonra Rusya Baş-

kanı, siyasi düşmanlarına karşı saldırılara, Çeçenistan'da insan hakkı ihlallerine ve Gürcistan'da askerî müdahaleye girişmişti.

Kasparov, Obama'nın sıfırlanma planının başarısızlıkla sonuçlanacağından emindi. Putin'in kim olduğunu farkında değil mi, diye McFaul'a sordu. Batı'nın ne düşündüğü Putin'in umurunda bile değildi. Medvedev bir hiçti. Asla Putin'e karşı gelmezdi. Kasparov ona "Üç ila dört yılınızı boşa harcayacaksınız," demişti.

İki adam, akşam yemeği boyunca tartışmıştı. McFaul, Putin hakkında safça düşündüğünü sanmıyordu. Putin ile 1991 yılında görüşmüştü. O dönem Putin, St. Petersburg'da küçük çaplı bir devlet yetkilisiydi. Putin 1990'ların sonuna doğru devlet kademesinde ciddi bir mevkie yükseldiğinde, onun ciddi ve potansiyel bir sorun olabileceğini öngören ABD'deki ilk akademisyenlerden biri McFaul idi. Sıfırlanmanın makul bir yaklaşım olduğunu ve kısa vadede önemli sonuçlar elde edebileceklerini düşünüyordu.

Kasparov'a göreyse bu tamamen saçmalıktı. Putin ile başa çıkmanın en iyi yolu, ona sağlam bir darbe indirmekti. Sıfırlama konusu, Putin'in gücünü artırmak için kullanacağı bir fırsattan başka bir şey olamazdı. Kasparov, yeni ABD Başkanı ve yardımcılarının, Putin'in acımasızlığını idrak edemediğini düşünüyordu. Onun karanlık ruhuna hâkim değillerdi.

Obama yönetimi sıfırlamadan vazgeçmedi. Ancak Kasparov'un uyarıları ve muhalif görüşleri, ABD hükûmetinin kapalı kapılar ardındaki politika tartışmalarında yerini aldı.

***

Obama'nın, Rusya sıfırlaması planının başındaki en önemli yetkililerden biri de yeni Dışişleri Bakanı olan Hillary Clinton'dı. Ama işler uğursuzca başlamıştı. 2009 yılının mart ayında Clinton, mevkidaşı Sergey Lavrov ile İsviçre'nin Cenevre şehrinde buluştu. Intercontinental Otel'in önünde, televizyon kameraları kayıttayken kendisine yeşil ambalajlı bir hediye verdi. İçinde bir buton vardı ve üstünde PEREGRUZKA yazıyordu. Sıfırlama demekti. Hediye olayı, hiçbir diplomatik tecrübesi olmayan ve Clinton'ın uzun süredir medya danışmanlığını yapan Philippe Reines'in fikriydi. Bu aptalca hareketin nasıl bir etki yaratması beklendiği bilinemese de pek işe yaramamıştı. Paketi hazırlayan Amerikalılar, acemice bir çeviri yapmıştı.

Lavrov, "Yanlış yazmışsınız," demişti. "*Perezagruzka* olmalıydı. Sizin bu yazdığınız 'kazıklamak' demek."

Clinton, kahkahayla gülüp cevap vermişti. "Emin olun bize böyle bir şey yapmanıza izin vermeyiz."

Clinton'ın Lavrov ile ilişkisi görünürde arkadaşça olsa da aslında gerginlik ve güvensizlikle doluydu. Lavrov, pahalı İtalyan takım elbiseleriyle kaliteli purolar peşinde olan, oyunbaz ve bilgili bir Putin taraftarıydı. Bronzlaşmış teniyle, sabit bedeniyle, muzipliğiyle ve özellikle kadınlara karşı aşağılayıcı tavırlarıyla bilinirdi. Lavrov ile yaptığı toplantıların birinden sonra Clinton, bir Dışişleri Bakanlığı yetkilisine "Lavrov'un *ne özelliği* var?" diye sormuştu. Adi herifin teki olduğunu düşünüyordu.

Yetkili, Lavrov'un zorlu biri olduğunu söylemişti. Kadınlar onun dengiymiş gibi karşına getirilince, daha da zor birine dönüşüyordu. Clinton güldü ve Lavrov'un sözlerini tutup tutamayacağını sordu. Diplomat, Lavrov'a Medvedev'in, daha da önemlisi Putin'in güvendiğini söyledi.

"Bütün bilmem gereken buydu," diye yanıt verdi Clinton. Elinden geleni yapacaktı. Demokrat Parti çevrelerinde savaş yanlısı olarak bilinirdi. Ancak sıfırlama sürecine inanıyordu.

Birçok buluşmadan ve iletişimden sonra, Clinton ve Lavrov yeni anlaşmanın detaylarını belirlemişti. Londra'da, nisan ayında Obama ile Medvedev arasında bir oturum ayarlamışlardı. Liderler, iki ülkenin yeni nükleer anlaşma için konuşacağını duyurmuştu. Temmuz ayında Obama, Moskova'yı ziyaret etti ve Medvedev ile bir anlaşma imzaladı. Anlaşmaya göre Amerikan uçakları, Rus hava sahasından geçerek Afganistan'da savaşan Amerikan askerlerine gerekli malzemeyi bırakabilecekti. Pentagon için en büyük öncelik buydu. Aylar sonra, eylülde, Obama ile Medvedev, New York'taki yıllık BM Genel Kurulu'nda yine buluştular. Medvedev, İran'ın nükleer silahlar programını kısıtlaması için bu ülkeye baskı yapan Batı Devletleri'ne Rusya'nın da destek verebileceği konusunda bir sinyal vermişti.

Ancak Clinton'ın, Lavrov ile kafa karıştırıcı anları da oluyordu. Toplantıları esnasında Rus Bakan, sürekli olarak Clinton'ın, milyarder Rus oligark Oleg Deripaska için müdahalelerde bulunmasını istiyordu. Bu kişinin Rusya'daki organize suçlarla bağlantısı olduğu gerekçe gösterilerek, ABD'ye girişi engelleniyordu. Lavrov, Clinton'dan, Deripaska'nın vize almasına yardımcı olmasını istiyordu.

Deripaska, Putin'in en sevdiği oligarklardan biri olarak biliniyordu. 1990'larda alüminyum işi sayesinde milyarlarca dolar kazanmıştı. Lavrov'un bu konuda niçin baskı yaptığı çok net değildi. Ancak ABD'nin Moskova büyükelçiliğinde çalışan bir yetkili, Lavrov ve başkalarının,

konuyu birçok kez gündeme getirdiğini söyledi. "Konuyu her açıdan zorlamaları, gerçekten şaşırtıcıydı," dedi.

Clinton, Lavrov'un isteğini yerine getirmedi. Kamuoyu, Deripaska'nın ABD'deki iş ortaklarından birinin Paul Manafort adında, münakaşayı seven bir Amerikalı lobici ve siyasi danışman olduğunu yıllar sonra öğrendi.

Sıfırlamanın ana amaçlarından biri de ABD'nin nükleer silahlar geliştirmesi yönünde İran'a uyguladığı baskıya Rusya'nın da destek vermesini sağlamaktı. Medvedev bu yönde ilerliyordu. Obama için en önemli sorun, Putin'in de buna destek verip vermeyeceğiydi.

2010 yılının mart ayında Moskova'dayken Clinton, Medvedev'i İran konusunda destekleyip desteklemeyeceğini öğrenmek için Putin ile görüşmek istedi. Putin olmaksızın İran anlaşması olmayabileceğini fark etmişti. Putin'in kibirli, değişken ve zor biri olduğunu biliyordu. Daha sonrasında şöyle diyecekti. "Toplantılarda Putin, metroda bacaklarını açarak oturduğu için herkesin kişisel alanını ihlal eden ve favori sözü 'istediğimi elde ederim' olan adamlar gibiydi." Ayrıca Putin'in, kadınlara çok az saygısı olan bir diktatör olduğunu da anlamıştı. Yine de onunla nasıl başa çıkacağını düşünmek zorundaydı.

Putin'in villasındayken, Clinton konuyu açtı: "Daha önce Medvedev'e, İran'a bu nükleer silahlar konusunda BM Güvenlik Konseyi ile birlikte baskı yapmamız için onay vermiştiniz, şimdi de bu işin sonunu getirmeniz gerekiyor."

Putin tamamen aynı fikirde değildi. Ancak toplum karşısındaki tavrına göre çok daha yumuşak bir yaklaşım içindeydi. Clinton'ı ve beraberindekileri, Tahran'a yaptırım uygulamak için ABD desteğiyle yapılacak bir girişime engel olmayacağına inandırdı.

Clinton havayı yumuşatmak için Putin'e, Sibirya'daki kaplanları kurtarmak amacıyla neler yaptıklarını sordu. Putin, Clinton ve yardımcılarını alt kata indirdi. Çok sayıda danışmanın Putin'i beklediği bir odanın yanından geçtiler ve duvarında devasa Rusya haritası bulunan bir odaya geldiler. Orada, kendisinin de katılacağı önemli bir konferanstan söz etti. Bu konferans ekim ayında St. Petersburg'da yapılacaktı ve amacı kaplanları korumaktı. Televizyondaki haberlerde kar kaplanlarının Rusya'daki soyunun tükenmek üzere olduğunu görmüştü. Clinton'a, bunu Discovery Channel'da izlemiş olmasının utanç verici olduğunu da söyledi. "Bunu öğrenmemiz için ABD'nin söylemesi gerekiyormuş."

Clinton'a, kaplanlar konusundaki zirvesine katılıp katılmayacağını sordu. O da diplomatik şekilde, bunu düşüneceğini söyledi.

Putin ayrıca kutup ayılarını etiketlemek için bir yolculuğa çıkacağını ve kocasının kendisine eşlik etmek isteyip istemediğini de sordu. (Bill Clinton birkaç hafta önce kalp ameliyatı geçirmişti.) Clinton, bunu kocasına ileteceğini ama o gelemezse bile, kendisinin gelebileceğini söyledi. Putin bunun üzerine bir kaşını yukarı kaldırdı. Hillary Clinton bunun manasını anlamıştı. Putin, altmış iki yaşındaki bir kadınla kutup ayısı etiketlemeye gitmezdi.

Putin ile toplantısı sona erdiğinde, ikisi birlikte basın toplantısı düzenlediler. Putin, ABD'yi birçok sebeple eleştirdi. Clinton, bu eleştirileri duymazdan geldi ve ABD ile Rusya arasındaki nükleer silahsızlanma anlaşmasının sona yaklaştığını duyurdu.

Daha sonra Clinton aracına bindi ve havaalanına yöneldi. O ve yardımcıları mutluydu. Clinton'ın Putin ile

başa çıkmayı başardığını ve hatta önemli bir siyasi kazanç elde ettiğini düşünüyorlardı. Yardımcılardan biri, "Bill'in ayı etiketlemeye çıkmasının imkânı yok. Bakan'ın kaplan zirvesine katılması da imkânsız," dedi. Hepsi güldü. Nükleer anlaşması tamamlanmak üzereydi ve görünüşe göre Rusya, İran konusunda da destek olacaktı. O an için Putin'in yanlarında olduğunu düşünüyorlardı. Bu sıfırlama süreci gerçekten yararlı olabilirdi.

Obama'nın Medvedev'i kullanma çabaları sonuç veriyor gibiydi. 2010 yılının nisan ayında iki lider Prag'da, Prag Kalesi'nde, Yeni Başlangıç anlaşmasını imzalamak için buluştu. Bu anlaşma sonucunda iki ülke de nükleer silahlarını azaltacaktı. Düşüş ciddi oranda olmasa da birkaç ay önce sona ermiş olan süreci yeniden başlatabilir ve ileride silahların daha da azaltılmasına ön ayak olabilirdi. McFaul, gazetecilere "Gerçekten birbirimizi anlıyoruz," demişti. Haftalar sonra Ruslar, Güvenlik Konseyi'nde Amerika ile birlikte İran'a yaptırım uygulanması için evet oyu verecekti.

Ancak o bahar mevsiminde, ABD emniyet ve istihbarat güçleri arasında Rusya konusunda farklı konuşmalar yaşanıyordu. Konu, ABD hükûmetine sızmaya çalışan bir Rus casusla ilgiliydi.

Âdeta Soğuk Savaş dönemini anlatan bir romana ait casusluk hikâyesi gibiydi. FBI, yıllardır on adet uyuyan Rus ajanını izliyordu. Bu kişiler –casusluk dilinde 'yasa dışılar'– Amerikan toplumuna sızmak için gönderilmişti. Rus ajanları, sahte kimlikler ve belgeler kullanarak neredeyse on yıl önce ülkeye gelmişlerdi ve aldıkları talimat Amerikan toplumuna sızmaktı. İyi komşu olacaklar, aile

kuracaklar ve çocuklarını mahalledeki okullara göndereceklerdi. FBI tarafından ele geçirilen bir mesaja göre görevleri, ABD'deki politik kararları etkileyen toplulukları bulmak ve onlarla bağ kurmaktı. Casuslardan biri Alan Patricof'un vergi danışmanı olmuştu. Alan Patricof, Bill ve Hillary Clinton'a yakın bir Demokrattı ve FBI bundan rahatsızdı.

Büro, yıllar önce saf değiştiren üst rütbeli bir Rus istihbarat ajanından tüyo almıştı. Ama tarih Haziran 2010'u gösterdiğinde, FBI genel merkezindeki görevlilerin korkuları arttı. Moskova'yla yapılan konuşmaları dinlemişlerdi ve casuslardan birinin kaçmak üzere olduğundan endişeleniyorlardı; arkası çorap söküğü gibi gelebilirdi. Müdahale edip onları yakalamanın vakti gelmiş gibi görünüyordu.

Beyaz Saray Durum Odası'nda yapılan bir toplantıda FBI Direktörü Robert Mueller, Büro'nun, Rusları toplamayı planladığını Obama'nın yardımcılarına söyledi. Ancak Ulusal Güvenlik Danışman Yardımcısı Tom Donilon buna itiraz etti. O sıralar Medvedev, Obama'yla daha fazla konuşmak için Washington'a gelmişti. Rus casusları tutuklamanın sıfırlamayı bozabileceğini savundu.

CIA Direktörü Leon Panetta kendi fikrini sunana kadar tartışma hararetlendi. Panetta, 'ABD, bir grup Rus casusu yakalamayı başaramadı' şeklindeki muhtemel gazete manşetinin ciddi anlamda düşünülmesi gerektiğini söyledi. Bu toplantıdan çok daha sonra "O anda danışman yardımcısının çözümü bulduğunu gördüm," dedi. Panetta'nın söylediğine göre, toplantının akabinde Donilon, tutuklamayı onayladı fakat Medvedev Amerikan hava sahasından çıkana kadar FBI'ın beklemesini istedi.

27 Haziran'da Büro, casusları yakaladı ve bu haber

uluslararası manşetlerde yer aldı. Dikkatler özellikle ajanlardan birinin üzerinde yoğunlaştı; Anna Chapman adında, yirmi sekiz yaşında, kızıl saçlı, seksi bir kadındı. Çabucak bir casus takası düzenlendi ve on *yasa dışı* Rusya'ya geri gönderildi. Putin onları birer kahraman gibi karşıladı. Düzenlenen kutlamada Putin ve casusları, Nazi Almanya'sında çift taraflı çalışan Sovyet ajanını konu alan ve 1960'lı yıllarda çekilen *The Shield and the Sword* filminin şarkısını söylediler. Chapman, Maxim'in Rus versiyonu olan bir dergiye poz verdi ve 'Rusya'nın En Seksi 100 Kadını'ndan biri seçildi. (Bu operasyon, daha sonra *The Americans* adlı televizyon dizisine ilham verdi.)

Ruslar bu casus şebekesinden istihbarat elde ettilerse bile neler öğrendikleri asla açıklanmadı. (Demokrat bağışçı Patricof *Washington Post'a* "Vergi danışmanımla fatura ödemelerim dışında hiçbir şey konuşmadık," dedi.) Ama tecrübeli ABD karşı istihbarat memurları için bu göz açan bir davaydı. Soğuk Savaş'ın bittiğini ve Obama'nın sıfırlamasını boş verin, Rus casusluk örgütlerinin, Amerikalı siyasi ve hükûmet çevrelerine sızma kararlılığı hiç azalmamıştı. Rusların bu on yıllık operasyona yaptıkları yatırım da konuyu ne kadar önemsediklerini gösteriyordu. CIA'nin Rus Harekât Başkanlığı olarak bilinen Rus Evi'ndeki çoğu tecrübeli Soğuk Savaşçı olan yetkili memurları, yaşananların Rusya'nın hâlâ kendini adamış bir düşman olduğunu ve sıfırlamanın sonunun geldiğini işaret ettiğini düşünüyordu. Rus Evi'nin Direktör Yardımcısı John Sipher daha sonra "Bizimle dalaşmaktan asla vazgeçmediler. Ama bu, liderlerin duymak istediği bir şey değildi," dedi.

Rus casuslar tutuklandıktan bir gün sonra Bill Clin-

ton, Kremlin'le bağlantıları olan yatırım firması Renaissance Capital'ın sponsorluğundaki konferansın açılış konuşmasını yapmak için Moskova'ya gitti. Clinton, en üst seviyedeki Rus devlet yetkililerinin izlediği doksan dakikalık konuşması için 500.000 dolar* ücret aldı. Eşi Dışişleri Bakanı olmasına rağmen eski başkan, bu tip işler Dışişleri Bakanlığı'ndan ziyade çeşitli menfaat grupları tarafından organize edilmiş olsa da kârlı yurt dışı konuşmalarına son vermemişti. Renaissance Capital ise o günlerde ABD'deki uranyum üretim kapasitesinin yaklaşık yüzde yirmisini kontrol eden bir maden firması olan Uranium One adlı şirketin hisselerini pazarlamaya çalışıyordu. Rusya'nın nükleer kurumu olan Rosatom, Uranium One'ın çoğunluk hissesini satın almak üzereydi. ABD hükûmeti, Yabancı Yatırım İnceleme Kurulu'ndan onay bekliyordu ve kurulda, sekiz yetkiliyle birlikte Hillary Clinton da vardı.

Hillary Clinton'ın, Uranium One incelemesine dâhil olduğuna dair herhangi bir kanıt yoktur. Daha sonra Clinton'ın emrinde çalışanlardan biri anlaşma müzakerelerinde Dışişleri Bakanlığı'nı kendisinin temsil ettiğini söylemiştir. Ancak kocasının Moskova'ya gidişi, bu çifte yapılan eleştirilerin bir örneğidir. Muhtemel çıkar çatışmalarını genelde görmezden geliyorlardı. Uranium One anlaşması döneminde, şirket yönetim kurulu başkanının aile vakfı, Clinton Vakfı'na ait programlara yaklaşık 2,35 milyon dolar bağışladı.

Diğer taraftan Moskova'da, Bill Clinton, Putin ile de görüştü. Putin, FBI'ın yasa dışı adı verilen casusları tutuklaması konusunda sert şeyler söyledi ve bunun, Washington'ın ilişkileri iyileştirme çabalarını bozabileceğini ima

* Bu ücret, Clinton'ın 2005 yılında Moskova'da bir İngiliz firmasının sponsorluğundaki etkinlikte yaptığı konuşmadan aldığı 125.000 doların dört katıydı.

etti. Putin, eski başkana "Moskova'ya en doğru zamanda geldiniz," dedi. "Polisiniz coştu, insanları hapse atıyor. Ülkelerimiz arasında yaşanan olumlu gelişmelerin son olaylardan sonra zarar görmemesini umuyorum."

Kasım ayında Medvedev, Lizbon'da gerçekleşen bir NATO zirvesine katıldı. Putin genelde NATO'yu kötülemiş olsa da Medvedev, Rusya ile NATO'nun "gerçek stratejik bir ortaklık yolunda yeni bir işbirliği evresine girdiğini" beyan eden, ortak bir bildirim imzaladı. Rusya Başkanı, soğuk dönemin ve sıkıntı döneminin bittiğini onayladıklarını ifade etti. Obama, daha da ileri gidip "Rusya'yı düşman değil, müttefik olarak görüyoruz," dedi.

Acaba Putin de öyle mi görüyordu? Putin bir seferinde Sovyetler Birliği'nin dağılmasını "yüzyılın en büyük jeopolitik felaketi" olarak değerlendirmişti. Her yönüyle Rus milliyetçisiydi. Rusya'nın etki alanlarını genişleterek gücünü arttırmak istiyordu. Uzun Rus diktatörleri geleneğinde bir otokrattı ve liberal Batı demokrasileriyle veya onların onayını almakla ilgilenmiyordu. Amacı ABD ve NATO'nun stratejik ortağı olmak değildi. Uyum sağlamaya çalışmıyordu. Toplamı sıfır eden global güç oyununda, Rusya'nın büyüklüğünü eski hâline getirmeyi hedefliyordu.

KGB eğitimine sadık bir şekilde, ABD ve askerî hareketlerine sürekli olarak şüpheyle yaklaşıyordu. Medvedev'in Obama'yla iyi geçinmesine daha ne kadar katlanırdı veya katlanabilirdi?

Putin 2007'de yaptığı bir konuşmada ABD'yi, Rusya'ya ve diğer ülkelere "tek kutuplu" bir dünya düzeni dayatmaya çalışmakla suçlamıştı. Başkan George Bush'un Irak'ı

istila etmesi Örnek A idi. Çok geçmeden Örnek B'yi de yapacaktı: ABD'nin Libya'ya müdahalesi.

2010 yılının sonlarına doğru Arap Baharı patlak verip göstericiler yozlaşmış otokrat hükümdarlara saldırıp demokrasi istediğinde, Putin tehlikeyi gördü. Otoriter hükûmetler devrilmeye başlıyordu. Rejim değişikliği çılgınlığı başlamıştı ve Obama yönetimi demokrasi yanlısı protestoları destekliyordu.

Şubat 2011'e gelindiğinde protestolar Libya'ya ulaşmıştı ve çok geçmeden ülkenin diktatörü Muammer Kaddafi'ye karşı silahlı isyana dönüşmüştü. Birleşmiş Milletler'de Washington, Libyalı asileri ve sivilleri korumak için ABD ve diğer ülkelerin, Kaddafi'nin askerlerine saldırmasına olanak sağlayacak bir çözüm talep etti. ABD Elçisi Susan Rice, bu kanunu desteklemeleri veya en azından reddetmemeleri için Ruslarla uzunca görüşmeler yaptı. Medvedev çekimser kaldı, kanun kabul edildi ve Obama yönetiminin yetkilileri bunu büyük bir diplomatik darbe, sıfırlamanın bir getirisi olarak gördü. Çok geçmeden Amerikan, İngiliz, Fransız ve Kanada kuvvetleri Kaddafi'nin askerlerine güdümlü füze göndermeye ve harekât uçuşları yapmaya başladı.

Putin, ABD'ye bir kez daha Arap dünyasına müdahale ettiği için ve Medvedev'e de, Washington'ın küstahlığı olarak gördüğü harekete karşı durmadığı için öfkelenmişti. Birleşmiş Milletler'in çözümünün orta çağdaki Haçlı Seferi çağrılarına benzediğini ifade etti. ABD'nin geçmişte yaptığı ve suç olarak gördüğü hareketlerini kınayarak "Clinton döneminde Belgrad'ı bombaladılar. Bush, Afganistan'a asker gönderdi. Sonrasında da üretilmiş ve yanlış bir bahaneyle Irak'a asker gönderip bütün Irak liderlerini yok

ettiler. Saddam Hüseyin'in ailesindeki çocuklar bile öldü. Şimdi de huzur içinde yaşayan nüfusu koruma bahanesiyle, Libya'ya sıra geldi," dedi. Şöyle düşünüyor sanki: ABD dünyadaki hükûmetleri indirmek için bu kadar ileri gidebiliyorsa, sıradaki Rusya olabilir mi?

Obama'nın dış politika ekibi hazırlıksız yakalanmıştı. Önce Jake Sullivan, sonrasında da Dışişleri Bakanlığı'nda politika ve planlama direktörü, "Putin'i bu kadar kızdıracağını tahmin edemedik," dedi.

Medvedev'in bir yıllık daha görev süresi vardı ancak Putin, onun bir dönem daha başkanlık yapmasına izin verir miydi yoksa başkan olmak için geri mi dönerdi? Cevabı belli olmayan bir soruydu. Putin'in Libya eylemine verdiği sert tepki, Medvedev'in başkanlık günlerinin bittiğini gösteriyordu.

Hillary Clinton artık Obama yönetiminin, Putin'in tam yetkiye dönüşüne hazırlanması gerektiğine inanıyordu. Putin'in kendisini davet ettiği ve bir önceki kasım ayında yapılan kaplan konuşmaları zirvesine gitmemişti. Ancak sonrasında, kaplanları konuşmak için değil de Putin'in arkadaş çevresiyle zaman geçirmek amacıyla konferansa katılan ABD hükûmeti görevlisiyle konuştu.

ABD görevlisi öğrendiği birkaç ilginç istihbaratı Clinton'a bildirdi: Putin, personel değişiklikleri yapıyordu. Son dönemlerde Medvedev'in başkanlık kadrosunda çalışan Ruslar, Putin'in çalışanlarıyla yer değiştiriyordu. Bu, Putin'in gerçekten Medvedev'i saf dışı bırakıp 2012 başkanlık seçimlerinde aday olmayı düşündüğünü gösteriyordu.

Clinton, Beyaz Saray'a küçük bir not gönderdi. Putin'in yaptığı değişiklikleri ve bunun ABD politikası için

anlamını düşünmenin zamanı gelmişti. Notu, onun bu yırtıcılığa çok çabuk teslim olduğunu düşünen kendi Dışişleri Bakanlığı'ndakiler de dâhil olmak üzere diğer yönetim temsilcilerini kızdırmıştı. Birçoğu, yenilenen temaslardan hâlâ çok şey elde edebileceğini sanıyordu.

Eylül 2011'de Putin için her şey resmîleşti. Medvedev'le beraber yaptığı ortak sunumda, başkan adayı olacağını ve Medvedev'in kenarı çekilerek başbakanlık yapacağını açıkladı. Medvedev'le çalışmak için uğraşan ABD yetkilileri için büyük bir hayal kırıklığı oldu. Bu hamle, Rus siyaset topluluğu için de şok ediciydi. Kasparov, Nemtsov ve diğer muhalefet liderlerinin en çok korktukları şey gerçekleşmişti. Bu da yetmezmiş gibi, demokratik sürecin her şeyine saygısızlık gösterilerek yapılmıştı. Karizmatik genç bir muhalefet olan Vladimir Kara-Murza daha sonra "İnsanlar, Kremlin'in kendilerine ayaklarını sildiği bir paspas gibi davranmasından hoşlanmıyordu," diye ifade etti. "İki kişi çıkıp da 'Oturduk ve aramızda konuştuk. O başkan olacak, ben de başbakan. Buna karar verdik,' dediğinde hoş olmuyor. İnsanlar, biz koyun değiliz diyerek tepki gösteriyorlar."

'Biz koyun değiliz' sloganı çok geçmeden Rusya muhalefeti için toplanma çağrısı olacaktı.

Açıklamadan sonra ABD Büyükelçiliği, Putin aleyhine popüler bir karşıtlığın işaretlerini almaya başladı. Putin bir boks maçına gidip ringe çıkmıştı fakat seyirciler onu yuhaladılar. Daha sonra ABD'nin Rusya Büyükelçisi John Beyrle, "Putin ile yaşanacak altı yıl konusunda rahatsızlık olduğunu hissedebiliyordunuz," diye anımsadı.

Bir çatışmanın yaklaştığı görülebiliyordu.

3. BÖLÜM

"Clinton bize mesaj attığı için mi buradayız?"

Rusya siyasi krize doğru gidiyordu ve Putin bu konuda Hillary Clinton'ı suçluyordu.

2011 yılı kasım ayının başlarında Rusya, ülke çapında parlamento seçimi yaptı. Seçimi kontrol edenler, bariz bir şekilde hile yapıldığını bildirdi. Hilelerden biri de oy sandıklarının pişkince doldurulmasıydı. Bir seçim başkanının yığın hâlindeki oy pusulalarını kaşelemesine ait video internette yayıldı. Protestocular Moskova merkezindeki caddelere çıkıp "Putin'siz Rusya!" ve "Putin bir hırsızdır!" diye bağırmaya başladı. Birkaç yüz kişi tutuklandı. Putin karşıtı internet siteleri ve radyolarla birlikte Rus seçimlerini kontrol eden gruplar, internet saldırılarına maruz kaldıklarını bildirdiler. Putin için daha da kötüsü, kurduğu Birleşik Rusya Partisi'nin oyların sadece yaklaşık yarısını alabilmesiydi. Putin'e verilen destek, Duma'da önemli sayıda koltuk kaybına sebep olacak kadar düşmüştü. (İkinci gelen Komünist Parti'yse, oyların yüzde on dokuzunu almıştı.)

Seçimin ertesi gününde Hillary Clinton, Bonn'da Afganistan'la ilgili uluslararası bir konferansa katıldı. Lavrov onu izlerken Rus seçiminin meşruiyetini sorguladı. ABD'nin seçimin idaresiyle ilgili ciddi endişeleri olduğunu söyledi. "Ayrıca hür Rus seçim gözlemcilerinin taciz edil-

mesi ve internet sitelerine siber saldırılarda bulunulması konularında da kaygılarımız var. İnsanların seçimleri izleme, seçimlere katılma ve bilgi yayma haklarının tam tersi yapılmıştır." Adil bir seçim olması için çalışan Ruslarla gurur duyduğunu ve Rus seçmenlerin, seçimlerde yapılan hile ve manipülasyonlara ait tüm raporları baştan sona incelenmeyi hak ettiğini söyledi. Clinton ertesi gün eleştirisini tekrarladı. "Rus halkı, dünyadaki tüm halklar gibi seslerinin duyulması ve oylarının geçerli kılınması hakkına sahiptir. Bu da şu demektir; adil, hür, şeffaf seçimleri ve sorumluluk sahibi liderleri hak ediyorlar."

Acaba bu yorumlar ne kadar etkiliydi? Metni McFaul düzenlemiş ve ABD'nin bu konudaki görüşlerini, alt seviyedeki bir yetkilinin veya basın sözcüsünün değil de Dışişleri Bakanı'nın dile getirmesine karar vermişti. "Rusların dikkatini çekmek istemiştim," dedi daha sonra. Ancak bazı yetkililer, ABD'nin Clinton aracılığıyla adil ve demokratik seçimleri desteklediğini söylemesini çok da önemsemiyordu. Wallander "Bunları hep söylüyoruz. Dışişleri Bakanlığı'nın klasikleşmiş söylemlerinden biridir," dedi sonrasında.

Ancak Putin olaya böyle bakmıyordu. Protestolar onu sinirlendiriyordu. O günlerde görüntüleri izleyip fotoğrafları inceleyen ABD yetkilileri, Putin'in, gitgide artan huzursuzluklar nedeniyle sarsıldığını düşünmüştü. Putin'in paranoyakça dünya görüşünde, tesadüf diye bir şey yoktu. İşler kendisi ve Rusya için kötüye gittiğinde, Amerikalıların tek kutuplu dünyayı dayatmaya çalışan gizli ellerini görüyordu. Gösteriler nedeniyle suçlayacak birini arıyordu ve parmağını Amerika Dışişleri Bakanı'na çevirdi.

O haftaki resmî başkanlık bildirimi sırasında Putin,

konferans masasında toplanmış asık suratlı siyasi müttefiklerine konuşma yaparken Clinton'ın ülke içindeki belli başlı oyuncuların gidişatını belirlediği sinyalini verdiğini söyledi. Onu, kendisine karşı gelen protestocuları kışkırtmakla suçladı. Ülkesinde hızla yayılan Putin karşıtı gösterilerin, 'yabancı parayla' yüz milyonlarca doların sonucunda olduğunu iddia etti. "Hepimiz yetişkin insanlarız. Organizatörlerin, çok iyi bilinen bir senaryoya göre ve kendi siyasi çıkarları doğrultusunda hareket ettiklerini hepimiz anlayabiliyoruz," diyerek ilave yaptı.

Sonrasında on binlerce insan Moskova'da, St. Petersburg'da ve diğer birçok şehirde caddelere çıkarak dürüst seçim istedi ve Putin'i suçladı. Protestocular, Putin'in, gösterilerin arkasında Clinton'ın olduğu iddiasıyla dalga geçti. Protestoların birindeki konuşmacı, halka "Clinton bize mesaj attığı için mi buradayız?" diye sordu.

Putin, gururlu ve kibirli biri olduğu için kendisine karşı koyulmasından ve onunla alay edilmesinden nefret ediyordu. Ona göre, olayların arkasında Clinton vardı. Kini yıllarca devam edecekti, üstelik ABD hükûmetindeki hiç kimsenin öngöremediği sonuçları olacaktı.

Mart 2012'de herkesin beklediği üzere Putin üçüncü kez Rusya Devlet Başkanı seçildi. Clinton, Rusya'ya karşı yeni bir siyasi yaklaşım gerektiğini ifade eden gizli notunu Beyaz Saray'a çoktan göndermişti. Putin, koltuğuna yeniden oturduğunda muhalif güçlere son vermek için sert bir şekilde üstlerine gidiyor, milliyetçilik ateşini körüklüyordu. Clinton, Putin'in Rusya'yı tekrar Sovyetleştirmek istediğine ilişkin uyarısını yapmış ve 'ABD'ye çok büyük kin beslediğini ve hareketlerinden şüphe duyduğunu,' yaz-

mıştı. Notunda talimat bulunmuyor, Beyaz Saray'ın sıfırlamayı tekrar düşünmesini tavsiye ediyordu.

Beyaz Saray ekibi, o zamanlar Ulusal Güvenlik Danışmanı olan Tom Donilon da dâhil olmak üzere, Başkan için üst düzey bir dış politika davranışı olarak gördükleri girişimden vazgeçmek istemiyordu. Obama'nın en üst düzeydeki ulusal güvenlik yardımcıları hâlâ Putin ile, en azından Başkan'ın kişisel önceliği olan nükleer silahların azaltılması konusu da dâhil olmak üzere birkaç özel başlıkta yakın ilişki kurabileceğini düşünüyorlardı. Putin'in desteklediği Suriye'deki gaddar diktatör Beşşar Esad'a karşı yapılan protestolarla başlayan kanlı iç savaşı sona erdirmeye çalışmak da dış politika ajandasındaki konulardan biriydi.

Eylül ayındaki Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği toplantısında Clinton, Lavrov ile görüştü ve Suriye'deki iç savaşı bitirmek amacıyla ABD ile işbirliği yapması için ona baskı yaptı. Ama Rus bakan buna yanaşmadı.

Bu oturumda Lavrov, Clinton'a, Putin'in ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı'nı (USAID) Rusya'dan kovmak üzere olduğunu söyledi. Soğuk Savaş bittiğinden beri USAID, insan haklarını koruyan, çevreyi savunan ve adil seçimleri destekleyen Rus gruplarını desteklemişti. Son dönemlerde, yılda 50 milyon dolar harcamıştı. USAID'in ülkeden atılmasının amacı Putin'in, ABD'nin onu zayıflatmak için Rusya politikasına karıştığına dair iddialarını desteklemekti.

Clinton öfkelendi ve notlarını bırakıp Lavrov'a, isterse okuyabileceğini söyleyerek toplantıyı terk etti. Clinton bu kararı, Putin'in gitgide büyüyen psikolojik baskısının ve paranoyasının bir işareti olarak görüyordu.

Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği yemeğinde Clinton, Putin ile unutulmaz bir konuşma yaptı. Rusya Başkanı'nın yanına oturtulmuştu. İkinci Dünya Savaşı'nda Naziler şehri kuşattığı sırada ölenler adına St. Petersburg'da inşa edilen anıtı yakın zamanda ziyaret ettiğinden bahsetti. Putin, hüzünlü bir hikâyeyle cevap verdi. Clinton'a, savaş zamanında cephede asker olan babasının kısa bir süre için eve döndüğünü söyledi. Karısıyla birlikte yaşadığı dairenin yakınlarında, sokakta istiflenen cesetleri fark etmişti. Adamlar onları kamyona yüklüyordu. Yığının içinde tanıdığı ayakkabının olduğu bir bacak görmüş. Karısının ayakkabısıymış. Cesedi istemiş. Adamlar önce reddetmiş ama sonra kabul etmişlerdi. Karısının bedenini kollarının arasına almış ve ölmediğini anlamıştı. Onu dairesine götürmüş. Kadın sağlığına kavuşmuştu. Sekiz yıl sonra da Vladimir Putin'i doğurmuştu.

Clinton bu hikâyeyi o zamanlar ABD Moskova Büyükelçisi olan McFaul'a anlattı. Daha önce hiç duymamıştı. Doğru olup olmadığını ikisi de bilmiyordu. Yabancı liderlere akıl oyunları oynamasıyla tanınan Putin, bu hikâyesiyle Clinton'ı etkilemeye mi, yoksa korkutmaya mı çalışıyordu? Putin'in niyeti her ne olursa olsun, harika bir köken hikâyesiydi.

Clinton ve yönetimdeki birkaç kişi daha Rusya politikasını düzeltmek için çaba harcamaya devam etti. Ama bu anda Beyaz Saray'ın başka bir endişesi vardı. Seçim yılıydı. McFaul daha sonra "Başkan tekrar seçilmek için aday olmuşken, politikamızı yeniden düşünmek istemiyoruz," dedi. Başkan ve ekibiyse sıfırlama konusundan dış politika başarısı olarak bahsetmek istiyordu. Putin'in bir kampan-

ya sorunu hâline gelmesini kesinlikle tercih etmiyorlardı.

Mart ayında Seul'da yapılan bir zirvede Obama, başkanlığının son günlerinde olan Medvedev'e gizlice söylemek istediği bir şeyi mikrofona söyleyince Rusya, küçük bir seçim tartışması yaşatmış oldu. Obama "Seçimden sonra daha esnek olabilirim," demişti. ABD'nin Avrupa'ya füze savuma sistemi kurup kurmayacağıyla ilgili konuşmalara atıfta bulunuyordu. Bu konu Moskova'nın içine dert olmuştu. Ancak Başkan, Ruslarla gizli bir anlaşma yapıp niyetini seçmenlerden gizlemeye çalışıyormuş gibi gözükmüştü. Cumhuriyetçiler saldırıya geçti. Mississippi eyaletinin Cumhuriyetçi Senatörü Roger Wicker "Mikrofon açık olmasaydı, Başkan'ın planlarını Bay Putin öğrenmiş fakat Amerika halkı öğrenememiş olurdu," diye haykırdı.

Cumhuriyetçi Parti'nin muhtemel başkan adayı Mitt Romney, Obama'nın sıfırlamasını lanetlemiş ve Rusya'nın şüphesiz bir numaralı jeopolitik düşmanları olduğunu söylemişti. Obama'nın yardımcıları, Romney ile geçmişe takılıp kaldığı için alay etmiş, bunu bir fırsat olarak görmüştü. Beyaz Saray Basın Sözcüsü ve eski bir Moskova temsilcisi olan Jay Carney, muhabirlere "Soğuk Savaş'ın bu odadaki bazı insanlar ilkokuldayken bittiğine eminim," dedi. Bu sorun, iki aday arasındaki üçüncü ve son başkanlık münazarasında doruk noktasına ulaştı. Obama saldırıya geçti ve "Sana Amerika'nın en büyük jeopolitik tehdidinin ne olduğu sorulduğunda Rusya dedin. El-Kaide değil. Rusya dedin. Şimdi de 1980'li yıllar dış politikasını geri almak için telefon ediyor çünkü Soğuk Savaş bitti'li 20 yıl oldu," dedi.

Romney savunmaya geçmek zorunda kaldı. Bu konudaki görüşünün doğru ve yerinde olduğunda ısrar etti. Çoğu uzman, münazarayı Obama'nın kazandığı görüşün-

deydi fakat bunun pek de önemi yoktu. Bu, farklı alanlarda savaşılan bir seçimdi. Obama ekonomi yönetimini ve sağlık hizmetlerini savunuyor, Romney ise ticari ilişkileri önemsiyordu. Putin ve Rusya konusu, çoğu seçmenin ilgisini bile çekmiyordu.

Obama, açık arayla kazandı. Ama yıllar sonra Obama'nın yönetim kadrosundakilerinin bazıları, kampanyada Romney ile Rusya'ya bakış açısı nedeniyle alay edilmesini ürkütücü bulacaktı. Obama'nın üst düzey ulusal güvenlik yetkililerinden biri daha sonra "Sıfırlamanın bittiğini daha önce fark etmeliydik," dedi. Obama'nın CIA Direktörü ve sonrasında savunma bakanı olarak görev yapan Leon Panetta bu görüşe katılıp Beyaz Saray'ın, Romney'in görüşlerini küçümsemekle hata yaptığını iddia etti. "Rusya'nın oluşturduğu tehdidi önemli değilmiş gibi göstermek, zekice değildi," dedi.

Seçimden sonraki haftalarda ABD Kongresi, Magnitsky Yasası olarak bilinen çift partili bir kanunu yürürlüğe sokarak Washington'la Moskova arasındaki tansiyonu daha da yükselten bir adım attı.

Sergei Magnitsky'nin hikâyesi bir trajediydi. 2009 yılında Moskova'daki bir hapishane hücresinde acı şekilde ölen otuz yedi yaşında Rus, vergi avukatıydı. Londra merkezli bir serbest yatırım fonu olan Hermitage Capital Management'i yöneten Amerika doğumlu yatırımcı Bill Browder tarafından işe alınmıştı. Browder'ın şirketi Putin'in rejimiyle ters düşene kadar, Rusya'nın en büyük yatırımcılarından biriydi. 2007 yılında Rus polisi Browder'ın ofislerine baskın yaptı, defterlerine el koydu ve işlemlerini durdurdu.

Rusya'dan kovulan yatırımcı, Magnitsky'den baskının nedenini öğrenmesini istedi. Soruşturma sırasında Magnitsky, Rus polisinin ve maliyecilerinin 230 milyon dolar kazandıran bir vergi kaçakçılığı için Hermitage Capital'dan alınan belgeleri kullandığını fark etti. Kıdemli Rus yetkililer arasındaki yozlaşma salgınının bariz bir örneğiydi.

Magnitsky, Rus yetkilileri dolandırıcılıkla suçladıktan sonra tutuklandı ve vergi kaçırmakla itham edildi. Gözaltındayken safra kesesi taşı ve pankreas iltihabı nedeniyle acı veren bir hastalığa yakalandı. Ardı ardına tıbbi yardım için istekte bulundu ama hepsi reddedildi. Acı içinde sürünürken kendisine yapılan kötü muameleyi 450 adet elle yazılmış şikâyet dilekçesiyle belgelendirdi. Ölümünden sonra yapılan bağımsız bir soruşturmada, gardiyanların birçok defa dayak atması nedeniyle cesedinin morluklarla dolu olduğu ortaya çıktı.

Takip eden yıllarda Rus muhalifler ve insan hakları grupları, Magnitsky Davası'nı Rusya hükûmetine ait suistimalin bir sembolü olarak kullandı. Muhalifler, Obama yönetiminin bu konuya çok az ilgi gösterdiğini düşünüyordu. Browder, maliyecisinin ölümüne sebep olduğundan şüphelenilen Rus yetkililere katı yaptırımlar uygulayacak bir kanunu yürürlüğe sokmak için kampanya başlattı. Onun için kampanyadan ziyade, bir savaştı. Kasparov, Nemtsov ve Kara-Murza da dâhil olmak üzere Rusya'nın önde gelen muhalifleri bu kanunu destekliyor ve Kremlin'in karşı görüştekilere uyguladığı sıkı yaptırımların sonuçları olacağına, Rusya'nın uluslararası arenada dışlanacağına dair Putin ile oligark arkadaşları için güçlü bir uyarı olarak görüyordu.

Magnitsky Yasası için yapılan kampanya, Beyaz Sa-

ray'ı zora soktu. Obama, dış politika hedeflerine karışmadıkları sürece insan hakları çalışmalarını desteklemek istiyordu. Yönetimdeki yetkililerse içten içe bu yasa tasarısına karşıydı. Kongre'nin yürütme organı imtiyazlarına karışması ve hâlihazırda gergin olan ABD ile Rusya ilişkileri için bir karışıklık olarak görüyorlardı. Kara-Murza'nın söylediğine göre, 2011'de Washington'daki Rusya Büyükelçiliği'nde yapılan bir kabul töreninde o zamanlar hâlâ Ulusal Güvenlik Konseyi'nin en kıdemli Rusya yetkilisi olan McFaul, kanun lehine görüşmeler yaptığı için kendisini topa tutmuştu. Kara-Murza ileride McFaul'ün yakasına yapıştığını ve "Siz Ruslar ne cüretle bizim Kongre'mize ne yapacağını söylersiniz? Bu kanunu yürürlüğe sokmamızı söylemek, size düşmez. Buna kendimiz karar veririz," dediğini söyledi. Yıllar sonra Kara-Murza, McFaul'ün kahve içerken bir itirafta bulunup "Magnitsky Yasası konusunda siz haklıydınız, biz yanıldık," dediğini belirtti. (Akabinde McFaul, Rusya Büyükelçiliği'ndeki karşılaşmayı hayal meyal hatırladığını söyledi. Kahve içerken konuştukları konusundaysa Kara-Murza'nın söylediklerine karşı gelmedi. "Öyle bir şeyler söylediğime eminim.")

Sonunda Obama, Magnitsky Kanunu'nu yasalaştırdı. Tahmin edildiği üzere Rusya hükûmeti karşılık verdi. Duma, ABD'nin Rus çocuklarını evlat edinmesini engelleyen bir kanun çıkardı. (1999 ila 2012 yılları arasında Amerikalılar yaklaşık elli bin Rus çocuğunu evlat edinmişti.) Rusya Dışişleri Bakanlığı ise on sekiz eski ve mevcut Amerikalı yetkilinin Rusya'ya girmesini engelleyen bir liste yayımladı.

Clinton, Ocak 2013'te Dışişleri Bakanı görevini bırak-

maya hazırlanırken Obama'ya, sıfırlamanın özünde bittiğini belirten bir not gönderdi. Putin'i, dünya düzenine karşı yükselen bir tehdit olarak gösterdi. En korkutucu olansa, Esad'ın Suriye'deki vahşi diktatörlüğünü desteklemesiydi.

Obama'ya tavsiye vererek "Putin ile çalışmak için çok da istekli görünme," dedi. "Gereğinden fazla ilgi göstererek onu pohpohlama. Moskova'daki bir zirveye seni davet ettiğinde kabul etme." Putin, işbirliğinden çok güçten anlıyor ve güce anlayış gösteriyordu. Daha sonraları "Nispeten sert analizime, Beyaz Saray'daki herkes katılmadı," dedi Clinton. Bir yardımcı, Donilon'a, Clinton'ın Rusya hakkındaki notunu görüp görmediğini sorunca Donilon onu tersleyip "Gördüm," dedi ve daha fazla konuşmadı.

Yeni soğukluk, rahatsız edici bir gelişmede kendini gösterdi. Rusya'da görev yapan ABD Büyükelçiliği yetkililerine tacizler artmıştı. Bu, eski bir Sovyet taktiğiydi. Rusya'da görev yapan Amerikalıları fiziksel ve psikolojik olarak korkutuyorlardı. Soğuk Savaş döneminde Sovyetler, Moskova'daki ABD Büyükelçiliği'ne radyoaktif mini dalgalar saçmış, zorbalar caddedeki ABD yetkililerine saldırmıştı.

Büyükelçilik yetkilileri gittikleri her yerde artık takip ediliyordu. Evlerine giriliyordu. Bir tanesi evine geldiğinde köpeğinin zehirlendiğini gördü, diğeri kuşunu ölü buldu, bir diğeriyse döşemenin ortasında insan dışkısıyla karşılaştı. O dönemde Rusya'da görev yapan bir ABD yetkilisi, "İnsanlara sertçe davranıyor, arabalarının lastiklerini patlatıyor, evlerine giriyor, ısıtıcıyı kapatıyor, büyükelçilik yetkililerinin resmî bağlantılarla yaptıkları görüşmeleri engelliyorlardı. Kısacası, fiziksel şiddet hariç her şeyi yapıyorlardı," dedi. St. Petersburg Konsolosluğu'nda

insan hakları memuru olan Chad Norberg, yedi yaşındaki oğluyla alışveriş merkezindeyken onları takip eden bir Rus güvenlik yetkilisi, çocuğu tutup şiddetli bir şekilde sarstı. Norberg de saldırganı yumrukladı. Oysa hepsi tezgâhtı. Olayın videosu Rus televizyonlarına verildi. Sözüm ona, Amerikalı bir diplomat masum bir adama saldırmıştı. Norberg başka bir yere atanarak Rusya'dan ayrıldı.

Kimse bu tacizleri 2012'nin başlarında Moskova'ya büyükelçi atanan McFaul'den daha yoğun yaşamadı. Bir seferinde Rusya'nın başkentinde ölüm tehdidi aldı. Çocukları, okula ve futbol idmanına giderken takip edildi ve bu durum yeni büyükelçiyi kızdırdı. McFaul, bir kış günü öğle vaktinden sonra insan hakları eylemcisi olan Lev Ponomaryov'un evine gitti. Eve ulaştığında azılı bir kalabalık onu bekliyordu. Kremlin kuruluşu olan NTV kanalından kameralarla gelen iki muhabir dâhil de olmak üzere onu bekliyor, önünü kesip neden orada olduğuyla ilgili sorular soruyorlardı. "Onu sinirlendirdiler," dedi bu karşılaşmaya tanık olan bir diplomat. "Tepesi attı." McFaul karşılık verdi ve muhabirleri yasa dışı gözetleme yapmakla, e-postalarını okumakla ve telefon konuşmalarını dinlemekle suçladı. "Burada olacağımı nasıl bildiniz?" diye bağırdı. Diplomatik haklarının ihlal edildiğini iddia etti ve Rusya'nın *"dikaya strana"* –vahşi ve medeniyetsiz bir ülke– hâline geldiğini iddia etti.

Provokasyon amacına ulaştı. McFaul'ün birdenbire dile getirdiği öfkeli sözleri, o gece Rus televizyonlarında gösterildi. Üzerinden çok geçmeden McFaul, Kremlin'deki bir kabul törenine katıldı ve Rus bir arkadaşı, onu kenarı çekip 'çok riskli durumda' olduğu için 'fazla dikkat çekmemesi' konusunda uyardı. McFaul "Ne demek istiyor-

sun?" diye sordu. Arkadaşına, Putin'in onu kışkırtıcı biri olarak gördüğü ve çok dikkatli olması gerektiği söylenmişti. Başka bir partide de farklı bir Rus arkadaşı kaygılı şekilde Putin'in onu, kendisine karşı isyan başlatmak için görevlendirilen bir CIA casusu olarak gördüğünü söyleyip McFaul'u uyardı.

Olaylar arttıkça McFaul, Beyaz Saray'dan güçlü bir tepki göstermesini istedi ama istediğini alamadı. Sorunun bir yönü de McFaul için kişisel görünmesiydi. Ancak Obama yönetiminin, tacizlere daha etkili bir şekilde tepki verememesi, büyükelçilik çalışanlarında hayal kırıklığına yol açmıştı. Daha sonra kıdemli bir yetkili "Beyaz Saray hiçbir şey yapmıyordu," dedi. "Rusların istediği her şeyi yapsalar da tepki alamayacaklarına inanmak için geçerli nedenleri vardı."

2013'ün başlarında sıfırlamayı bir deneme olarak başlatan ve sonrasında başarılarını öven McFaul, eski senatör, yeni savunma bakanı John Kerry'ye gizli bir telgraf çekti. John Kerry özünde Clinton'ın katı değerlendirmesini destekliyordu: Putin, Rusya'yı kötü bir yöne götürüyordu ve sıfırlama sona ermişti. "Biraz ironikti," dedi daha sonra McFaul. "Sıfırlamanın yaratıcısı bendim. Başlarda bazı insanlar, Ruslara çok yumuşak davrandığımı düşünüyordu. Sonra Ruslara çok sert davrandım. Ancak şayet Rusya değişirse, biz de değişmek zorundayız, diye düşünüyordum."

Şubat 2013'te Rus Genelkurmay Başkanı General Valery Gerasimov, pek tanınmayan bir Rus askerî gazetesinde makale yayımlayarak, Rusya'nın askerî stratejilerini modern dünyaya adapte ettiğini savundu. ABD Ulusal

Güvenlik Dairesi önceleri makaleye ilgi göstermedi. Ama Özgür Avrupa Radyosu bir çevirisini yayımladıktan sonra ABD yetkilileri makaleyi dikkate aldı. Bir Rus askerî lideri, Rusya'nın ABD'yle çatışma ve savaşma tarzını şekillendirebilecek yeni bir doktrin sunuyordu.

Makalede Gerasimov, sosyal medyanın Arap Baharı'nı nasıl kamçıladığını araştırdı. İnternet'in egemen olduğu bir dünyada savaş açmak için yeni yollar olduğunu belirtti: "Siyasi, ekonomik ve bilgiye dayalı." Bu kriterlere "nüfusun protesto potansiyeli" de dâhil olabilirdi. Diğer bir deyişle, bilgi savaşı, başka bir ülkedeki siyasî bölümleri silahlandırmak için kullanılabilirdi. Gerasimov "hibrit savaş" doktrini yaratıyordu. Bu şekildeki bir savaşta, askerlerle ve savaş uçaklarıyla yapılan cephe çarpışmaları tarihe karışacak, bunların yerini hackerlar ve düşman makamlarının arasındaki çatlaklardan yararlanmak için eğitilmiş, yetenekli propagandacılar alacaktı.

"Savaşın kuralları değişti," diye yazdı Gerasimov. "Askerî olmayan yolların siyasi ve stratejik hedeflere ulaşmadaki rolü değişti ve birçok durumda etkinlik açısından silahların gücünü aştılar. Savaş ve operasyon hedeflerine ulaşmanın ana yolu uzun mesafeli, temassız eylemler oluyor." Gerasimov, hangi "temassız eylemlerin" kara birliklerinin yerine geçeceğini söylemedi. Ama neden bahsettiğini çözmek çok da zor değildi.

Rusya istihbarat teşkilatları, siber hacklerinde gitgide saldırgan ve karmaşık bir hâl alıyor, dünyadaki hükûmet, iş ve medya ağlarına sızıyorlardı. Rus hackerlar 2007'de Estonya'ya saldırdıklarında güçlerini gösterdiler. Estonya hükûmeti Sovyet bir askerin heykelini kaldırdıktan sonra yapılan büyük bir siber saldırıyla ülkedeki bankacılık

sisteminin, sıhhi tesisat sisteminin, devlet kurumlarının ve haber ajanslarının internet sitelerini çökertti. Ülke, günlerce felç kaldı. 2008 yılındaysa Rus siber savaşçıları çok ustaca bir oyunla ABD'nin Orta Doğu'daki askerî harekâtlarını izleyen ABD Merkezî Komutanlık bilgisayarlarına girdiler. Bu casuslar, ABD askerlerinin Kabil'de alışveriş yaptığı pazarlara içlerinde kötü amaçlı yazılımlar bulunan, satılık USB sürücüler yerleştiriyordu. Rusların ABD askerî savaş planlarını gizlice ele geçirebilmesi için Amerikalı bir askerin virüslü sürücüyü ABD'deki Merkezî Komutanlık'a bağlı bir bilgisayara takması yeterliydi.

Rusya'nın siber saldırıları, Gerasimov'un oyun kitabının sadece bir sayfasıydı. Bir diğeriyse, eski Sovyet üçkâğıt taktiğinin canlandırılmasıydı. Kremlin çok geçmeden bu taktiklerden birini yüksek dereceli bir hedefe yönlendirecekti: Kıdemli bir ABD diplomatına.

Kasım ayında, yozlaşmış ve Putin yanlısı Ukrayna Başbakanı Viktor Yanukoviç, Avrupa Birliği'yle daha yakın ticari ilişkiler için imzalanan bir anlaşmayı birdenbire bozdu. Bu anlaşma, birçok kişi tarafından Ukrayna'nın, Rusya'nın yörüngesinden çıkıp Batı'yla işbirliği içine girdiğinin bir işareti olarak görülüyordu. Doğal olarak Putin'e karşı çıkılmış oluyordu ancak Putin, anlaşmayı iptal etmesi konusunda Yanukoviç ve partisine dayatma uyguladı.

Yanukoviç'in Putin'e dönüşünü izleyen birkaç hafta içinde öfkeli protestocular Kiev'de toplanıp bu davranışını ve yozlaşmasını kınadılar. Aralık ayının başlarındaki bir mitinge 800.000 kişi katıldı ve protestocular Kiev'in belediye binasıyla, şehrin merkezindeki Maidan Meydanı'nı işgal etti. Sert duruşuyla bilinen Dışişleri Bakanlığı Avrupa

ve Avrasya İlişkileri Bürosu Müsteşarı Victoria Nuland da bir gün Maidan'a gitti ve sandviç dağıttı.

Siyasi karışıklık devam edince Putin, Yanukoviç'e yardımcı olmaya çalıştı: Ukrayna'nın dış borcunun 15 milyar dolarını üstlenmeyi ve gaz fiyatlarını üçte bir oranda düşürmeyi kabul etti. Ama bu yeterli değildi. Protestolar devam etti ve gitgide daha da şiddetlenip ülkenin diğer kısımlarına da sıçradı. Maidan, resmen bir savaş alanı olmuştu. Protestocularla çevik kuvvet arasındaki çatışmalar ölümcül oldu.

Kriz boyunca Kremlin, Washington'ı Putin'in Rusya sınırındaki müttefikini baltalamak için karışıklık planlamakla ve isyancıları silahlandırmakla suçladı. Obama yönetimindeki yetkililer, Ukrayna'da kanlı bir iç savaş çıkacağından korktukları için Ukraynalı, Avrupalı ve Rus yetkililerle yoğun şekilde konuşarak şiddete son verip dengeyi tekrar sağlayacak bir anlaşma yapmaya çalışıyordu. Obama birçok kez Putin ile konuştu. Washington'ın bir devrim daha yaratmadığında ısrarcıydı. Obama, Ukrayna konusunda anlaşabilirlerse Washington ve Moskova ilişkilerini daha iyi bir yola sokup nükleer silahların azaltılması ihtimalini de gözden geçirebileceklerini belirtti.

27 Ocak 2014'te, Nuland Washington'daki evindeyken ABD'nin Ukrayna Büyükelçisi Geoffrey Pyatt telefon etti. Devam eden müzakereler kapsamında Nuland ile Pyatt, Yanukoviç ve muhalefet liderlerini içeren bir koalisyon hükûmeti kurmak için Ukraynalı muhaliflerle birlikte çalışıyordu. Bu telefon görüşmesinde iki Amerikalı açıkça koalisyona katılabilecek çeşitli muhalefet liderlerinin liyakatini konuştular. Avrupa Birliği'nin krize son vermek için daha fazla çaba göstermemesi hakkındaki hayal kırıklıklarını da dile getirdiler.

Nuland, Büyükelçi'ye "Avrupa Birliği'ni sikeyim," dedi.

On gün sonra konuşmanın ses kaydı YouTube'da paylaşıldı. Kimin sorumlu olduğuna dair pek şüphe yoktu. Dosya önce bir Rus yetkili tarafından Twitter'da paylaşıldı, sonra da Rus medyasından geniş bir şekilde halka duyuruldu. Ruslar bunu, ABD'nin Ukrayna'daki siyasi seçimlere karıştığına ve hile yapmaya çalıştığına dair 'yakaladım seni' kanıtı olarak görüyordu.

"Neler olduğunu hemen anladım," dedi Nuland daha sonra. "O [Putin] beni kötülemeye veya kovdurtmaya çalışıyordu."

Nuland özür diledi ve ortamı yumuşattı. Obama'dan destek telefonu geldi. Yönetim, Moskova'yı ses kaydı dosyasını kendi çıkarı için kullanmakla eleştirdi ve bu vaka, çok geçmeden Ukrayna krizindeki daha dramatik gelişmelerin altında kalarak unutuldu. Ancak diplomatik bir telefon görüşmesinin internette paylaşılması, Rusların bilgi savaşı arenasında cesurca davranmaya ve Kremlin'in baş düşman olarak gördüğü ABD hükûmetine karşı saldırgan ve kışkırtıcı tavırlar takınmaya hazır olduğunu gösterdi.

Nuland daha sonra, "Ruslar yirmi beş yıldır bir telefon konuşmasını ortaya atmamıştı," dedi. "Göz ardı edilmemeliydi. Resmî bir şekilde karşı çıkmalıydık ama çıkmadık. Söz konusu Putin olduğunda, her zaman karşılık vermeniz gerekiyor."

4. BÖLÜM

"Beni tanımıyorsunuz ama ben bir trol çiftliğinde çalışıyorum."

Putin dikkati dağılmış ve çok mutsuz gözüküyordu. 23 Şubat 2014 akşamıydı ve Rus Başkan, Soçi Kış Olimpiyatları'nda şeref tribününde oturuyordu. Kapanış törenini izliyordu. Bin kişilik çocuk korosu Rusya millî marşını söyledi ve Çaykovski'nin müziği eşliğinde havai fişek gösterisi yapıldı. Putin için zafer ânı olmalıydı. Putin'e göre bu etkinlik, Rusya'nın tekrar meydana çıkışını tüm dünyaya duyuracaktı. Kremlin, olimpiyatlara ev sahipliği yapmak için 50 milyar dolar harcamıştı. Ancak o gece Putin'i izleyenler sinirli olduğunu ve zoraki güldüğünü fark etti.

Aklını meşgul eden şeyin ne olduğuna hiç şüphe yoktu: Ukrayna'daki kriz. Kiev'deki protestolar ve karışıklık devam ediyor, göstericiler hükûmetin keskin nişancıları tarafından vuruluyordu. Nihayetinde Obama'yla yardımcıları bir anlaşma hazırladı. Muhalefet geri çekilecekti, Yanukoviç koltuğunda kalacaktı ve altı ay içinde seçim yapılacaktı. Ama sonra Yanukoviç aniden 22 Şubat'ta Kiev'den kaçtı ve yönetimi muhalefet ele geçirdi. Obama'nın yetkilileri, Ukrayna'daki şiddeti engelleyip durgunluğu sağladıklarına inanıyorlardı. Putin'in bakış açısıysa daha farklıydı: ABD, Putin'in müttefikini devirmek ve Rusya'nın sınırına Putin karşıtı bir hükûmet kurmak için darbe düzenlemişti. Artık asıl mesele, buna nasıl karşılık vereceğiydi.

ABD Büyükelçiliği'nin edindiği bilgiye göre, olimpiyat finalinin ertesi sabahında Moskova'ya dönen Putin, istihbarat teşkilâtlarına kızmıştı. Rus üstünlüğünü tekrar sağlamakta ve ABD tarafından teşvik edilmiş bir devrim olarak gördüğü şeyi durdurmakta kararlıydı. Krizi konuşmak için yaptıkları telefon görüşmesinde Putin, Birleşik Krallık Başbakanı David Cameron'a "Burası benim çöplüğüm. Batı, son on yılda beni tekrar tekrar rezil etti, Libya konusunda, Suriye konusunda," dedi.

ABD İstihbaratı, Putin'in Ukrayna'nın güneydoğusunda yer alan ve Rus kökenli birçok insana ev sahipliği yapan yarımada şeklindeki Kırım'ı işgal edebileceğinden korkuyordu. Rus askerî tatbikatları mazeret olarak kullanılabilirdi, bu yönde raporlar geliyordu. Fakat Dışişleri Bakanlığı yetkilileriyle birkaç Beyaz Saray görevlisi, Putin'in o kadar ileri gideceğine inanmak istemiyordu. Ukrayna, 45 milyon nüfuslu, özgür bir ülkeydi. 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasından beri bu durumdaydı. Kırım da Ukrayna'nın bağımsız topraklarının bir parçasıydı. Washington'daki yaygın düşünceye göre Putin, yeni Ukrayna hükûmetine en etkili şekilde nüfuzunu göstermek istiyordu.

Olimpiyatlar bitince Moskova'da görevlendirilen ve Putin'in planlarına dair istihbarat toplamaya çalışan deneyimli bir ABD memuru, gizli bir kaynağa ulaştı. Bu kişi, Rusya Başkanı'nın yakın çevresine erişebilen, kıdemli bir hükûmet yetkilisiydi.

Bu kaynak, ABD hükûmeti için istihbarat madeni olmuştu ve Kremlin içindeki tartışmalarla güce göre davranan rakip gruplar hakkında çok iyi istihbarat sağlıyordu. İstihbaratının çoğu dedikodu tarzı şeylerdi; kim ne yapmış,

ne etmiş, Putin kimi dinliyormuş, kimi dinlemiyormuş... Ama artık bu kadar çok şey tehlikedeyken ABD bağlantısının bilmesi gerekiyordu: Putin'in planı ne idi?

Kırım'a askerî harekât düzenlenme ihtimali gerçek miydi, yoksa bir kandırmaca mıydı?

Kaynak güldü ve büyük bir duyguyla "Kırım topraklarımıza katılacak. Yüzde 110," dedi. Putin ve danışmanlarının çoktan karar verdiğini söyledi. Bununla da kalmayacaktı. Putin'in rejimi, orada askerler konuşlandıracak ve Doğu Ukrayna'daki başka bölgeleri de ele geçirerek Ukrayna'daki etkisini genişletecekti. Bu yönde planlar yapılıyordu. Savaş kaçınılmazdı.

Gizli kaynağın istihbaratı doğru çıktı. Bir hafta sonra Rusya kuvvetleri, Kırım'ı ele geçirdi ve Karadeniz liman kenti olan Sivastopol'ü ele geçirdi. Çok geçmeden Putin, Kırım'ın resmen Rusya topraklarına katıldığını açıkladı. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana, başka bir Avrupa ülkesinde ilk kez toprak ele geçirilmişti. Takip eden aylarda savaş Ukrayna'nın diğer bölgelerine de yayılmıştı. Putin'in işgal ettiği devlet binaları, Rusya yanlısı militanlara destek verip yardım ediyor, Doğu Ukrayna'da yerel ve hükûmet güçleriyle çatışıyordu.

Putin'in Ukrayna'da yaptıklarına karşılık olarak ABD ve Avrupa Birliği, hemen Rusya'ya ekonomik yaptırımlar uygulamaya başladı. Bir bağış toplama etkinliğinde henüz açıklanmamış başkan adaylığına hazırlanan Clinton, Putin'in Ukrayna'da yaptıklarını Hitler'in otuzlu yıllardaki hareketleriyle kıyasladı.

Putin hiç etkilenmedi. Rus lider, 18 Mart'ta Büyük Kremlin Sarayı'nda ateşli ve duygulu bir konuşma yapıp yaptıklarını savundu. Kremlin'in ortak tarihi ve gururları-

nı temsil ettiğini belirtti. 988 yılında Kırım'ın eski adı olan Khersones'de vaftiz edilip Hristiyan bir Rusya meydana getiren I. Vladimir'in gücünden bahsetti. "Uzun, zorlu ve yorucu bir deniz yolculuğunun ardından Kırım ve Sivastopol kendi limanına, ait olduğu kıyılara, kendi rıhtımına, Rusya'ya geri dönüyor!" dedi. Kulakları sağır eden bir alkışla karşılandı.

Putin'in planlarını ABD'ye çıtlatan gizli kaynak, resmî bir casus değildi. Para almıyordu. Bir ABD istihbarat teşkilâtına bağlı değildi, ona gizli talimatlar veren, gizli kapaklı buluşma yerleri veya yurt dışı bağlantıları ayarlayan bir sorumlusu yoktu. Ancak bu Rus yetkili, Putin'in çevresinde olup bitenlerden haberdar olmak için ABD hükûmetinin en önemli kaynaklarından biri hâline gelmişti.

Kaynak, onunla iletişime geçen ABD yetkilisiyle konuşarak karşı karşıya kaldığı tehlikelerin farkındaydı. Bazen ofisinde, FSB'nin dinlemelerine engel olabilmek için televizyonun ve radyonun sesini sonuna kadar açardı. Elindeki kâğıtlara bir şeyler karalayıp Amerikalı ziyaretçisine hızlıca verip alırdı. Ukrayna'daki karışıklık devam ederken ve 'küçük yeşil adamların' –ağır silahlı ama üniformasız Rus askerleri– Ukrayna ordusuyla çatışma haberleri gelirken, onun istihbaratı gitgide paha biçilemez ve tedirgin edici oldu.

ABD yetkilisine Kremlin'in ikiye ayrıldığını söyledi. Nispeten ılımlı olanlar vardı, liderleri Lavrov ile Peskov idi. Dikkatli olmaya davet ediyor, Ukrayna'ya müdahale etmelerine karşılık olarak Batı'nın uyguladığı yaptırımların Rusya'yı uzaklaştırarak ekonomisini tehlikeye atabileceğine dair uyarılar yapıyorlardı. Ancak sabit fikirli grup-

lar daha baskındı. Bu grupta Rossiya bankasının sahibi, Başkan'ın St. Petersburg'dan arkadaşı ve 'Putin'in bankacısı' olarak bilinen Yury Kovalchuk ile *siloviki*, güvenlik kuvvetlerinin liderleri vardı. FSB Başkanı Alexander Bortnikov, artık kıdemli bir güvenlik memuru olan Nikolay Patruşev ve yoldaşları, Moskova'nın yaptırımlara meydan okuyup Ukrayna'nın Rusça konuşulan bölgelerinde daha fazla toprağı ele geçirmesini istiyordu.

Daha endişe verici şeyse kaynağın şunu bildirmesiydi; Putin, televizyonda güzel görüntü veren, aşırı milliyetçi, Ortodoks ve Rus bir keşiş olan Papaz Tikhon Shevkunov'dan gitgide daha çok etkileniyordu. Papaz Tikhon, Putin'in, Rusya'yı yok oluştan kurtarmak ve Hristiyan değerlerini liberal ve laik Batı'ya karşı korumak gibi ilahi bir görevi olduğunu ifade ediyordu. Bu papaz, sürekli Putin'in yanında bulunmaya başladı. Dış ülkelere yaptığı yolculuklar da bile ona eşlik ediyordu. Kremlin'de, yabancı düşmanı Papaz Tikhon'un Putin'in günah çıkardığı papaz olduğuna, Putin'i Ortodoks inancına yönlendirdiğine ve *dukhovniki*, yani vaftiz babası olduğuna dair söylentiler vardı. Rus yetkili, keşişi günümüzün Rasputin'i olarak betimledi. Ne zaman ılımlı gruplar Rusya'nın dış politika savaşında mesafe katediyor gibi gözükse, Kovalchuk –bankacı– Putin'i keyiflendirmesi için keşişi getirirdi.

Rus yetkiliden daha da rahatsız edici bir istihbarat geldi: Putin ve yakın çevresi, Obama ve yönetimine büyük nefret besliyordu; bu nefretin çoğu ırkçı ifadelerle belli ediliyordu. Putin ve baş danışmanları, düzenli olarak Obama ve ulusal güvenlik ekibini "zayıf" ve "kararsız" diyerek kötülüyor ve sonra da bununla çelişkili olarak Obama'yı, Rusya'nın iç işlerine karışmakla suçluyordu. Putin'in ya-

nında Obama'ya 'maymun' denirdi ve Amerika Başkanı'ndan sık sık Z* harfiyle başlayan kelimeyle bahsedilirdi.

Bu kaynağın raporlarını bilen az sayıda ABD yetkilisi, Putin ve ekibinin Obama'yı gerçekten böyle görüp görmediğini merak ediyordu. Kaynağın güvenilirliği, son günlerde yaşanan bir olayla artmıştı. Aylar önce, artistik patinajcı olan Irina Rodnina, Obama ile eşi Michelle Obama'nın montajlı fotoğrafını içeren ırkçı bir tweet atmıştı. Obama ve eşi fotoğrafta maymun gibi görünüyor ve bir muza hayranlıkla bakıyorlardı. ABD Büyükelçiliği buna itiraz etti ve Rodnina, Twitter hesabının hacklendiğini iddia etti. Soçi Olimpiyatları başladığında, Duma'daki Birleşik Rusya Partisi'nin bir üyesi olan Rodnina olimpiyat meşalesini yakacak iki Rus atletten biri olarak seçildi. Bu, üstü pek de kapalı olmayan bir mesajdı.

Ukrayna krizi devam ederken, Rus kaynak en çarpıcı ve önemli bilgisini ilkbaharın ilerleyen aylarında verdi. Amerikalı bağlantısına, Kremlin'in, Batı kurumlarına saldırıp Batı demokrasilerini baltalamak için geniş kapsamlı ve çok yönlü bir kampanya planladığını söyledi. Gizli operasyonda siber saldırılar, bilgi savaşları, propaganda ve sosyal medya kampanyaları olacaktı. Gerasimov doktrini iş başındaydı.

"Bu ağların Avrupa'da –Almanya, İtalya, Fransa, Birleşik Krallık– ve ABD'de ne kadar yaygın olduğunu bilmiyorsunuz," dedi Rus muhbir, ABD yetkilisine. "Rusya, bu ülkelerdeki medya kuruluşlarına, lobi faaliyeti yapan firmalara, siyasi partilere, hükûmetlere ve ordulara sızdı."

Rus muhbir birkaç detay verdi fakat herhangi bir ajan ismi veya kimin, ne zaman saldırıya uğrayacağına dair detaylar bildirmedi. Ancak Rusya'nın doğrudan kendi

* Siyahileri aşağılamak için kullanılan 'zenci' ifadesi kast edilmektedir. (ed. n.)

güvenlik teşkilâtları için çalışan ajanları yerleştirmek için devlet kontrolündeki medya kuruluşlarını, RT'yi (eskiden Russia Today olarak bilinirdi) ve Rus sivil toplum kuruluşlarını kullandığını belirtti. Yetkili, bu kuruluşlar arasında büyük bir rekabet olduğunu söyledi. Ancak Doğu Avrupa'daki kurumları ve kıdemli yetkilileri ele geçirerek mesafe katetmişlerdi.

Kaynak, ayrıca Rusya ile Fransa'nın, Marine Le Pen önderliğindeki sağcı parti Ulusal Cephe arasında filizlenen bir ilişki olduğundan bahsetti. (O yılın aralık ayında Ulusal Cephe'nin, Kremlin'le yakın bağlantı içinde olan bir Rus bankasından 9,8 milyon dolar kredi aldığı ortaya çıkacaktı.) Komünist KGB tarafından beyni yıkanmış Putin ile, Nazi gaz odalarını 'sadece detay' diyerek önemsemeyen yabancı düşmanı Jean-Marie Le Pen'in uzun zamandır lideri olduğu aşırı muhafazakâr, yabancı düşmanı bir siyasi parti arasındaki ittifak garip görünüyordu. Ancak kaynağın söylediğine göre bu ilişki Putin'in daha büyük bir stratejik görüşüne uygundu: "NATO ile Avrupa Birliği'ni yok etmek, ABD'ye de ciddi şekilde zarar vermek istiyor."

Rus kaynakla iletişimde olan ABD yetkilisi daha sonra "Çok ürkütücüydü," dedi. Rusya'nın yanlış bilgi vermesi ve propagandayı tercih etmesi şaşırtıcı değildi. Moskova, yıllar öncesindeki Sovyet döneminden beri bu tür taktikleri kullanıyordu. "Rahatsız edici olan şey boyutu, büyüklüğü, ciddiyetleri ve niyetleriydi. Bize zarar verme amacıyla yapabilecekleri operasyonların kapasitesinin ne kadar geliştiğini gösteriyordu," dedi daha sonra ABD yetkilisi.

Peki, Rus bütün öğrendiklerini niçin ABD hükûmetinin bir yetkilisiyle paylaşıyordu? Bu kişi, çocukken komünist gençlik birliğindeydi. Daha sonra Komünist Parti'ye

katılmıştı. Amerikalı bağlantısına zamanla Kremlin propagandalarının gözünü açtığını söyledi. Dünyada olup bitenleri daha doğru anlayabilmek için geceleri gizlice Özgür Avrupa ve Amerika'nın Sesi radyolarını dinliyordu. Başkan Ronald Reagan'ın Sovyet karşıtı konuşmasından cesaret almıştı. ABD hükûmetinden beklediği şey buydu: Saldırganlara ve insan haklarını ihlal edenlere taviz vermemek. Üzülerek, Obama yönetiminde bunu göremediğini söyledi. Washington, Rusya'ya katı yaptırımlar uyguluyordu. Ancak Rus yetkiliye göre, bu tür önlemler Putin'in yaptıklarına karşı çıkmak için yeterli değildi.

ABD yetkilisi, bu muhbirle yaptığı konuşmaların notlarını tutup birden fazla e-postayla büyükelçilikteki kıdemli ABD yetkililerine ve Ulusal Güvenlik Konseyi'ne gönderdi. Büyükelçilikteki CIA istasyon şefini bilgilendirdi. Dışişleri Bakanlığı'nın üst kademelerine ve ABD İstihbarat Topluluğuna "NODIS" (Dağıtılmayacak) telgraflar çekti. Bu istihbaratları paylaştığı bir düzineden fazla rapor yazdı. Kıdemli bir Dışişleri Bakanlığı yetkilisinin cevabında notları için "Harika raporlar, çok işimize yarar," dediğini belirtti. Ancak ABD yetkilisinin aldığı geri dönüşler, çoğunlukla gizli kaynağın Ukrayna hakkında söylediklerileyle ilgiliydi. Mevcut krizi buydu. Gizli kaynağın Rusya'nın, ABD'de ve Avrupa'da bilgi savaşına ilişkin planları hakkındaki uyarıları pek ilgi çekmemişti. ABD yetkilisi daha sonra "Putin'in niyetleri hakkında şüphesi olanlar, rapor ettiklerimizi okumuyordu," dedi.

ABD ile Avrupa Birliği tarafından uygulanan yaptırımlar, Batı'yla Moskova'yı daha hırçın bir duruma soktu. Aynı zamanda Donald Trump'ı da etkiledi.

2014'ün başında Ukrayna'daki kriz daha da şiddetlendiğinde, Trump, Ivanka ve Donald Jr. Ağalarovlar ile yaptıkları anlaşma sayesinde Moskova'da Trump Tower inşa etmenin peşindeydiler. Kâinat Güzellik Yarışması'ndan sonra hâlâ Putin'e hayran olan Trump, onun Ukrayna'daki saldırgan hareketlerine uygun bir şey bulamıyordu. Twitter'daki hedefi, kavgacı Rusya Başkanı yerine Obama oldu. Obama'ya sataşarak, Putin'e kafa tutacak kadar güçlü olmadığını belirtti. Trump, tweetinde "Başkan Obama'nın başarısız liderliği yüzünden, Vladimir Putin'i ve Rusya'yı dünya sahnesine yeniden çıkardık," dedi. Fakat bir röportajda, Obama'nın ısrarla istediği yaptırımları destekledi.

Trump, Putin'e olan hayranlığını dile getirmeye devam etti. Putin'in Ukrayna'yı işgali sorulduğunda, Putin'in liderlik özelliklerini övdü. "Kontrolü ele almakta harika bir iş çıkardı. Başkan'ın elinden aldı. Yaptığı şeylere bakarsanız, çok zekice olduğunu görürsünüz. Rus oldukları için bir ülkede isyan olduğunda 'Tamam, gidip orayı ele geçirelim,' dediler. Her şeyi gerçekten adım adım yapıyor. Hakkını vermeniz lazım," dedi.

Trump, Ukrayna'ya saldırıp uluslararası kuralları çiğnediği için Putin'e saygı duyuyor gibiydi. Putin'i, Kâinat Güzellik Yarışması sürecinde ona karşı misafirperver olduğu için övdü. "Moskova'dan yeni ayrıldık. Bize daha iyi davranamazdı. Çok iyi davrandı," dedi. Moskova'da Trump Tower inşa etmek için izin alması gereken adamı eleştirmeyecekti.

Obama ile Avrupa Birliği'nin yaptırımları, Trump ve Ağalarov anlaşmasının ilerleyişini zorlaştırıyordu. Rusya ekonomisi, yakın geçmişte yaşanan küresel ekonomik krizin ardından hâlâ toparlanmaya çalışıyor ve Rusya'nın bü-

yük bir gelir kaynağı olan petrolün fiyatı düşüyordu. 2014 yılında Rusya'nın ekonomik büyümesi neredeyse durma noktasına gelecekti.

Ukrayna yaptırımları, Rusya'nın sendeleyen ekonomisine bir darbe daha indirecekti. AB'nin uyguladığı bir yaptırım, Trump–Ağalarov projesinin para kaynağını hedef aldı: Sberbank. Temmuz ayında AB, Rusya hükûmetinin çoğunluk hissesine sahibi olduğu bütün Rus bankalarına yaptırımlar uyguladı. Bunların içinde Sberbank da vardı. Başkente erişimi engellenmişti.

Böylece Moskova'da Trump Tower inşa etme planları suya düştü. Trump Organization'a göre Ivanka Trump, Emin'le Moskova'da olası yerleri gezdikten sonra iş ilişkileri nedeniyle anlaşmayı iptal etti. Ancak Rob Goldstone –Trump'a, Rusya'da sağlam bir yer edinmesi için yardımcı olan yönetici ve tanıtımcı– Trump'ın Ağalarovlar ile yapacağı Moskova projesini sona erdirmenin Trump'ın yaptırımlar hakkındaki görüşlerini etkilediğinden şüpheleniyordu: "Trump'ın çok istediği bir iş anlaşmasını bozdular."

Anlaşma iptal olmuştu. Ama Trump'ın Rusya ve Putin ile ilişkisi bitmemişti. Hâlâ Kremlin'le bağlantıları olan güçlü oligark Aras Ağalarov ile yakın ilişkisi vardı. Kâinat Güzellik Yarışması arkadaşları Emin Ağalarov ve Goldstone ile de iletişimi kesmedi. Putin, Ukrayna'yı işgal ettikten bir yıl sonra Trump, Emin'le Goldstone'u Trump Tower'daki ofisinde misafir etti. Goldstone'un söylediğine göre, Trump'ı, kendisi hakkında korkunç bir rap videosunu yüksek ve tiz seste dinlerken bulmuşlardı. Şarkının sözleri Trump'ı aşağılıyordu ve Goldstone "Sözlerini dinledin mi?" diye sordu. Trump'ın cevabı, "Sözleri kimin umurunda? YouTube'da 90 milyon tıklama almış," oldu. Sohbet

ederlerken Trump, Emin'i teşvik edip "Belki bir dahaki sefere Beyaz Saray'da sahne alırsın," dedi.

Gizli kaynak, Putin'in, Batı'ya karşı planladığı hırslı bilgi savaşı kampanyası hakkında ABD'ye istihbarat vermeye başladıktan aylar sonra St. Petersburg'da bir kadın, Kremlin'in operasyonunun büyük bir kısmını ifşa edecek ilk adımları attı.

Otuzlu yaşların başında olan Lyudmila Savchuk çok kötü niyetli bulduğu ve gizli bir görevi olan sıra dışı bir şirkette çalışıyordu. Bu yüzden, yerli bir araştırmacı gazeteciye ulaştı. Savchuk, muhabir Andrei Soshnikov'a "Beni tanımıyorsunuz ama ben bir trol çiftliğinde çalışıyorum," dedi. "Buradan nefret ediyorum. Burayı yok etmek istiyorum."

Bu olaydan birkaç hafta sonra Savchuk, St. Petersburg'da bir kahve dükkânında Soshnikov'la buluşup ona belgeler ve Internet Research Agency'deki* hayatı gösteren gizlice kaydedilmiş bir video verdi. Ne olduğu belirsiz ama çok sıkı korunan bir binada bulunan ve cam kapılarında isim yazmayan Internet Research Agency'nin araştırmayla pek işi yoktu. Bunun yerine sahte internet kimlikleri yaratıp sosyal medya platformlarına –Facebook, VKontakte (Facebook'un Rus versiyonu), Twitter ve Instagram– hikâyeler yerleştiren yüzlerce Rus'u çalıştırıyorlardı.

Bu profesyonel troller, on iki saatlik vardiyalarla çalışıyor, yaptıkları paylaşımlara, aldıkları yorumlara, beğenilere ve paylaşımlara göre değerlendiriliyorlardı. Troller sahte kimlikleri büyük bir özenle yaratıyordu. Örneğin Polonya'daki Facebook sayfalarını araştırıp sahte karakterleri için Slav görünümlü erkek ve kadınların fotoğraflarını ça-

* (İng.) (IRA) İnternet Araştırmaları Ajansı (ed. n.)

lıyorlardı. Model ve aktörlerin sayfalarından alınan fotoğraflarla yaratılan birçok etkileyici kadın vardı. Yaymaları gereken mesajlar, yönetim tarafından veriliyordu: Vladimir Putin'i yüceltin, Rus muhalefet liderlerini aşağılayın, Avrupa Birliği ile dalga geçin, Barack Obama'ya hakaret edin (bazen ırkçı fotoğraflarla), Ukrayna'nın yeni Cumhurbaşkanı Petro Poroşenko'ya iftira atın.

Savchuk, Internet Research Agency'nin Özel Projeler olarak bilinen bir bölümünde çalışıyordu. Görevi, sosyal medya okurlarını ayartmak için ilginç ve çekici karakterler yaratmaktı. Tasarlanmasına yardımcı olduğu sahte karakterlerden biri 'Cantadora' idi. Okurlarına hayaletler, tarifler, kişisel ilişkiler ve *feng shui* konusunda tavsiyeler veren bir falcıydı. Cantadora'nın geleneksel paylaşımlarının arasında siyasiler hakkında kehanetler –Putin için harika şeyler öngörmüştü– ve Rusya'yı etkileyen dünya olayları üzerine yorumlar da bulunuyordu.

Savchuk için bardağı taşıran son damla, muhalefet lideri Boris Nemtsov'un Şubat 2015'te Kremlin'den bir blok ötedeki köprüden geçerken vurularak öldürülmesiydi. Rus muhalifler ve Batı'daki yaygın şüphe, suikastın arkasında Putin'in olduğuydu. Daha sonra "Herkesi, hepimizi öldürebileceklerini o anda fark ettim," dedi.

Savchuk ve iş arkadaşlarına alternatif bir mesajı desteklemeleri emredildi: Nemtsov cinayeti, Ukraynalı oligarklarla, küçümsenen Poroşenko'nun işiydi. Oysa bu cinayeti Ukraynalı ajanlara bağlayan hiçbir kanıt yoktu. Savchuk, Soshnikov'a "Onların pis işlerini yapmak istemiyorum," dedi.

Olayın üzerinden çok geçmeden Soshnikov, Rus gazetesi *Moi Raion*'da Internet Research Agency'nin varlığın-

dan bahsetti ve büyük sükse yaptı. IRA (Internet Research Agency), köstebek avına başlattı ve Savchuk'un, Soshnikov'a verdiği videodaki gizlice çekilen görüntülerini keşfedip kadını işten kovdu. Makale yayımlandıktan sonra hükûmet karşıtı bir hacker grubu olan Anonymous International, Internet Research Agency'nin bilgisayarlarına girdi. Trollere yapılan ödemeler Rus bir oligark ve Rusya Başkanı'na yakın bir lokantacı tarafından karşılanıyordu. Ücretler, 'Putin'in şefi' olarak bilinen Yevgeny Prigozhin'in sahibi olduğu holding aracılığıyla ödeniyordu.

Üstelik hikâyenin sonu bu değildi. Girişimci bir Amerikalı gazeteci olan Adrian Chen işin peşini bırakmadı. Bir önceki yıl, 11 Eylül 2014'te birden çok Twitter hesabından St. Mary Parish, Louisiana'daki bir kimya tesisinde meydana gelen patlama hakkında tweet atıldığını keşfetti. Çok geçmeden, bu felaket hakkında yüzlerce tweet ülke çapındaki basın kuruluşlarına ve siyasetçilere gönderiliyordu. Tweetlerde, patlamanın fotoğrafları ve kimya tesisinden çıkan alevlerle dumanlar vardı. CNN internet sayfasının felaket hakkında yaptığı haberlerin ekran görüntüleri bulunuyordu. Konu hakkında bir Vikipedi sayfası hazırlanmıştı. Önde gelen siyasetçiler, patlamayla ilgili mesajlar almaya başladılar. Bir Twitter hesabından Cumhuriyetçi Parti strateji uzmanı Karl Rove'a bir tweet atıldı: "Karl, #ColumbianChemicals patlamasının sorumlusu gerçekten IŞİD mi? @Obama'ya Irak'ı gerçekten bombalamamız gerektiğini söyle!"

Bunların hiçbiri gerçek değildi. O gün Louisiana'da kimyasal patlama olmamıştı. CNN ve Vikipedi sayfaları düzmeceydi. Chen'in Haziran 2015'te *New York Times*'a yazdığına göre, "Bütün bu operasyon çok iyi koordine

edilmiş bir yanlış bilgilendirme kampanyasıydı. Saatler boyunca yüzlerce tweet atan, düzinelerce sahte hesap vardı ve en fazla ilgiyi çekebilmek için özenle seçilmiş isimlerden oluşturulmuş bir liste söz konusuydu." Chen, sahte tweetlerin bu olaydan beş yıl önce St. Petersburg'a kaydedilmiş internet erişimi aracıyla, Internet Research Agency'nin yetkili müdürünün kullandığı e-posta adresinden atıldığını keşfetmişti.

Bütün bu operasyon –görünüşte Amerikan kamuoyunu 11 Eylül'ün eli kulağında olduğuna ikna etmek için tasarlanmış– "Etkin Önlemler" olarak bilinen eski bir Sovyet taktiğine dayanıyordu. Soğuk Savaş boyunca Sovyet istihbarat teşkilâtları, Batı'ya nifak tohumları ekmeye ve yalan yanlış hikâyelerle, sahte belgelerle, uydurma haberlerle Amerika karşıtı hisler oluşturmaya çalışmıştı.

Eski bir kıdemli KGB memuru olan Oleg Kalugin, günlüğüne "Etkin Önlemler, sınır tanımıyordu" yazmıştı. İş arkadaşlarıyla birlikte yüzlerce isimsiz nefret mektubu yazdıklarını –iddiaya göre Amerikalı üstün ırkçı beyazlardan geliyordu– ve ABD'yi aşırı ırkçı bir ülke olarak göstermek için Birleşmiş Milletler'deki Afrikalı diplomatlara gönderdiklerini anlattı. Etkin Önlemler operasyonları acımasızdı. John Kennedy suikastının arkasında CIA vardı. Martin Luther King Jr.'ın öldürülmesini CIA organize etmişti. 1978'te Guyana, Jonestown'daki katliamı ve dini bir tarikatta üye dokuz yüzden fazla kişinin intihar edişini CIA düzenlemişti. AIDS virüsü, Amerikan biyolojik savaş uzmanları tarafından üretilmişti. KGB, bu hikâyelerin hepsini kabul ettirmeye çalıştı ve yurt dışında bulunan gazetecileri buna inandırıp dünya çapında yayılmalarını izledi.

1970'li yıllardaki bir Amerikan seçimini etkileme girişiminde Rusya istihbarat teşkilâtı, Sovyetlerin insan haklarını ihlal etmesini şiddetli bir şekilde eleştiren Demokrat Senatör Henry "Scoop" Jackson'ı gizli bir eşcinsel olarak göstermek ve bir eşcinsel seks kulübünün üyesiymiş gibi tanıtmak için FBI dokümanları ve başka belgeler düzenledi.

Internet Research Agency, bu eski taktiği yeni teknolojilerle birleştirdi ve yeni bir savaş alanında uygulamaya soktu: Sosyal medyada. IRA hakkındaki ifşaatlar, operasyonlarını engellemeye veya durdurmaya yaramadı. Putin'in trolleri, en büyük Etkin Önlemler kampanyasına hazırlanıyordu.

2014 sonbaharında, Louisiana kimya tesisi tezgâhından haftalar sonra, Beyaz Saray Siber Güvenlik Şefi Michael Daniel, NSA Direktör Yardımcısı Richard Ledgett'tan bir telefon aldı. Ledgett, "Bir sorunumuz olduğunu düşünüyoruz. Rusların Beyaz Saray'a sızdığına dair belirtiler var," dedi.

ABD yetkilileri yıllardır Rus siber ihlalleriyle boğuşuyordu. 1996'ya kadar uzanan süreçte Rus hackerlar Savunma Bakanlığı ağlarına sızıp üst üste konulsa Washington Anıtı'nın üç katı yükseklikte olacak kadar çok belge çalmıştı. 2000'li yıllarda Çinliler, ABD'ye karşı en büyük siber tehdit olarak görülüyordu. Hükûmet veri tabanlarından ve Amerikan şirketlerden neredeyse her istediklerinde veri çalıyor, ABD fikrî mülkiyetinin de ele geçirilebileceğine dair endişelere yol açıyorlardı. Ancak Çinliler bunu göstere göstere yapıyordu. Arkalarında kolaylıkla belirlenebilen parmak izleri bırakıyorlardı. Oysa Ledgett, Rusların daha karmaşık ve sinsi bir düşman olduğuna çoktan ikna

olmuştu. "Söz konusu siber sızmalar olduğunda Çinliler evinize girer, pencereleri kırar ve çatal bıçak takımınızı çalarlar. Ruslarsa orada bulunduklarını anlamayın diye kapınızı anahtar kullanmadan açar, alarmı yeniden kurar ve çek defterinizdeki son beş sayfayı alıp çıkarlar," dedi.

Son saldırı, Dışişleri Bakanlığı'na yapılan bir şifre avcılığı operasyonu olarak başladı. Bakanlık çalışanlarından biri, sahte bir e-postayı açıp kötü amaçlı yazılım bulunan ekine tıkladı. Virüs, Dışişleri Bakanlığı'ndaki ve ABD elçiliklerindeki bilgisayarlara yayıldı. Bakanlık, gizli olmayan dünya çapındaki ağını kapamak zorunda kaldı ve diplomatlar e-postalarına ulaşamadılar. Virüs daha sonra Beyaz Saray'ın gizli olmayan ağlarına da sıçradı.

Yönetim yetkilileri, bu ihlalleri önemsememeye çalışıp gizli sistemlerin hiçbirine giriş yapılmadığında ısrar ettiler. (Dışişleri Bakanlığı, muhabirlere, rutin bakım için bilgisayar ağlarını kapadıklarını söyledi.) Ancak bu sızma işi bir hayli yıkıcı ve endişe vericiydi. Rus saldırganlar ağlara girdikten sonra sistem yöneticisi ayrıcalıklarını elle geçirip veri çalmak için yeni kodlar yazmaya başladılar. Rusya politikasıyla, Suriye'deki savaşla ve Ukrayna'daki krizle ilgilenen Dışişleri Bakanlığı ve Ulusal Güvenlik Konseyi yetkililerini hedef aldılar. Moskova'nın daha önceki hedeflerinden biri de bu kişilere dâhildi: Victoria Nuland. Çok fazla belge çaldılar. Obama'nın özel takvimine ulaşıldı, indirildi ve Moskova'ya gönderildi.

Ledgett ve iş arkadaşları NSA'in 'Battleship' adlı savaş odasına çekilip saldırganları defetmek için gece gündüz çalıştılar. Fakat öncekinden çok daha zordu. NSA siber savunucuları, Rusların komuta kontrol sunucusuyla ağlardaki virüs arasındaki bağını kestiğinde, saldırganlar

geri gelmeye devam etti ve daha fazla virüs yerleştirip daha çok veri çaldılar. Ledgett daha sonra "Göğüs göğüse çarpışmaydı. Eskrim karşılaşması gibiydi. Hamle ve karşı hamle vardı." Önceki siber saldırılarda hackerlar, fark edildiklerinde genelde kaçıyordu. Bu bambaşkaydı.

Beyaz Saray'daki Daniel da Rusların yeni saldırganlıklarına ve bu işin alenen yapılmasına şaşırmıştı. "Neredeyse bize meydan okudular," dedi daha sonra. "Daha cesurca davrandılar. Onları görebiliyor olmamız umurlarında bile değildi. Ruslar stratejik bir karar almıştı ve bize sinyal gönderiyorlardı."

Daniel, saldırıyı öğrenir öğrenmez Beyaz Saray Özel Kalem Müdürü Denis McDonough'a haber verdi. Sonraki birkaç hafta boyunca Daniel, McDonough ve Obama'nın İç Güvenlik Bakanlığı Danışmanı Lisa Monaco, bu yapılanlara bir karşılık verebilmek için defalarca buluştu. Konuşmaların çoğu siber savunmayla ilgiliydi. Beyaz Saray ekibi, mevcut bilgisayar ağını korumanın mümkün olmadığına karar verdi. Bu konuda çalışan siber uzmanlar, Rusların tamamen defedildiğinin garantisini veremiyordu. Tek çözüm, yok etmekti.

Bu da sistemi –birkaç milyon dolara mal olan bir projeyi– kapamak ve değiştirmek anlamına geliyordu. Beyaz Saray personeli, ortak sürücü dosyalarına ve sakladıkları notlara erişimlerini kaybetti. Bu siber savaşın hikâyesi gizli tutulacaktı.

Daniel, bu olayın, Rusya'yı hedef alan bir politik tepkiye neden olacak kadar ciddi olduğunu düşünüyordu. Saldırıya neyin sebep olduğu belliydi: Ukrayna olayı nedeniyle uygulanan yaptırımlar.

Bu siber çarpışma, Beyaz Saray'ın savunma sistemini

geliştirmesi gerektiğini kesinlikle gösterdi. Ancak yönetim, Moskova'ya karşılık vermeli miydi? Bu fikir Ulusal Güvenlik Konseyinde ortaya atılmış ve doğrudan Obama'ya iletilmişti. Ama başkanın ofisteki son iki yılında, Moskova'nın iş birliğine hâlâ ihtiyaç duyduğu can alıcı noktalar vardı: Terörizme karşı gelmek, Suriye'deki dehşet verici iç savaşa son vermek ve İran'ın nükleer programını zapt etmek. Resmin bütününde bunlar vardı. Başka hafifletici faktörler de bulunuyordu: Rus operasyonu, gizli olmayan sistemleri hedef almıştı ve hackerlar çaldıkları materyallerle halka açık bir şey yapmamışlardı.

Ledgett'ın söylediğine göre, Obama yardımcılarına "Bu bir istihbarat operasyonuydu. Biz de onlara aynı şeyi yapardık," demişti.

Beyaz Saray karar vermişti. Karşı saldırıda bulunmayacaktı.

5. BÖLÜM

"Bu, Watergate Skandalı'nın yeni versiyonudur."

Eylül 2015'te bir gün FBI ajanı Adrian Hawkins, Washington'daki Demokratik Ulusal Komite genel merkezini aradı ve teknolojiden sorumlu kişiyle konuşmak istedi.

Komite yardım masasına yönlendirildi, orası da telefonu Komite'nin bünyesinde görev yapan bir danışmanlık firması olan Yönetim Bilişim Sistemleri'nde çalışan genç bilgi teknolojileri (IT) uzmanı Yared Tamene'e bağladı. Hawkins, kendini tanıttıktan sonra Tamene'e, Demokratik Ulusal Komite'deki bilgisayarlardan en az birinin riskli olduğunu düşündüğünü söyledi. Komite'nin bundan haberi olup olmadığını ve bilgisayarın neler yaptığını bilip bilmediğini sordu.

Tamene'in siber savunmayla pek alakası yoktu ve konu hakkında pek bir şey bilmiyordu. Orta seviyedeki bir ağ yöneticisiydi. Komite için temel IT görevleri, çalışanlar için bilgisayar hesabı açmak ve herhangi bir sorun çıktığında bunu halletmek için nöbette olmaktı.

Onu aradıklarında Tamene tetikteydi. Bu bir şaka mıydı, yoksa daha da kötüsü üçkâğıt mıydı? Hawkins'e FBI ajanı olduğunu kanıtlayıp kanıtlayamayacağını sordu ve daha sonra "İkna edici bir cevap veremedi. Gelen aramanın telefon şakası olup olmadığını ayırt etme ihtimalim yoktu," diye not aldı.

***

Ancak Hawkins gerçekti. FBI'ın siber ekibinde saygın bir ajandı. Başkanlık seçimini etkileyecek davada bir ipucunu takip ediyordu.

Yılın başındayken ABD siber savaşçıları, APT 29 adlı bir grubun siber saldırılarına maruz kalabilecek ve yaklaşık otuz devlet kurumunun, düşünce kuruluşunun ve çok sayıda siyasi organizasyonun adının yer aldığı bir liste ele geçirmişti. APT'nin açılımı, Gelişmiş Sürekli Tehdit demekti. Uzun bir zaman diliminde ağlara sızan, virüsler yerleştirip veri çalan karmaşık gruplar için kullanılan teknik bir deyimdi.

APT 29, bilinen ekiplerin arasında en kararlı olanlardan biriydi. Büyük ihtimalle ülkenin dış istihbarat kolu SVR ile bağlantılıydı ve 2014'ün sonlarında Beyaz Saray ve Dışişleri Bakanlığı'ndaki gizli olmayan ağlara sızdığından şüpheleniliyordu. Yakın bir geçişte de ABD Genelkurmay Başkanlığı'nın ağına sızmıştı.

Yabancı casusluk örgütleri, ABD siyasi partilerinin bilgisayarlarını daha önce de hedef almıştı. FBI'ın siber nöbetçileri, her gün siber saldırılar yapıldığını kesinlikle biliyordu. Büyük işletmelerdeki, kurumlardaki ve hükûmet kuruluşlarındaki bilgisayarlar her daim saldırı tehlikesi altındaydı. 2008 yılında FBI, Çin hükûmeti hackerlarının Barack Obama ve John McCain'in kampanyalarına sızdığını keşfetmiş, Beyaz Saray'ı ve bu iki kişiyi şahsi verilerinin ifşa olduğuna dair uyarmıştı. Haziran 2015'te Çinliler, Personel İdaresi Ofisi'ne büyük bir siber saldırısında bulunup tahmini olarak 21 milyon kişinin şahsi bilgilerini çalmıştı. Bir önceki kasım ayında da Kuzey Kore hükûmetiyle ilişkisi olduğu düşünülen hackerlar, Sony Pictures'ın ağını

yağmalamışlardı. (Tabii ki ABD, misilleme bir siber saldırısını yaptı. 2010 yılında Obama Ulusal Güvenlik Dairesi'ne, İran'ın uranyum zenginleştirmede kullandığı yaklaşık bin adet santrifüjü yok etmesi için siber saldırıda bulunmalarını emretmişti. İran'ın nükleer programının ilerlemesini engelleyen ve Beyaz Saray yetkililerine göre, İsrail'den gelebilecek askerî saldırının önüne geçen bir hamleydi.)

APT 29'un hedef listesi, Rusya'nın siber tehdidinin devam ettiğinin ve genişlediğinin bir kanıtıydı. Yaklaşık bir yıl önce gizli Rus kaynağın Amerikalı bağlantısına söylediği gibi, Rusya'nın bilgi savaşı başlatmayı planladığına dair önemli bir ipucuydu. FBI'ın siber bölümündeki bazı kişiler için kaygı verici bir durumdu. Hele ki Rusların yaptıklarına ilişkin diğer istihbarat birimlerinin edindiği bilgilerle eşleştirildiğinde... İstihbarat raporlarını inceleyen bir FBI siber ajanı "Adamlarını bir şeyler için hazırladıklarının farkındaydık. Sanki her sabah kalkıp zırhlarını giyiyorlar gibiydiler. Dünyanın her yerinde altyapı aktifleştiriyorlardı."

Her telefon görüşmesini ve buluşmayı belgeleme huyuyla işine düşkün bir ajan olan Hawkins, hedeflerden bazılarını uyarmakla görevlendirilmişti. Listesindekilerden biri de Demokratik Ulusal Komite idi.

Ancak Hawkins'in Komite ile olan ilk teması Büro'yla parti arasında tatsız duyguların ve öfkeli suçlamaların başlangıcı oldu. Daha da önemlisi iletişim kötüleşti, yanlış anlaşılmalar çoğaldı; öyle ki bu sebeplerle Rusya'nın seçim saldırısını engelleme fırsatını kaçıracaklardı. Zamanla birçok soru ortaya çıktı. FBI, bilgisayar ağına yabancı bir hükûmetin saldırdığını Komite'ye haber etmek için ne kadar çaba sarf etmişti? Büro, bu konuyu parti yetkilileriyle

neden paylaşmamıştı? IT çalışanları –Tamene ve iş arkadaşları– niçin FBI'ın uyarılarını ciddiye alıp durumu Komite'nin üst kademedeki memurlarına bildirmemişti?

O ilk telefon görüşmesinde Hawkins'in aşırı gizemli olduğunu ve açık konuşmadığını düşünen Tamene, ajana Komite'nin ağıyla ilgili spesifik bilgiler vermemeye dikkat etmişti. Hawkins, Tamene'e 'Dukes' adlı virüsü aramasını söylemişti. Bu aslında hacker grubunun ismiydi. Tamene'den bu muhtemel siber saldırı hakkında tartışırken veya konuşurken, Komite telefonunu ve e-postasını kullanmamasını talep etmişti. Tamene de aynı fikirdeydi ama uyarının gerçek olup olmadığından hâlâ emin olamamıştı. Hawkins, Rus veya bir başka yabancı hacker hakkında hiçbir şey söylememişti.

Üstü kapalı uyarı Tamene'i etkilememişti. Dukes hakkında bilgi edinmek için hızlıca internette araştırma yaptı. Dukes, siber güvenlik firması olan Symantec tarafından yakın zamanda Rusya'dan gerçekleştirilen siber saldırılarla bağlantılı bulunmuştu. Ayrıca Komite'nin sisteminde, daha sonradan "günlük dosyalarının üstünkörü kontrolü" olarak adlandırdığı, bir tarama yaptı ve Dukes saldırılarının izlerini aradı. Hiçbir şey bulamadı. Demokratik Ulusal Komite Teknoloji Müdürü Andrew Brown'a, Hawkins'in telefon ettiğini söyleyip siber sızmaya dair bir kanıt bulamadığını bildirdi.

Dava kapanmış gibi gözüküyordu.

Ekim ayında Hawkins, Tamene'i birçok kez arayıp sesli mesajlar bıraktı. Tamene bunları görmezden geldi. Daha sonra FBI'la olan bağlantılarını detaylandırırken, "Rapor edecek bir şeyim olmadığı için telefonlarına dönüş yapmadım," dedi.

Hawkins pes etmedi. Kasım ayında bir kez daha aradı. Tamene bu sefer telefonu açtı ve FBI ajanına, Komite'nin ağında iddialarını destekleyecek hiçbir kanıt bulamadığını bildirdi.

Sonrasında Hawkins, yeni bir istihbarat daha bildirdi: Komite'nin ağındaki bilgisayarlardan en az birine virüs bulaşmıştı ve bu bilgisayar Rusya'ya "sesleniyordu" yani o ülkedeki bir IP adresini kullanıyordu. Bunun, Komite'nin 'devlet destekli bir saldırı' ile karşı karşıya olduğuna dair kanıt olabileceğini belirtti Hawkins. Tamene'den, Komite'nin güvenlik duvarı kayıtlarında IP adresinin izine bakmasını istedi.

Söyledikleri Tamene'in ilgisini çekti. IP adresini kontrol edeceğine söz verdi ve konuşulanları Brown'a bildirdi. Tamene, araştırma yaparken sızmanın izlerini gözden kaçırıp kaçırmadığını merak ediyordu. Testler yaptı ve herhangi bir siber sızmanın kanıtlarını bulmasını engelleyebilecek bir sorun tespit edemedi.

Ocak 2016'da –başkanlık yarışı Hillary Clinton ile Bernie Sanders'ı karşı karşıya getirmişken ve bu konu Demokratik Ulusal Komite'yi tamamen meşgul ederken– Hawkins bir kez daha Tamene'i arayıp yüz yüze görüşmek istedi. Birkaç gün sonra Tamene ve iki iş arkadaşı, Washington'ın elli kilometre uzağında küçük bir şehir olan Ashburn, Virginia'daki FBI ofisine gittiler. Hawkins onları karşılayıp FBI rozetini gösterdi ve kartvizitini vererek nihayet Tamene ve iş arkadaşlarını bunun bir tezgâh olmadığına ikna etti.

Hawkins, IT uzmanlarına, Komitede'ki bir IP adresinden bir başka IP adresine olan internet akışının kaydını verdi. Kayıt, Demokratların içine sızıldığını ve bilgisa-

yarlarından birinin gerçekten farklı adrese "seslendiğini" gösteriyordu. Hawkins, yetki verilmeyen bu aktiviteyi ağlarında bulabilirlerse engellememelerini istedi. "Sızma riskini azaltmak için gerekli tüm adımları atın ama lütfen elimizi hackerlara göstermeyin," dedi. (Bu, ağın içindeki düşmanı tanımlamaya çalışırken yapılan standart bir uygulamaydı.)

Tamene ve meslektaşı bir kez daha sızmaya dair izler aradılar. Ağ kayıtlarını araştırdılar ama Hawkins'in onlarla paylaştığı belgede detaylandırılmış akışı bulamadılar. Hackerların, izlerini örtmek için bir şekilde sistemlerini aldatıp aldatmadıklarını merak ettiler.

Şubat ayının ortalarında Hawkins, Tamene'in Komite dışı adresine bir e-posta gönderip araştırılacak spesifik bir IP varış adresi verdi. Komite ağının seslendiği "ev" idi bu. FBI ajanı bu önemli bilgiyi ilk defa paylaşıyordu. Ancak IP adresi olmasına rağmen, Tamene ile diğerleri sızma olduğunu onaylayan bir ağ verisi bulamadılar. Ay sonunda Hawkins, Tamene'e e-posta gönderip siber güvenlik ekibinin Komite ağının hâlâ ifşa olduğunu gösteren aktiviteler bulduğunu söyledi. Tamene cevap yazarak iş arkadaşlarıyla sürekli ağı gözetlediklerini ve rapor edecek yeni bir şey bulamadıklarını belirtti.

FBI'ın Demokratik Ulusal Komite'yle ilk kez iletişime geçmesinden bu yana beş ay geçmişti. Elde Rusya'ya bağlı kötü amaçlı bir yazılım vardı. Ama inanılmaz bir şekilde kimse, bu muhtemel sızma acil bir durummuş gibi davranmıyordu. Demokratik Ulusal Komite ağında siber yangın vardı ve hiçbir alarm çalmıyordu.

19 Mart 2016 cumartesi günü saat sabaha karşı 04:34'te

Hillary Clinton'ın Kampanya Başkanı John Podesta, Google'dan ve şahsi Gmail hesabından gelmiş gibi gözüken bir e-posta aldı.

'Gmail ekibinden' gelen e-postada "Merhaba John. Biri Google hesabını giriş yapmak için şifreni kullandı" yazıyordu. Bu izinsiz giriş denemesinin Ukrayna'daki bir IP adresinden yapıldığı belirtiyordu. E-postanın devamında "Google, bu giriş denemesini engelledi. Acilen şifrenizi değiştirmeniz gerekiyor." yazıyordu. Gmail ekibi, yardımcı olmak için Podesta'nın tavsiye edilen şifre değişimini yapabileceği sitenin linkini de eklemişti.

O sabah Podesta, e-postayı Personel Müdürü Sara Latham'a iletti, o da Clinton kampanyasında genç bir IT çalışanı olan Charles Delavan'a gönderdi. Delavan 09.54'te "Bu meşru bir e-posta. John'un acilen şifresini değiştirmesi ve hesabındaki iki faktörlü kimlik doğrulamanın açık olduğundan emin olması gerekiyor. Bunun EN KISA SÜRE İÇİNDE yapılması şarttır," cevabını verdi.

Delavan daha sonra iş arkadaşlarına karşı bir imla hatası yaptığını iddia etti. "Bu meşru bir e-posta *değildir*," yazmak istemişti. Clinton kampanyasındaki kimse ona inanmadı. Ama Delavan'ın elinde savunma yapmak için bir şey vardı. Latham'a gönderdiği cevapta, Podesta'nın şifresini değiştirmek için kullanması gereken gerçek bir link yollamıştı.

Ama Podesta, her nedense sahte e-postadaki bağlantıya tıkladı ve yeni bir şifre oluşturmak için sahte bir site kullandı. Podesta'nın e-postasının şifresi ve Clinton dünyasının uzun yıllara dayanan en gizli mesajları artık Rusların elindeydi.

Podesta'ya gönderilen kimlik hırsızlığı e-postası başka

bir APT tarafından yapılan büyük bir saldırının parçasıydı. APT 28'di ve Rusya'nın askerî istihbarat teşkilâtı olan GRU'ya bağlıydı. Siber güvenlik uzmanları daha sonra Mart 2015 ile Mayıs 2016 arasında on dokuz bin farklı saldırı yapıldığını belirledi.

Rus hackerlar 116 ülkede, dört binden fazla insanı hedef almıştı. Bunların içinde ABD'de mevcut ve geçmiş askerî ve siyasi yetkililer de dâhil olmak üzere 600'e yakın kişi de vardı. Kara listelerinde Dışişleri Bakanı John Kerry, eski Dışişleri Bakanı Colin Powell, artık hükûmete hizmet etmeyen, Papa'nın Kiev'deki temsilcisi Michael McFaul ve Putin karşıtı Rus müzik grubu Pussy Riot da vardı. Clinton kampanyasının İletişim Müdürü Jennifer Palmieri ve Clinton'ın uzun zamandır yardımcısı ve sırdaşı olan Huma Abedin de dâhil olmak üzere 130'dan fazla Demokrat hedefe kimlik hırsızlığı e-postası gönderilmişti. APT 28, gözünü Clinton Vakfı ve Podesta'nın kurduğu ve Hillary Clinton'a yakın bir düşünce kuruluşu olan Center for American Progress'e dikmişti.

Bu siber saldırının sonucunda Rus hackerlar yaklaşık 400 hesaba sızdı. Ama içlerinden biri en önemlisiydi. Bir tıklamayla Clinton kampanyasındaki en yetkili kişiyi tuzağa düşürmüşlerdi ve kampanyadaki kimsenin bundan haberi yoktu.

Bir mart gününde Hillary Clinton'ın otuz altı yaşındaki veri güdümlü Kampanya Başkanı Robby Mook, kampanyanın Brooklyn'deki merkezinin on birinci katındaki ofisinde korkudan ölmek üzereydi.

FBI kapıdaydı. Mook, New York ofisinden ajanların habersizce gelip sorumlu bir kişiyle görüşmek istediklerini

öğrenmişti. Acaba ne ile ilgili olabilirdi? Palmieri, FBI ajanlarının, kampanya ofislerine girdiklerini gördü ve en kötü ihtimalin gerçekleşmesinden korkmaya başladı.

Endişe duymak için haklı bir sebebi vardı: FBI, Clinton'ın, Dışişleri Bakanı'yken kampanyasını mahvedebilecek potansiyele sahip bir soruşturmada özel bir e-posta sunucusunu resmî işler için kullanımını araştırıyordu.

Bir yılı aşkın süredir Clinton'ın e-posta tartışması haberlerde dikkat çekiyor, başkanlık girişimine engel oluyordu. Her şey *New York Times*'ın, Foggy Bottom'daki hükûmet işleri için New York, Chappaqua'daki evinin bodrum katında kurulmuş bir sunucudan şahsi e-posta hesabını kullandığını ortaya çıkarmasıyla başlamıştı. Bu davranışıyla hükûmet kurallarını alenen çiğniyordu. Buna, resmî konuşmaların arşivlenip korunması kuralı da dâhildi. Dışişleri Bakanlığı yetkilileri, Bakan'ın düzeninden habersizdi. Birçok konuda Clinton'ın e-postaları için Kongre'den Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası kapsamında istekler gelince görevlerini yaparak, bakanlığın bilgisayar sistemini araştırdılar ve o tür belgeler bulamadıklarını bildirdiler. Materyallerin aslında New York banliyösündeki özel bir sunucuda olduğundan haberleri yoktu. Bu hikâye haberlere çıkınca Clinton, işle ilgili otuz bin e-postayı Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiğini ama avukatlarının 'kişisel' olduğuna karar verdiği bir diğer otuz iki bin e-postayı da sildiğini söyledi.

Clinton, kendisini gizli bir suç ortağı, şeffaflığa saygısı olmayan, kurallardan kaçabileceğine inanan bir politikacı olarak göstermeleri için düşmanlarına yeni bir imkân vermişti. Daha komplocu düşmanları, şahsi suistimalini örtmek için kişisel e-postaya güvendiğini, 2012'de Libya'nın Bingazi kentinde ABD tesislerine yapılan ve dört Amerika-

lının ölümüne neden olan trajik saldırıya verdiği cevabın da belki de bunlara dâhil olduğunu iddia etti. Böyle bir kanıt yoktu ve Clinton, kişisel e-postayı sadece 'kolaylık' olarak kullandığında ısrarcıydı. Yine de Dışişleri Bakanlığı ve Ulusal İstihbarat Direktörü Ofisi müfettişleri soruşturma başlattı. Bazı gizli e-postaların, Clinton'ın ilk iddiasının aksine özel sunucudan geçtiğine dair kanıt bulduktan sonra müfettişler 'gizli bilgilerin muhtemel ifşası' olarak tanımladıkları olayı, Adalet Bakanlığı'na bildirdiler. Yaz geldiğinde Clinton ve yaptığı özel e-posta sunucusu kullanımı FBI tarafından cezai soruşturma altına alınmıştı.

Aylar sonra Clinton, Demokratik Parti yarışında Sanders'tan öndeydi. Iowa ön seçimlerinde az bir farkla onu geçmiş, New Hampshire yarışını ise açık arayla kaybetmişti. Ama Clinton ile danışmanları öngörülmemiş bir olayın –e-posta davasında FBI'ın yeni bir şey bulması gibi– kampanyasını mahvedebileceğini düşünüp sürekli gerginlik yaşıyorlardı. FBI soruşturması, kampanyaya karşı çekilmiş Demokles'in kılıcı gibi duruyordu. FBI, Clinton merkezine geldiğinde, Mook ile diğerlerinin rahatsız olmak için haklı bir sebebi vardı. Ajanlar ofislere girerken Mook'a, kampanyanın e-posta sunucusu konusunda konuşmak için gelmesi gerektiği söylendi. Aklına gelen ilk şey FBI'ın, Clinton e-posta soruşturması için sunucuyu alacağı oldu.

Büro, Mook'u korkutmuştu. Ona göre FBI, e-posta soruşturmasıyla Clinton'a çelme takıyordu. Clinton'ın yardımcıları FBI'ın davayı kapamasının neden bu kadar uzun sürdüğünü sordular. Bazıları FBI'ın, Clinton'a zarar vermek için soruşturmayı bilerek uzattığından şüpheleniyordu. Şimdi de şöyle bir soru vardı, ajanlar gelmeden önce görüşme ayarlamak için neden telefon etmemişti?

Mook'un şüpheleri o kadar güçlüydü ki Büro ajanlarının onu ve diğer Clinton yardımcılarını tuzağa düşürmek için komplo kurabileceklerinden endişeleniyordu. FBI'la hassas veya gizli bilgilerin konuşulabileceği bir görüşmeye dâhil olmak istemiyordu. Mook her gün zihinsel olarak bir sürü bilgi ve veriyle uğraşıyordu. FBI'la gizli bilgileri içeren bir görüşme yaptıktan sonra bir röportajda yanlışlıkla gizli bir bilgiden bahsetmekten korkuyordu. Öyle bir durumda kendisi de FBI soruşturmasının hedefi olabilirdi.

Clinton dünyasının gerçeği buydu: Clinton ekibi, FBI konusunda o kadar paranoyak olmuştu ki Clinton'ın kampanya başkanı, FBI ajanlarıyla aynı odada olmak bile istemiyordu.

Mook, Perkins Coie hukuk firmasının Washington'daki ortağı olan kampanya avukatı Marc Elias ve kampanyanın baş bilgi görevlisi Shane Hable da dâhil olmak üzere kampanyanın IT ve siber güvenlik ekibi üyelerine ajanlarla ilgilenmelerini söyledi.

Toplantıda FBI ajanları, Elias, Hable ve diğerlerine kampanyanın, bilgisayar sistemlerini ifşa etmek için tasarlanmış karmaşık bir kimlik hırsızlığı saldırısının hedefi olduğunu öğrendiklerini söylediler. Suçlunun ismini vermediler.

Kampanyadakiler, uzun zamandır ağa sızma denemelerinin farkındaydı. Clinton IT ekibi, kampanyanın sürekli olarak şiddetli siber saldırı altında olduğunu görmüştü. Mook'a da kimlik hırsızlığı e-postaları gelmişti. Kampanya teknisyenleri bu saldırıların nereden geldiğini bulamamıştı. Ama saldırının bir üniversitelinin veya tek bir hackerın işi olmadığı kanısına varmışlardı, muhtemelen devlet destekliydi. Palmieri daha sonra "Sürekli Rusların ve Çinlile-

rin bizi hacklemeye çalıştıklarını varsayıyorduk," dedi.

Kampanya siber saldırıların hedefindeydi ve önlemler alınıyordu. Otuz gün geçtikten sonra –sızma durumunda hackerlar, Clinton'ın başkanlık çabalarını sabote edebilecek mesaj hazinesini çalamasınlar diye– e-postaları sildiler. Kampanya, çalışanlarını güçlü şifre koyma ve iki faktörlü kimlik doğrulama kullanma huyunu edinmeleri için tabiri caizse bezdiriyordu. (Görünüşe göre Podesta bunun farkında değildi.) IT çalışanlarına kalırsa Clinton kampanyası tehlikede değildi. Bu bir zaman kaybı ya da başka bir şeydi.

Mook daha sonra "Paranoyak olmuştum," dedi. "Hepsini oyun sandım."

Toplantının belki de en önemli özelliği söylenmeyen şeylerdi. Washington'daki FBI ajanları aylarca Rusya'ya bağlı APT 29 hackerlarının Demokratik Ulusal Komite'ye sızdığından şüphelenmişti. Bu hackerlar artık muhtemelen Clinton kampanyası ve 2016 başkanlık seçimleri hakkında da siyasi istihbarat elde etmişti. Ama bu toplantıdaki FBI ajanları konu hakkında bir şey söylemediler. Ajanlar, çalıştıkları dava hakkında olabildiğince az şey söylemeleri için sert bir şekilde eğitilmişlerdi. Clinton kampanyası yardımcılarına ve Komite'deki iş arkadaşlarına ne olduğunu söylemek onların görevi değildi.

19 Nisan 2016 günü öğleden sonra Michael Sussmann, Perkins Coie hukuk firmasında bir arkadaşından Komite'deki potansiyel bir sorun hakkında şifreli bir e-posta aldı: "Yarın 14:00 ile 16:00 arasında Komite'yle bana bir telefon konuşmasında katılma şansın var mı? Görünüşe göre Komite'deki bir IT elemanı, Komite sistemine sızıl-

dığına ve sistemin istenmeyen e-posta gönderdiğine dair şüphelerini bir süredir FBI'la konuşuyormuş. Şimdi de FBI, Komite'den hesap giriş bilgilerine dair belgelerin paylaşmasını istiyormuş."

Adalet Bakanlığı eski bilgisayar suçları savcısı olan tatlı dilli Sussmann, Washington'un önde gelen siber avukatlardan biriydi. Yaptığı işlere hacklenmiş büyük şirketleri temsil etmek de dâhildi. Firma ortağı Elias, Demokratik Ulusal Komite'yi (Clinton kampanyası ve ilgili bütün Demokratik Parti ve Siyasal Eylem komiteleriyle birlikte) temsil ettiği için Sussmann, Demokratik Parti dış siber danışmanı olarak da görev yapıyordu. Aldığı e-posta onu şaşkına çevirmişti. 'Bir IT elemanı' bir süredir FBI'la konuşuyordu ve kimse bunu kendisine söylememişti öyle mi?

Ajan Hawkins, bir ayı aşkın süredir Komite'yle iletişime geçmedikten sonra son haftalarda FBI'ın hâlâ ağ içine Rusların sızdığını belirten hareketler gördüğünü söylemek için bir kez daha Tamene ile iletişime geçti. Sussmann, onlarla görüştü ve Büro, siber hırsızların Komite hesaplarına girip e-posta hesaplarından dosya almak için gereken bilgileri kullanmış olabileceğini söyledi. Büro'nun, Komite hesaplarından tam olarak hangilerine sızıldığını belirlemek için Komite'nin kayıtlarına ihtiyacı vardı.

Bu noktada Komite Operasyon Müdürü Lindsey Reynolds da olaya dâhil oldu. Ama tıpkı Mook gibi o da FBI'la işbirliği yapmak için can atmıyordu. Reynolds, hassas Komite dosyalarının sızabileceğinden ve bu bilgiler Büro'ya verilirse daha sonra Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası kapsamında ele geçirilebileceğinden korkuyordu.

Sussmann güven verip onu hizaya getirmeye çalıştı. Reynolds'a gönderdiği e-postada "Bu, ulusal güvenlik so-

ruşturmasının bir parçasıdır. O yüzden ellerindeki bütün bilgiler gizli bir dosyaya koyulur ve Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası kapsamında değildir. En önemlisi de size yardım ediyorlar," diye yazdı.

Sussmann hacklemenin çok karışık ve ciddi bir operasyon olduğuna artık ikna olmuştu. Siber dünyanın diline yabancı olmadığı için Büro'daki bir bilgilendirme toplantısından sonra her şeyi bir e-postada özetledi:

FBI, düşmanın Komite'nin iç ağına eriştiğini veya erişmek üzere olduğunu düşünüyor. Sonrasında muhtemelen klavye kaydedici veya hafızadaki şifreleri çeken 'mimiketz' yazılımını kullanmış. Bu program, düşman bilgileri aldıktan sonra kurbanın (Komite) ağından bilgi çıkaracak ve verileri buluta gönderecek. Düşman ağdan temizlenirse çalınan bilgileri kullanacaklar çünkü iki faktörlü bir engel yok.

Komite teknisyenleri hâlâ ihlali bulmuş veya saldırganın kimliğini tespit edebilmiş değildi.

Üç gün sonra, 29 Nisan'da Komite, 2016 başkanlık kampanyasının en büyük siber tartışmasını çözdü. Rus hackerlarla bir ilgisi yoktu.

Bir önceki aralık ayında Sanders'ın çalışanları, Komite veri tabanında bulunan gizli Clinton kampanya seçmen bilgilerine erişmek için bir bilgisayar arızasından faydalanmıştı. Bunun hemen ardından Komite, Sanders kampanyasının veri tabanına girişini engellemişti. Sanders kampanyasının ön seçimler ve parti toplantılarının başındaki seçmen bağlantısı çabalarını engelleyen bir hamleydi bu. San-

ders merkezine göre, Komite'nin, Demokrat Parti yarışını Clinton'ın lehine çevirmek için oyunlar düzenlediğinin bir kanıtıydı. Kampanyası, Demokratik Parti'ye dava açtı.

Komite, bağımsız bir soruşturma başlatması için CrowdStrike adında bir siber güvenlik firmasına başvurdu. Kuzey Virginia'da bir binadaki şık ofisleriyle bu firma, adli bilişim ve Amerikan ağlarına saldıran yabancı oyuncuları bulma konusunda uzmanlaşmış, yeni siber güvenlik firmaları jenerasyonunun bir parçasıydı. Yöneticileri arasında FBI siber bölümünün eski başkanı Shawn Henry vardı. 2008 yılında Obama ve McCain kampanyalarına Çin siber casuslarının, kampanyalara sızdığı uyarısını yapan FBI yetkilisiydi bu. Bir başka CrowdStrike yöneticisi ise ABD ve Avrupa ağlarına sızan Çin askerî hackerları yakalamada büyük bir rol oynayan ukala, Rusya doğumlu teknoloji uzmanı Dmitri Alperovitch'ti. 2014 yılında Alperovitch ve CrowdStrike, Sony Pictures'ı yerden yere vuran hackleme olayı kaynağının Kuzey Kore hükûmeti olduğunu çabucak bulmuştu.

Sanders bölümü küçük bir konuydu. CrowdStrike, çok geçmeden dört Sanders çalışanının Clinton seçmen listesine yetkisiz giriş yaptığına ve listeyi araştırdığına dair kanıt buldu. Ama ihlal bundan öteye gitmemişti. Komite, parti içinde aralarının bozulmasını engellemeyi umarak Sanders tarafının bir kez daha veri tabanına erişmesine izin verdi ve Sanders kampanyası davadan vazgeçti.

Bu küçük siber karışıklığın yatıştırılması siyasi basın tarafından ortaya çıkarılıp haber yapılırken, Komite merkezinde çok daha dramatik bir olay yaşanıyordu.

O gün Reynolds, arabasını evinin önüne park ederken Tamene'den endişe verici bir telefon aldı. Çalıştığı taraf, sonunda ihlali tespit etmişti.

"Lindsey, sistemde şüpheli hareketler olduğunu sana söylemem gerekiyor," dedi. "Hem de gecenin köründe." Reynolds neler olduğunu hemen anladı. "Moskova saatiyle mi?" diye sordu. Tamene'den evet cevabı geldi. Hackerların, Tamene'in çalıntı bilgilerini kullanarak, o uyurken Komite ağına giriş yaptıklarını açıkladı.

Reynolds olayın büyüklüğünü ilk defa o zaman anladı. Komite'de yıllarını geçirmişti. Bir zamanlar tarihî bir anıtın yanındaki bodrum ofisinde çalışmıştı: Watergate skandalında eski Komite merkezindeki Richard Nixon'ın kampanyasındaki gizli ajanlar tarafından soyulan arşiv odasıydı. İşlenen bu suçun sonucunda Amerikan tarihindeki en büyük siyasi skandal ortaya çıkmıştı. Reynolds'ın aklına şu geldi: "Bu, Watergate Skandalı'nın yeni versiyonudur. Artık bu şekilde yapıyorlar. Artık levyeye ihtiyaçları yok."

Reynolds hemen Komite'nin CEO'su olan Amy Dacey'yi aradı. O ana dek Dacey'nin muhtemel bir Rus ihlalinden haberi olmamıştı. Ertesi gün Komite Başkanı Vekil Debbie Wasserman Schultz'u haberdar etti. Sussmann da CrowdStrike'a yeni bir görev verdi: İhlali araştırmak ve Kremlin'in modern zaman hırsızlarını Komite'den atmak.

CrowdStrike'ın ilk hamlelerinden biri, Komite yetkililerine bir şey yapmamalarını söylemek oldu. Sistemi kapatmayın. Kullanmayı bırakmayın. Nedeniyse şuydu; rutin işlerde yapılacak ani bir hamle veya değişiklik hackerların fark edildiklerini anlamasına yol açabilirdi ve bu ihlalcileri sistemde arayıp bulmalarını imkânsız bir hâle getirebilirdi. Ama bu hamle –muhtemelen kaçınılmaz olarak– daha sonra Komite'nin başına bela olacaktı.

CrowdStrike ve avukatları, konuyu bilen az sayıdaki Komite yetkilisini çenelerini kapalı tutmaları konusunda uyardı. Clinton kampanyasındaki kimseye bir şey söylememek demekti bu. İhlali bilen birkaç Komite yetkilisi ve IT çalışanı, hackleme hakkında yapılacak görüşmeler için şahsi e-posta adresleri yaratacaktı. CrowdStrike, hackerların, Komite'nin onları fark ettiğine dair bir koku almalarını istemiyordu.

CrowdStrike hemen temel şeyleri belirleme işine koyuldu. Kendi geliştirdiği ve Falcon adındaki sofistike bir güvenlik sisteminin de yardımıyla failleri hızlıca belirledi: Yıllardır siyasi ve ekonomik casusluk yapan iki ayrı Rus siber casus grubuydu. Bu iki grup da aşırı karmaşıktı ve CrowdStrike onları biliyordu. Harikulade simsarlık ve güvenlik duvarlarını geçip fark edilmelerini engelleyen, hükûmet seviyesindeki kabiliyetlerle ilişkili ileri seviyede metotları vardı.

Alperovitch daha sonra bir muhabire "Bu kişileri çok iyi tanıdığımızı fark ettik," dedi. Birden çok önemli işaret vardı. Yanlış yazılmış bir URL, belli bir IP adresinin kullanımı ve Rus zaman damgaları. Küçük bir bilgisayar kodu, bir başka ipucuydu. "Onları Rusya hükûmetiyle ilişkilendirebiliyorduk," dedi Alperovitch.

Siber güvenlik uzmanları, bu hacker gruplarından birine Cozy Bear* adını vermişti. Bir yıl öncesinde APT 29 olarak bilinen, ABD istihbarat teşkilâtının hedef listesini engellediği Rus hacker grubu şüphelileriyle aynı kişilerdi. Bu grup daha önce Beyaz Saray'ın ve Dışişleri Bakanlığı'nın ağlarına yapılan saldırılarla da ilişkilendirilmişti.

Diğer grup, Rus askerî istihbarat teşkilâtıyla irtibatlan-

* (İng.) Rahat Ayı (ed. n.)

dırılan APT 29'du ve Fancy Bear* ismi verilmişti. Bu grup, 2000 yılının ortalarından beri aktifti ve havayolu, enerji, medya ve hükûmet hedeflerinin sistemlerine, savunma bakanlıkları ve askerî teşkilâtlara odaklanarak giriyordu. Çeşitli implantlar –sisteme yerleştirilip hackerlara erişim sağlayan yazılımlar– tasarlamış, yıllar içinde de ayarlamış ve geliştirmişti. X-Agent, X-Tunnel ve Foozer dâhil, birçok ismi vardı. Yazılımı, sızmayı belli eden izleri örtmek veya silmek için tasarlanmıştı. Fancy Bear, hedeflerindeki internet sitelerinin alan adlarına çok benzeyen alan adları yazmakta uzmanlaşmıştı. Bir kullanıcı yanlışlıkla sahte sitelerine girer veya giriş yaparsa –ta ta!– Fancy Bear, amacına ulaşmak için kullanabileceği şifreyi ele geçirirdi. Bir yıl öncesinde, açıkça Alman Federal Meclisi ve Fransız kanalı TV5Monde'nin hacklenmesiyle ilişkilendirilmişti.

CrowdStrike, Cozy Bear'in Temmuz 2015'ten beri Komite ağında olduğu sonucuna vardı. Fancy Bear, para toplayan ve parti içi adaylara destek veren demokratik bir grup olan Demokrat Kongre Kampanya Komitesi'nin bir bağlantısından yararlanarak Nisan 2016'da Demokratik Ulusal Komite'nin bilgisayarlarına girmişti. Görüşüne göre, Ruslar, Komite ağını kontrol eden bir danışmanlık firması olan Yönetim Bilişim Sistemleri'nin çalışanlarının şifrelerini barındıran LastPass hesaplarına erişim sağlayarak Demokratik Ulusal Komite sistemine girmiş olabilirdi.

Güvenlik firması, şaşırtıcı bir şekilde, iki Rus grubun işbirliği yaptığına dair bir kanıt bulamamıştı. Komite, farklı Rus siber haydutları tarafından iki kez saldırıya uğramış gibi gözüküyordu. CrowdStrike, Rus hackerların, e-postalar ve veri tabanları dâhil olmak üzere bir sürü Komite

* (İng.) Süslü Ayı (ed. n.)

belgesini sistemden çektiğini, yani çaldığını anlayabiliyordu. Çalınan belgeler arasında Komite'nin Donald Trump'a karşı araştırma dosyası da bulunuyordu.

Tam anlamıyla ifşa olmuşlardı. Rusların elinde neler olduğunu –veya onlarla ne yapacaklarını– öğrenmenin bir yolu yoktu.

6. BÖLÜM

"Felix Sater, düşünmem gerekiyor."

Aralık 2015'in başlarında Donald Trump, Cumhuriyetçi Başkan yarışının lideriydi. Anketlere göre, rakiplerinin yirmi puan üstündeydi. Yarışa altı ay önce, küçük bir ihtimal olarak katılmıştı ve çoğu insan, yeni bir aday olsun diye yarışa sokulduğunu düşünüyordu. Ne de olsa birçok, işle ilgili ve kişisel skandal yaşamıştı. Organize suç insanlarıyla işbirliği yapmakla, işçilere ve anlaşmalı taraflara ihanet etmekle ve kadınları aşağılayıcı yorumlar (Rosie O'Donnell'a "tembel" ve "koca çirkin suratlı" demişti.) yapmakla suçlanıyordu. Bir aday olarak hakaretler yağdırıyor, kuralları ve anlaşmaları ihlal ediyordu. Kendi partisinin üyeleri bile, örneğin kampanya konuşmasında Meksikalılara "tecavüzcü" diye hitap etmesine ve bu gibi şeylere tepki gösterdiler. Politika bilgisinin eksikliğini kötülediler ve hakaret dolu politikalarını kınadılar. Dengesiz davranışlarının, kibrinin, kendini beğenmişliğinin, öfkesinin ve yanlış hükümlerinin aday olmasını engelleyeceğini sanıyorlardı.

Ama Trump iyi bir gösteri yapmayı biliyordu. Öfkeli bir şekilde siyasi düzeni kötülediği, medyayla uğraştığı, rakipleriyle dalga geçtiği, kendi başarısını övdüğü ve Trump'ın –kendine üçüncü şahıs olarak hitap ederdi– Amerika için harika şeyler yapacağını söylediği mitingle-

rine çok sayıda insan çekmeye başladı. Harika gidiyordu. Kurnazca özellikle kırsaldaki beyaz seçmenler arasında derinde yatan dargınlıklardan faydalanıyordu. Beklentileri aşıyor, Cumhuriyetçi Parti'nin içini dışına çeviriyor, etkileyici haberler yapıyor ve ön seçimlerle parti toplantısına doğru gidiyordu.

Trump, kısa adaylık sürecinde bilginin doğruluğunu kontrol eden kişilerle rekor kırmıştı. Günümüzdeki hiçbir büyük başkan adayı, gerçekleri Trump kadar çarpıtmamış veya bozmamış gibi gözüküyordu. Ama aralık ayında bir gerçeği cesurca gizlemişti ve çoğu kişi bunu gözden kaçırmıştı fakat bu, Trump'ın başkan olma şansını devam ettirmek için yapması gereken bir şeydi. Felix Sater adında, bir zamanlar suçlu olup daha sonra FBI muhbiri olan biri ve Trump'ın, Rusya'yla olan bağlantısı hakkındaydı. O zamanda kimse –hiçbir muhabir ve Trump'ın rakiplerinden hiçbiri– konunun önemini tam anlayamadı.

Trump ekibin başındayken Associated Press, Trump'ın geçmişini birçok açıdan araştırıyordu. İnişli çıkışlı birçok bölümden biri vardı: 2000'li yıllarda Trump, saldırı suçundan hapis yatmış ve bir zamanlar mafya ve Rus organize suç çetesinin de dâhil olduğu bir hisse dolandırıcılığında rol alan Rusya doğumlu bir New York müteahhidi olan Sater ile çalışmıştı. Trump, Sater'ın şirketiyle gösterişli Trump SoHo otelini ve aşağı Manhattan'da ortak bir bloku inşa etmişti. Sater'ın suç geçmişi 2007 yılında *New York Times* tarafından ortaya çıkarılınca Trump, Sater'dan uzaklaştı. Ama üç yıl sonra ünlü iş insanı, Rusya'da büyük bir proje de dâhil olmak üzere birçok anlaşma için tekrar Sater ile işbirliği yapıyordu. Trump'ın Sater ile olan ilişkisi ilginçti ve yıllar boyunca Trump hakkında haber yapan gazetecilerin dikkatini çekti.

2 Aralık'ta AP muhabiri Jeff Horwitz kısa bir röportaj için Trump ile telefonda görüşmeyi başardı ve ona Sater'ı sordu.

"Felix Sater konusunu düşünmem gerekiyor," diye cevap verdi Trump. "Onunla tanışmıyorum." Hemen ardından gelen bir telefon konuşmasında Trump Organization'ın baş avukatı Alan Garten, Sater'ın 2010 yılında Trump'ın şirketi için altı aylığına danışmanlık yaptığını doğruladı.

Trump'ın o günlerde Moskova'da bir kule projesi geliştirmek için Sater ile iş anlaşma yapmaya çalıştığını ne Trump ne de Garten söylemişti. Üstelik bu olay, Ağalarov ile olan projesinin suya düşmesinin ardından iki yıl bile geçmeden gerçekleşiyordu.

Trump, başkanlık için adayken ve ilk defa ülkenin çıkarlarını (kendi iş çıkarlarından önce) düşüneceğini söylerken yaşanmıştı; bir kez daha Moskova'da Trump Tower inşa etmeye çalışıyordu. Ağalarovlar ile daha önce yapmaya çalıştığı anlaşma, Obama'nın, Putin'in Ukrayna'ya müdahalesinden sonra uyguladığı yaptırımların ardından patlamıştı. Ama şimdi, bir buçuk yıl sonra, bir başka Rus gelişim firmasıyla gizliden gizliye görüşüyordu ve eski bir suçludan FBI muhbirine dönüşen Sater arabulucuydu. Anlaşmanın gerçekleşmesi için Rusya hükûmetinin onay vermesi gerekiyordu, yani Trump'ın yeni projesinin kaderi Kremlin'in elindeydi.

Trump bu anlaşma hakkında açıkça bir şey söylemedi. Ama muhtemel bir çıkar çatışması söz konusuydu: Beyaz Saray'ı isteyen bir aday vardı ve ancak yabancı bir düşman hükûmeti izin verirse devam edebilecek bir iş girişiminde bulunuyordu.

Birkaç gün sonra Trump'ın, Sater'ı tanımadığını belirttiği AP haberi yayımlandığında, Trump'ın Sater ile daha önceki anlaşmalarından haberdar olan gazeteciler güldüler. Trump'ın eski iş ortağını unuttuğunu iddia etmesi çok saçmaydı. Trump'ın, mafyayla ilişkisi olan bir dolandırıcıyla eski bağlantısını gizlemek için çılgınca bir palavraya başvurduğunu düşündüler. Trump'ın, halka açıkça söylendiği takdirde kampanya sorunu olarak patlak verebilecek muhtemel bir Rus gayrimenkul anlaşmasını saklamak için bir nedeni olduğunu fark etmediler.

Birkaç ay sonra Eylül 2015 dolaylarında Sater, Trump'ın avukatı Michael Cohen'e, Rusya'nın başkentinde adı Trump World Tower Moskova olacak lüks bir otel, ofis ve yerleşim bloğu inşa etme teklifiyle yaklaştı. Cohen, Trump'ın yasal süreçlerde ve medyada azılı savunucusuydu. Hızlı konuşan Long Islandlı, Trump'ın pitbulu olarak biliniyordu. Ayrıca Trump şirketinde anlaşmaları yapan biriydi ve Sater ile ilk defa lise öğrencisiyken tanışmıştı.

Sater, kulede otel odalarından oluşan 15 kat, 250 lüks daire ve ticari bir alan olmasını istiyordu. Daha önce böyle işler yapmamış bir Rus şirket olan IC Expert Investment Company binayı inşa edecekti ve Trump, binaya adını verecekti. Rus firma, daha önce gecikmelerle ve sorunlarla dolu, orta kesime hitap eden bir apartman inşa etmişti. Cohen daha sonra Rus firmayla ilk defa iletişime geçmesinin Sater aracılığıyla olduğunu söyledi. Detayları Sater'ın kontrol ettiğini belirtti: Bir alan bulmak, parayı toplamak ve gerekli hükûmet izinlerini almak. Trump, 2015 yılının ekim ayının sonlarına doğru IC Expert Investment'ın işe devam edeceğini belirten bir sözleşme imzaladı.

Anlaşmaya göre, Trump'ın cebine önden dört milyon dolar girecek ve satışlardan yüzde alacaktı. Projenin pazarlama, tasarım ve kontrolü onda olacak, eğer isterse otelin lüks spa tesisine, kızı Ivanka'nın ismini verebilecekti. (Bir ihtimal, "Ivanka Trump Spa Tesisi" olacaktı.) Kulenin otel bölümünü Trump'ın şirketi işletecekti.

Bu, çok ciddi bir girişimdi. Trump'ın firması farklı mimarlardan tasarımlar istedi. Ivanka Trump, proje için mimar önerisinde bulundu. Para kaynağına dair konuşmalar yapıldı. IC Expert Investment projeleri, bazen ABD'nin ekonomik yaptırımlar uyguladığı bankalar tarafından imzalanırdı. Buna, Moskova'daki Kâinat Güzellik Yarışması'nın ortak sponsoru Sberbank da dâhildi. Sater'ın söylediğine göre, finansal desteği kısmen Kremlin'in sahibi olduğu ve ABD'nin yaptırım uyguladığı bir kurum olan VTB Bank sağladı. Yani Trump Organization, Putin'in hükûmetine bağlı olarak kara listeye alınmış bankaların para kaynaklarına bel bağlayacak bir anlaşma yapıyordu. (VTB daha sonra projeye dâhil olduğunu inkâr edecekti.)

IC Expert Genel Başkanı Andrey Rozov, sözleşmede, firmanın yüzde yüzünün sahibi olduğunu belirtti. Rus vergi siciline göre, IC Expert'in sahibi üç yabancı şirketti. Bu şirketlerden birinin sahibi Rus ekonomisiyle derinden bağlantısı olan Kıbrıslı bir avukattı. Bu anlaşmanın nasıl başladığı belli değildi. Şüpheli geçmişi olan bir Rus şirketi, başkanlık için kampanya yapan ve Moskova'nın önemini açıkça dile getiren Trump'a muhtemelen kârlı olacak bir proje sunuyordu. (Cohen daha sonra Rozov'un sözleşme için uygun olmayan bir teklif yaptığını, Rozov'un, IC Expert sahipliği konusundaki iddialarını kabul ettiğini, bu aşamada aşırı özen göstermeye gerek bulunmadığını ve Rozov ile hiç tanışmadığını söyledi.)

Abartmayı seven Sater, bu girişime gayrimenkul anlaşmasından çok daha büyük bir anlam yüklüyordu. Anlaşmanın, Trump'ın başkanlık kampanyasına ve ABD ile Rusya ilişkilerine yararlı olacağını belirtti. Cohen'e yazdığı bir e-postada, "Bunu yapalım ve Trump Tower Moskova'yı inşa edelim. Herkese ticaret ve iş yapmanın siyasetten çok daha iyi ve kolay olduğunu göstererek ilişkileri de düzeltelim. Putin'in mesajı da bu olmalı ve durumu kabul etmesi için size yardımcı olacağız. Dünya barışına yardım etmek ve çok para kazanmak. Bence bu, takip edilmesi gereken harika bir yaşam felsefesidir," dedi.

Sater, Cohen'e gönderdiği bir sonraki e-postada "Ivanka'nın [2006 seyahatinde] Putin'in Kremlin'deki ofisinde bulunan şahsi koltuğuna oturması için ayarlamaları yaptım. Putin'i programa dâhil edeceğim ve Donald'ı başkan yapacağız. Dostum, adamımız ABD Başkanı olabilir ve biz bunu ayarlayabiliriz. Putin'in bütün ekiplerini bu konuya ortak edeceğim ve süreci halledeceğim," dedi.

Sater, Cohen'e şunları söyledi: Rus bağlantılarına Trump'ın Rusya hakkında pozitif yorumlar yaptığı videoları göstermeye istekliydi ve –büyük konuşarak– Putin'in, Trump'ı övmesini sağlayabilirdi. Cohen'e, Trump seçildiği takdirde ABD'nin Bahamalar elçisi olarak atanmanın çok hoşuna gideceğini belirtti.

Cohen ile Sater bu gizli projeye devam ederken Trump, alenen Putin'i ateşli bir şekilde savunmaya devam etti. Trump, 2015 yılının aralık ayının ortalarında MSNBC'nin *Morning Joe* programına katıldı ve Putin'in Obama'dan daha iyi bir lider olduğunu söyledi. Sunucu Joe Scarborough, Putin'in kendisine karşı görüşte olan gazetecileri öldürdüğünü ileri sürdüğünde Trump güldü ve "Ülkesini yöne-

tiyor ve en azından, bu ülkede sahip olduğumuzun aksine, o bir lider. Ülkemizin de epey kişiyi öldürdüğünü düşünüyorum," dedi. İki gün sonra Trump, bir kez daha Putin'in, Rusya'daki muhaliflerin ve gazetecilerin öldürülmesiyle bağlantılı olduğu suçlamalarını reddetti: "Açık konuşmak gerekirse, Putin'in insanları öldürdüğünü söylüyorsunuz. Böyle bir şey görmedim ben. Öldürdüğünü kesin olarak bilmiyorum. Bunu kanıtlayabildiniz mi?" Alexander Litvinenko'nun 2006'daki suikastını ise önemsemedi.

2016'nın ocak ayının ortalarında proje yavaşlamaya başladı. Kule için bir arazi temin edilmemişti. Gerekli izinler henüz alınmamıştı. Sater, Cohen'in, Trump adına Putin'in ofisini arayıp yardım istemesini önerdi. Ama Sater'ın Kremlin'de etkisi yoktu, Cohen'in de öyle. Trump'ın avukatı, gazetecileri arayıp Putin'in sözcüsü Dmitri Peskov'un e-posta adresini bilip bilmediklerini sormaya başladı. Aradığı kişilerden biri yıllardır Trump haberleri yapan *New York Times* gazetecisi Maggie Haberman idi. Cohen'e, Peskov'un e-posta adresini bilmediğini söyledi. Cohen sonunda yardım çağrısını Kremlin'in internet sitesinden aldığı genel e-posta adresine gönderdi ve herhangi bir cevap alamadı.

Ayın sonlarına doğru Sater, Cohen'in söylediğine göre Trump'ın fikrini almadan, kendi başına, projeden "iş nedenleri" dediği sebeplerle vazgeçmeye karar verdi.

Bu proje de bitmişti. Ama Trump'ın kampanyasının ilk beş ayında anlaşma devam ediyordu. Trump ve ailesini muhtemelen zenginleştirmiş olabilirdi fakat aynı zamanda başkan adaylığını tehdit ediyordu. Trump bu konuyu gizli tuttu ve Felix Sater'ı tanımıyormuş gibi davrandı.

Trump'ın Sater ile olan garip ilişkisinin öyküsü, daha büyük bir hikâyenin, Trump'ın Rusya'yla bir anlaşma yapmaktaki kararlılığının bir parçasıydı. Trump, yaklaşık otuz yıldır iş imparatorluğunu dünyanın her tarafında büyütüyordu. Panama, Hindistan, Türkiye, İrlanda, İskoçya, Dubai, Kanada ve Filipinler'de iş kuleleri, oteller ve golf sahaları inşa edip geliştiriyordu. Ama Rusya pazarına atılamaması onda hayal kırıklığı yaratıyordu.

Çabaları 1987 yılında, bütün masrafları Sovyetler Birliği hükûmeti tarafından karşılanmış bir seyahatle başlamıştı. Moskova'nın merkezinde Trump Tower projesi gerçekleştirebilmek için uygun alanları gezdi. O zamanlar bir röportajda, otelin daha çok Rusya'yı ziyaret edip Moskova'ya gelmek zorunda kalan ve yaşam tarzlarından ödün vermek istemeyen zenginler için olduğunu söyledi. Büyük çekişmeli bir konu vardı. Kule, Trump ile Sovyetler Birliği hükûmeti arasında yapılan ortak bir iş olmalıydı ve Sovyetler, hisselerin yüzde elli birini alacaktı. Bu, Trump'ın anlaşmayı iptal etmesine sebep oldu. (Trump bir Rus projesine bunu yapmadan önce, nükleer silahsızlanmayı teşvik ettiği için 1985 Nobel Barış Ödülü'nü Sovyet bir hekimle paylaşan akademisyen Bernard Lown'a, Sovyetler Birliği'yle –bir saat içinde gerçekleştirebileceği– nükleer silah anlaşması yapabilmek için Başkan Reagan'ın kendisine özel elçilik vermesini istediğini söyledi.)

Trump, Rusya'da bir girişim daha yapana kadar aradan yıllar geçti. 1996 yılının ekim ayının sonlarına doğru Trump Organization, Trump Tower geliştirme görüşmeleri yapmak için Trump'ın Moskova'ya gittiğini açıkladı. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından beş yıl geçmişti ve Rusya'da aşırı bir özelleştirme ve karmakarışık bir eş

dost kapitalizmi yaşanıyordu. Trump, 1990'ların ilk yıllarında kumarhane imparatorluğu battığı için bir sürü iflas döneminden geçti ve sağ çıkmayı başardı. Genel iş stratejisini, kendi projeleri dışında başka inşaat projelerine de ismini vermek ve inşaatı bitmiş otellerle konutları işletmek olarak belirledi.

Trump üç günlük bir ziyaret için Rusya başkentine gitti. "Konutlardan oluşan, aşırı lüks bir kule yapmayı hedefliyoruz. Moskova'nın bunu çok istediğini ve buna çok ihtiyacı olduğunu düşünüyorum," dedi.

Bu sefer anlaşmaya daha yakınmış gibiydi. Trump, ABD merkezli Brooke Group şirketinin alt kuruluşu olan Rus sigara üreticisi Liggett-Ducat şirketiyle gücünü birleştirmişti. Rus şirket Moskova'daki arazide bir ofis merkezi inşa etmeye başlamıştı bile. Brooke firmasıysa Avrupa'nın ilk Trump Tower'ını inşa etmesi için Trump'ı bünyesine katmıştı. Tamamlanma tarihi 2000 yılı olacaktı. Trump Moskova'dayken "Çeşitli gruplardan inanılmaz finansal destek görüyoruz. İstediğimiz zaman başlamaya hazırız," dedi.

Ama o anlaşma da bir işe yaramadı. Daha sonra bir Rus yatırım şirketinin Trump'a, Kremlin'in karşısında bulunan çirkin, gri ve eski püskü bir bina olan Hotel Moskova'yı yenilemesi için yaptığı teklif de öyle. 1998 yılında Trump Organization'ın bir sözcüsü *Moscow Times*'a, Trump'ın Rusya planlarının çok çok ileri bir tarihe ertelendiğini söyledi. "Uzun süredir Moskova'yı düşünmedik fakat bu, benim bildiğim kadarıyla o fikri bir kenarı attığı anlamına gelmiyor."

Trump, iş girişimleri dışında da Rusya'nın ilgisini çekmiş olabilirdi. Dedikodu yazarı A. J. Benza, Howard

Stern'in radyo programında canlı yayında, Trump ile yaptığı bir ağız dalaşı sırasında "Ruslarla yatıyor," diyerek Trump'a saldırdı. Benza, 1990'lı yılların ortasında *New York Daily News*'un önde gelen ve ünlülerin peşinde koşan gazetecilerinden biriydi. Trump hakkında da çokça yazardı. O günlere atıfta bulunan Benza, Stern'e "Köşe yazarıyken Trump beni arayıp 'Rusya'dan yeni geldim. Oradaki kızların hiç ahlaki değerleri yok. Oraya mutlaka gitmen lazım,' derdi," diye bildirdi.

Trump, Rusya'dan vazgeçmedi ve çok geçmeden Moskova'da bir kule hayalini Sater ile paylaşıyordu.

Trump, babasının gelişim işini 1980 ile 1990'larda Manhattan gayrimenkul ve New Jersey kumarhaneleriyle genişletirken, birçok kötü nam salmış kişiyle işbirliği yapmıştı. Sahtekâr sendika memurları, mafya babaları, zeki insanlar ve bir zamanlar Senatör Joe McCarthy'nin baş hukuk müşaviri olup daha sonra yolsuzlukla suçlanan gangsterler ve siyasetçiler için New York'un en önde gelen avukatı olan Roy Cohn da bunlardan biriydi. Trump için iş ortaklarına ve müşterilerine özen göstermek hiçbir zaman yüksek öncelikli değildi. 1980 yılının başlarında iki mafya arkadaşından kiraladığı yerlere kumarhane açarak, New Jersey eyaletinin bir şehri olan Atlantic City'de kumarhane imparatorluğunu başlattı. 1988 yılında mafya babası John Gotti'nin bir tanıdığından 500.000 dolara bir yarış atı aldı. (Trump, daha sonra at topal çıkınca, Gotti'nin adamıyla olan anlaşmasını bozdu.) Ama Sater, sabıka kaydı olan en tuhaf ortaklarından biriydi.

Sater, artık Rusya olarak bilinen ülkede 1966 yılında doğdu ve Brooklyn'in komşusu olan Brighton Beach'te bü-

yüdü. Lisanslı bir borsacı oldu ama 1991 yılında bir bar kavgasına karışıp margarita bardağının parçasıyla bir adamın yüzünü kesince, finans sektöründeki kariyeri yarıda kaldı. Sater, cinayet suçundan yaklaşık bir yıl hapis yattı. Daha sonra birkaç kişiyle daha 'pompala ve fiyatı düşür' oyunu ve diğer hisse manipülasyonlarıyla müşterileri dolandırıp kazanılan paranın aklandığı bir borsa firmasının kontrolünü ele geçirdi. Kırk milyon dolardan fazla para akladılar. Operasyonun içinde Rus mafyası ile başka bir sürü mafya ailelerinin üyeleri vardı.

1998 yılında FBI araştırmaya geldi. Hemen ardında açılan dava, Sater'ın adını 'dava edilmemiş suç ortağı' olarak çıkardı. Ama Sater, federallerle bir anlaşma yaptı. Anlaşmaya göre haraç kesme suçunu kabul etti ve suç ortakları hakkında bilgi vermeyi kabul etti. Savcılar, Sater için ceza indirimi tavsiyesinde bulunacaklarına söz verdiler, tabii anlaşmanın kendi payına düşen tarafını yerine getirirse.

Sater bilgileri verdi ve bu bilgiler, 2000 yılında Rus mafyası ve çeteleriyle bağlantılı kırk milyon dolarlık hisse entrikasına dâhil olan diğer kişilerin yakalanmasında FBI'a yardımcı oldu. Hem FBI muhbiri, hem de müteahhit olarak iki farklı hayat yaşıyordu. 2002 yılının başında Kazakistanlı eski bir Sovyet memuru olan Tevfik Arif tarafından yönetilen, gayrimenkul gelişimi ve yatırım firması olan Bayrock'ta çalışıyordu. (Bayrock, sık sık eski Gürcistan Sovyet Cumhuriyeti'nden bir milyarder olan Tamir Sapir'in kurduğu bir başka gelişim firması olan Sapir Organization'la iş yapıyordu.) Bayrock'ın ofisleri Trump Tower'daydı.

Sater ve Bayrock, çok geçmeden Trump ile anlaşma yaptılar. Sater, yeminli ifadesinde Trump'a fikir verdiği-

ni söyledi. "Sadece o ve bendik." 2003 yılında Bayrock, Trump Organization ile birlikte Phoenix'te on dokuz katlı bir konut kulesi ve otel inşa edeceğini açıkladı. (Proje yapılmadı.) Bayrock, Fort Lauderdale, Florida'da bir otel ve konut bloğuna Trump ismini verdi. (Proje başarısız oldu ve dolandırıcılık yapıldığına dair dava açıldı.)

Bayrock ve Trump, New York'ta Trump SoHo kondominyum ile otelini inşa etti. Bu proje, Trump'ın kendi parasıyla yatırım yaptığı tek Bayrock projesiydi. Bu işi başlatanlar olarak sadece Sater ile Trump'ın adı geçiyordu. (Trump SoHo projesinin müşterileri, Trump'ın, çocuklarının ve başkalarının kendilerini dolandırdığını iddia ederek dava açtılar. Trump ve diğer sanıklar bu davayı herhangi bir suçu itiraf etmeden, 2011 yılında kapadılar.)

Sater, bu süre boyunca Trump'a Rusya'da bir proje bulmak için çok çalıştı. Trump, 2005 yılında Bayrock'a, Rusya'da bir Trump kuruluşu inşa etmesi için tüm hakları verdi. Sater daha sonra ifade verip Moskova'yı ziyaret ettiğini ve dönüşte Bay Trump'ın ofisine gittiğini, "Moskova anlaşmasında ilerleme kaydettiklerini" söylediğini ve Trump'tan "Tamam," cevabı aldığını belirtti. Bir dönem Sater ve Bayrock olası bir alana bile odaklandı: Amerikalı radikaller Nicola Sacco ile Bartolomeo Vanzetti adlarının verildiği kapanmış bir kalem fabrikasıydı. "Trump'a fotoğrafları, araziyi ve manzarasını gösterdim. Oldukça güzeldi," dedi Sater ifadesinde.

Sater ve Bayrock, Trump için aynı zamanda Rus sermayesine giden bir köprüydü. 2007'de verdiği bir ifadede Trump, Bayrock'ın, Trump Tower ofisine Moskova'daki anlaşmaları konuşmak için yatırımcı getirdiğini söyledi

ve oraya yatırım yapmak istediğini belirtti. "Rusya'ya yatırım yapmamam çok saçma. Rusya yatırım için dünyanın en gözde yerlerinden biri," diyerek sözlerine ekleme yaptı Trump. Planlarının büyük olduğunu belirtti: "Moskova, İstanbul ve Varşova'da Trump International Hotel ve Tower olacaktı."

Ama Sater, iş insanı için tehlikeli bir ortaktı. Daha önce haraç kesme suçundan hapis yattığı öğrenilirse –ki o zaman bilinmiyordu– yatırımcılar, Bayrock ve ortakları tarafından kandırıldıklarını iddia edebilirlerdi, o ortaklara Trump da dâhildi. 2007 yılında ise Phoenix'te önerilen Trump–Bayrock projesinin müdürü bir davada, Sater'ın onu, eğer şüpheli yolsuzluklarını ve eski suçlarını birine söylerse, kuzenlerinden birinden, adamın testislerine elektrik vermesini ve bacaklarını kesip arabasının bagajında bırakmasını isteyeceğini belirterek tehdit ettiğini iddia etti. Sater, böyle bir şeyin yaşandığını şiddetle inkâr etti, dava kapandı.

***

2007'nin aralık ayında *New York Times*, gayrimenkul kodamanının "mafyayla para aklamak ve yatırımcıları dolandırmak için" komplo kuran bir adamla iş yaptığını yazdığında, Trump–Sater ilişkisi duvara toslamış oldu. Sater bir suçlu ve dolandırıcı olarak biliniyorken, onunla işbirliği yapan herkes zor durumda kalırdı. *Times*'da Sater'ın şaşırtıcı bir şekilde "CIA için karaborsadan uçaksavar füzesi alma planına" dâhil olduğunu yazdı.

Trump, gazeteye Sater'ın geçmişiyle ilgili bir şey bilmediğini söyledi.

Makale yayımlandıktan günler sonra alakasız bir davada verdiği ifadede Trump'a, Sater ve *Times*'ın sürpriz

haberi soruldu. Sater ile "kısıtlı" sayıda görüştüğünde ısrarcıydı. Trump'a "Bunun bir sonucu olarak Bayrock Group'la yollarınızı ayırdınız mı?" diye soruldu. "Gözden geçiriyorum çünkü haber beni mutlu etmedi," diyerek cevap verdi.

Trump, ifadesi sırasında aynı zamanda "İlla ki bir noktada Moskova'da olacağız," dedi.

Times haberi yayımlandıktan sonra Sater, Bayrock'tan ayrıldı. O zamana kadar Trump ile yapılan Moskova projesi suya düşmüştü.

Sater'ın bir suçlu ve dolandırıcı olduğu ortaya çıkmış olsa da Trump, onunla bağlantısını kesmedi. Sater, 2010 yılında Trump Organization'a danışman olarak katıldı ve anlaşmaları kovalamaya başladı. Kartvizitinde 'Donald Trump'ın Baş Danışmanı' yazıyordu. Trump Organization'ın söylediğine göre bu birliktelik sadece altı ay sürdü. Sater Bayrock'tan ayrıldıktan sonra firma, açılan davalarla darmaduman olmuştu. Eski bir Bayrock yetkilisi şirkete dava açmış, firmayı para aklamakla ve kaçırmakla suçlamıştı. Bayrock, yetkilinin çabucak para kazanmayı hedefleyen, hoşnutsuz bir çalışanı olduğunu söyleyerek karşı çıktı.

Adalet Bakanlığı yetkilileri, Sater'ın FBI için yaptıklarını övmüştü ve daha sonra Başsavcı Loretta Lynch Kongre'ye, Sater'ın ulusal güvenlik ve yirmiden fazla mafya elemanının yakalanması için çok önemli bilgiler verdiğini söyledi. Ama Sater, avukatlarına yazdığı bir raporda kendi egosunu tatmin ederek kendini 'tüm zamanların en iyi işbirlikçilerinden biri' olarak adlandırdı. Başkan George W. Bush ve Colin Powell'a suikast girişimlerini engellediğini ve Usame bin Ladin'in nerede olduğuna dair güvenilir bilgiler verdiğini iddia etti. Afganistan'daki erkek ve kadın

Amerikalı askerler de dâhil olmak üzere binlerce, belki on binlerce insanın hayatını kurtardığını ve bunu yaparken kendini çok büyük tehlikeye attığını yazdı. Felix Sater'ın abartısız ulusal bir kahraman olduğunu bildirdi.

Ama Trump'ın herkesin gözü önünde görüşmek istediği bir kahraman değildi. Medya, Sater'ın kötü geçmişini bir kez olsun açığa çıkaramamıştı. Trump, 2013'teki bir ifadesinde –iki yıl sonra başkan adayı olarak söyleyeceği şeyin ön bilgisini vererek– ısrarcı bir tavırla "Şu anda bu odada oturuyor olsa, onu tanıyamam bile," dedi.

Trump'ın Sater bağlantısı onu Moskova'da başarıya ulaştırmamıştı. Ancak Trump ve aile mesleği Rusya'da bir anlaşma yapmayı ve ülkenin oligark yönetimindeki ekonomisine ait sermayeden faydalanmayı birkaç kez daha denedi.

"Donald Trump İsmini Satacak" Bir Rus gazetesi olan *Kommersant*'ın 2008 yılının haziran ayında yayımladığı makalenin başlığı buydu. O zamanlar Trump Organization'ın gelişim ve yatırım başkan yardımcısı olan Donald Trump Jr. 'Rusya'da Gayrimenkul' adlı konferansta açılış konuşması yapmak için Moskova'ya gelmişti. On sekiz ülkeden dört yüz kişi –geleceğin yatırımcıları ve arazi geliştiricileri, yükselişe geçen Rusya ekonomisinden para kazanmayı hedefleyen insanlar– sohbet etmek, ilişki kurmak, tüyo almak ve zengin olmak için Marriott Grand Hotel'de toplanmıştı. Rus yetkililerin ve yöneticilerin önünde konuşan Trump'ın en büyük oğlu, Trump Organization'ın Rusya'da inat ettiğini ve Moskova'da, St. Petersburg'da ve 2014 Kış Olimpiyatları'nın ev sahibi Soçi'de lüks oteller ve apartmanlar inşa etmeyi hedeflediğini açıkladı. Ailesi de Trump ismini

Rusya'daki diğer gayri menkul yatırımcılarının kullanmasına izin vermeyi düşünüyordu. Bir önceki yıl Trump, ismine Rusya'da bir marka olarak patent almıştı.

Trump'ın oğlu, birkaç ay sonra Manhattan'daki bir gayrimenkul konferansında konuşma yaptı ve Rusya'da bizzat iş yapmaya çalıştığını bildirdi. Geçen on sekiz ayda Rusya'ya yarım düzine seyahat yaptığını söyledi. Belirttiğine göre asıl mesele şuydu: "İş yapacağım kişiye güvenebilir miyim?" Babasıyla birlikte Rusya'daki yaygın yolsuzluktan endişeliydiler. "Her ne kadar işimizi oraya götürmek istesek de Rusya farklı bir dünya. Kimin kimi tanıdığı, kimin kardeşinin kime ödeme yaptığı çok önemli," dedi. "Gerçekten korkutucu bir yer," diyerek sözlerine ilave yaptı. Anlaşmalar, ancak doğru insanlar böyle olmasını istiyorsa ilerliyordu.

Ama iyi haberler de vardı. Trump kalabalığa, Rusya'dan akan parayla şirketinin başarıdan başarıya koştuğunu söyledi. Trump ve ortakları, daireleri ve yatırım amaçlı alınmış gayrimenkulleri zengin Ruslara satmakta başarılıydı. Örneğin 2006'da Trump'ın Panama projesindeki ortakları, varlıklı Moskovalılara daire satmak için Moskova'ya gitmişti. Trump Jr. da Rusya'yı, kârlarının kaynağı olarak gösterdi. "Varlıklarımızın çoğunu Ruslar oluşturuyor. Özellikle SoHo'daki ve New York'taki projelerimizde. Rusya'dan gelen çok fazla para var," dedi.*

O günlerde başka bir garip ve biraz da gizemli karakterin yolu, Trump Ailesi'nin Rus pazarından faydalanma

* Golf yazarı James Dodson, 2017 yılında Trump'ın en büyük ikinci oğlu Eric Trump ile 2014'teki bir konuşmasını anlattı. Bu konuşmada Trump, babasının çeşitli golf sahası projeleri için para kaynağı olarak ABD bankalarına bel bağlamadığını söyledi ve "Rusya'da ihtiyacımız olan bütün kaynaklara sahibiz," dedi. Eric Trump daha sonra bu söylediğini inkâr etti.

isteğiyle kesişti: Sergei Millian. Bu kişi, daha sonra bazı Trump mülkiyetlerini zengin Ruslara satmakta aracılık rolünü üstlendiğini iddia etti.

Millian, ABD'deki Rus Amerikan Ticaret Odası'nın (RACC) başkanı ve bir çeviri bürosunun sahibiydi. RACC'nin, sicilinden daha etkileyici bir ismi vardı. Millian, kâr amacı gütmeyen büroyu 2006'da Atlanta'da kurmuştu ve yetersiz bütçelerin üstesinden gelmişti. Grup, Rusya'yla ABD arasında daha yakın ticari bağ olması taraftarıydı. RACC'nin internet sitesine göre Millian ve iş arkadaşları, Amerikan firmalarıyla Rusya hükûmeti ve Rus şirketlerinin yöneticileri arasında işbirliğine olanak sağlamıştı.

Ama grubunun bütçesi sadece beş haneli bir rakamken Millian ne kadar iş başarabilirdi? Gün geldi organizasyon, Millian'ın yaşadığı Queens, Astoria'da yer aldı.

Bir internet metninde, Millian'ın Minsk Eyalet Dilbilim Üniversitesi'nden 2000 yılında yüksek lisans derecesiyle mezun olduğu yazıyordu. Beyaz Rusya'da doğmuştu ama ABD'ye nasıl geldiğini saklıyordu. ABD vatandaşlığını nasıl aldığını söylemiyordu. Bir zamanlar adı Siarhei Kukuts'tu.

Ama görünüşe göre Millian, Trump Ailesi'yle ilişki kurmuştu. Rus Amerikan Ticaret Odası dergisinin Nisan 2009 sayısında ABD'de mülk satın almak isteyen Rus yatırımcılarla çalıştığını ve Trump Organization ile "Rus müşterilerin ticari, yerleşim ve endüstriyel gayrimenkul ihtiyaçlarına ortaklaşa hizmet etmek için" bir anlaşma imzaladığını belirtti.

Millian, onunla 2008'de Trump, Florida'da Trump Hollywood'un reklamını yaparken tanıştığını iddia ediyordu. Daha sonra muhabirlere, projedeki daireleri Rus

yatırımcılara satmak için sözleşme imzaladığını ve çabalarının başarılı olduğunu söyledi. "Bu kadar çok Rus'un o projedeki daireleri satın alabilmesine çok sevindim," dedi. Başka bir muhabire, Trump'ın "Ruslarla çok para kazanabilmeyi sevdiğini," ifade etti. Millian, Trump'ın, "Rus iş insanlarıyla* ilişkilerinin sonucunda yüzlerce milyon dolar" kazandığına dair tahmin yürüttü.

Millian hikâyesinin özellikle bir yönü merak uyandırıcıydı. 2011 yılında Millian ve Rus Amerikan Ticaret Odası, Rus kültürünü yabancı ülkelerde tanıtan bir hükûmet kuruluşu olan Rossotrudniçestvo ile ortak oldu. İki grup, elli girişimciyi Moskova ve Vladimir bölgesine getiren on günlük bir mübadele yaptı. Millian daha sonra Rusya Başbakanı Dmitri Medvedev'e yazdığı bir mektupta Rus grubu övdü. Ama Rossotrudniçestvo, Rusya istihbarat teşkilâtına Amerikalıları sokmak için bedava gezileri kullandığı gerekçesiyle FBI tarafından soruşturma altına alındı. FBI ajanları, Amerikan katılımcılara, bütün masrafların karşılandığı bu seyahatler sırasında kendilerine yapılan diğer teklifleri sordu. Soruşturma başladıktan kısa bir süre sonra Rossotrudniçestvo'nun Washington bölümünün başı ve seyahatleri düzenleyen kişi olan Yury Zaytsev gizlice Moskova'ya döndü. FBI soruşturması için "Soğuk Savaş'ın yankısı," diye nitelendirip geçti.

Trump Organization daha sonra Millian ile resmî bir iş bağlantısı yaptığını inkâr etti. Ama Millian, Moskova otel odasında neler olduğuna dair sansasyonel ve doğru-

* 2017'de Reuters'ın yaptığı bir gayrimenkul kayıtları incelemesi en az altmış üç Rus pasaportlu veya adresli kişinin Güney Florida'daki Trump markalı yedi lüks kuleden en az 98 milyon dolarlık mülk satın aldığını ortaya çıkardı. Diğer yüzlerce sahibin kimliği, paravan şirketler tarafından gizlendi ve tespit edilemedi. Ama bu paranın çoğu Trump'a gelmedi. Projelerin sahibi o değildi. Adını bu projelere verip komisyonlar ve ilk satışlardan düşük oranda yüzde aldı.

lanmamış iddialarda bulunarak, Trump ile Rusya hikâyesinde büyük bir rol oynayacaktı.

Trump, 2000'li yıllar boyunca Rusya'da farklı yerlerle çalıştı. 2006 yılında *The Apprentice*'in Rus versiyonunun başyapımcısı oldu. Ertesi sene Rusya'da Trump Vodka'yı satmak için bir pazarlama başlattı. Trump, Putin'in de hayranı olduğu Rus ağır sıklet şampiyonu Fedor Emelianenko'nun da katıldığı bir karma dövüş sanatları girişiminde bile bulundu. Girişim başarısız oldu.

Trump, bir Rus oligarkla yaptığı şaşırtıcı bir anlaşmayla turnayı gözünden vurdu. 2004 yılında Trump, yakın zamanda servetini kaybeden bakımevi kodamanından bir Palm Beach mülkü satın aldı. Fiyatı 45 milyon dolardı. Trump, evi "Amerika'daki en büyük ikinci evine" çevireceğine yemin etmişti. Birincisi yakınlardaki Mar-a-Lago kulübüydü. Ama Trump iki yıl sonra bu malikâneyi satmaya karar verdi. İstediği fiyat 125 milyon dolardı.

Alıcı yoktu. Sonra konut piyasası battı. Trump fiyatta yüzde yirmi indirim yaptı. Mülk yine de satılmadı.

2008 yılında bir alıcı Trump'ın imdadına yetişti: Dmitry Rybolovlev. İlgi çekici bir geçmişi vardı. 1990'lı yıllarda cinayet suçundan bir yıl hapis yatmış, daha sonra aklanmıştı. 1995 yılında Rusya'da Vahşi Batı dünyası yaşanırken yirmi dokuz yaşındaki Rybolovlev, Rusya'nın en büyük gübre firmalarından birinin yöneticisi oldu. 'Gübre kralı' lakabını kazandı. Rybolovlev çok geçmeden Rusya'nın en zengin adamlarından biri hâline geldi. 2008 yılında *Forbes*, yaklaşık 12,5 milyar dolarlık serveti olduğunu belirledi.

Trump'a mülk için 95 milyon dolar ödedi. Trump bu işten 50 milyon dolar kâr elde etti.

Trump'ın Rusya'daki tüm üçkâğıtları sadece Moskova projesinde meyve vermemişti. Ama yine de hayaliydi. Trump tekrar tekrar Moskova siluetini değiştirmeye ve oraya adını eklemeye çalıştı. 2013 Kâinat Güzellik Yarışması'ndan sonra Ağalarovlar ile yakınlaşmıştı. Trump, 2015 yılında Sater ile tekrar iş yapıp kendini seçmenlere "Amerika'nın ilk süper milliyetçisi" olarak tanıtırken Moskova'da proje ayarlamaya çalışıyordu. Moskova'da proje yapabilmek için Cumhuriyetçi statüsünü mü kullanmaya çalışıyordu? Başkanlığı kazanmasının imkânsız olduğunu varsayıp yıllardır hayalini kurduğu bir şeyi başarmaya daha mı çok önem vermişti?

Sater anlaşması, bir başkan adayı için son derece sıra dışı bir hamle olmuştu. Ama proje suya düştükten kısa bir süre sonra Trump, daha önce bilmediği bir başarıyı tatmaya başladı: Cumhuriyetçi Parti ön seçimlerini kazanmaya ve rakiplerini yenilgiye uğratmaya başlamıştı.

7. BÖLÜM

"On beş yıldır Rus yardakçısı o."

Paul Manafort oyuna tekrar dâhil olmak istiyordu. Tecrübeli Washington lobicisi bir zamanlar Cumhuriyetçi Parti siyasetinde büyük bir oyuncuydu. 1976'da Gerald Ford için delege saymanı ve 1988'de George H. W. için, 1996'da Robert Dole için Cumhuriyetçi Parti toplantı başkanıydı. Altmış altı yaşındaydı ve yıllardır kampanyalarda çalışmıyordu ama bir fırsat yakalamıştı. Trump, 2016'nın başlarında ön seçimlerde ve parti toplantılarında rakiplerini darmaduman ediyordu. Fakat kampanya ekibinde başkan adaylığı yarışmalarının tekniğini bilen tecrübeli kişiler yoktu. Manafort, Cumhuriyetçi Parti'nin favorisine hizmetlerini sundu.

Ortak bir arkadaşları olan Tom Barrack aracılığıyla yolladığı notunda Manafort, Trump'ın neden onu alması gerektiğini açıkladı. "Dünyanın her tarafında başkanlık kampanyaları yürüttüm," dedi Manafort. Ülkenin başkentindeki bataklığı kurutmaya yemin etmiş bir aday için en uygun adam olduğunu ileri sürdü. "2005'ten beri Washington'daki siyasi olaylara katılmıyorum," dedi Manafort. "Washington'a valiz getirmeyeceğim."

Bu sunum –maaş almamayı teklif etmesiyle birleştiğinde– işe yaradı. Trump, yardımcılarına, Manafort'un görünüşünü –daimî bronzluğunu ve güzel saç modelini–

beğendiğini söyledi. Manafort'un değerli bir yanı daha vardı: Yıllar önce Trump Tower'da bir daire almıştı. Mart ayının sonlarına doğru Trump, Barrack ve damadı Jared Kushner'ı kışkırtmak için Manafort'u, karışık delege seçim sürecinin başına kıdemli strateji uzmanı olarak getirdi.

Ama Trump, Manafort'un valizini getirmeyeceğini düşündüyse daha fazla yanılmış olamazdı. Trump bir kez daha en küçük özeni bile göstermekte başarısız olmuştu. Rusya politikasını izleyen Dışişleri Bakan Yardımcısı Victoria Nuland, Manafort'un işe alındığını okuyunca nasıl bir valiz taşıdığını hemen anladı. "Manafort!" diye düşündü. "On beş yıldır Rus yardakçısı o."

Manafort, on yılı aşkın süredir Ukraynalı ve Rus müşterilere yaptığı danışmanlık işinden –genellikle perde arkasında– milyonlar kazanmıştı. Ukrayna'nın en önde gelen siyasi iş biticilerinden biri ve ülkenin Rusya yanlısı Bölgeler Partisi'nin lideri Viktor Yanukoviç iken, partinin baş strateji uzmanıydı. Ukrayna'da o kadar çok vakit geçirmişti ki ülkeyi –Manafort'un eski arkadaşı ve ortağı olan Roger Stone Jr.'ın sarsıcı bir şekilde keşfettiği gibi– şahsi derebeyliği olarak görüyordu

Trump'ın uzun zamandır danışmanı olan ve kendini düzenbaz olarak ilan eden Stone, 2007'de Ukraynalı bir siyasetçi olan Volodymyr Lytvyn'e danışmanlık yaparken bir Kiev restoranındaydı. (Lytvyn, iddialara göre bir araştırmacı gazetecinin susturulması gerektiği hakkında konuşurken kayıt altına alınmıştı. Gazetecinin kafası kopmuş cesedi daha sonra bir ormanda bulundu.) Daha sonra hikâyeyi anlatırken, yemeğinin birden bölündüğünü söyledi. Bir Amerikalı, "Sen burada ne arıyorsun?" diye sor-

muştu. Dost bir Cumhuriyetçi Parti çalışanı ve daha sonra Manafort'un, Lytvyn'in rakibi olan Yanukoviç'le çalışması için kurduğu ekibin bir üyesi olan Phil Griffin idi. Bu karşılaşmadan hemen sonra Manafort, Stone'u aradı. Çok öfkeliydi. Manafort eski arkadaşına, "*Benim* ülkemde ne arıyorsun?" dedi.

Yıllar önce Manafort ile Stone, Washington'ın kötü şöhretli lobicilik ve danışma firması olan Black, Manafort ve Stone'da ortaktı. Washington'ın nüfuz ticaretini kârlı yerlere çıkaran öncü bir şirketti. Reagan yönetimindeki kıdemli yöneticiler sayesinde iç erişimle övünen üç sahtekâr yönetici Stone, Manafort ve Charlie Black, Meclis ve Senato için yarış hâlindeki Cumhuriyetçi adaylara siyasi danışmanlık yaparak büyük paralar kazandılar. Sonrasında şirket müşterileri adına seçilmelerine yardımcı oldukları Meclis üyelerine lobicilik yaparak yüksek meblağlar topladılar. Önde gelen firmalar onların hizmetini almak için sıraya girdi: Salomon Brothers, Rupert Murdoch's News Corporation, The Tobacco Institute, Ulusal Tüfek Birliği ve Trump Organization.

Şirkette tartışmaya yol açan şeyse ketum Manafort'un oluşturduğu branştı: Dünyanın en yozlaşmış ve menfur diktatörlerinden bazılarının çıkarlarını temsil etmek. Black, Manafort ve Stone, yüksek ücretler –genellikle yedi haneli– karşılığında bu müşterilerin imajlarını, onları Washington'ın komünizme karşı olan global savaşına saygıdeğer ortaklar olarak göstererek parlatıyordu.

Müşterileri, uluslararası dolandırıcı galerisi gibiydi: Filipinler'den Ferdinan Marcos, Zaire'den Mobutu Sese Seko ve Somali'den Mohamed Siad Barre. Şirket çalışanlarından bazıları, müşterilerin berbat karakterlerinden ötürü

endişeliydi. O zamanlar şirketin lobicilerinden biri olan yirmi beş yaşındaki Riva Levinson, yakın bir zamanda yayımlanan insan hakları raporunda cinayet, işkence ve tecavüzle suçlanan Somali diktatörü Siad Barre ile buluşmaya gönderildikten sonra *"Bu adamın* müşterimiz olmasını istediğimize emin miyiz?" diye sordu. Manafort böyle bir sorunun sorulmasına bozulmuş gibiydi. "Barre'nin kötü bir adam olduğunu hepimiz biliyoruz Riva," dedi. "Sadece *bizim* kötü adamımız olmasını sağlamalıyız. İyi yolculuklar."

Manafort'un kötü şöhretli bir diğer müşterisi egoist, eski Maocu, ülkesinin Marksist hükûmetine gerilla savaşı açmış, çocukları askere almakla, sivillere tecavüz ve işkence etmekle suçlanan bir orduyu yöneten Angolalı asi Jonas Savimbi idi. Manafort, kongre yardımcılarıyla görüşmek ve onları, suçlamaların abartılı olduğuna ve Savimbi'nin, ABD hükûmetinin desteğini hak ettiğine ikna etmek için Capitol Hill'e lobiciler gönderdi. Manafort, şirkete daha yeni katılan en iyi lobici Wayne Berman'ı, Savimbi için yapılan bir kokteyle davet edince, Berman rahatsız oldu. Dışişleri Bakanlığı'nın önde gelen yetkililerinden biriyle Savimbi'yi kontrol etti. Yetkili ona "Adam bütün parasını uyuşturucu, elmas ve adam kaçırarak kazanıyor," dedi. Berman, kendisi ve Texaco ve Salomon Brothers gibi çok ünlü şirket müşterilerinin bu tür Manafort müşterileriyle bağdaştırılırlarsa, tüm itibarının tehlikeye gireceğini düşünüp endişelenmişti. Karısı ona "Hemen oradan çıkman lazım!" dedi. Çıktı da. İstifa etti ve Manafort ile bütün ilişkisini kesti.

Manafort, 2000'li yıllarda lobi firması satıldıktan son-

ra, aşırı kârlı bir işe girdi. Başka bir Cumhuriyetçi Parti danışmanı olan Rick Davis ile kurduğu firma, yabancı siyasetçilere ve iş insanlarına birçok danışmanlık hizmeti sunuyordu. En önde gelen müşterilerinden biri Rus milyarder ve alüminyum kralı Oleg Deripaska idi. ABD Büyükelçiliği'nin çektiği telgrafa göre, "Putin'in düzenli olarak yardım istediği iki üç oligarktan biriydi."

Manafort, 2005 yılında kendisine çeşitli danışmanlık hizmetleri vermek için 10 milyon dolarlık projesini Deripaska'ya başarılı bir şekilde kabul ettirdi. Manafort, oligarka yazdığı bir notta "Bu model doğru şekilde kullanılırsa, Putin hükûmetinden çok fazla yararlanılabilir," dedi. Bu projenin, Putin hükûmetinin politikalarını hem içte hem de dışarıda değiştirebileceğini ekledi.

Manafort'un Deripaska ile olan ittifakı çok geçmeden siyasi açıdan utandırıcı olacaktı. 2006'nın başlarında Deripaska'nın gönderdiği bir mektup, beklenmedik bir şekilde Cumhuriyetçi Senatör John McCain'in politikalarını tanıtmak için kurduğu kâr amacı gütmeyen bir kurum olan Reform Institute'un faks makinesinde belirdi. McCain'in önde gelen danışmanlarından olan Davis, bu grubun başkanıydı.

Mektupta Deripaska, kendisine McCain ve iki Cumhuriyetçi Parti senatörüyle, Kanadalı bir altın madeni şirketi müdürünün İsviçre, Davos'taki kayak evinde 'samimi' bir görüşme ayarladığı için danışmanlara teşekkür ediyordu. Faksı okuyan McCain'in yardımcılarından bazıları çok korkmuştu. ABD hükûmeti, Deripaska'nın organize suçlarla ilişkili olduğundan şüphelendiği için yakın zamanda ABD'ye girmek için vize talebini reddetmişti. İlk olarak Glenn Simpson adında bir *Wall Street Journal* gazetecisi haber yapmıştı.

O zamanlar McCain, dünyanın her yerinde şeffaflığın ve demokratik değerlerin savunucusu olarak 2008 yılında başkan adayı olmayı planlıyordu. Ancak McCain'in Baş Danışmanı Davis ile Manafort, Arizona Senatörü'ne ABD hükûmetinin ülkeden uzak tutmaya çalıştığı bir Rus milyarderle görüşme ayarlıyordu. Sonunda mektup dışarı sızdı ve tam kampanyası başlarken McCain'e kısa süreli bir sıkıntı yarattı. O zaman McCain'in kampanya başkanı olan Davis, Manafort ile iş ilişkisini sonlandırmak zorunda kaldı. Daha sonra McCain Kampanyası, 2008 Cumhuriyetçi Parti Ulusal Toplantısı'nı Manafort'un yönetmesi için bir plan hazırladı. Manafort çok popülerdi.

2008 kampanyası izdihamında Manafort ile Deripaska ilişkisi halkın dikkatinden kaçtı. Ama Manafort'un boğazına kadar Putin yanlısı Rus bir oligarkla dış ticaret ilişkisi içinde olduğuna dair ilk uyarı buydu. Anlaşma çok kârlı olabilirdi ama aynı zamanda aşırı tehlikeliydi.

Manafort'u Ukrayna'da zenginlikler ve nüfuz sahibi olma yoluna sokan Deripaska'ydı. Amerikalıyı, çelik ve kömür iş insanı Rinat Akhmetov ile tanıştırdı. Akhmetov da Manafort'a önemli ama zor bir görev verdi: Kremlin'in en yakın Ukraynalı dostunun itibarını düzelt. Yanukoviç'in itibarını.

Bunu yapmak kolay değildi. Yanukoviç inişli çıkışlı geçmişi olan huysuz, tıknaz bir adamdı. Gençken hırsızlık ve saldırı suçlarından hapis yatmıştı. 2004 yılında Yanukoviç ve siyasi partisi, ses getiren seçimde açık ara farkla yenilmişti. Seçimlere muhalefet lideri Viktor Yuşçenko'nun diyoksin zehirlenmesi damga vurdu. Yuşçenko, başkanlık yarışını kazandı.

Manafort, Kiev'de bir ofis kurdu ve kırktan fazla anketör ve danışmandan oluşan bir ekibi işe aldı. Aralarında daha sonra Bernie Sanders'ın 2016 başkanlık kampanyasının baş strateji uzmanı olacak Demokratik danışman Tad Devine de vardı. Manafort'un çalışanlarının önde gelen bir diğer üyesi 'Kostya' olarak bilinen Konstantin Kilimnik'in daha gizemli bir geçmişi bulunuyordu. Eski Rus ordusu tercümanı olan Kilimnik, iş arkadaşlarına, Rus askerî istihbarat teşkilâtı olan GRU'da çalışırken akıcı bir şekilde İngilizce konuşmayı öğrendiğini söyledi. Moskova'da görev yapan bir siyasi ajan daha sonra "Onun hakkında 'Kostya, GRU'nun adamı' diye konuşuyorduk." dedi.*

Manafort ve ekibi, Yanukoviç'in halk gözündeki karakterini güçlendirmek için en gelişmiş Amerikan tarzı politikaları ve imaj yaratma çabalarını kullandı. Yanukoviç'e İtalyan takım elbiseleri giymesini tavsiye etti. Yanukoviç'in güçlü bir lider olduğu imajını Putin ile çekildiği fotoğrafları kullanarak yarattı. Manafort, Yanukoviç ve Bölgeler Partisi'nin popülerliğini arttırmak için gündemdeki hangi konuları kullanacağını çözerek Rusça konuşan Ukraynalıların haklarına ve Ukrayna'nın NATO birliğine katılmasına olan karşıtlığa odaklandı.

Bir ABD Büyükelçiliği yetkilisi çektiği bir telgrafta "Bölgeler Partisi, imajını, gangsterler için bir sığınaktan yasal bir siyasi partiye dönüştürmeye çalışıyor," dedi. "Parti, Akhmetov'un variyetini kullanarak 'aşırı değişim' çabalarında yardımcı olması için tecrübeli K Street adamlarını işe almıştı. Manafort'un firması değişiklikleri yapması için alınan siyasi danışmanlardan biriydi."

* Adalet Bakanlığı'nın 2017'deki bir dava dosyasında 'Manafort'un kimliği tespit edilemeyen bir arkadaşının Rusya istihbarat teşkilâtlarıyla bağlantısı olduğunun tahmin edildiği' belirtildi. New York Times bu kişinin Kilimnik olduğunu yazdı.

Manafort aynı zamanda Washington'da Yanukoviç'i tanıtıyordu. Onu, ülkesini Rusya'dan uzaklaştırıp Batı'nın kollarına atabilecek bir yenilikçi olarak gösteriyordu. Aralık 2006'da Yanukoviç ile birlikte Washington'a gitti ve Ukraynalının, Başkan Yardımcısı Dick Cheney ile görüşmesini, bir gazetenin yayın kuruluyla konuşmasını ve bir politika enstitüsünde konuşma yapmasını sağladı. Bu konuşmada Rusya yanlısı siyasetçi, kendini demokrasiye bağlı ve Ukrayna'yı, Avrupa'ya yaklaştıran bir lider olarak gösterdi.

Manafort'un bu çabaları, FBI'a, resmî olarak açıklanmamış bir lobici olduğuna dair şikâyetler gelmesine neden oldu. Bu da Yabancı Temsilcilerin Tescil Yasası'nı ihlal ediyordu. Yasaya göre yabancı güçleri temsil eden Amerikalıların, Adalet Bakanlığı'na kayıt yaptırması gerekiyordu. O zamanlar Yanukoviç'in baş düşmanı olan Yuliya Timoşenko'ya danışmanlık yapan eski bir CIA analisti Ronald Slim "Bu olaya çok kızdım," dedi. Slim, Timoşenko için yaptığı benzer iş için Adalet Bakanlığı'na kayıt yaptırmıştı. Slim daha sonra "FBI ile görüştüm ve onun bir yabancı ülke lobicisi olduğunu söyledim," dedi. Ama FBI ajanları bu konuyla ilgilenmedi. Ona, Büro'nun terörizme odaklandığını ve bu konuyu araştırmak için yeterli kaynaklara sahip olmadıklarını söylediler.

Yanukoviç, Manafort'un rehberliğiyle Timoşenko'yu 4,5 puan farkla yenerek 2010 seçimlerini kazandı. Sonrasında Manafort, Yanukoviç'e danışmanlık yapmaya devam etti. Yanukoviç, Timoşenko'nun, hapse girmesiyle sonuçlanan cezai soruşturmasının emrini verdiğinde Manafort, temelde Timoşenko'nun hapse atılmasını destekleyen bir rapor yazacak önde gelen bir Amerikan hukuk firmasını işe aldı.

Manafort, 2014'teki kanlı protestolar boyunca Yanukoviç'in yanında oldu. Kızlarından birinin gönderdiği hacklenmiş mesajda, Yanukoviç'in yanında çalışarak elde ettiği kârın 'kanlı para' olduğu yazıyordu. Yanukoviç Kiev'den kaçtığında Manafort, Rusya yanlısı başka bir partiyle ilişki kurdu ve Meclis'te koltuk kazanmalarına yardımcı olarak yaklaşık bir milyon dolar kazandı.

Manafort'un, Trump kampanyası danışmanı olduğu açıklandığında Demokratik Ulusal Komite (DNC) için çalışan bir danışman olan Alexandra Chalupa kendine zor hâkim oldu. Yıllardır Manafort'u takip ediyor, Ukrayna'da yaptığı işleri Amerikan medyasına ihbar etmeye çalışıyor ama pek başarılı olamıyordu. DNC yetkililerine "Çok büyük bir olay. Trump'ı ortadan kaldırmak için gereken şey bu," diye mesaj attı.

Aklına gelen ilk şey 2014 yılında Maidan'da protestoculara ateş edenlerin, Manafort'un müşterisi Yanukoviç'in hükûmeti olduğuydu. Chalupa, Josef Stalin'in 1930'larda Ukrayna'da yaptığı milyonlarca insanın aç kalıp ölmesine sebep olan vahşice birleştirme kampanyasını anlatan ebeveynleri tarafından büyütülmüş gururlu bir Ukrayna asıllı Amerikalıydı. Putin'in günümüzde Ukrayna'ya müdahalesini Sovyet suçlarının bir uzantısı olarak görüyordu ve Ukrayna'da yolsuzlukla şiddete olanak sağlayan bütün Amerikalıları ortaya çıkarmaya kararlıydı.

Chalupa sonraki birkaç hafta boyunca Manafort'un Yanukoviç için yaptığı işleri öğrenmek için Ukrayna ve Washington'daki kaynaklarla iletişime geçti. Nisan ayının sonuna doğru Manafort'un memleketi New Britain, Connecticut'ta küçük bir protesto yapılmasına yardımcı oldu.

Ukrayna asıllı Amerikalı eylemciler Paul Manafort Drive Caddesi'nde –caddeye bir zamanlar belediye başkanı olan babasının ismi verilmişti– toplanıp oğlunun işlediği günahlar yüzünden caddenin isminin değiştirilmesini talep ettiler. Manafort'u kovması için Trump'a seslenip Putin'in, Ukrayna'ya karşı saldırganlığını kınadılar.

Chalupa'nın Manafort'a karşı mücadelesi, Ukrayna ve Rusya yanlısı grupların Twitter'daki çirkin saldırılarından başka dikkat çekmedi. Ama çabaları fark edildi. New Britain protestosundan birkaç gün sonra Yahoo e-posta adresine bir güvenlik mesajı geldi. "Hemen müdahale edilmesi gerekiyor. Hesabınızın devlet destekli failler tarafından hedef alındığından şüpheleniyoruz." Yahoo güvenlik ekibinin, sadece kullanıcılarının hesaplarını ifşa etmek için yapılan en karmaşık denemelerde gönderdiği nadir bir bildiriydi. O zamanlar Yahoo güvenlik memuru olan biri "Bu çok büyük bir mesele," dedi.

Chalupa daha sonra "Çok korktum. Gerçekten ürkütücüydü," dedi. Hesabının çalındığı söylenmemişti ama hemen öyle olduğunu varsaydı. Bu olayın arkasında olabilecek bir tek devlet destekli fail grubu vardı: Ruslar. Bu olay, Chalupa'nın doğru yolda olduğunu anlamasını sağladı.

Chalupa, Manafort'un Ukrayna bağlantılarını ve Yanukoviç'in siyasi partisi için yaptığı açıklanmamış lobiciliği araştırmaları için gazetecileri cesaretlendiriyordu.* Çok geçmeden bir sürü materyal bulundu.

Bazı ipuçları gözle görülür yerde saklanıyordu. 2011

* Chalupa'nın iletişimde olduğu gazetecilerden biri Yahoo News'dan Michael Isikoff'tu. Onu, Ukrayna Büyükelçiliği'nde ülkeyi ziyaret eden Ukraynalı gazeteciler için yapılan bir törene davet etmişti.

yılında Yuliya Timoşenko –Yanukoviç'in 2010 başkanlık seçiminde yendiği Ukraynalı siyasetçi– New York'taki federal mahkemede siyasi muhaliflerini, ABD merkezli haraç işletmesi yönetmekle suçlayarak kamu davası açmıştı. Davada Manafort'un, Putin ile bağlantısı olan Ukraynalı doğal gaz kodamanı ve Yanukoviç taraftarı Dmytro Firtash ile Panama, Kıbrıs ve Avrupa'daki şirketler 'labirenti' sayesinde Ukrayna'daki gaz faizlerinden yasa dışı kazanılan yüz milyonlarca doları aklamak için gizlice anlaşma yaptığı ve o paralarla New York'ta gayrimenkul işine girdiklerini iddia edilmişti.

Firtash de şüpheli biriydi. 2008 yılında Kiev'deki ABD Büyükelçisi'ne, yıllar önce işe atılmak için kötü şöhretli ve bir gangster olduğu iddia edilen Semion Mogilevich'in onayını aldığını söylemişti. Ama bu gangsterle yakın bir ilişkisi olduğunu inkâr etti.

Timoşenko'nun avukatlarının davada verdiği belgelere göre, Manafort aynı yıl içinde Kiev'de, küresel gayrimenkul fonuna 100 milyon dolarlık yatırım yapması için oligarka teklif götürmek amacıyla Firtash ile buluşmuştu. Anlaşmanın bir parçası olarak Firtash, Manafort'un ve Donald'ın babası Fred Trump'ın zamanında Trump Organization'da müdürlük yapan gayrimenkul yöneticisi Brad Zackson'ın sahibi olduğu firmaya 1,5 milyon dolar ödeyecekti.

Firtash ile yapılan bu anlaşmaya dair bir doküman yoktu. Ama Timoşenko davasındaki diğer belgeler, Manafort'un Firtash ile iddialı bir proje hakkında konuştuğunu gösteriyordu: Manhattan'daki Drake Hotel'i satın alıp lüks bir kuleye çevirmek için 850 milyon dolarlık anlaşmaydı, kısmen Deripaska'nın finanse ettiği bir projeydi.

Bu kule projesi de gerçekleşmedi. Görünüşe göre o sonbahar yaşanan ekonomik kriz ve gayrimenkul çöküşünün birçok kurbanından biri de bu projeydi. Timoşenko davası, 2015 yılında iddia edilen haraç kesme işlerinin ağırlıklı olarak yurt dışında yapıldığı ve federal mahkemelerin yetkisinde olmadığı gerekçesiyle düştü. Hindistan'da titanyum satın alırken rüşvet verdiği suçlamasıyla Chicago'da açılan dava sonuncunda, Firtash 2014 yılında Avusturya'da tutuklandı.

O sıralarda Manafort'un Deripaska ile olan ortaklığı çirkinleşiyordu. On yıl kadar öncesinde Manafort ve iş ortağı Rick Gates, Ukrayna, Rusya ve başka yerlerdeki anlaşmalara yatırım yapmak için Deripaska ile bir fon kurmuştu. Deripaska'nın Surf Horizon adlı firması anlaşma kapsamında Manafort ile Gates'e 7,35 milyon dolar ödeyecekti. Anlaşmalardan biri Ukrayna telekomünikasyon şirketini satın almak için 18,9 milyon dolar yatırım yapmayı şart koşuyordu. 2014'ün sonlarına doğru Deripaska, Cayman Adaları'nda yasal süreç başlatarak Manafort ve Gates'in bu anlaşma için verilen paralara ne olduğunu açıklamasını talep etti.

Ukrayna telekomünikasyon anlaşması çok karışıktı ama bunun bir nedeni vardı. Surf Horizon'ın dilekçesi, tüm projenin vergi kaçırmak için özenle hazırlandığını iddia ediyordu. Dava dosyalarında Manafort'un bu girişim için Kıbrıs'ta birden fazla şirket açtığı ve yatırımın, vergi kaçırmak için kredilerle hazırlandığı iddia ediliyordu.

Deripaska'nın şikâyet dilekçesine göre para ortadan kaybolmuştu. Deripaska'nın avukatları, tekrar tekrar denetim raporu istemelerine rağmen cevap alamadıklarını

iddia ettiler. Deripaska'nın avukatları, Cayman Adaları mahkemesine yazdıkları bir dilekçede "Paul Manafort ve Rick Gates ortadan kaybolmuş gibi gözüküyor," dediler.

Manafort ile Gates ortadan kaybolmamıştı. 2016 ilkbaharında ikisi de Trump'ın kampanyasında çalışıyordu. Manafort'un Deripaska ile olan anlaşmazlığı o zaman –ilk defa *Yahoo News* tarafından– herkese açıklandı ama Manafort'un Rus oligarkla olan bağlantısının bütün önemi yansıtılmadı. Trump'ın, başkanlık kampanyasına yardım etmesi için görev verdiği adam, milyonlarca dolar için Putin'in en yakın ahbaplarından biri tarafından kovalanıyordu.*

Manafort, üst seviyede Trump kampanyası yetkilisi olduktan sonraki haftalarda Deripaska'ya karşı duruşunu güçlendirmek ve para sorunlarını ortadan kaldırmak için yeni statüsünü kullanmaya çalıştı. O bahar Ukrayna'daki sadık yardımcısı Kilimnik'e e-postalar gönderdi ve kendisinin Beyaz Saray'a girebilecek bir adayın nüfuz sahibi danışmanı olduğunu ve Deripaska'nın bunu bilmesini sağlamak için elinden geleni yapmasını istedi. Manafort, yeni statüsünü Deripaska'nın öğrenmesini çok istiyordu.

Manafort, Kilimnik'e "Sanırım arkadaşlarımıza konuya ilişkin haberleri gösterdin, değil mi?" diye yazdı. Kiev'den "Kesinlikle. Bütün makaleleri hem de," şeklinde cevap geldi. Bir başka e-postada Kilimnik, Deripaska yardımcısının, Manafort hakkındaki haberleri Rus milyardere gönderdiğini bildirdi. "Doğrusu haber Trump'ınkinden çok daha iyi oldu," yazdı Kilimnik. "Ne olursa olsun şöhretini arttıracak."

* Ocak 2018'de Deripaska, Ukrayna kablolu televizyon anlaşmasında kendisini dolandırdıklarını iddia ederek New York eyalet mahkemesinde Manafort ve Gates'e dava açtı.

Manafort, Trump için yaptığı işi finansal avantaja dönüştürmek istiyordu. Kampanyadaki pozisyonundan bahsederek "Hepsini almak için nasıl kullanacağız? OVD ekibi gördü mü?" diyerek e-posta gönderdi. (OVD, Deripaska'nın baş harflerini temsil ediyordu.) Bir önceki kasım ayından itibaren Manafort'un, Kıbrıs'taki Deripaska ile bağlantısı olan paravan şirketlere milyonlarca dolar borcu vardı. Manafort 'hepsini almakla' neyi kastettiğini söylemedi. Ama Trump ile olan bağlantısını nasıl kişisel kazanca dönüştüreceğini araştırdığı kesindi.

Manafort ayrıca, Rusya'yla ilgili entrikalarını gizli tutmanın peşindeydi. *Washington Post*, Manafort'un Deripaska ile ilişkisi hakkında Trump kampanyasına bir soru listesi gönderdiğinde Manafort, kampanya sözcüsü olan Hope Hicks'e bu talebi reddetmesini söyledi. Manafort, kampanyadaki pozisyonunu Putin'e yakın bir oligarkla finansal ilişki kurmak için kullanıyordu ve gizli kalması gerektiğini biliyordu.

Bu noktada Manafort, Rusya ve Ukrayna'da yaptığı işlerin bir kampanya sorunu hâline gelmesini engellemişti. 19 Mayıs 2016'da Trump, muhtemel Cumhuriyetçi Parti başkan adayı olmaya yakınlaştığında Manafort'u terfi ettirip kampanya başkanı ve baş strateji uzmanı yaptı.

8. BÖLÜM

"Listeye o nasıl girdi?"

21 Mart 2016'da Donald Trump, *Washington Post*'un ofisinde gazetenin yayın kuruluyla görüşmeye oturdu. Editör Fred Ryan, ilk olarak Trump'tan dış politika danışmanlarının isimlerini vermesini istedi.

Trump başına gelecekleri biliyordu. Eskiden Pentagon'un Guantanamo hapishanesindeki sözcüsü olan Kampanya Yardımcısı J. D. Gordon, haftalardır Trump için ulusal güvenlik ekibi kurmakla uğraşıyor, eski Bush yönetimi yetkililerine, sağcı akademisyenlere ve eski Pentagon generallerine ulaşıyor ama şansı yaver gitmiyordu. Onlardan biri, yakın zamanda emekliye ayrılmış Deniz Piyade Generali John Kelly, telefonlarına geri dönüş bile yapmadı. Gordon daha sonra "Hiçbiri bize bulaşmak istemiyordu," dedi.

Ama *Post* yayın kurulu röportajı esnasında, o zamanlar kampanyanın eş başkanı olan Iowa radyo programı sunucusu Sam Clovis, çoğunluğu pek tanınmayan kişilerden oluşan bir liste hazırlamayı başardı. Trump isimleri gazetenin editörlerine ve muhabirlerine okudu: *Fox News* terörle mücadele analisti Walid Phares, eski bir Pentagon müfettişi olan Joseph Schmitz ve emekli Korgeneral Keith Kellogg. Neredeyse kimsenin duymadığı iki isim vardı. Birisi Carter Page'di. Trump onun doktora yapmış biri oldu-

ğunu belirtti. Diğeri ise George Papadopoulos'tu. Trump onun için "enerji ve petrol danışmanı, harika bir adam," diyordu.

Trump'ın danışmanlarından hiçbiri daha önceki yönetimlerde kıdemli politika oluşturma pozisyonlarında çalışmamıştı. Hiçbirinin ciddi dış politika tecrübesi yoktu. İkisininse iniş çıkışlı geçmişi vardı. Phares, bir zamanlar ülkenin kanlı iç savaşında Şii Müslümanlara karşı suikast birliklerini yönetmekle suçlanan Lübnanlı Hristiyan savaş liderine yakın danışmanlık yapmıştı. Schmitz, Pentagon'dan ayrıldıktan sonra Erik Prince'in yönettiği tartışmalı güvenlik firması Blackwater'ın baş danışmanı olmuştu. Çalışanları, 2007'de Bağdat'ta bir trafik kuşatmasında yaşanan katliamda silahsız Iraklı sivilleri vurmakla suçlanmıştı.

Page ve Papadopoulos ilginç seçimlerdi. Page, 2004 yılında Merrill Lynch'in Moskova ofisini açmış ve çoğunluğuna Rusya hükûmetinin sahip olduğu doğal gaz şirketi Gazprom'a danışmanlık ve yatırım yatmıştı. Son yıllarda Rusya'yla bağlantılı birçok anlaşma kovalamıştı. Bu anlaşmaları, genelde ABD'nin kınanan ekonomik yaptırımları engellemişti. 2014 yılında bir makale yazmış ve NATO'yu, Putin'i kışkırtmakla suçlamıştı.

Yirmi sekiz yaşındaki Papadopoulos'un çok yetersiz bir öz geçmişi vardı. 2009'da DePaul Üniversitesi'nden mezun olmuştu ve Washington'daki sağcı düşünce kuruluşu olan Hudson Institute'da ücretsiz stajyer ve araştırmacı olarak çalışmıştı. Linkedin profiline tecrübelerinden birini yazdı: Model Birleşmiş Milletler programına ABD temsilcisi olarak katılmak. Ağ kurmakta yetenekli olan Papadopoulos, Ben Carson'ın başkanlık kampanyasında kısa

süreliğine danışmanlık yapmış ve Trump'ın ekibine katılabilmek için bundan yararlanmıştı.

Liste yayımlandıktan sonra o zamanlar alt-Wright* İnternet sitesi *Breitbart News*'ın editörü olan Steve Bannon, Trump kampanyasındaki bir arkadaşını aradı. "Bu insanlar resmen palyaço," dedi. Papadopoulos konusundaysa, Bannon "Listeye o nasıl girdi?" diye sordu.

Page ve Papadopoulos ABD'de tanınmıyordu ama yeni rolleri Rusya tarafından fark edilmişti. Çok geçmeden Page'den, eğitim kurumunun yönetim kurulu başkanı ve aynı zamanda Rusya Başbakan Yardımcısı olan kişi tarafından prestijli Moskova Üniversitesi'nde bir konuşma yapması istendi. Papadopoulos'a Malta'dan bir profesör ile gizemli bir Rus kadın eşlik edecekti. FBI, Rusya istihbarat adamlarının Trump kampanyasına sızmak ve kampanyayı etkilemek için karmaşık bir operasyonun parçası olarak Page ve Papadopoulos ile dost olduğundan şüpheleniyordu.

Trump, *Washington Post* yayın kurulunda Papadopoulos'un isminden ilk kez bahsettikten üç gün sonra, 24 Mart 2016'da, genç politika danışmanı, İskoçya'daki Stirling Üniversitesi'nin siyaset profesörü olan Joseph Mifsud'la Londra'da bir öğle yemeğinde buluştu. Mifsud, üst kademe Rus yetkililerle olan bağlantıları hakkında övünen bir Maltalıydı. Papadopoulos ile ilk defa bir buçuk hafta önce İtalya'da tanışmıştı. Papadopoulos'un daha sonra söylediklerine göre profesör, Papadopoulos'un, Trump'ın dış politika ekibine katılacağını öğrenince kendisiyle 'yakından ilgilenmişti.' Kendi açısından Papadopoulos, Rus yetkililerle

* Alt-Wright (Alternative Right), beyaz ırk milliyetçiliği uğruna ana akım muhafazakârlığı reddeden, aşırı sağcı ideolojilere sahip bir gruptur.

bağlantıları olan bir akademisyenle samimi olabilirse kampanyadaki mevkiini güçlendirebileceğini düşündü.

Londra'daki yemekte Mifsud, Papadopoulos'u, çekici bir Rus kadınla tanıştırdı. 'Putin'in yeğeni' olduğunu söyledi. Profesör, kadının Kremlin'de çok iyi bağlantıları olduğunu belirtti.*

Yemekten sonra Papadopoulos, Clovis'e ve birkaç kampanya yetkilisine e-posta göndererek, bu ikiliyle buluştuğunu ve "Başkan Trump'ın yönetiminde ABD ile Rusya ilişkilerini konuşmak için Rusya lideriyle bir toplantı ayarlamayı" konuştuklarını bildirdi.

Clovis "kampanyada detaylı bir şekilde inceleyeceğini" söyleyerek cevap verdi. Ancak bundan memnun kalmıştı. Papadopoulos'a, Trump kampanyasına ait dış politika odak noktasının Rusya'yla ABD ilişkilerini iyileştirmek olduğunu söylemişti bile. Clovis, Papadopoulos'a e-posta göndererek "Harika iş çıkardın," dedi.

Papadopoulos, bir hafta sonra, 31 Mart'ta, Washington'daki Eski Posta Binası'ndaki konferans salonunda Trump kampanyası dış politika komitesinin ilk toplantısına katıldı. Binada, o zamanlar yeni Trump International Hotel olması için tadilat yapılıyordu. Trump'ın yönettiği toplantıda, üyeler kendilerini tanıttılar. Papadopoulos, kendisine sıra gelince, Cumhuriyetçi Parti yarışmacısı ile Putin arasında Birleşik Krallık'ta, buluşma ayarlayabilecek bağlantıları olduğundan bahsetti. Gelen tepkiler karışıktı. Dış politika ekibine yeni katılan emekli Donanma Tuğamirali Charles Kubic, Rusya'nın, Ukrayna'ya müdahalesinden dolayı hâlâ yaptırımlar altında olduğu düşünülürse bunun

* Papadopoulos daha sonra adı bir sürü haberde "Olga Vinogradova" ve "Olga Polonskaya" olarak geçen bu kadının Putin'in yeğeni olmadığını öğrendi.

iyi bir fikir olmadığını söyledi. Toplantıya katılan Gordon daha sonra Alabama Senatörü ve Trump'ın kıdemli dış politika danışmanı olan Jeff Sessions'ın bu fikri reddedip bunun daha fazla konuşulmamasını tavsiye ettiğini belirtti. En önemlisi Trump'ın verdiği tepkiydi. "Olur da demedi, olmaz da," diye ifade etti Gordon. "Onu dinledik." Ama Papadopoulos daha sonra dedektiflere, Trump'ın onu cesaretlendirdiğine inandığını söyledi. Papadopoulos'un anlattıklarına benzer şeyler söyleyen kaynaklara göre Trump, bu fikrin "ilginç" olduğunu söyleyip sanki aynısını söylemesini istermişçesine Sessions'a bakmış ve Sessions'ın söylediklerini başıyla onaylamıştı. (Sessions daha sonra bu sohbeti "net olarak hatırlayamadığını" ifade etti.)

Toplantıda ne söylenmiş olursa olsun, Papadopoulos geri adım atmadı. Nisan ayının ortalarında Mifsud, Papadopoulos'u e-posta aracılığıyla, devlet tarafından finanse edilen bir düşünce kuruluşu olan Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi'nde program müdürü Ivan Timofeev ile tanıştırdı. Profesör, Timofeev'i, Rusya Dışişleri Bakanlığındaki yetkililere yakın biri olarak tanıttı. Papadopoulos, Timofeev ile Rusya hükûmeti yetkilileriyle Trump temsilcileri arasında bir görüşme ayarlamak için Skype ve e-posta aracılığıyla konuşmaya devam etti.

Trump'ın ilk önemli dış politika konuşmasının taslağını hazırlayan Papadopoulos, bir e-postada Timofeev'e, Trump'ın Rusya'yla daha iyi ilişkiler kurmak için çağrı yapacağı bu konuşmanın "görüşmek için bir sinyal" olduğunu söyledi.

İşte o zaman işler daha ilginç bir hâl aldı. 26 Nisan'da Londra'daki bir otelde yapılan bir kahvaltıda Mifsud, Papadopoulos'a, Moskova'dan henüz yeni döndüğünü, ora-

da üst kademe Rus yetkililerle görüştüğünü ve Rusların, Hillary Clinton hakkında 'kirli' bilgiler elde ettiğini öğrendiğini söyledi. Mifsud, Papadopoulos'a "Ruslar, Clinton'ın e-postalarını ele geçirmiş… Ellerinde binlerce e-posta var," dedi.

Mifsud'un hangi e-postalardan bahsettiği belli değildi. Clinton'ın sildiğini söylediği şahsi e-postalar mı? Yoksa başka kaynaktan gönderilen diğer e-postalar mı? O ana kadar iki farklı Rus hacker grubu DNC'ye sızmıştı ve bu gruplardan biri John Podesta'nın şahsi e-posta hesabından binlerce mesaj çalmıştı. Ama o zamanlar hiçbiri halk tarafından bilinmiyordu.

Kahvaltının ertesi günü Papadopoulos, kampanyanın en önde gelen politika yetkililerinden biri olan Stephen Miller'a rapor verdi: "Zamanı geldiğinde yapılacak bir seyahat hakkında Moskova'dan gelen ilginç mesajlar var." Üç gün sonra Mifsud'a, Trump ile Putin görüşmesi ayarlamak için gösterdiği çabaları nedeniyle teşekkür etti. "Gerçekleşirse, tarih yazmış oluruz," diye belirtti.

Papadopoulos tarih yazma fikrine kapılmıştı ve perde arkasında, dünyayı değiştirebilecek önemli olayların tam ortasındaydı. Mayıs ayında Londra'daki Kensington Wine Room'daki bol içkili bir gece sırasında bir tanıdığıyla konuştu: Alexander Downer, Birleşik Krallık'taki en önde gelen Avustralyalı diplomattı. Papadopoulos, İsrail Büyükelçiliği'nin bir yetkilisi tarafından başka bir Avustralyalı diplomatla tanıştırılmıştı ve nasıl olduysa bu olay, Downer ile yapılan toplantıyla sonuçlanmıştı.

Birkaç içki içtikten sonra Papadopoulos, Rusların, Clinton hakkında kirli politik bilgilere sahibi olduğunu Downer'a söyledi. Söyledikleri Downer'ın kafasına kay-

dolmuştu ama öğrendikleriyle neler yapabileceğini bilmiyordu. Belki de sadece öylesine bir soḥbetti.

Sonraki haftalarda Papadopoulos, Rusya'nın, Trump'ı veya kendisi de dâhil diğer kampanya temsilcilerini ağırlamak istediğini bildirmek için kampanya yetkililerine –Manafort ve Kampanya Başkanı Corey Lewandowski de dâhil olmaz üzere– e-posta göndermeye devam etti. Bir noktada Manafort, Papadopoulos'dan gelen bir e-postayı başka bir yetkiliye iletip Trump'ın bu seyahatleri yapmayacağını bildirdi. Ama şunu da ekledi: "Bir mesaj iletmemesi için kampanyadaki düşük seviyeli biri gönderilmeliydi." Bu ifade, Manafort'un, Trump kampanyasıyla Moskova arasında bir bağlantı kurmaya açık olduğunu gösteriyordu.

Papadopoulos, çaba sarf etmekten asla vazgeçmedi. Sonraki birkaç ay boyunca kampanya temsilcileriyle Putin'in ofisi arasında gizli bir buluşma ayarlamak için uğraştı. Rusya'ya kendisinin gitmesini önerdi ve Clovis onay verdi. Sonunda Papadopoulos, Moskova'ya gitmedi. Ama Carter Page gitti ve FBI'ın ilgisini çeken bir yolculuk yaptı.

Rusya'nın, Trump kampanyasıyla ilişki kurmak için tek çabası Papadopoulos'a yapılan görüşme teklifleri değildi. Çabalarından biri de Amerikan sağcı akımında etki sahibi olmak için daha geniş bir Rus girişimiydi.

Tecrübeli bir Washington lobicisi ve Cumhuriyetçi Parti'nin en önde gelen para toplayıcısı Rick Hohlt'un, iki yıl önce Ulusal Tüfek Birliği'nin (NRA) yıllık toplantısı sırasında Nashville'deki bir restoranda yapılan özel yemeğe denk gelmiş bir operasyondu.

Yemeğin şeref konuğu Rusya Merkez Bankası'nın tıknaz Müdür Yardımcısı Alexander Torshin'di. Torshin, Pu-

tin'in Birleşik Rusya Partisi'nin yüksek rütbeli bir üyesiydi. Torshin, NRA'nın kadeh kaldıracağı tuhaf biriydi: O günlerde Rus parası aklama iddiasıyla yapılan bir İspanyol soruşturmasının hedefiydi. (Dinlenen bir telefonda Rus gangsterin, Torshin'e "El Padrino" veya vaftiz babası olarak hitap ettiği tespit edilmişti.)

Hohlt şaşırmıştı. NRA, neden Putin'e yakın bir Rus temsilcisini ağırlıyordu? Torshin'in, NRA'nın hayat boyu üyesi ve eski NRA başkanlarından David Keene ile yakın arkadaş olduğunu öğrendi. Ama Hohlt, Torshin'in şahsi asistanı olarak tanıtılan bir kadını daha çok merak etmişti, Maria Butina'yı. İngilizcesi kusursuzdu, NRA liderlerini kendi avcılık hünerleriyle ve Rusya'da silah organizasyonu kurmasıyla eğlendiren uzun, çekici bir kızıldı.

Hohlt, bir önceki şubat ayında yapılan Sağcı Siyasi Eylem Konferansı'nda (CPAC) Butina'ya rastlamıştı. Aşırı istekli olması, Hohlt'un dikkatini çekmişti. "Facebook'ta arkadaş olabilir miyiz?" diye sordu Hohlt'a. Nasıl iletişim hâlinde kalabilirlerdi? Altmışlı yaşlara gelmiş, kelleşmiş, gözlüklü Hohlt, çekici ve genç kadınlardan bu kadar ilgi görmeye alışkın değildi. Hohlt daha sonra "Tek düşünebildiğim durumun neyle ilgili olduğuydu," dedi.

Torshin ve Butina, sağcı toplantılarına gelen bir ikiliydi. NRA toplantılarına, CPAC konferanslarına ve Washington'daki Ulusal Dua Kahvaltılarına. Trump, adaylığını açıkladıktan haftalar sonra 2015'in temmuz ayında Butina, Las Vegas'taki sağcı Protestan etkinliği olan FreedomFest'e gitti ve soru cevap etkinliğinde, yeni Cumhuriyetçi Parti adayını Rusya hakkındaki görüşleri konusunda sorguladı.

"Ben Rus'um. İki ülkenin de ekonomisine zarar veren yaptırım politikasını devam ettirmek istiyor musunuz?"

diye sordu. "Yoksa başka fikirleriniz var mı?" Trump, bir aday olarak, henüz bu konuda konuşmamıştı. Beş dakikalık cevabında Trump "Putin'i tanıyorum," dedi. "Putin'in, Başkan Obama'ya hiç saygısı yok. Büyük sorun. Çok büyük sorun." Obama'nın politikaları, Rusya'yı, Çin'le daha yakın ilişki kurmaya itmişti ve bu, ABD için "korkunç bir şeydi." Trump, "Putin ile çok iyi anlaşırım diye düşünüyorum, tamam mı? Yaptırımlara gerek olacağını sanmıyorum. Bence çok iyi geçiniriz," dedi. Butina sayesinde, artık Rusların elinde Trump'ın, Moskova'nın kınadığı yaptırımlara karşı çıktığı konuşmanın kaydı vardı.

Daha sonra Trump'ın kampanya danışmanları, bu konuşmanın videosunu izleyip merak ettiler. Steve Bannon konuyu RNC (Cumhuriyetçi Ulusal Komite) Başkanı Reince Priebus'a götürdü. Nasıl oluyordu da bu Rus kadın, o etkinlik için tesadüfen Las Vegas'ta bulunuyordu? "Trump'ın hazır bir cevabı bulunması garip," diye düşündü Bannon. Priebus, Butina ile ilgili tuhaf bir şeyler olduğu konusunda hemfikirdi. "Sağcı gruplar ne zaman bir etkinlik yapsa, orada bulunuyor," dedi Bannon'a.

2016 baharında Torshin ve Butina, Trump kampanyasında etki sahibi olmak için doğrudan hamle yaptı. Temsilcilerinden biri Paul Erickson adında sağcı bir eylemci ve NRA üyesiydi. Erickson, bir yıl öncesinde Butina'ya CPAC'ye kadar eşlik etmişti. Mayıs ayında Erickson, kıdemli bir kampanya yetkilisi ve Sessions'ın personel şefi olan Rick Dearborn'a 'Kremlin bağlantısı' adında bir e-posta gönderdi. Gönderdiği mesajda Trump kampanyasıyla Putin arasında bir 'arka kanal' olarak hizmet etmeyi teklif etti. Erickson, adlarını söylemeden Torshin ve Butina ile

Trump kampanyası arasında arabulucu olmayı teklif ediyormuş gibiydi.

"Putin, Bay Trump ile iyi bir ilişki kurmak konusunda çok ciddi," dedi Erickson. "Seçimden önce onu Kremlin'de ziyaret etmesi için davet ediyor."

Erickson'ın e-postasında Putin'in neden Trump'ın kampanyasını desteklemek istediği belli oluyordu. "Kremlin, bu ilişkide gerçek bir sıfırlama olabilmesi için Beyaz Saray'da Cumhuriyetçi bir başkan bulunması gerektiğine inanıyor," diye yazdı. "Hillary, Putin'i Hitler'le kıyasladığından beri, bütün kıdemli Rus liderleri tarafından umutsuz biri olarak görüyor."

Erickson, Louisville'de yapılacak olan NRA konferansının, Rus arkadaşları ve Trump tarafı arasında 'ilk temas' için ideal bir fırsat olacağını söyledi. Öne çıkan konuşmacı Trump olacaktı. Torshin ve Butina da konferansa katılacaktı.

Rick Clay ismindeki bir sağcı eylemci daha, onların adına Trump kampanyasıyla iletişime geçip Trump'ın, NRA etkinliğinde Torshin ile konuşmasını tavsiye etti. Dearborn'a gönderdiği bir e-postada Clay, Torshin'i, "Başkan Putin'in çok yakın bir arkadaşı," diyerek tanımladı. Torshin'in hedefi, Moskova'da, Trump ve Papaz Franklin Graham'ın bulunacağı ve dünyadaki Hristiyanların çektiği eziyetleri ele alacak bir zirve ayarlamaktı.

"Lütfen kelime oyunlarını mazur gör ama bu ÇOK BÜYÜK bir olay!" dedi Clay, Dearborn'a. "Bay Trump'ın Franklin Graham'la Rusya'da zulüm gören Hristiyanların korunmasını ele alan binden fazla Hristiyan liderinin bulunduğu bir etkinliğe katılmasıyla, Başkan Putin ile Bay Trump'ın herkesin gözü önünde görüşmesi, Clinton

kampanyasının Bay Trump'ı dış politika konusunda örgütleştirme çabalarını mahveder; onu Protestan dünyasında cesaretlendirir."

Clay'in Dearborn'a gönderdiği e-posta Jared Kushner'a iletildi ve o da tehlikeyi gösterdi. Dearborn'a "Bunu boş ver. Mesaj taşıdığını iddia ederek bir sürü insan geliyor. Bu kişiler büyük ihtimalle sonrasında evlerine gidip kendilerini önemli göstermek için özel erişim iznine sahip olduklarını söylüyorlar. Dikkatli ol," dedi.

Yine de Torshin, Louisville'de NRA yetkilileriyle özel bir yemeğe davet edildi. Orada Donald Trump Jr. ile tanıştı ve kısaca sohbet etti.

***

O bahar Page'den, Papadopoulos'tan veya kampanyanın dış politika danışman ekibindeki diğer herkesten çok daha mühim bir ulusal güvenlik figürü Trump'ın yörüngesine girdi: Emekli Korgeneral Michael Flynn.

Flynn, Obama'nın emri altında Savunma İstihbarat Teşkilâtı (DIA) direktörlüğü yapmıştı. Atılgan ve açık sözlü biri olan Flynn, bir zamanlar Orgeneral Stanley McChrystal'ın himayesi altındaydı. McChrystal'ın elit bir terörle mücadele timi olan Ortak Özel Harekât Komutanlığı'nın baş istihbarat memuru olarak Flynn, Irak'taki Sünni isyanını bastırmaya yardımcı olmak için askerî istihbaratın bütün kesimlerinden –dizüstü bilgisayarlar, cep telefonları, insansız hava aracı uçuşları ve tutuklu sorgulamaları– zekice yararlanmasıyla tanınıyordu. Daha sonra Afganistan'da terörle mücadele operasyonlarında istihbaratı denetleme hizmetleri için ödüller aldı. Ama DIA direktörü olarak Flynn'in bürokratik protokolleri umursamaması sonunu hazırladı. Kötü idare şikâyetlerinin fazla olması ve

kıdemli Pentagon yetkilileriyle devamlı tartışması yüzünden Flynn, Ağustos 2014'te istifa etmeye zorlandı; onu çok üzen bir deneyimdi.

Flynn, kovulduktan sonraki aylarda gazetecilere ve başka kişilere kovulmasının asıl sebebinin, Obama yönetiminin IŞİD'in yükselişine dair uyarıcı istihbarat raporlarını önemsemediğini ihbar etmeye çalışması olduğunu ima etti. Ancak Flynn, DIA'nın bu tür raporlar verdiğine dair kanıt göstermekte başarısız olmuştu. IŞİD'in, Irak ve Suriye'de elde ettiklerinden sonra ortaya çıkan iddiaları, yönetimin terörle mücadele politikalarını eleştiren kişilere hoş görünmesini sağladı. Flynn, çok geçmeden ana eleştirilerinden birini hatırlatıyordu: Obama'nın 'radikal İslam aşırılığını' açığa vurmaması, IŞİD'i bitirme çabalarını baltalamıştı.

Flynn, *Fox News* programına ve diğer televizyon kanallarındaki tartışmalara birkaç kez katıldıktan sonra Cumhuriyetçi Parti adayını bilgilendirmesi için Trump Tower'a davet edildi. Trump ile Flynn konuşmaya başladı ve emekli generalin yakın bir arkadaşına göre ikili, sonunda kendilerini, liberal medyayla ve demokratik düzenle savaşan "siper kardeşleri" olarak görmeye başladı. Baharın sonlarına doğru Flynn'in, Trump'ın başkanlığında bir sonraki Ulusal İstihbarat Direktörü olacağından yaygın olarak bahsediliyordu. Trump'ın yarış arkadaşı olarak Başkan Yardımcısı adayı olacağına dair spekülasyonlar bile çıktı.

Flynn sert, savaş yanlısı ve inatçı biriydi ama konu Rusya olunca uysaldı. Putin'i, İslam aşırılığına karşı verilen mücadelede muhtemel bir dost olarak görüyordu. Aralık 2015'te Flynn, Rusya hükûmeti propaganda kuruluşu olan RT'nin onuncu yıl dönümü kutlamasında konuşma yapmak için Moskova'ya davet edildi. Gideceğini bildiren

basın duyurusu, Pentagon yetkililerini hayrete düşürdü. ABD hükûmeti Putin hükûmetine sert yaptırımlar uygularken, yüksek rütbeli ve emekli bir ABD subayının böyle bir etkinliğe katılması, Ruslar için büyük bir propaganda olarak görülürdü. Flynn için çalışan bir askerî istihbarat memuru ve aile dostu olan Simone Ledeen "Lütfen bunu yapmayın efendim," dedi. "Söz konusu sadece siz değilsiniz. Siz, emekli ve üç yıldızlı bir generalsiniz. Söz konusu olan ordudur. Sizinle çalışan herkestir. 'Flynn'in adamları' olarak bilinen tüm analistlerdir. Bunu onlara yapmayın. Kendinize yapmayın."

Flynn yine de gitmeye karar verdi ve karşılığını da gördü. Ruslar ona 45.000 dolar ödeyip kendisine ve oğluna birinci sınıf uçak biletleriyle otel odaları ayarladılar.

Etkinlikte sahnedeyken RT muhabiri Sophie Shevardnadze ile yaptığı bir röportajda Flynn, Rusya ve ABD'nin karşıt görüşlerini bir kenarı bırakıp İslam aşırılığına karşı verilen mücadelede daha yakın çalışmaları gerektiğinden bahsetti. "ABD yerinde oturup 'Rusya, sen kötüsün,' diyemez." dedi Flynn. "Rusya da yerinde oturup 'ABD, sen kötüsün,' diyemez. Komik bir evlilik bu. Rusya ve ABD. Ama yine de evlilik. Bu evlilikte ayrılık yaşanmasına hiç ihtiyacımız yok."

Flynn o gece gala yemeğine katıldı ve Putin'in yanındaki VIP masasına oturtuldu. (Karşısında Yeşil Parti'nin başkan adayı Jill Stein vardı.) Yemeğin sonunda Putin sahneye çıktı ve başarısından dolayı RT'yi tebrik etti. Diğer konuklarla birlikte Flynn de ayakta alkışladı.

Nisan 2016'da Putin hacklendi. Dünyanın en büyük dördüncü yabancı hukuk şirketine ait 11 milyondan faz-

la dosya anonim kaynak tarafından bir Alman gazetesine verildi. Gazete de bu dosyaları dünyadaki medya kuruluşlarıyla paylaştı. Panama Belgeleri adlı materyaller, dünya liderleri ve zengin kişilerin para saklamak ve vergiden kaçmak için nasıl yabancı ülke hesapları kullandıklarını ortaya çıkardı. Belgeler, Putin'in akrabalarının ve arkadaşlarının, muhtemelen Rusya Başkanı'yla bağlantıları sayesinde gerçekleştirilen işlemlerden milyonlarca dolar kazandığını ve bunu sakladığını ortaya çıkardı. Belgeler, profesyonel bir viyolonselist ve Putin'in yakın arkadaşı Sergei Roldugin'in iki milyara yaklaşan para akışı yapan yabancı şirketlerle bağlantılı olduğunu gösterdi.

Putin'in adı kayıtlarda geçmedi. Ama bu ifşaatlar, kleptokrasi* yönetimi uyguladığı iddialarını güçlendirmişti. Putin, bu olayı üstüne alındı ve bir kez daha ABD'yi suçladı. "Bunun arkasında ABD'deki yetkililer ve devlet kuruluşları var," iddiasında bulundu. "Bu belgelerin ifşası, bizi içten zayıflatıp daha uysal yapmaktı ve onların beklediği şeyleri yapmamız için bir girişimdi," diyerek açıklama yaptı.

Putin'e göre bu olay, Washington'ın ona komplo kurduğu düşüncesini destekleyecek kanıttı. Ama Amerikan oyunlarına suç bulması rutin bir hâl almıştı ve bu seferki, Obama yönetimini telaşlandırmamıştı.

Birkaç hafta sonra gelen istihbarat raporu da öyle. ABD istihbarat teşkilâtları bir konuşmayı yakalamıştı. Konuşmada Rusya askerî istihbarat teşkilâtı GRU'dan bir memur, Putin'in, 2011'deki Putin karşıtı protestolarda Clinton'ın rol aldığına inandığı için Hillary Clinton'a saldıra-

* Kleptokrasi: Ülkedeki iktidarı ele geçiren bir ailenin veya siyasi grubun, ülkenin kaynaklarını sistemli bir şekilde soyması (ed. n.)

rak intikam alacağını söylüyordu. Memurun dediğine göre GRU, ABD seçiminde kargaşa yaratmaya hazırlanıyordu.

Bu konuşmaya dayanan bir rapor ABD istihbarat teşkilâtlarına dağıtıldı. Ama önemli bir endişeye sebep olmadı. Sanki ABD hükûmetinde kimse olacak şeyleri hayal edemiyormuş gibiydi.

Mayıs ayının sonlarında Robby Mook, Rus hackerların DNC'ye sızdığına dair hâlâ sıkı bir şekilde gizli tutulan bu rahatsız edici haberler hakkında bilgilendirildi. "Lanet olsun," diye düşündü. "Acaba ellerinde ne var?"

Olayın kendisine daha önce söylenmemiş olmasına üzüldü. DNC'nin önde gelen yetkilileri, sistemlerinin ifşa olduğunu yaklaşık bir aydır biliyordu. Ama CrowdStrike ve FBI'ın gizlilik isteklerini dinleyerek Hillary kampanyasının resmî adı olan Hillary for America'daki* iş arkadaşlarına hiçbir şey söylemediler.

DNC'ye başarılı bir şekilde sızan hackerların aynısını Clinton kampanyasına da yaptıklarını varsaymak gerekiyordu. Kampanyanın IT ekibi, sistemlerine sızan birisi olmadığından emin olmak için kayıtlarını tekrar tekrar kontrol etti. Bu, kampanyanın IT Müdürü Shane Hable ve arkadaşlarının sürekli yaşadığı bir kâbustu. Her gün, sistemin hacklenebileceğini, belgelerin yok edilebileceğini veya çalınabileceğini düşünüyorlardı.

Mook, siyasi kuruluş ve kampanyaların dış istihbarat tarafından sık sık hedef alındığını biliyordu. Yaygın düşünce, bu sızmaları Rusların, Çinlilerin ve başkalarının, hükûmetteki politika ve çalışan kararlarıyla ilgili bilgi almak için yaptığıydı. Ama Mook artık başka bir şey olup

* (İng.) Amerika İçin Hillary (ed. n.)

olmadığını sorguluyordu. Olayın Trump kampanyasıyla ilgisi olup olamayacağını merak etti.

Mook'a göre, Trump'ın Rusya yanlısı danışmanları işe alması ve Putin hakkında durmadan iyi yorumlar yapması anlaşılamaz bir şeydi. 27 Nisan'da Trump, bir Washington düşünce kuruluşu olan Center for the National Interest'in sponsorluğunda Mayflower Hotel'de yapılan bir etkinlikte ilk büyük dış politika konuşmasını yaptığında daha çok kanıt ortaya çıktı. Trump bu konuşmada Rusya'yla ilişkileri iyileştirmeye ant içti. Onur konuklarının arasında –konuşmadan önce yapılan küçük, özel bir kabul töreninde– gözle görülür biçimde en ön sırada oturan Rusya Büyükelçisi Sergey Kislyak da vardı.* Mook ve diğer Clinton kampanyası danışmanları, tüm bu olaylarla ilgili garip bir şey yaşandığına ikna oldular. Trump ve arkalarda saklanan Ruslar arasında fesat bir bağlantı vardı.

Mook, casus gibi düşünmeye karar verdi ve kampanya 'tuzak operasyonu' adını verdiği bir şey yapabilir mi diye düşündü. Clinton kampanyası, Clinton veya kampanya hakkında DNC'nin bilgisayar sistemlerine sahte bilgiler yerleştirecek, Trump kampanyası veya müttefiklerinin bu bilgileri daha sonra halkın gözü önünde kullanıp kullanmayacağını bekleyip görecekti. Kullanırlarsa, Trump kampanyasının Ruslarla işbirliği içinde olduğunu kanıtlardı. Sonra da Clinton kampanyası saldırıya geçip Trump'ın Moskova'yla gizli ortaklığını ifşa edebilirdi.

Mook, fikrini Kampanya Avukatı Marc Elias'la paylaştı. Ama ikisi de bu fikrin aptalca olduğuna karar verdi. Yer-

* Konuşmadan önceki kabul töreninde Sessions, Kislyak ile konuştu. İstihbarat teşkilâtlarının yakaladığı sohbetlerde Kislyak'ın, Sessions'la, Moskova için önemli olan kampanya konularını ve politika başlıklarını konuşuluyordu. Bu törende Jared Kushner da Kislyak ile tanıştı.

leştirilen bilgi o kadar davetkâr veya müstehcen olmalıydı ki Trump kampanyası kullanmaya karşı koyamamalıydı. İkisi de fark etti ki böyle bir şey deneseler ve Trump kampanyası yemi yutup sahte hikâyeyi dağıtsa, Clinton kampanyası, seçmenleri bilginin aslında sahte olduğuna ikna etmekte zorlanabilirdi. Bütün operasyon ters tepebilirdi. Tuzak operasyonu yapılmadı.

Daha uygulanabilir bir seviyede Mook, DNC ifşasına, yeni siber güvenlik prosedürleri uygulayarak tepki verdi. Kampanya, çalışanlarına yaptığı kimlik çalma e-postaları hakkındaki uyarılarını yoğunlaştırdı. Mook, kampanya yetkililerine, kampanyanın e-posta sisteminin dışından gelen ekleri açmamalarını emretti. Zaten kampanya danışmanlarının kolayca hacklenip hackerlara, kampanyanın bilgisayar sistemine giren bir yol sağlayabileceklerinden endişeliydi. Kampanya için herhangi bir iş yapan herkes resmî hillaryclinton.com hesabına kaydedildi. "Ben de 'Herkesi kalemizin içine alalım,' dedim," diye belirtti Mook daha sonra.

Rusların, Podesta'nın e-postasına sızdığını Mook bilmiyordu. Kaleye çoktan girmişlerdi.

9. BÖLÜM

"Bahsettiğin şeyse, bayıldım."

Rob Goldstone ve Emin Ağalarov geri dönmüştü. Üç yıl önce neredeyse Trump'ın Moskova'da, Rusya'nın başkentinde bir Trump Tower inşasına yol açan başarılı bir Kâinat Güzelliği etkinliği yürütmesine yardımcı olmuşlardı. 2015'te Trump ofisinde kendisi hakkında yazılmış bir rap şarkısını dinlerken onları ağırladı. Havalı halkla ilişkiler adamı ve yüksek sosyeteden Azeri pop yıldızı, kendilerini Trump'ın en son ve en büyük girişimine yerleştiriyorlardı; başkanlık kampanyasına. Ve gizli bir mesaj taşıyarak geldiler: Putin rejimi, Trump'ın Beyaz Saray'ı kazanmasına yardım etmek istiyordu.

3 Haziran günü sabah 10:36'da Goldstone tarafından gönderilen bir e-posta Donald Trump Jr.'ın gelen kutusuna ulaştı. "Günaydın, az önce Emin arayıp çok ilginç bir şey için seninle iletişime geçmemi istedi."

Goldstone'un mesajı tuhaf bir teklif sunuyordu:

Rusya Kraliyet Savcısı bu sabah Emin'in babası Aras'la buluştu. Toplantıda Trump kampanyasını, Hillary'yi ve Rusya'yla ilişkilerini töhmet altında bırakacak ve baban için çok faydalı olacak bazı resmî belgeler ve bilgilerle donatmayı teklif etti.

Çok yüksek seviyede ve hassas bir bilgi olduğu çok

açık ama bu aynı zamanda Rusya'nın Bay Trump'a Aras ve Emin aracılığıyla verdiği desteğinin bir parçası.

Bu bilgiyi değerlendirmenin en iyi yolunun ne olduğunu düşünüyorsun; bu konuda Emin'le doğrudan telefonda konuşabilecek misin? Bilgiyi Rhona Graff (Trump'ın uzun zamandır sekreteri) aracılığıyla babana da gönderebilirim fakat aşırı hassas olduğu için önce sana yollamak istedim.

Trump Jr.'ın bunu ciddiye alması için iyi bir sebebi vardı. Aras Ağalarov, Trumplar'ın güvenilir bir iş ortağıydı ve Kremlin'de ciddi bağlantıları bulunuyordu. Üstelik Goldstone'a göre bu oyun, Putin hükûmetinin üst düzey görevlilerinden biri tarafından organize ediliyordu. Ona yanlışlıkla 'Kraliyet Savcısı' demişti, II. Nikolay devrildiğinden beri Rusya'da kraliyet yoktu; Putin'e sadık Rusya Başsavcısı Yury Chaika'yı kastediyordu.

Mesaj olağan dışıydı: Trump'ın başkan seçilmesi için Rusya hükûmetinden gelen açık bir yardım teklifi. Trump Jr. daha fazlasını duymak için can atıyordu.

On yedi dakika sonra Goldstone'a cevap verdi, "Bahsettiğin şeyse, bayıldım." Yazın ilerleyen günlerinde Trump kampanyasının bu bilgiyi kullanma ihtimalini arttırdı ve ilerlemeden önce Emin'le konuşmak istediğini söyledi. Trump Jr. yola çıkmıştı ve Emin birkaç gün içinde telefon etse olur mu, diye sordu.

Üç gün sonra Goldstone, Trump Jr.'a "Hillary bilgisi" ile ilgili e-posta gönderdi ve Trump Jr. cevap verdi ve Emin'in hemen konuşup konuşamayacağını sordu. Aynı saat içinde Goldstone, Emin'i buldu. Moskova'da sahnedeydi. Ama Goldstone, Trump Jr.'a, Emin'in onu yirmi

dakika içinde arayacağını söyledi. İki adam telefonda konuştular ve sonrasında Trump Jr. Goldstone'a e-posta gönderdi. "Yardımın için teşekkürler Rob." Plan hazırdı.

Ertesi gün, 7 Haziran'da, Goldstone, Trump Jr.'a, Emin'in ilerleyen günlerde kendisi ve 'Moskova'dan gelecek Rusya savcısı' arasında bir toplantı düzenlemek istediğini belirten bir e-posta daha gönderdi. Trump Jr. cevap olarak Goldstone'a, Trump Tower'daki ofisinde bir toplantı yapılabileceğini söyledi. Paul Manafort ve Jared Kushner de orada olacaktı.

Trump Jr. 8 Haziran günü Goldstone ile yaptığı tüm e-posta zincirini, bir sonraki gün için programlanmış toplantıda boy göstermeleri için bir hatırlatma olarak Manafort ve Kushner'a gönderdi. Bu, Trump'ın en önemli sırdaşlarından üçünün, Putin rejiminin el altından Clinton ile ilgi bilgi paylaşarak Trump'a destek olmak istediğini bildiği anlamına geliyordu. Trump Jr.'ın e-postasının başlığı toplantının konusunu açık hâle getirmişti: "Rusya—Clinton—gizli ve güvenilir."

Trump Jr. Moskova'dan ne elde etmeyi umuyordu? Bu buluşmanın gerçekleşmesini sağlayan e-postalar, Rusların elinde ne olduğu belirtmemişti. Ama kampanya içinde Rusya'nın, Clinton ile ilgili bilgileri ortaya koyacağına dair kesinlikle şüphe –ya da umut– vardı. Haftalar önce Papadopoulos'a, Rusların, Clinton'a karşı "binlerce e-posta" içeren "kirli bilgilere" sahip olduğu söylenmişti. Ve bundan çok kısa bir süre sonra kampanyanın Sosyal Medya Sorumlusu Dan Scavino, Kremlin'in, Clinton'ın gizli sunucusundan yirmi bin e-postayı elinde tuttuğunu ilan eden bir tweet yayımladı. (Tweet, iki tane komplo teorisi sitesinin muzipliğine dayanıyordu.) Goldstone onlara her

ne getiriyorsa, Trump ve başyardımcıları, bir yerlerde ortaya çıkarsa Clinton kampanyasını batıracak sırlar olduğuna büyük bir hevesle inanmıştı.

9 Haziran öğleden sonra Goldstone, küçük bir gruba –bir Rus ve iki eski Rus vatandaşı– New York'taki Trump Tower'ın lobisine kadar eşlik etti. Hepsine rozetler verilmişti, kimse onlara kimlik bilgisi sormadan kapıdan geçip doğruca yirmi beşinci kata yönlendirildiler.

Bu ziyaretçilerin en önemlisi Moskova'da avukat olan ve İngilizce bilmeyen Natalia Veselnitskaya idi. Moskova bölgesinin eski savcısıydı ve otuz çalışanı olan büyük bir hukuk firmasının sahibiydi. Müşterileri büyük devlet kurumlarıydı ki bu da onun Kremlin'i temsil ettiği anlamına geliyordu. Ayrıca Moskova'daki mülkiyetleri içeren bir davada Rusya Federal Güvenlik Servisi'ni temsil etmişti. Zorlu ve belki de tehlikeli bir rakipti.

Uzun yıllar önce, yolsuzluk karşıtı bir organizasyonu yöneten Moskova avukatı Andrei Stolbunov, varlıklı ve eski Ulaşım Bakanı Pyotr Katsyv'in sahip olduğu bir şirketin, Stolbunov'un müvekkillerinden birine ait araziye zorla el koyduğunu öğrenmesinin ardından kadınla kavga edince bunu öğrenmişti. Karşılık vermek için Stolbunov'un ekibi, internet üzerinden Katsyv için çalışan silahlı kundakçıların nasıl ortaya çıkıp fabrika sahiplerini darp ettiğini ve fabrikaya zorla el koyduklarını gösteren bilgiler yayımladı. Kısa süre sonra Stolbunov, Moskova savcısının ofisine çağrıldı ve Katsyv kontrolündeki şirketin avukatı Veselnitskaya ile tartışmasında uzlaşma yolu bulması emredildi.

Stolbunov'un iddiasına göre, Veselnitskaya toplantıdan sonra koridorda ona, Katsyv'e karşı yürüttüğü kam-

panyayı sonlandırmazsa hapse atılacağını söylemişti. "Gücümüz var ve bu savaşı kazanmak için her şeyi yapacağız," demişti. Gücümüz var da demek? Stolbunov bunu bilmek istedi. Kadın da, "Savcının ofisindeki memurlarla ve FSB ile birlikte çalışıyoruz," diye cevapladı. Kısa bir sürenin ardından, Stolbunov'un iki çalışma arkadaşı Katsyv'e şantaj yaparak haraç aldıkları iddiasıyla gerçekten hapse atıldı. 2013'te, Stolbunov da haraç aldığı iddiasıyla suçlandı. Amerika'ya kaçtı ve Obama hükûmeti, ona siyasi iltica hakkı sağladı.

Trump Tower toplantısında Veselnitskaya, bir kez daha Katsyv Ailesi'ni temsil ediyordu. Bu sefer müvekkili Katsyv'in oğlu Denis Katsyv idi. Denis Katsyv'in Kıbrıs merkezli şirketi Prevezon Holdings, Sergei Magnitsky'nin ortaya çıkardığı 230 milyon dolarlık vergi kaçakçılığında para aklama yoluyla gelir elde ettiği ve bu parayı New York gayrimenkul piyasasına aktardığı gerekçesiyle, Federal Savcı Preet Bharara tarafından dava edilmişti.

Dava, Putin için siyasi bir dinamitti. Magnitsky Yasası'nı –Kremlin'i Amerikalı ailelerinin Rus bebeklerini evlat edinmesine son vermeye sevk eden yaptırımlar– ortaya çıkaran suçlamalardan kaynaklanmıştı. Veselnitskaya, Katsyv'i ve Prevezon'u Amerikan mahkemelerinde temsil etmesi için Baker&Hostetler isminde büyük bir Amerikan hukuk şirketi tuttu. Aynı zamanda Kremlin için daha geniş kapsamlı bir görevi daha vardı: Magnitsky Yasası'na karşı saldırgan bir Rus lobicilik kampanyası yönetiyordu. Bilgili bir Rus–Amerikan lobicisi ve bir zamanlar Sovyetler Birliği Askerî İstihbarat teşkilâtı için çalışmış olan Rinat Akhmetshin'in yardımıyla Delaware'de Putin hükûmetinin en büyük önceliği olan bu lobicilik kampanyasını büyütmek için

İnsan Hakları Sorumluluk ve Evrensel Girişimcilik Kurumu adında bir oluşum başlattı.

Veselnitskaya, 9 Haziran'da, Prevezon davasıyla ilgili bir duruşma için New York'taydı. Amerika'ya, Moskova'nın, Magnitsky Yasası'na karşı davasını açıklayan ve üzerinde "gizli" etiketi bulunan bir bildiriyle gelmişti. Belgede kullanılan dil kaba ve abartılıydı: Kanun, Rusya ve Amerika arasındaki 'Soğuk Savaş'ın yeni raundunu başlatan' bir adaletsizlik örneğiydi. Kanunun kabulü için savaş vermiş iş insanı Bill Browder'a 'tüm Kongre'yi ezen bir sahtekâr' diyerek hücum ediyordu. Bildiri, Rus başsavcı Chaika'nın iki ay önce Cumhuriyetçi Temsilciler Meclisi üyesi Dana Rohrabacher'la paylaştığının neredeyse aynısıydı.

Veselnitskaya, Trump Tower'daki toplantı için çevirmenini ve Aras Ağalarov'un şirketinin yıllar önce para aklama soruşturmasına dâhil olmuş Amerika merkezli yöneticisi Ike Kaceladze'yi getirmişti. Ayrıca Akhmetshin de onunla beraberdi ki orada bulunmasının sadece tesadüften ibaret olduğunu söyledi daha sonra. New York'a kuzeninin oyununu izlemek için gelmek zorunda kalmıştı ve Veselnitskaya, onu bir öğle yemeğine davet etmişti. Kot pantolon ve tişörtle geldiğinde ona, Trump Tower'da bir toplantısı olduğunu ve onun da gelmesi gerektiğini söyledi.

Yirmi beşinci kata çıktıklarında, Veselnitskaya, Goldstone ve diğerleri kocaman bir toplantı odasına götürüldüler. Masanın etrafına oturduklarında, Trump Jr. "Sizi buraya getiren nedir?" diye sordu. "İlgi çekici bilgileriniz olduğunu duydum."

Veselnitskaya "Evet," dedi ve Browder, Moskova'daki şirketi ve Rusya hükûmetine karşı olduğunu iddia ettiği dolandırıcılıkla ilgili ayrıntılı bir konuşma yapmaya başladı. En büyük yatırımcılarının, Demokratik Parti'ye büyük oranda fon sağlayan, Dirk, Robert ve Daniel Ziff adında milyarder üç erkek kardeş olduğunu belirtti. Asıl konu yanında getirdiği notun kısa bir paragrafında gizliydi: Ziff kardeşler Obama'nın iki seçim kampanyasını finanse etmişlerdi. Hillary Clinton kampanyasını da finanse ettikleri ihtimali göz ardı edilemezdi. Ziff kardeşlerin sermayesinin lekeli olduğunu ve 'kirli paralarının' bir kısmının Demokrat milletvekillerine ve muhtemelen Clinton'a da gittiğini iddia ediyordu.

O konuşurken, Manafort telefonuna notlar aldı. Ama Veselnitskaya onun uyukladığını düşünüyordu. Kushner geç kaldı ve uykusuz görünüyordu. Trump Jr. kafası karışmış ve biraz da hayal kırıklığına uğramış gibiydi. Kadının, onlara Clinton ile ilgili nasıl bir bilgi getirdiği net değildi.

"Hillary'ye nasıl bağlandığını gösterebilir misin?" diye sordu.

Veselnitskaya, çevirmeni aracılığıyla "Bilmiyorum," dedi. "Ben sadece Rus bir avukatım."

Trump Jr. ısrarla tekrar sordu. "Evet, ama Hillary'ye nasıl bağlandığını gösterebilir misin?"

Veselnitskaya, "Hayır," diye cevapladı. Böyle bir bilgiye sahip değildi.

Akhmetshin'in daha sonra soruşturmacılara söylediğine göre bu noktada Trump Jr. biraz hüzünlenmişti. Trump Jr., Manafort ve Kushner, Rus elçiyle bu toplantıya katılmak için yoğun günlerinden vakit ayırmıştı çünkü Goldstone onlara Aras Ağalarov'dan Clinton ile ilgili gizli

bilgi vereceğini belirten bir mesaj iletmişti. Ancak burada Clinton'a karşı kullanılabilecek hiçbir şey yoktu.

Veselnitskaya, Magnitsky Yasası ve Browder'ın Rusya'daki şirketine neler olduğu hakkında nasıl yalanlar uydurduğuna dair detayları anlatmaya devam etti. Kushner, bir asistanına e-posta gönderdi: "Beni cep telefonumdan arayabilir misin lütfen? Toplantıdan çıkmak için bir bahaneye ihtiyacım var." Sonrasında Trump Jr., nazikçe Veselnitskaya'nın sözünü kesip Magnitsky Yasası'yla ilgili sorunların babası seçildikten sonra tekrar gözden geçirilebileceğini söyledi.

Bu yirmi ila otuz dakikalık toplantının sonuna doğru Akhmetshin, toplantının kötüye gittiğini görmüştü ve arkadaşını kurtarmaya çalıştı. Trump kampanyasının, evlat edinme anlaşmazlığına odaklanması gerektiğini söyledi. "Bu harika bir kampanya konusu olabilir," diye öneride bulundu. "Amerikalılar, Rusya'dan evlat edinmek istiyorlar." Ve isteyenlerin çoğu muhafazakâr ve dindardı; tam olarak Trump'ın adaylığına destek verecek kesimdi.

Çabası hiçbir sonuç doğurmadı. Trump Jr. ve diğerleri evlat edinme konusunu pek umursuyor gibi görünmüyordu. Akhmetshin sonradan soruşturmacılara "Oradan ayrılmak için sabırsızlanıyorlardı," dedi. Kushner toplantıdan sonra Manafort'a mesaj attı: "Vakit kaybı."

Toplantı, Trump'ın yakınları için bir fiyasko olsa da Trump kampanyası ve Moskova arasında bir bağ kurmuştu. Trump'ın kıdemli danışmanlarının, Putin rejiminin Trump'ın kazanmasını istediğine ve şansını artırmak için gizlice yardım etmeye istekli olduğuna inanmak için yeni sebepleri vardı. Kampanya, Rusların bu özel ziyaretini FBI'ya veya diğer hükûmet kurumlarına bildirmedi.

(Trump Jr. sonrasında "Dinlemek yasa dışı değil," dedi.) Rusya hükûmet yetkilileri bunu, eğer Moskova Cumhuriyetçi adaya katkı sağlamak için başka bir tutum sergilerse, Trump'ın kabul edeceğine veya karşı çıkmayacağına dair bir işaret olarak yorumladılar. Ruslar yardım teklifinde bulundular ve Trump kampanyası, Moskova'nın desteğini kabul etme eğilimi gösterdi.

Haziran başlarında, Dışişleri Bakanlığı yetkilileri, Moskova'dan yeni gelmiş dudak uçuklatan bir video seyretmek için bilgisayarlarının başında toplandılar. Video, Amerikan Büyükelçiliği girişlerinden birinin dışındaki vahşi bir saldırıyla ilgiliydi. Bir elçilik memuru taksiden inmişti. Saniyeler sonra üniformalı bir FSB ajanı kabinden dışarı fırladı, Amerikalı memuru tutup yere çaldı. Kapıdan birkaç metre uzakta, Amerikalı memur kurtulmaya çalışıyordu. Ama Rus tepesinden inmedi ve onu betona çiviledi. Amerikalı memurun kıvranıp tekme atıp giriş kapısına ulaşması yaklaşık yirmi saniyesini aldı. Kapı otomatik olarak açıldığında, ayaklarını yan duvara konumlandırmayı başardı ve tüm gücünü kullanarak FSB ajanı hâlâ sırtındayken kapıdan geçti. Sonunda korumadan kurtuldu ve Amerikan topraklarında güvendeydi. Ama omzu kırılmıştı ve kısa süre sonra tıbbi yardım almak için ülke dışına uçtu.

Dışişleri Bakanı John Kerry, videoyu Washington'a dönüş uçağında seyretti; çok öfkeliydi. Müsteşar Victoria Nuland ve ekibi, Foggy Bottom'da videoyu seyrettiklerinde gözlerine inanamadılar. Bir yetkili, açıklamasında "Bunu gören herkes dehşete kapıldı," dedi. "Durum, kamuoyu önünde cevap vermemizi gerektiren bir seviyeye geldi."

Video, elçilik binasına yapılan nedensiz bir saldırıyı gözler önüne seriyordu ve bu hareket, yerel yetkililerin, diplomatik bölgeye izinsiz girmeyi yasaklayan uluslararası kanunun açıkça ihlâliydi. Kerry, şikâyet etmek için Lavrov ile bağlantıya geçti. Ruslar, Amerikalı memurun güvenlik kontrolünden kaçmaya çalıştığını—ya da memurun, FSB ajanına saldırdığını— iddia ediyordu. Videoda bunlara dair hiçbir kanıt yoktu. Kerry, Lavrov'a bunun kabul edilemeyeceğini söyledi.

Bir dakikalık video yıllarca Rusya'daki Amerikalı diplomatlara yapılan tacizlerin —zorla evlerine girmek, özel mülkün ihlâli, ailelerin peşindeki FSB ajanları— doruk noktasına çıktığını gösteriyordu. Ama nasıl karşılık verileceğiyle ilgili garip bir problem vardı: Saldırıya uğrayan Amerikalı, resmiyette Amerikan diplomatı olarak gösterilmişti ama aslında CIA memuruydu. Moskova'dayken peşindeki FSB ajanından kurtulmuştu ve Ruslar ders vermek için ona saldırmıştı.

Diplomasi ve casusluk kuralları, devletleri çok iyi bilinen bir sırrı kabul etmemeye mecbur etti: Hükûmetler her zaman yurt dışındaki istihbarat memurlarını korumak için diplomatik koruma sağlıyordu ve bu casuslar, elçiliklere çalışıyordu. Uluslararası kanunların ve kuralların bu korkunç ve şiddet dolu ihlâline karşı halk içinde bir kargaşa çıkarmak ve Moskova'ya ciddi bir ceza vermek, CIA'nin Rusya'da yaptıklarına dikkat çekebilirdi.

Yine de bu olay, Obama'nın ulusal güvenlik ekibi içinde bir çekişmeyi tetikledi. Başkan Yardımcısı Joe Biden'ın da desteklediği Nuland ve Celeste Wallander'ın da dâhil olduğu muhafazakâr kesim artık Putin'e karşı gelmenin zamanı olduğuna inanmaya başlamıştı. Nuland, Ruslar

için şunları söylemişti: "Sonuna kadar saldırmaya devam edecekler." İyi bir karşılık vermek için seçenekler oluşturmaya başladı. Çoğu aynı zamanda casus olan Rus diplomatları sınır dışı etmek ve Rusların, Amerika'daki diplomatlarını gizlemek için kullandıkları iki evden birini kapamak istedi. Nuland'ın hedefine aldığı Maryland'in Güney kıyısındaki ev, devasa bir istihbarat toplama merkezine dönüşmüştü. Binanın çatısına monte edilen ve yetkililerin, Amerika'nın Norfolk'taki deniz üssünden nakliye yollarını saptamayı hedefleyen elektronik dinleme noktası olduğundan şüphelendikleri bacalar yıllar boyunca büyümüştü. Nuland'ın, Dışişleri Bakanlığı'nın Avrupa biriminde kurduğu iki birlik –Rusların kasten yaydığı yanlış bilgilendirmeleri takip eden Russian Information Group (RIG) ve Rusların gizli hareketlerine odaklanmış Malign Influence Group– Rusya'nın yanlış bilgi verme operasyonunu açığa çıkarmayı hedefleyen daha yaratıcı fikirler ortaya koydu. Öneri, Amerikan hükûmetinin, KGB akademisinden mezun Eugene Kaspersky'nin kurduğu Rus siber güvenlik şirketi Kaspersky Lab ile ilişkisini kesmesiydi.

Ama Obama'nın mevcut Ulusal Güvenlik Danışmanı Susan Rice buna katılmıyordu. Rice, NSC konferans görüşmesinde "Rusları kışkırtırsanız işler çığırından çıkar," dedi. Ne kadar kızgın olursa olsun Kerry de sert bir karşılığı onaylamadı. Amerikan Büyükelçiliği'nin, CIA operasyonlarının bir merkezi olduğunu belli etmek istemiyordu. Ve Suriye'deki korkunç iç savaşı bitirmek için Lavrov ile anlaşma yolu bulmak için uğraşıyordu; kendi departmanından bazı yetkililerin, gereksiz bir iş olarak gördükleri bir çabaydı.

Bu çekişme, Obama yönetiminde Rusya'yla nasıl baş

edileceğine dair bir durum ortaya çıkardı. Tartışma bu defa Rusya'nın bir taciz hareketiyle ilgiliydi. Ama aylar içinde, benzer şekilde çok daha ağır ve önemli bir Rus saldırısıyla yönetim yetkililerinin arası bozulacaktı.

10. BÖLÜM

"WikiLeaks'in önünde çok büyük bir yıl var."

Paniğe yakın bir endişe dalgası 10 Haziran Cuma günü öğleden sonra Demokratik Ulusal Komite'nin Capitol Hill genel merkezini sardı. Yüzden fazla kişiden oluşan tüm personel saat 16:00'da aniden Lew Wasserman konferans odasına çağırıldı. Katılım zorunluydu, stajyerler ve ziyaretçiler alınmıyordu. Birçok çalışan, Clinton kampanyasının Komite'yi devralması sonucunda toplu işten çıkarılmanın kurbanı olacağını düşünüyordu. Bir aday muhtemel temsilci olarak seçildiğinde gerçekleşen rutin bir hareketti.

Korkulanın aksine, Operasyon Direktörü Lindsey Reynolds bekleyen kalabalığa rahatlatıcı ama şifreli bir mesaj verdi. Birkaç hafta önce Ulusal İstihbarat Direktörü James Clapper, halka açık olarak, isimsiz yabancı aktörlerin iki politik partiyi de hedef aldıklarını ve kampanya çalışanlarının dikkatli olmalarını söyledi. Reynolds, bu uyarının ardından topluluğa, Komite'nin bilgisayar güvenlik sistemini güncellemesi gerektiğini belirtti. İstisnasız herkesin, dizüstü bilgisayarlarını ve cihazlarını teslim etmesi gerekiyordu ve bir sonraki duyuruya kadar kimse, Komite e-posta hesaplarını kullanamayacaktı.

"Hafta sonunda izin kullanın," dedi Reynolds. "Ve kimseye bu konu hakkında tek kelime dahi etmeyin. Ne arkadaşlarınıza, ne annenize, ne de köpeğinize."

Tüm personel afalladı. Seçim kampanyası doruk noktasındayken tüm cihazları teslim edip izin yapmak mı? Bir şeyler dönüyor olmalıydı. Ama Manafort'u takip eden Komite danışmanı Alexandra Chalupa'nın ne olduğu hakkında şüphesi yoktu: Komite'ye sızmışlardı. "Ruslar," dedi çalışma arkadaşlarına.

CrowdStrike sızıntıyı saptadığından ve FBI uyarılarının doğruluğunu onayladığından beri güvenlik firması haftalardır hackerları, bir şey hissettirmeden, Komite sisteminden çıkarıp sistemi emniyete almaya çalışıyordu. (Komite memurları, Reynolds'ın talimatlarının, tek bir Komite e-postasında bile bahsedilmediğinden emin olmak istiyordu. Çünkü bu durum Rusları alarma geçirebilirdi.) Hafta sonunda iş tamamlandı. Komite, sızıntı haberini halletmeleri için dışarıdan, halkla ilişkiler stratejisi hazırlayacak danışmanlar bile getirmişti. Hikâyeyi başkalarının sızdırmasındansa, kendileri açıklama yapma kararı aldılar. Durumun ilerleyip Clinton kampanyasına ve Demokratlara yarar sağlayacak bir olaya dönüşmesi de fena olmamıştı: Ruslar, tahminen Trump'a yardım etmek için ABD'deki seçime müdahale ediyordu.

Sızıntıyı halka açıklamak riskli bir hareketti. CrowdStrike uzmanları, Rusların dosyaları Komite bilgisayarlarından çalmadan önce şifrelediklerini saptadı. Korsanların, Komite'nin muhalefet araştırma dosyalarını hedef aldığını anlamışlardı ancak CrowdStrike'daki ve Komite'deki hiç kimse, başka neler çaldıklarını bilmiyordu. Soru şuydu: Rus hırsızlar, Komite dosyalarıyla ne yapabilirdi? Komite'yi sadece izliyorlar mıydı? Yoksa bilgi sızdırıp Demokratlara karşı mı kullanacaklardı? Ve eğer Komite'nin ne

çalındığına dair hiçbir fikri yoksa karşısına çıkabilecek durumlara hazırlıklı olması da neredeyse imkânsız olacaktı. Halkla ilişkiler stratejisi oturumlarından birinde Komite İletişim Müdürü Luis Miranda bir soru sordu: "Eğer İnsanlar bunun Watergate'den beri en büyük politik soygun olup olmadığını sorarsa, ne diyeceğiz?" Merak etme, dedi biri. Kimse bunu sormaz.

***

Sızıntı hakkında Komite ve CrowdStrike tarafından bilgilendirilen *Washington Post* 14 Haziran'da ilk sayfa manşetinde haberi yayımladı: "Rusya Hükûmeti Korsanları Demokratik Ulusal Komite'ye Sızdı, Trump Hakkındaki Muhalefet Araştırmalarını Çaldı." Ellen Nakashima tarafından yazılan makale bomba etkisi yarattı ve şunu belirtiyordu: "Rus hackerlar, Komite sistemine öyle bir sızdılar ki e-postaları ve tüm yazışmaları bile okuyabildiler." Haber, Rus siber ajanlarının, Clinton ve Trump kampanyalarını da hedef aldıklarını belirtiyordu. "Sızıntının derinliği, ABD'nin en büyük siber düşmanı Rusya'nın, Beyaz Saray'dan Dışişleri Bakanlığı'na ve politik kampanya organizasyonlarına kadar stratejik hedefler seçmesiyle sahip olduğu yetenek ve kararlılığını gösteriyor," diye yazdı Nakashima.

Ama makale tamamlanmamıştı. Nakashima'nın raporuna göre önemli finansal ve kişisel bilgiler çalınmamıştı. Bunun yanlış olduğu yakında kanıtlanacaktı. Makalede, liderlerin korsanlık hakkında nisan ayının sonuna doğru "bilgilendirildiklerini" söyledikleri belirtiliyordu. "İhlali fark ettiğimizde, ciddiye aldık ve derhal CrowdStrike'a ulaştık," dedi gazeteye Komite Başkanı Wasserman Schultz. Oysaki Komite yetkilileri, IT departmanının FBI ta-

rafından yedi ay öncesinden olası bir sızıntı hakkında bilgilendirildiklerini bildirmemişti.

Post makalesinde Kremlin'den cevap vardı. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde Ruslar, her şeyi inkâr etti. "Rusya hükûmetinin ya da devlet adamlarının bu durumun içinde olma ihtimalini tamamen bertaraf ediyorum," diyordu Kremlin sözcüsü Dmitri Peskov.

Post ihlali "geleneksel casusluk" olarak tanımladı. Rus istihbarat teşkilâtının "Amerikalı ajanlarının yabancı adaylar ve liderler hakkında bilgi toplaması gibi, potansiyel gelecek başkanların izledikleri politikayla güçlü ve zayıf noktalarını anlamak" için yaptığı bir girişimdi. Obama yönetimi ilk başta ihlali bu şekilde görüyordu. Kıdemli ulusal güvenlik memurları, sızıntıyı acil veya sıra dışı bir durum olarak görmüyordu. Susan Rice, Moskova ve Pekin'in alışıldığı üzere hükûmete ait olan ve olmayan kuruluşları hacklemeye çalıştığını biliyordu. Ona göre bu, alışılmış siber casusluk gibi görünüyordu. Amerikan casuslarının sürekli yapmaya çalıştığı şeyden aslında çok da farklı olmayan, potansiyel gelecek başkan hakkında bitlerce bilgiyi gizlice araştırmaktı.

Ancak bunun ötesinde bir şey olabileceğinin işaretleri ilk ifşaatta mevcuttu. *Post*'un makalesinden sonra CrowdStrike "Kuşatılan Ayılar" başlıklı, iki farklı gruptan oluşan Rusya devlet hackerlarını –Cozy Bear ve Fancy Bear– ihlalciler olarak tanıttığı bir rapor yayımladı. Rusya Askerî İstihbarat Teşkilâtı GRU ile bağlantılı bir grup siber aktör olan Fancy Bear'ın varlığı tehlike işaretiydi. Son yıllarda artış gösteren saldırgan Fancy Bear saldırıları standart casusluk olmaktan çıkmıştı. Komite içinde keşfedilen imp-

lant ve kötü amaçlı yazılımların aynısını kullanan Fancy Bear hackerlarının geçmişinde "Siber Halifelik" ve "İsimsiz Polonya" adını taşıyan ve verileri çalıp halka sızdıran sahte İnternet kimlikleri yaratmak da vardı. 2014 Haziran'da Ukrayna Merkez Seçim Komisyonu ağına sızıp verileri yok edip resmi internet sitesinde sahte seçim sonuçları yayımladılar. 2015 Şubat'ta büyük bir Fransız televizyon şebekesi olan TV5Monde'nin bilgisayar sistemini kontrol altına alıp yayın kanallarını kapatan büyük bir saldırı yaptılar. Bu saldırıda, TV5Monde'nin internet sitesinde Fancy Bear hackerlarının IŞİD teröristleri gibi poz verdiği görüntüler beliriyordu.

Bu eylemler casusluk değildi. Hedef aldıkları kitlenin moralini bozup şaşırtma amacı güden kirli etki operasyonlarıydı. Komite sızıntısı açığa çıktıktan hemen sonra siber güvenlik firmalarının blog sayfalarında spekülasyonlar ortaya çıktı: Rus hackerların amacı bu muydu?

Trump kampanyası, ilk olarak haberlere Komite'nin aldatmaca yaptığını iddia ederek cevap verdi. *Washington Post* makalesi yapıldıktan sonraki gün –Trump'a yardım amaçlı gizli Rus düzenbazlığı olduğu söylenen Trump Jr., Kushner ve Manafort'un bir Rus temsilcisiyle buluşmalarından altı gün sonra– kampanya, bir açıklamada bulundu: "DNC'nin, bu hacklemeyi son derece kusurlu adayların ve başarısız parti liderlerinin yüzleşeceği birçok sorundan kaçırmak için yaptığına inanıyoruz." Diğer bir deyişle, hackleme gerçek bile değildi.

Böylece, Trump kampanyası Rusların ABD başkanlık seçimine karıştıklarını ilk defa reddetmiş oluyordu. Trump'ın kıdemli danışmanları, Kremlin'in gizlice kendilerine yardım etme amacıyla bir şey söylediği de dâhil olmak üzere, hiçbir şey açıklamadılar.

Post makalesinin ertesi gününde sızdırmalar başladı ve ortada casusluktan başka bir şeyler döndüğünden şüphelenen siber güvenlik araştırmacılarının en büyük korkusunu doğruladı.

Aniden Guccifer 2.0 adlı bir hacker ortaya çıktı ve Komite'nin hacklenmesini üstlenip çalınan bilgilerden bazılarını paylaştı. Takma isim, o anda bir Amerikan hapishanesinde cezasını çeken ve Clinton'ın kişisel e-posta adresini hacklediğini iddia eden kötü şöhretli Romanyalı hacker Guccifer'a göndermeydi. (Sonradan FBI'ya böyle bir şey yapmadığını söylemişti.)

Bir blog gönderisinde Guccifer 2.0, bu işi sofistike Rus siber ajanlarına bağlayan CrowdStrike ile alay etti. Hacker, binlerce dokümanı Komite'den çalan kişi olduğunu iddia ediyordu. Hâlihazırda devlet arşivinde bulunan ve uzun bir derleme olan, Komite'nin Trump'a karşı muhalefet raporunu paylaştı. Komite Başkanı Wasserman Schultz'un hiçbir finansal belgenin çalınmadığıyla ilgili iddiasıyla alay etti ve Komite bağışçılarının çizelgesini gösterdi. (Bu bağışlar devlet arşivinde bulunuyordu.) İçlerinde Clinton'ın bakanlık günlerinin başında hazırladığı bir planlama belgesinin de bulunduğu yüzlerce farklı belge paylaştı.

Materyallerden hiçbiri basını durduracak nitelikte değildi. Ancak Guccifer 2.0 kaygı verici bir mesajla çekildi: "Belgelerin büyük bir kısmını, binlerce dosya ve e-postayı WikiLeaks'e verdim. Yakında yayımlayacaklar... Illuminati'yi ve komplolarını sikeyim!!!!!!!!!"

***

Ertesi gün, 16 Haziran'da, Başkan Amy Dacey, dışarıdan Avukat Michael Sussmann ve CrowdStrike'tan Shawn Henry'den oluşan bir Komite heyeti, FBI merkezinde Bü-

ro'nun siber bölüm yetkilisi olan FBI Direktör Yardımcısı Jim Trainor ile görüşme yaptı. Trainor, karşı istihbaratta çalışmış, yirmi yıllık, ağırbaşlı bir eski kurttu. Altı yıl önce Büro tarafından Rus ajanlarının paketlendiği 'Yasa dışılar' vakasının üstesinden gelinmesine yardımcı olmuştu. Sakin ve arkadaşça tutumu, görüşmede yükselen tansiyonu düşürmede yardımcı oldu. Dacey, FBI'ın üst düzey Komite yetkililerini neden önceden bilgilendirmediğini ve sadece düşük seviyedeki bir çalışanla iletişime geçtiğini öğrenmek istedi. "Komite liderlerine bilgi verdik," diye cevapladı Trainor elini sallayarak. "Notlarımda var."

Dacey diklendi. "Liderlerin kimler olduğunu sanıyorsunuz, bilmiyorum," diye karşılık verdi. "Başkan [Wasserman Schultz] ve ben lideriz ve bize haber verilmedi. Bu konu hakkında hiçbir şey bilmiyorduk."

Trainor, Dacey'nin şikâyetini reddetti. "Konuyla ilgili yazdığımız rapor var," diye cevapladı. "Bundan eminiz."

Ancak Trainor, CrowdStrike'ın kararlarını doğruladı: İhlal gerçekten Rus hacklemesiydi. Komite heyetine kanıtın ikna edici olduğunu söyledi. Sussmann, Büro'nun bunu kamuya açık olarak bildirip FBI'ın sorumluluğu CrowdStrike'ın kararına bırakıp bırakmayacağını öğrenmek istiyordu. Büro, böyle durumlarda suçlama yaparken çok dikkatli davranırdı. Siber dünyada suçlama yapmak sıkıntılı bir işti. Eğer FBI suçlama yaparsa, bu durumda ABD hükûmeti yabancı bir güce karşı ciddi şekilde itham edilmiş olacaktı. Trainor'ı aşan bir şeydi. FBI, halk önünde suçlama yapmazdı. "Bu, Beyaz Saray'ın yapabileceği bir şeydir," dedi Trainor. "Talebinizi iletiriz."

Guccifer 2.0'ın WikiLeaks'den söz etmesi bazı ABD

istihbarat yetkililerinin ortada bir Rus bağlantısı olduğundan şüphelenmelerine yol açtı. WikiLeaks, beş yıl önce ordu istihbarat araştırmacısı Bradley Manning tarafından sızdırılan yüz binlerce gizli ABD hükûmeti belgesini ve Dışişleri Bakanlığı telgraflarını yayımladığında, şeffaf ama bilgi uçuran bir site olarak dünya çapında şöhret olmuştu. Sonradan devamı gelen bu belge yığını, hayatları tehlikeye atan ve "sisteme zarar verebilecek, uluslararası topluma bir saldırı" olarak nitelendiren Dışişleri Bakanı Hillary Clinton başta olmak üzere, ABD hükûmet yetkililerini çileden çıkarmıştı.

WikiLeaks ve kurucusu Julian Assange, solcu bazı kişiler tarafından cesur ve gerçeği ortaya çıkaran insanlar olarak göklere çıkarılmıştı ama ABD istihbarat yetkilileri daha karanlık bir bakış açısına sahipti. Onunla Moskova arasında bağlantı olduğundan şüpheleniyorlardı. Assange'a 2012 yılında Rusya hükûmeti propaganda kanalı olan RT'de kendi programını yapmasına izin verildi. Ertesi sene, ABD gözetleme programları hakkında binlerce gizli belgeyi çalıp daha sonra sızdıran NSA çalışanı Edward Snowden'a, Hong Kong'dan Moskova'ya kaçmasında yardımcı olması için avukatlarından birini gönderdi.

Beyaz saçlı, karizmatik, tecrübeli halkla ilişkiler uzmanı Assange artık aranan bir adamdı. Obama'nın Adalet Bakanlığı, Manning belgelerinin ifşası için hakkında soruşturma açmıştı. 2010 yılında İsveç, cinsel saldırı suçlamaları kapsamında İngiltere'den onu iade etmesini istedi. Assange, suçlamaları reddetti ve bunun, onu susturmak için yapılan bir Amerikan komplosunun parçası olduğunu iddia etti. Nihayetinde mahkemeye çıkmadı ve Ağustos 2012'de Londra'daki Ekvator Büyükelçiliği'ne sığındı ve o andan itibaren orada kalmaya başladı.

Assange yine de düzenli olarak ABD yetkililerini –en acımasızca Hillary Clinton'ı– kınadığı röportajlar vermeye ve tweetler atmaya devam etti. Şubat 2016'da "Bugün Hillary Clinton'a verilen bir oy, sonu gelmeyen aptalca bir savaş için verilen oydur," diye yazdı. Libya'da devam eden karışıklıklar için onu suçladı. "Hillary'nin sorunu sadece savaş kışkırtıcısı olması değil. İnsanları öldürmekten rahatsız edici bir haz alan, kötü hükümler veren bir savaş kışkırtıcısı olması. Orduyu geçtim, silah dükkânının bile yanına yaklaşmasına izin verilmemeli. Ve kesinlikle Amerika Birleşik Devletleri Başkanı olmamalı," diyerek devam etti. Putin gibi Assange da Demokratik Başkan adayı olmak üzere olan kadına kin besliyordu.

Haziran ayının başlarında Assange, bir video bağlantısı aracılığıyla Moskova'da gözüktü ve Clinton'ı şiddetli bir şekilde azarladı. Onu durdurmaya kararlıydı ve bu, herkesçe biliniyordu. Günler sonra –DNC ihlali kamuoyuna açıklanmadan hemen önce– Büyük Britanyalı bir muhabire "Hillary Clinton ile ilgili daha fazla sızdırma geliyor… WikiLeaks'in önünde çok büyük bir yıl var," dedi.

İlk ifşadan sonra Guccifer 2.0 çok daha fazla belge yayımlayacaktı. Bu belge yığınının içinde DNC bağışçılarının kişisel bilgileri, Demokrat Kongre Kampanya Komitesi (DCCC kısaltmasıyla ve Meclis yarışlarına odağıyla bilinen Demokratik kurum) bağış toplama belgeleri, Clinton kampanyasının iç kayıtları, Clinton Vakfı'nın e-postaları bulunuyordu. Ayrıca Clinton kampanyasına siyasi saldırı yapılması hâlinde, Clinton'ın verebileceği olası cevapları gösteren notlar da vardı. Guccifer 2.0, DNC'nin, temmuz

ortasında yapılan GOP* toplantısına karşılık olarak yapmayı planladığı "karşı toplantı" planlarını ortaya çıkardı. Binlerce sayfa bulunuyordu.

Blog yazılarında ve tweetlerde Guccifer 2.0, Clinton'la, Demokratlarla, CrowdStrike'la ve diğer dedektiflerle alay etti. Hacker, Romanyalı bir adam olduğunda ısrar ediyordu. ("Üst düzey bir kadın hacker hiç görmedim," diye yazdı. "Alınmayın kızlar, sizi seviyorum.") Assange ve Snowden'ı 'modern kahramanlar' olarak gösterdi. Clinton'dan 'satın alınmış ve satılmış' bir sahtekâr olarak, Trump'tan ise 'söylediği şeylerde samimi' diyerek bahsetti fakat Trump'ın göçmenlerin kovulmasına dair politikasını kınadı.

Siber güvenlik teknisyenlerinden oluşan ayrı ve küresel dünya hemen Guccifer 2.0'a odaklandı. Kimdi bu?

@Pwnallthethings etiketiyle isimsiz olarak tweet atan Birleşik Krallık merkezli bir siber savunma araştırmacısı olan Matt Tait, başlarda Guccifer 2.0'ı, Rusların yarattığından veya bütün hacklemenin Moskova'dan yönetildiğinden şüpheleniyordu.

Guccifer 2.0 tarafından yayımlanan DNC belgelerinin verilerini araştırdı ve Rusça dil seçeneğini kullanan bir program tarafından açıldıklarını fark etti. Sonrasında bir ipucu daha keşfetti: Hackerların bilgisayarlarından birinin kullanıcı adı KGB'nin ve daha sonra FSB'nin selefi olan Lenin'in gizli polisini yaratan Sovyet devrimci Feliks Dzerjinski'ye gönderme içeriyordu. Guccifer 2.0'ın İngilizce seviyesinin çok sık değiştiğini bildirip tek kişi değil, bir grup olduğunu ortaya attı. Bu, Tait'i ikna etti: Gerçekten Rus-lardı. Siber güvenlik konusunda yetenekli kişilerin, DNC

* GOP: Grand Old Party (Büyük Eski Parti), 1874'ten beri Cumhuriyetçi Parti'yi temsil etmektedir. Sembolüyse fildir. (ed. n.)

hacklemesi hakkında düşünce ve teorilerini paylaştıkları Twitter'da Tait "Çok güldüm. Rus #opgüv fiyaskosu," diye tweet attı.

Londra'daki King's Koleji'nde profesör olan bir diğer siber istihbarat uzmanı Thomas Rid çok geçmeden zıt bir ipucu buldu. Yıllardır Rus hacklemelerini takip ediyordu. Yakından incelediği bir olay Mayıs 2015'te Alman Federal Meclisi'nin hacklenmesiydi. Alman istihbarat teşkilâtlarının, Rusları suçladığı bir saldırıydı. Başka bir araştırmacının, Alman ihlalinde kullanılan yerleştirilmiş kötü amaçlı yazılımları bulup o bilgisayar kodunu internette paylaştığını biliyordu. CrowdStrike da DNC ihlali konusunda aynısını yapmıştı.

Bir siber güvenlik dedektifi için yerleştirilmiş kötü amaçlı yazılımı bulmak, polisin suç mahallinde silah veya hırsızlık araçlarını bulmasına benzerdir. Rid, iki veriyi de araştırabilecek bir program yazdı. Hemen bir şey buldu: Alman Federal Meclisi'ne yapılan siber saldırıda kullanılan komuta kontrol IP adresi aynı zamanda DNC operasyonunda da kullanılmıştı. Bir diğer kanıttı bu. Delil, aynı zamanda DNC ihlalini diğer Rus hacklemesine bağlamıştı. Bunların arasında NATO'ya, Gürcistan'a ve Suriye'deki insan hakları grubuna yapılan siber saldırılar da vardı.

Rid, Tait ve diğer uzmanlar için iki saldırının ve sızdırmanın arkasında da Rusların olduğu çok kuvvetli bir ihtimaldi. Ancak o ana kadar ABD hükûmeti bir şey söylememişti.

DNC hacklemesi ve Guccifer 2.0 ifşaları, Clinton kampanyası için bir sıkıntı daha yarattı. Haziran ayına kadar Clinton, uzun ve sancılı bir ön seçim mücadelesinden

sonra Sanders'ı yenmişti. Ama henüz bitmemişti. Sanders kampanyası, parti yetkililerini Clinton'ı kovmaya ve parti programı için savaşmaya yemin etmeye ikna ederek adaylık yarışmasını uzatacağını ima ediyordu. Clinton ve yardımcılarının, adayları Sanders'ın partinin favorisi tarafından alt edildiğini idrak ettikten sonra kurumla ters düşen seçmenlerin oyunu kazanmak için bir şeyler yapması gerekiyordu.

Bu zorluklarla uğraşırken Mook, Guccifer 2.0 ifşaları sorununu çözmek amacıyla kampanya içinde çalışma grubu kurulmasını emretti. Araştırma ve iletişim konusunda uzman olan New Yorklu genç bir siyasi çalışan Glen Caplin, grubun başına getirilmişti. Kampanya hakkında aldığı bilgi, "yangınlar" dediği şeyi söndürmekti. Bir önceki yılının çoğunu, Bingazi ve e-posta sunucusu çekişmeleriyle geçirmişti. Adamları, DNC belgelerinin bütün yayınlarını araştırarak zarar verebilecek bir belge aradı ve muhabirlerden gelen soruları cevaplandırdı.

Mook, DNC ihlalinin daha büyük sorunlar yaratmasından korkuyordu. DNC hacklemesine karşılık olarak Kampanya, kendi bilgisayar sisteminin ihlal edilmediğini halka açıklamıştı. Ama Hillary for America, bir DNC analiz programına sızılmış veriler yüklemişti. Mook, kampanya yetkililerine, bu konuda konuşmamalarını söyledi. Herhangi bir Clinton kampanyası verisinin, DNC hacklemesinde ihlal edildiği haberi çıkarsa, Kampanya'nın içine de sızıldığı ve Clinton'ın operasyonunun yetersiz olduğu izlenimini yaratılırdı. Daha da kötüsü Clinton kampanyasına sızıldığının konuşulması, Clinton'ın, kişisel e-posta sunucunu kullanmasıyla ilgili suçlamaları destekleyebilir, Clinton'ın kişisel e-posta sunucusuna da sızıldığı spekü-

lasyonlarını arttırabilirdi. Clinton, yakında FBI tarafından devam eden soruşturma kapsamında sorgulanacaktı. Mook, kampanyayı, DNC hacklemesi konusundan uzak tutmayı umuyordu.

Clinton ve yardımcıları için neler olduğuna dair hiçbir şüphe yoktu: Ruslar, seçimin sonucunu etkileme için müdahale ediyordu. Trump'ın seçilmesini sağlamak için kurulmuş bir komploydu. "Buna kesinlikle inanıyorduk," dedi daha sonra Caplin. Haziran ayının başlarında Clinton, iç güvenlik hakkında konuşma yaparken 'Vladimir Putin gibi diktatörleri' övdüğü için Trump'ı eleştirdi. "Zorbalara olan sevgisinin açıklamasını psikiyatristlere bırakıyorum," diyerek sözlerine ekleme yaptı. Trump'ın, Putin'e söylediği övgü dolu sözlerle DNC hacklemesi arasında bağlantı olup olmadığını bilmiyordu ama o ve yardımcıları, bundan şüpheleniyordu. Çalınmış belgelerin yayımlanmasıyla Clinton ve danışmanları, siber casusluktan çok daha ciddi bir Rus operasyonunun hedefi olduklarına daha da ikna olmuşlardı. Kişisel bir mesele miydi? Putin, onun peşinde miydi? Clinton, yardımcılarına, Rusların onu favori olarak gördüklerine ve seçimin dengesini bozmaya çalıştıklarına inandığını söyledi.

Clinton'ın yardımcıları, hikâyeye şekil vermek için bir strateji geliştirdiler. Muhabirlere, bu konunun sızdırılan belgelerle ilgisi olmadığını, Rusya'nın, ABD demokrasisine karışmasıyla ilgili olduğunu söylediler. Caplin ve diğer kampanya yardımcılarına, DNC hacklemesi ve yayımlanan belgeler sorulduğunda Guccifer 2.0'ın ifşa ettiği belgelerin detaylarını konuşmayı reddettiler. Bu işin ardında Rusların olduğu ve başkanlık yarışının sonucuna etki etmek için çok istekli oldukları konusunda ısrarcı davrandılar. Bek-

lendiği gibi siyasi muhabirler, birkaç günde bir çıkan ilgi çekici kısımlara odaklandılar. Birçok gazeteci için kampanyanın söyledikleri, kendilerine hizmet eden şeylermiş gibi gözüküyordu.

Guccifer 2.0 ifşaları –belge tartışmalı olmasa bile– Beyaz Saray'ın içinde kayda değer bir şeylere sebep olmaya başladı. Rus operasyonu, normal bir siber casusluktan daha fazlasıydı artık. Daha önce hiçbir Amerikan seçiminde hacklenmiş siyasi belgeler bu şekilde kullanılmamıştı. Hackerlar ve Guccifer 2.0'ın, büyük bir başkan adayına zarar vermenin peşinde oldukları belliydi. Bu, yüksek teknolojili bilgi savaşının yeni bir şekliydi.

Beyaz Saray'da Obama'nın en kıdemli yardımcılarından üçü –Rice, Beyaz Saray Özel Kalem Müdürü Denis McDonough ve İç Güvenlik Danışmanı Lisa Monaco– yönetimin ne cevap vereceğine dair sorumluluğu üzerlerine aldılar. İstihbarat Topluluğuna bir emir gönderildi: Neler olduğunu anlatın bize. Başkan, daha fazla şey bilmek istiyordu. Obama ve başyardımcıları aylardır Trump'ın, Rusya ve Putin hakkındaki yorumlarını dinliyor, yorumları şaşırtıcı buluyordu.

Şimdi bu –muhtemelen Rusya'nın yaptığı– siber saldırıyla birlikte baş danışmanları çok daha endişeliydi.

Konu hakkında Beyaz Saray'da –diğer hassas konulardan çok daha fazla– müzakereler yapılıyordu. Obama ve kıdemli yetkilileri, görüşmelere diğer iç güvenlik çalışanlarını getirmediler. "Olan şeyler ve bir noktada Rusları suçlayıp suçlamayacağımız hakkında şifreli konuşmalar vardı," dedi bir Beyaz Saray yetkilisi daha sonra.

Haftalar içinde DNC hackleme hikâyesi sönüp gitti. Guccifer 2.0'ın yayımladığı belgelerin, kampanyaya büyük veya doğrudan bir etkisi olmadı. (Çalınmış e-postaları yayınlayan DCLeaks.com adlı diğer bir internet sitesi için de geçerliydi bu.) Ama kampanya için hâlâ büyük bir sorun vardı: Mook ve diğer Clinton yardımcıları, daha fazlasının yaşanacağından şüphelenmek için iyi bir nedeni vardı.

Caplin'in araştırma ekibi, Guccifer 2.0 yayınlarını incelerken DNC ile ilgisi olmayan belgeler bulunduğunu fark ettiler. Bunlardan biri, Marc Elias'tan Podesta, Mook ve Kampanya Finans Müdürü Dennis Cheng'e gönderilen bir nottu. Not, çok sıradandı. Bağış etkinliğinin yasal teknik detaylarıyla ilgiliydi. Ama kampanya, bu belgenin, DNC bilgisayar ağı içinde yayıldığına dair bir iz bulamadı. Büyük ihtimalle Podesta'nın e-posta hesabından çalınmış gibi duruyordu.

Podesta'nın e-posta hesabına sızıldığını henüz kimse bilmiyordu. Ama üst düzey Clinton yetkilileri artık başka ifşaların da –sadece DNC'den değil– olacağından korkuyordu. Kampanya başkanı olarak Podesta'nın rolü, organizasyonu kontrol etmek aynı zamanda Clinton'ın arkadaşları, müttefikleri, danışmanları ve asalaklarının oluşturduğu anlaşmazlık ve beceriksizlik dolu topluluğun rekabetçi unsurlarını yönetmekti. E-postalarında, Clinton dünyasının merkezinden manşet olmaya değer, çabalarının boşa çıkmasına sebep olacak belgeler de vardı.

Fakat Clinton yardımcıları, bu konuda bir şey yapamayacaklarına karar verdiler. "Gelen kutumdaki altmış bin e-postayı okumak için altı hafta izin almadım," dedi Podesta daha sonra. Ama Guccifer 2.0 her yeni doküman yayımladığında kampanya, Podesta belgelerini aradı.

"Büyük bir şey olacak diye sürekli korkuluyordu," diyerek anımsadı kampanyanın Baş Bilgi Memuru Shane Hable. "Her gün bir olay olup olmayacağını merak ediyorduk. Yaşanacak şeyi bekleyip durduk."

11. BÖLÜM

"Bunu genel merkeze bildirmem gerekiyor."

Haziran ayının başında, iki adam Londra Heathrow Havaalanı 5. terminalindeki bir İtalyan restoranında öğle yemeği için buluştu. Derin bir istek paylaşıyorlardı: Putin hükûmetinin yolsuzluklarını ve suçlarını ortaya çıkartmak ve bunlara engel olmak.

Masanın bir tarafındaki Christopher Steele idi; on yıl önce Litvinenko davasına bakmış İngiliz ajanı. Ellilerinin başındaki Steele, hâlâ soluk mavi gözleri ve ciddi, akıllıca tutumuyla bu işe uygun gözüküyordu. Masanın karşısındaki Glenn Simpson idi, dikkatli bir tutumla uzun, pejmürde kılıklı bir Amerikalı. Kafa dengiydiler. Kremlin'in entrikalarına gözlerini dikmişlerdi. Elli yaşındaki Simpson, *Wall Street Journal*'da bir zamanlar ünlü bir araştırmacı gazeteciydi. Uzmanlıklarından biri, güçlü Rus oligarkların ve organize suça karışmış kişilerin, ülkede nüfuz kullanmak için işe aldığı Washington lobicilerini ve avukatlarını ortaya çıkarmaktı. 2009'da Washington'da sıradan bir özel soruşturma ve araştırma hizmeti oluşturmak için gazeteyi bırakmıştı.

Daha sonra Fusion GPS adını verdiği şirket, Amerika Birleşik Devletleri'nde ve yurt dışında, gizlilik bahanesi altında, politik ve işbirlikçi müşteriler için iş sağlıyordu.

Simpson, şirketinin yaptığı şeyi bir zamanlar 'kiralık gazetecilik' olarak tanımlamıştı. Genellikle koyu bir mevzuatı olan ya da hukuki ihtilafları bulunan karmaşık kuruluşlar tarafından kiralanıyordu. Aslında gıda takviye şirketi olan ancak saadet zinciri olmakla itham edilen Herbalife ve öncülük ettiği kan testi teknolojisi hakkında iddialar çıkan sağlık hizmetleri teknoloji işletmesi gibi. Şirketin misyonu, genellikle hasar veren medya hikâyelerini savuşturmak ve anlaşmazlığa neden olan müşterilerinin muhaliflerini araştırmaktı. 2012'de Fusion GPS, Barack Obama'nın yeniden seçilme kampanyası için Mitt Romney'i araştırmak amacıyla görevlendirilmişti. 'Muhalefet' araştırmasının müphem dünyasında standart uygulamaya dönüştüğünden, Obama kampanyasının Fusion GPS'e ödemeleri asla kamuoyuna açık edilmedi; araştırmacı şirkete ödenen para, kampanyanın hukuk firması Perkins Coie'nin yasal faturaları olarak kampanya raporlarında gösterildi.

Çok yakın zamanda, Fusion GPS, Prevezon'u savunan bir Amerikan hukuk firmasına yardım etmişti. Rus sahipli şirket, ABD'de kara para aklamakla itham ediliyordu. Bu, Kongre'nin, Magnitsky Yasası'nı –insan haklarını ihlal eden Rus yetkililere yaptırım uygulayan yasa– kabul etmesine yol açan davaydı. Simpson'ın işi, Browder'ı kötüleyebilecek şeyleri ortaya çıkarmaktı. Kaderin tuhaf cilvesi, Simpson ve şirketini, Prevezon'u temsil etmiş ve Trump Jr., Manafort ve Kushner ile Trump Tower'da buluşmak için gönderilmiş olan Rus avukat Natalia Veselnitskaya ile aynı tarafa yerleştirmişti. Fakat yine de Simpson, Putin'in mafya devletine odaklanmayı sürdürmüştü. Simpson'ın sık sık söylediği gibi 'Rus kleptokrasisine ve organize suçlarına takıntılı bir ilgisi' vardı.

Bu tarz konularda görüşülmesi gereken adam Steele idi.

Steele artık İngiliz istihbaratında değildi. Ancak özel bir girişimci olarak hâlâ casusluk işindeydi. MI6'dayken Steele, uzmanlığı terörle mücadele olan yüksek rütbeli Chris Burrows adlı meslektaşıyla samimiyet kurmuştu. 2009'da ikisi de MI6'yı terk etti ve birçok ajanın yaptığı şeyi yaptı; özel istihbarat işine girdiler. Birlikte, Steele'in Rusya hakkındaki geniş bilgisinden ve ticaretle politika arasındaki ilişkiden yararlanmak için tasarlanan Orbis Business Intelligence adlı bir şirket kurdular. İnternet sayfasında Orbis "Ana gücümüz çok yönlü araştırma kapasitesiyle yüksek seviyedeki şebeke kaynağını bir araya getirmektir. Stratejik danışmanlık sağlamakta, istihbarat toplama operasyonları başlatmakta ve karmaşık, genellikle sınır ötesi araştırmaları yürütmekteyiz," diye caka satıyordu. Steele ve Burrows, para karşılığında casusluk yapan kişilerdi.

Steele operasyonun kalbi, Burrows ise tezgâhtarıydı. Harika bir hafızaya sahip olan Steele, yüksek miktarda bilgiyi ve analizi vakumlamakta ustaydı. Burrows, Steele'in unsurları yeniden bir araya getirme yeteneğine şaşırırken kendisinin de sezgilerde –kaynakları anlamada, sebeplerini ve güvenilirliğini değerlendirmekte– daha iyi olduğuna inanıyordu. Burrows'un, müşterilere sunduğu şirketin varlıklarından bir tanesi de Rusların, *kompromat'ı* –şüphe uyandırarak, elde edilen bilgiden ödün verilmesi– politikada, diplomaside ve ticarette silah olarak nasıl kullandıklarının Steele'in derinlemesine anlamasıydı.

Orbis, kısa sürede başarılı oldu. Çünkü rakiplerinin çoğu gibi kamu kayıt verilerinin araştırılmasına dayanan

raporlar hazırlamıyor, çok daha fazlasını yapıyordu. Ajan örgütlerinin yaptığı gibi operasyonlar da buna dâhildi. Bir davada şirket, Rus vergi tahsildarları tarafından taciz edilen ve Rusya'da işletilen bir İngiliz sigorta şirketi tarafından tutulmuştu. Steele, sebebini keşfetti: Rus kanunlarını düzenleyen bir yetkilinin oğlunun aynı işi yapan, rakip bir işletmesi vardı. O da bir operasyon başlattı. Bağlantıları sayesinde Steele, üst düzey Rus yetkililerine taciz durmazsa hakkındaki haberin, bölgeye gelecek yatırımları tehdit edeceğini ve diğer çok uluslu şirketlere yayılacağını bildirdi. Taciz sona erdi. Bu, Burrows'un "gizli etki" dediği şeyin başarılı bir örneğiydi.

2010'da Steele ve Burrows büyük bir görev üstlendi: İngiliz Futbol Federasyonu'nun 2018'de Dünya Kupası'na ev sahipliği girişimini desteklemek. Yoğun rekabete dayalı bir süreçti. Üst düzey İngiliz yetkilileri ve Prens Charles turnuva için FIFA'ya –Uluslararası Futbol Federasyonu– lobi çalışması yapılmasına dâhil olmuşlardı. Aynı zamanda Obama yönetimi, 2022 Dünya Kupası'nın ABD'de düzenlemesini istiyordu.

FIFA, 2018 için Rusya ve 2022 için Katar'ı belirlendiğinde İngilizler ve Amerikalılar küplere bindiler ve kararın rüşvet içeren bir yolsuzluğun sonucunda verildiğine inandılar. Steele, Putin'in arkadaş canlısı oligarklarını, FIFA kurulu üyelerine rüşvet vermek için kullandığı istihbaratını aldı. FIFA hikâyesini meslektaşlarına anlatırken, Steele şöyle dedi: "Yakıcı bir adaletsizlik duygusuna sahiptik. Bu, dünyadaki en yozlaşmış uluslararası organizasyondu."

Yakın zamanda Oxford'daki bir konferansta tanıştığı Mike Gaeta adındaki FBI ajanına telefon etti. Gaeta, Rus organize suçlarında uzmanlaşmıştı ve New York ofisine atanmıştı.

"Sana göstermek istediğim birkaç şey var," dedi Steele ona. Gaeta ilgilendi. Steele, çeşitli FIFA yetkililerinin rezil bağlantıları hakkında topladığı istihbarat bilgilerini paylaşmak için New York'taki ve Washington'daki FBI yetkilileriyle toplanmak için ABD'ye uçtu.

FBI'a, FIFA yolsuzluğu hakkındaki istihbaratları içeren bir dosya verdi. En önemli kanıtlardan biri Steele'in, uzun zamandır FIFA Başkanı olan Sepp Blatter'ın, 'Küçük Tayvanlı' diye tanınan ve iddialara göre Rus organize suç patronu olan Alimzhan Tokhtakhunov ile bir Moskova gece kulübünde gülüp, kadeh tokuştururken çekilmiş 2005 tarihli fotoğraftı. Tokhtakhunov, Büro'nun 'en çok arananlar' listesindeydi. 2002'de Rusya'ya altın madalyayı garantilemek adına Kış Olimpiyatları artistik buz pateni yarışmalarında dolap çevirdiği iddiasıyla suçlanmış, ABD'nin yargısından kaçmış biriydi. İddianame, o zamanlar ABD avukatı olan James Comey tarafından duyurulmuştu. (Tokhtakhunov, Trump Tower'da işletilen on milyonlarca doların Rus oligarkları için Kıbrıs'taki petrol şirketleri sayesinde akladığı ve yüksek hisseli Atlantik ötesi kumar kartelini koruduğu iddiaları yüzünden 2013'te tekrar suçlandı.)

Sonuç olarak Steele'in raporları, FIFA yetkililerine karşı Brooklyn'deki federal savcılar tarafından birçok suçlamaya öncülük eden ve yıllarca süren bir araştırmaya yardımcı oldu. Blatter cezalandırılmadı ancak istifaya zorlandı. Steele, FBI için güvenilir bir kaynak olarak kendini kabul ettirmişti.

Kısa zamanda aynısını ABD Dışişleri Bakanlığı'nda da yaptı. 2014 baharında, özel bir ticaret müşterisi tarafından tutulan Steele, Ukrayna krizi hakkında rapor oluşturu-

yordu. Onların ilgisini Washington'a çekebileceğini düşünüyordu. Bir zamanlar lobi işini Mihail Hodorkovski için yapmış, şimdilerde sürgün bir Rus oligark ve Putin düşmanıydı. Foggy Bottom'da kıdemli yetkililerden biri olan Jonathan Winer'a ulaştı. Winer, Victoria Nuland'a, Rusya ve Ukrayna'da sağlam bağlantıları bulunan bir kaynağı olduğunu bildirdi. İlgilenir miydi? Evet, dedi. Steele'in raporlarından birkaçını gözden geçirdikten sonra Winer'a "göndermeye devam etmesini" söyledi. Fakat Nuland, belgelerin Rus hackerlar tarafından alıkoyulacağından endişe etti. Winer'a, kendisine yönlendirmeden önce dosyaları Dışişleri Bakanlığı tarafından güvenli olarak sınıflandırılmış bir bilgisayar sistemine yerleştirmesini istedi.

Mayıs 2014 ve Şubat 2016 arasında Steele, Rusya ve Ukrayna'daki politik ve diplomatik gelişmeler hakkındaki yüz yirmi Orbis raporunu Nuland'a gönderdi. Notlar, Batı yaptırımlarını ve çeşitli oligarkların hareketlerini savuşturma çabalarını kapsıyordu. Materyal –Rus planları ve niyetlerini hakkında bilgileri de kapsıyordu– genel anlamda isabetli görünüyordu, diye düşündü Nuland. "Materyalleri yüzde yetmiş beş ila seksen oranında doğruydu," dedi daha sonra. "Bazen, bir kaynak tarafından yönlendirildiğini düşündüm. Ama genel olarak, gördüklerimle eşleşiyordu."

2016'nın ilkbaharında Steele, ABD hükûmetinin iki kurumunda istihbaratın değerli bir tedarikçisi olarak addediliyordu: Bunlardan biri FBI, diğeriyse Rusya politikasından sorumlu Dışişleri Bakanlığı bürosuydu.

Fusion ve Orbis yıllardır çeşitli girişimlerde işbirliği yapmıştı. Üstelik Heathrow Havaalanı'nda Simpson, Ste-

cle için yeni bir görev olduğunu, kabul etmesi gerektiğini açıkladı.

Simpson ve şirketi, Donald Trump'ı aylarca araştırmıştı. Başlangıçta bu projenin müşterisi, aynı zamanda kârlı bir Fusion GPS müşterisi olan milyarder mafya babası Paul Singer tarafından finanse edilen muhafazakâr internet sitesi Washington Free Beacon idi. İnternet sitesi ve Singer, zengin iş insanının Cumhuriyetçi adaylığını engellemeyi amaçlayan, muhafazakâr 'Trump Asla' hareketinin bir parçası olmuştu. Aslında ümitsiz bir vakaydı ve Simpson'a, Trump'ın aleyhinde araştırma yürütmesi için para ödemek istemiyorlardı.

Fakat Simpson, Trump projesini sürdürmek istemişti. Bu yüzden, o ve ortağı bir diğer eski *Wall Street Journal* muhabiri olan Peter Fritsch ile hem Clinton kampanyasının hem de Demokratik Ulusal Komite'nin baş danışmanı olarak görev yapmış Demokrat avukat Marc Elias'ı işin içine kattılar. Nisan ayında Elias ve Simpson anlaşmaya vardı: Fusion GPS, Elias'ın şirketi Perkins Coie tarafından yürütülecekti; araştırmacıların ücretleri ve giderleri Clinton kampanyası ve Demokratik Ulusal Komite tarafından karşılanacaktı. Bir kez daha anlaşma, Federal Seçim Komisyonu'na sunulan kampanya raporlarında örtbas edilecekti. Fusion GPS ödemeleri, avukatlık şirketine yasal ücretler olarak bildirildi. Zamanla, Hillary for America ve Demokratik Ulusal Komite fonlarının içinden bir milyon doları aşan ücretleri ve masrafları Fusion GPS'e ödenecekti. Fakat Clinton kampanyasındaki ve DNC'deki çoğu üst düzey devlet yetkilisi, anlaşmanın ve Fusion GPS'in ne yaptığının farkında değildi. Aylar sonra geçici DNC başkanı Donna Brazile, şirketin Rusya'daki araştırması hakkındaki dedi-

koduları işitti. Elias'ın karşısına çıkarak açıklama talep etti. Brazile'e göre Elias kestirip attı ve "Bilmek istemezsin," dedi.

Simpson'ın, Clinton kampanyasının gizli muhalefet lideri olması ironikti. Kocası başta olmak üzere, Clinton'a ya da çevresindeki çoğu insana sempati duymuyordu. Simpson, kariyerinin büyük bir kısmını Clinton'ları araştıran bir gazeteci olarak geçirmişti. 1996'da Simpson, Çin'den, Endonezya'dan ve başka yerlerden Bill Clinton'ın yeniden seçim kampanyasını desteklemek için Demokrat Parti sandıklarına dökülen yabancı para akışı hakkında büyük hikâyeler yayımladı. Simpson ve yardımcı yazar Jill Abramson, konu hakkında makalenin ön sayfasına Asya nakit akışını vurgulayacak şekilde "Çok tartışılmayan bir konu: Yabancı etkiler Amerikan politik sistemine nasıl sızıyor" diye yazdılar.

Yakın zamanda Fusion GPS, Clinton Vakfı'na para yatırmış zengin yabancı yatırımcıların izini sürmüştü. Simpson, bunu, Clinton'ın Dışişleri Bakanlığı'na etki etmek ve bakanlığın gözüne girmek için yapılan bir girişim olarak görüyordu. "Sıçtığımın Hillary Clinton'ı ile çalışmaya en ufak ilgi duymuyorum," diyordu arkadaşlarına. "Yıllarca bu insanları, Hillary ve Bill Clinton'u, korudum. Onlar, modası geçmiş bir politik makineydi."

Simpson için Trump, daha büyük ve daha belalı bir tehditti. Çoklu iflasları, geçmişindeki çete bağlantıları, sahtekârlık iddialarıyla mahkemeye düşmüş şüpheli ticari anlaşmaları Simpson'ı alarma geçiriyordu. Üstelik merak ettiği başka şeyler de vardı: Ivanka Trump ile Jared Kushner'ın, Roman Abramoviç adlı bir Rus oligarkla olan sos-

yal ilişkisi; Donald Trump'ın Deutsche Bank'tan aldığı ve Rusya kara para aklama entrikasının bir parçası olmakla itham edilen yüksek krediler. Fakat en çok merakını uyandıran şey Trump'ın Rusya gezileriydi. Trump'ın düzenli olarak Moskova'ya gittiğini biliyordu ama Kâinat Güzellik Yarışması'ndan başka hiçbir şey çıkmamıştı. Simpson bunun muammalı olduğunu düşünüyordu. Trump kiminle iş yapmaya çalmıştı? Ne yanlış gitmişti? Simpson, Steele'in araştırmaya gönüllü olup olmayacağını sordu. Steele'e basitçe özetledi: "Bana onun orada ne yaptığını söyle."

Bu noktada Simpson, Heathrow'daki öğle yemeği sırasında Steele ile paylaşmadığı bir şey daha biliyordu. Bir Demokrat Parti girişimcisi olarak, henüz yayınlanmamış bir gelişme olan DNC'nin hacklenmesi hakkında bilgilendirilmişti. Bu, Rusların, Trump'ın öncülüğünde seçimi etkilemeye çalışabilecekleri ihtimalini arttırıyordu. Simpson'ın henüz bildiği şeyleri paylaşacak özgürlüğü yoktu. Steele'e anlattıkları hakkında son derece ketumdu. Fakat Simpson, Steele'in –şirketi Batı Avrupa'daki Rus etki operasyonlarını araştırmıştı– Rusların seçimde ne yaptıkları hakkında birkaç istihbarat edinebilmesini umut ediyordu.

Steele kabul etti. Orbis'in, ticari davalara dâhil olmuş müşteriler için Rusya'da yürütülmekte olan projeleri vardı. Bu yeni anlaşmayı, bilgi toplaması ve rapor hazırlaması için para ödediği Rusya bağlantılarına kolayca ulaştırabileceğini düşündü. (Steele, Ruslarca bizzat tanınıyordu ve orada çalışamazdı.) Simpson ve Steele, yenileme seçeneğiyle, otuz günlük bir sözleşme yaptılar. Steele'e ayda yaklaşık 30.000 dolar ödenecekti.

Steele, Rusya'daki baş kaynaklardan biriyle –ya da,

kendi dediği şekilde, 'koleksiyoncu' ile– irtibata geçti ve Trump hakkında bilgi edinmeye başlaması için talimat verdi. Steele, koleksiyoncunun kimliğini çok önemli bir sır olarak saklıyordu. Ancak Simpson, koleksiyoncunun sık sık Moskova'yı ziyaret eden, Batı'da yaşayan, oldukça bilgili Rus uzmanlarla ve yetkilileriyle tanışan bir Rus göçmeni olduğunu anladı. Steele'in gizli operatörüydü ve sağlayabilecekleri herhangi bir bilgi için kendi Rus kaynaklarını kullanıyordu.

İki hafta kadar sonra Steele baş koleksiyoncusuyla buluşmak için bir Avrupa şehrine uçtu. Steel dinlerken ve not alırken, duyduklarına güç bela inanabildi. Koleksiyoncusu, bağlantıları tarafından söylenen şeyleri Steele'e aktardı. Rusların yıllardır Trump'ı hedef aldığı ve dostluğunu kazanmaya çalıştığı, hatta onun hakkında özellikle garip cinsel patavatsızlıkları konusunda *kompromat* topladığı Moskova'da 'bilinen bir sırdı.' Steele dehşete kapıldı. "Kariyerim boyunca her şeyi görüp işittiğimi sanırdım," dedi iş arkadaşlarına.

Steele en kısa sürede Simpson'a haber verdi. "Elimizde tam bir dinamit var," dedi Steele, cinsel *kompromat*a değinerek.

"Bir rapora ihtiyacım olacak," dedi Simpson. "Bunu sen yazmalısın."

Steele, çabucak tüm zamanların en ünlü ve tartışmalı özel istihbarat raporlarından biri olacak, üç sayfalık bir bildiri oluşturdu.

Steele, her sayfanın başına ve sonuna 'GİZLİ / HASSAS KAYNAK' yazdı ve 20 Haziran tarihli bildiri dört

maddelik bir özetle başladı. İlk madde en geniş olanıydı: "Rus rejimi en az beş yıldır TRUMP'ı kazanmaya çalışmakta, onu desteklemekte ve yardım etmektedir. PUTIN tarafından tasdik edilen amaç, Batı ittifakında bölünmeleri ve uzlaşmazlıkları teşvik etmek olmuştur." Sonrakinde Steele şöyle yazdı: "Şimdiye kadar TRUMP, Kremlin'in, ona yakınlığını daha ileriye taşımak için Rusya'da ona teklif ettiği çeşitli gayrimenkul anlaşmalarını reddetti. Ancak o ve yakın çevresi, Kremlin'den, Demokratlar ve diğer siyasi rakipleri hakkındakiler de dâhil olmak üzere düzenli istihbarat aldı."

Üçüncü madde, potansiyel olarak en şiddetli tartışmalara yol açabilecek olandı: "Eski üst düzey Rus istihbarat memuru, FSB'nin, MOSKOVA'daki faaliyetleri nedeniyle kendisine şantaj yapabilmek için TRUMP'ı ifşa ettiğini iddia ediyor. Birkaç bilgili kaynağa göre Moskova'daki tutumu, FSB tarafından ayarlanan/takip edilen sapkın cinsel hareketleri kapsıyordu."

Son maddeyse Trump'ın rakibiyle ilgiliydi: "Yıllar içinde Rus İstihbarat Teşkilâtı tarafından Hillary CLINTON hakkındaki bir dosya derlenip düzenlendi. Ağırlıklı olarak, herhangi bir utanç verici tutumundan ziyade, Rusya'ya çeşitli nedenlerle yaptığı ziyaretlerde dinlenmiş konuşmalarını ve telefon görüşmelerini içermektedir. Dosya, doğrudan PUTIN'in emriyle Kremlin Sözcüsü PESKOV tarafından düzenlenmektedir. Ancak TRUMP dâhil, yurt dışına henüz dağıtılmamıştır. Rusya'nın yayılma niyetleri hâlâ belirsizdir."

Sonraki iki sayfada Steele, detaylara iniyordu. Koleksiyoncusunun kaynaklarını ismini vermeden simgeliyordu. Kaynak A'yı üst düzey Rusya Dışişleri Bakanlığı yetkilisi

olarak ve Kaynak B'yi hâlâ Kremlin'de aktif olan, eski üst düzey Rus istihbarat yetkilisi şeklinde betimliyordu. Her ikisi de yakın zamanda "güvenilir bir yoldaşlarına" –koleksiyoncuya– Moskova'nın Trump'a yakınlaşmak ve onu oybirliğiyle seçtirmek için yıllardır proje yürüttüğünü ve bu projenin Putin tarafından "desteklenip yönetildiğini" söylemişti.

Kaynak C olan üst düzey bir Rus finans yetkilisine göre Trump operasyonu, ABD'de ve Transatlantik İttifakı'nda anlaşmazlık tohumlarını ekmek için Putin'in geniş kapsamlı planının bir parçasıydı. Bu kaynak, Putin'in, ülkelerin, fikir bazlı bir uluslararası düzenden ziyade kendi çıkarlarını gözeteceği on dokuzuncu yüzyılın 'Büyük Güç' siyasetine dönme arzusunu ifade ettiğini bildirmişti.

Steele'in raporladığı Kaynak A, Kremlin'in, Clinton hakkında Trump ve ekibine önemli istihbarat sağladığını itiraf etti. Not pusulasına göre, Putin'in 'dostluk kurma operasyonu' Trump'a Rusya'da kazançlı gayrimenkul geliştirme anlaşmaları sunmayı taahhüt ediyordu. Ancak Steele şöyle yazdı, "Bilinmeyen nedenlerle, TRUMP bunların hiçbiriyle ilgilenmedi."

Ardından raporu sonsuza dek renklendirecek müstehcen detaylar geliyordu. Steele, Rus istihbaratının, kişisel takıntılarına ve cinsel sapkınlığına uygun bir '*kompromat*' elde edebilmek için TRUMP'ı istismar ettiğini iddia ediyordu. "Moskova'ya yakın zamandaki seyahatlerini organize etmiş ve yönetmiş olan TRUMP'ın yakın bir müttefiki" olarak betimlenen Kaynak D, ''TRUMP'ın (sapkın) tutumu, Moskova'da, Ritz Carlton Oteli'nde Başkan'ın ve (nefret ettiği) Bayan OBAMA'nın Rusya'ya resmî bir ziyareti sırasında kaldıkları başkanlık süitini tuttuğunu, onun

önünde bir dizi fahişenin 'altın duş' (işeme) gösterisi yaparak yatakları kirlettiğini iddia ediyordu. Ayrıca bildirdiğine göre, otelin, mikrofonlar ve gizli kameralarla bütün ana odalarda istedikleri herhangi bir şeyi kaydetmeleri için FSB'nin kontrolü altında olduğu biliniyordu.

Notta zikredilen diğer bir kaynak, bu garip olayın 2013'te vuku bulduğuna inanıldığını iddia etti. (Trump'ın, Kâinat Güzellik Yarışması için Moskova'da olduğu yıldı.) Steele, Rus operatörlerinden birinin oteldeki hikâyeyi 'doğrulayan' bir kadın çalışanla konuştuğunu bildirdi. Hâlâ Kremlin'le bağlantılı olan eski Rus İstihbarat memuru Kaynak B, "Trump'ın yıllardır Rusya'da sergilediği alışılmışın dışındaki davranışlarının, oradaki yetkililere diledikleri takdirde Cumhuriyetçi başkan adayına şantaj yapmalarına yetecek kadar utanç malzeme verdiğini" ileri sürdü.

Steele'in ortağı Burrows, notu gözden geçirdiğinde neredeyse kusacak gibi oldu. "Ha siktir!" dedi Burrows, Steele'e hırçın bir konuşma sırasında. "Altın duş da neyin nesi? Hiç duymadım."

Burrows, Steele'in, malzemesinin önemi abartıyor olmasından korktu. "Neden oraya 'sapkın' kelimesini yazdın?" diye sordu Burrows.

"Çünkü adamın dediği şey buydu," diye yanıtladı Steele, ilk kaynağı olan koleksiyoncuyu ima ederek.

"Ama orada olmak zorunda mıydı?" diye sordu Burrows.

"Peşin hükümlü davranıyorsun," diye cevapladı Steele.

Burrows, böyle bir belgenin yayılmasının siyasi sonuç-

larından korkuyordu. "Bu, *une patate chaude*," dedi meslektaşına. Fransızca 'değinilmesi utandırıcı, tehlikeli konu' demekti. "Bundan emin misin?" diye sordu Burrows.

"Kaynağın bana söylediği şey buydu," diye yanıtladı Steele, bilgileri en kötü ihtimalle dolaylı olabilecek koleksiyoncuyu tekrar ima ederek.

"Olabildiğince eminim."

Steele'in bakış açısı, hiç şüphesiz FSB'nin cinsel *kompromat* kullanmasının zengin anlatımından ve Putin'in iktidara getirilmesindeki anahtar rolünden etkilendi. 1999'da Rusya Başsavcısı Yuri Skuratov, yolsuzluk kanıtı üzerine Başkan Boris Yeltsin'in yakın çevresi hakkında bir soruşturma başlattı. Ardından bir Rus televizyon kanalı, Skuratov'u andıran yaşlı bir adamla çıplak hâlde hoplayıp zıplayan –yayında fahişe olarak tanımlanan– iki genç kadını gösteren bulanık siyah beyaz bir kaydı yayımladı. Bir skandal patladı ve birkaç hafta içinde kaydın güvenirliliği, en az FSB Başkanı kadar otoritesi olan biri tarafından doğrulandı: Vladimir Putin. Skuratov kovuldu; o zamana kadar minnettar Yeltsin, Putin'i, Rusya Başkanı varisi olarak atadı.

Skuratov videosu ziyarete gelen diplomatlara ve iş adamlarına şantaj yapmak için Soğuk Savaş sırasında sık sık kullanılan eski bir KGB operasyonunun bütün niteliklerine sahipti. Üstelik FSB'nin taktik tahtasının etkin bir parçası olarak kaldı. Temmuz 2009'da bir Rus haber sitesi, bir genelevi ziyareti sırasında iki sarışın kadınla müstehcen davranışlarda bulunan cüsseli İngiliz diplomat James Hudson'u gösteren bir video yayımladı. Site, videoyu 'Bay Hudson'ın Rusya'daki Maceraları' başlığı altında servis

etti. Bu, Hudson'ın maceralarını bitirmeye yetti. Yayımlanmasıyla birlikte İngiliz diplomat istifaya zorlandı, *kompromat*'ın, Rusya'nın bütün önde gelen ziyaretçileri için nasıl aleni ve güncel bir tehlike olduğunun yeni bir örneğiydi.

Ancak FSB'nin cinsel *kompromat* uyguladığı gerçeği, Trump'a karşı da kullanıldığının kanıtı değildi. Raporunda, Steele'in anonim kaynaklarının, iddia edilen 'altın duş' olayında Trump'ın da bulunduğunu nasıl bildiğini ya da biliyor olabildiklerini gösteren hiçbir şey yoktu. İfadeler belirsizdi. Kaynak D'nin otelde olduğu söylendi. Ancak kaynak, olaya Trump'ın otel odasından mı tanıklık etmişti, doğrudan fahişelerden biriyle mi konuşmuştu yoksa iddia edilen kaseti mi görmüştü? Notta bu soruların cevabı yoktu, üstelik benzer sorular Steele'in olayı doğruladığını ifade eden diğer kaynaklarının iddiaları hakkında da sorulabilirdi.

Eğer doğruysa bu not, ABD tarihindeki muhalefet araştırmasının en önemli parçası olabilirdi. Ancak Burrows daha sonra raporu gizlice ilk istihbarat raporuna benzer olarak tanımladı; bilgi, analiz edilmiş, araştırılmış veya dağıtıma hazır değildi. "Tam olması gerekmiyordu," dedi Burrows. "Daha fazla araştırılması gereken bir rapordu. Hakikat bu değildi. Ham bir üründü."

Simpson, Steele'in raporu için zar zor bekleyebildi. Steele, Federal Express aracılığıyla şifreli bir USB sürücüsünde paylaşmıştı. 24 Temmuz sabahında, Steele'in doğum gününde Washington'a ulaşması gerekiyordu. O günü, Londra'nın dışında bir Kraliyet Bahçıvanlık Derneği bahçesi olan Wisley'i dolaşarak karısıyla birlikte kutluyordu. Aynı zamanda İngiltere'de önemli bir andı, ülkeyi alaşağı eden Brexit oylamasının ertesi günüydü.

Simpson geriliyordu. FedEx paketi gelmemişti. İzin gününü bölerek "Nerede bu?" diye sormak için Steele'i arayıp durmuştu. Simpson, paranoya tufanını savuşturmak zorunda kaldı. Kayıp mı olmuştu yoksa Rus istihbaratı paketi ele mi geçirmişti? Gecikme, sıradan bir şekilde açıklandı. Simpson'ın bürosunun –Washington'daki Dupont Circle yakınlarındaki bir ofis binasıydı– zili bozuktu. Ertesi gün FedEx, USB sürücüyü teslim etti.

Simpson, notu okur okumaz seçimi mahvetme ihtimali olduğunu anladı. Ancak seçimin, problemlerle dolu olduğunu biliyordu. Steele'den, Trump'ın kişisel tutumunu irdelemesini istememişti. Ancak şimdi yazıda bu tuhaf iddialar vardı. Nasıl kanıtlanabilirdi? Kim inanırdı? Steele'in bu rapor için ondan daha fazla heyecanlandığını düşündü. Fakat bu doğaldı; Steele, *kompromat* uzmanıydı. Üstelik Steele'in, Trump'ın sözde cinsel davranışlarına odaklanmasını, onun İngilizlere özgü ihtiyatının bir yansıması olarak görüyordu. "Chris temelde bir izci gibidir," diye ifade verdi Simpson daha sonra. Fleming'den çok le Carré'a benziyordu.

Simpson sonrasında Steele'den "altın duş" iddiasının ana menşei olan Kaynak D'nin kimliğini öğrenecekti. 2000'lerin ortasında ABD'de, Trump mülkleri için Rus müşterileri yerleştirmek adına tutulduğunu söyleyen Beyaz Rusya kökenli Amerikalı iş insanı Sergei Millian idi. Steele'in koleksiyoncusuna konuşan herkes gibi Millian da habersiz bir kaynaktı; söylediklerinin Trump'ın siyasi rakiplerine iletileceği konusunda hiçbir fikri yoktu.

Simpson'a göre Millian, artık bir araştırma hedefiydi. ABC News'e haber verdi ve haber kanalı, Millian ile röportaj yaptı. Bu röportajda Millian, Trump "Rusya'yı seviyor

çünkü güzel kadınları seviyor; tabii ki onlarla konuşmayı," dedi.

Notta Millian'ı Trump'ın bir arkadaşı olarak anlatmıştı ancak o sırada ona yakın olduğuna ya da Kâinat Güzellik Yarışması sırasında Moskova'da bulunduğuna dair somut bir kanıt yoktu. Millian bir şey mi uydurmuştu yoksa Steele'in koleksiyoncusunu etkilemek için başkalarından duyduğu dedikoduları mı tekrarlamıştı? Millian'ı boşboğaz biri olarak görüyordu. (Bu kısım için Millian sonradan Rus televizyonunda ayak diretti ve "Ne Rusya'da ne de ABD'de [Trump hakkında] uygunsuz bir bilgiye sahip değilim, olamam da," dedi.)

Steele'in sansasyonel seks iddialarına olan inancı zamanla körelecekti. Çok sonraları, bu rapor ve özet notları kötü şöhretle anıldıktan sonra, Steele, raporundaki iddiaların –Rusya'nın Trump'a yakınlaşmak için bir kampanya başlattığı ve Trump kampanyasıyla dolap çevirdiği– yüzde yetmiş ila doksanının doğru olduğuna inandığını söyleyecekti. (Burrows doğruluk seviyesini yüzde yetmiş ila seksen arasında değerlendirirdi.) Fahişelerin, Trump'ın önünde işediği iddiasına gelince, Steele meslektaşlarına "Yarı yarıya," diyecekti.*

Simpson, Steele'in raporunu ilk aldığında asıl soru, Trump ile Rusya bağlantısı hakkındaki daha önemli iddiaları nasıl doğrulanacağıydı. Raporda yazılanların bazılarına inanmak zordu. Simpson, raporun çoğunun yalan olabileceğini farz etti. Bu uçuk hikâyelerin pratikte doğrulanması imkânsızken, diğer büyük iddiaları –Ruslar,

* Steele daha sonra, Trump'ın, Emin Ağalarov ve Rob Goldstone ile birlikte, kadınların birbirlerinin üzerine işemeleriyle ünlenmiş Las Vegas'taki gece kulübü The Act'i 2013 yılında ziyaret etmesiyle, rapordaki 'altın duş' hikâyesi arasında bir bağlantı olup olmadığını merak etti. Ancak bilmiyordu.

Trump'a yakınlaşmaya çalışıyordu ve Trump kampanyası ile Moskova arasında paylaşılan gizli bir bilgi vardı– doğrulamanın mümkün olduğunu ve Trump'ın rakipleri için koz olabileceğini iddia ediyordu.

Ne Simpson, ne de Steele, bu iddiaların bazılarına daha sonra önem verecek olayların farkındaydı. Trump, sadece aylar önce, Moskova'da Trump Tower inşa etmek için kârlı bir anlaşma imzalamak üzere oraya gitmişti. Dış politika danışmanlarından biri olan George Papadopoulos, Trump ve Putin arasında bir görüşme ayarlamaya çalışan Rus kaynaklarla düzenli temas halindeydi. Üstelik Steele soruşturmasına başlamadan günler önce, Trump'ın baş danışmanları Trump Tower'da, Hillary Clinton hakkında Kremlin'den rencide edici bilgiler sağlamaya çalışan Rus bir delegeyle görüşmüştü.

Notu Simpson'a gönderdikten hemen sonra Steele, sinir bozucu bir öneride bulundu: Bu raporu FBI ile paylaşmalıydılar. Steele, bu bilginin –bir başkan adayının Putin rejimiyle uzlaşmaya varması– muhalefet kampanyasının gizli bir araştırması olarak saklanamayacağı kadar önemli olduğuna inanıyordu. "Bu bir ulusal güvenlik tehlikesi," dedi Simpson'a. Eski MI6 personeli, bunu bildirmeye mecbur hissettiğini söyledi.

Simpson, bunun bir sorun yaratacağını hemen anladı. Eğer bu bilgiyi FBI'a iletirse, Büro'yu manipüle etmeye ve siyasi rakibin soruşturulmasına ön ayak olmaya çalışan bir partizan olarak görülebilirdi. Bu halka tarafından bilinirse, Clinton kampanyası için siyasi intihar olurdu. Dahası Clinton, e-posta sunucusu davasında FBI tarafından soruşturuluyordu. Büro'ya güvenmeyen çok fazla Clinton

yetkilisi vardı. Kampanyanın böylesine şüpheli bir bilgiyle FBI'a yanaşmak istemesinin hiçbir yolu yoktu. Steele'e geri çekilmesini söyledi. Fakat Steele, bir dizi telefon görüşmesiyle, zorlamaya devam etti. Bunun, doğru hükûmet yetkilileriyle paylaşılması gereken istihbarat olduğunu savundu. "Kimi aramam gerektiğini bile bilmiyorum," dedi Simpson bir noktada. Steele şöyle cevapladı, "Ben kimi arayacağımı biliyorum."

Simpson nihayet pes etti. Bunun önemli bir adım olduğunu biliyordu fakat şüpheleri vardı. Yine de haklı çıkabilirdi. "Devam eden muhtemel bir suç olduğunu düşündüm," diye ifade etti daha sonra. Ya araştırma projesi sonucunda, bir terörist komplosunu öğrenseydi? Elbette polisleri arardı. Bu durumda yabancı bir istihbarat teşkilâtı, Amerikan seçimini el altından manipüle ediyormuş gibi görünüyordu. Steele FBI'a gitmekte özgürdü. Simpson, Elias'a bunun hakkında tek kelime etmedi.

Steele, FIFA davasındaki FBI kontağı Michael Gaeta'yı aradı. "Elimde görmen gereken bir şey var," dedi. "Telefonda konuşamam. Buraya gelmen gerekiyor. İnan bana, Mike, Londra'ya gelmen lazım."

Gaeta'nın aşması gereken birkaç engel vardı. Roma'daki ABD Büyükelçiliği'ne atanmıştı. FBI, Victoria Nuland'ın Dışişleri Bakanlığı'ndaki ofisine danıştı: Bu görüşmeyi destekliyor musunuz? Nuland, Steele'in Ukrayna hakkındaki raporlarını genel anlamda güvenilir bulduğu için onay verdi.

Birkaç gün içinde, 5 Temmuz'da, Gaeta gelip Steele'in, Victoria istasyonu yakınlarındaki ofisine yöneldi. Steele, raporun bir kopyasını ona verdi. Tecrübeli bir FBI ajanı olan Gaeta, okumaya başladı. Yüzü bembeyaz kesildi. Bir

süreliğine hiçbir şey demedi. Sonra fikrini söyledi, "Bunu genel merkeze bildirmem gerekiyor."

12. BÖLÜM

"Ukrayna'nın kanun değişikliğine gelecek olursak, mükemmel bir çalışma."

Steele'in, Gaeta ile buluştuğu aynı günde, 5 Temmuz sabahında Clinton karargâhındaki tüm çalışmalar durdu. Çalışanlar televizyonun etrafında toplanmışlardı. Mutlak bir sessizlik hâkimdi. Birkaç dakika içinde Hillary Clinton'ın başkanlık kaderi belirlenebilirdi.

FBI genel merkezindeki bir konferans salonunda, uzun boyu ve etkileyici görüntüsüyle FBI Direktörü James Comey, uzun adımlarla ilerledi. Bir Cumhuriyetçi olan Comey, üç yıl önce Obama tarafından Büro Başkanı olarak atanmıştı. Kendisi, genel başkan yardımcısı ve federal bir savcı olarak dürüst kişiliğiyle tanınırdı. 2004 yılında, Comey ve diğer yetkililerin yasa dışı olduğunu düşündüğü bir telefon dinleme programını yeniden yetkilendirmek için Bush'un Beyaz Sarayı'ndaki kıdemli yardımcılarının Ashcroft'a baskı yapmasını engellemek amacıyla dönemin Başsavcısı John Ashcroft'ın yattığı hastane odasına koşmuştu. Bu olay, Comey'in itibarını, gerçekten siyaset üstü bir devlet memuru olduğu yönünde güçlendirmişti.

ABD ve FBI bayrakları önünde dikilen Comey, FBI'ın başkan adayının iddianamesini soruşturup soruşturmayacağını açıklamak üzereydi.

Comey, bunun eşi görülmemiş bir an olduğunu kabul

ediyordu. Büro, asla bulgularını bu şekilde açığa vurmamıştı. Herhangi bir FBI soruşturması mahkemeye giderse, genellikle suçlamalar davadaki ana iddianame olurdu. Eğer ortada iddianame yoksa Adalet Bakanlığı kurallarına göre Büro, ortaya çıkardığı ya da çıkaramadığı hususlar hakkında yorum yapmazdı. Comey, 'yoğun kamu yararı' sebebiyle, olağan detaylardan daha fazlasını temin edeceğini açıkladı. FBI'ın bir parçası olduğu ABD Adalet Bakanlığı'yla ya da ABD hükûmetinin başka bir kurumuyla neler söyleyeceğini koordine etmediğini, gözden geçirmediğini belirtti.

Comey, bunu tek başına ele almasının bir nedeninin de, Clinton e-posta sunucusu soruşturmasında Başsavcı Loretta Lynch'in davranışlarının kendisini ve üst düzey yardımcılarını sinirlendirmesi olduğunu söylemedi. Önceki eylülde Comey, Kongre'nin önünde tanıklık etmeye hazırlanıyordu ancak Lynch, Clinton e-posta olayını bir soruşturma olarak değil de bir 'mesele' olarak adlandırmasını emretmişti. Comey'in saçma bulduğu bir talimattı ve Clinton'ın FBI'ın soruşturmasının sadece güvenlik incelemesi olduğuna yönelik yanıltıcı konuşmalarıyla uyumlu olması için yapılmıştı. Toplantıdan sonra bir ulusal güvenlik savcısı "Sanırım şu anda siz Federal Mesele Bürosusunuz," şeklinde açıklama yaptı. Haziran sonunda Lynch, uçağa binerken Phoenix Havaalanı'ndaki pistte Bill Clinton ile tanışmıştı. Lynch, yarım saat süren sohbetin golf ve torunlarından bahsedildiği "sıradan ve havadan sudan" konularla ilgili olduğunu belirtmişti. Bu karşılaşma, eleştiri yağmuruna tutuldu çünkü Hillary Clinton hâlâ Lynch'in departmanı tarafından soruşturma altındaydı. Lynch birkaç gün sonra "Keşke olaya bu açıdan bakabilseydim

ve eski başkanla yaptığım bu basit görüşme hiç gerçekleşmemiş olsaydı çünkü insanları fazlasıyla endişelendirdi," diye belirtti. Yapılan eleştiri yağmuruna karşılık Lynch, ne olursa olsun, Clinton davasındaki savcılarının ve FBI'ın tavsiyelerinin kabul edeceğini duyurdu.

Comey, başka bir şey hakkında daha endişelendiğini belirtmedi. Aylar önce FBI, bir Rus istihbarat belgesi almıştı. Buna göre Lynch'in, Clinton soruşturmasının çok ileri gitmesine izin vermeyeceğini ileri süren bir DNC e-postası vardı. Belgenin geçerliliği ve e-postanın gerçek olup olmadığı hakkında soru işaretleri bulunsa da Comey, Rus istihbarat belgesinin Clinton'ın soruşturması hakkında Adalet Bakanlığı tarafından verilen bir kararı gölgeleyebileceğinden korktu.

Herhangi bir soruşturmada cezai suçlamaların getirilip getirilemeyeceğine dair nihai kararı vermek, FBI'ın değil, Adalet Bakanlığı savcılarının göreviydi. Fakat bu örnekte Comey, Adalet Bakanlığı'nı konunun dışına çıkarıp FBI'ın tavsiyesini kamuoyuna duyurmayı tercih etmişti. Kendisinin ve üst düzey personelinin haftalardır hazırladığı ve tekrar tekrar üstünden geçtiği bildiriyi okumaya başladı.

Comey, Büro'nun soruşturma sırasında attığı tüm adımları birer birer kürsüde açıkladı. Ajanların, Clinton'ın kişisel sunucularından birinde milyonlarca e-posta bölümünü incelediğini bildirdi. Büro, Dışişleri Bakanlığı'na geri dönüş yaptığı 30.000 adet e-postayı gözden geçirdi ve gönderildikleri anda gizli bilgi içeren 52 e-posta zincirinde 110 e-posta buldu. Bu elli iki zincirden yedisi 'Çok Gizli/Özel Erişim Programı' düzeyinde olan konuları içeriyordu. Bu durum, Clinton'ın gizli bilgileri iletmek için özel

bir e-posta sunucusunu kullanmadığı yönündeki iddiasını tersine çevirdi. Diğer iki bin e-posta, daha sonra sınıflandırılmaya karar verilen bilgileri içeriyordu. Büro, Clinton'ın geri döndüğü mesaj grubunda yer almayan binlerce işe ilişkin e-postalar buldu. Comey, Clinton'ın avukatlarının, Dışişleri Bakanlığı'yla ilgili e-postalarını gözden geçirirken 'gizli bir iş' yaptığını ileri sürdü.

Brooklyn karargâhında hayal kırıklığı söz konusuydu. Gizli bilgiler ve eksik e-postalar… Comey suç duyurusunda bulunacakmış gibi görünüyordu. Öyle de oldu. Clinton'ın bazı yardımcıları, mücadelenin bittiğine inandılar.

Comey vardığı sonuçları şu şekilde özetlemeye başladı: "Clinton'ın sekreterliğinin ya da meslektaşlarının gizli bilgilerin ele alınmasını düzenleyen yasaları ihlal etmeyi amaçladıklarına dair herhangi bir kanıt bulamamış olsak da çok hassas ve yüksek derecede gizli bilgilerin işlenmesinde son derece dikkatsiz olduklarına dair kanıtlar mevcuttur." Bu, FBI Direktörü'nün yapması gereken ancak bir o kadar da olağan dışı bir açıklamaydı. Televizyon ekranlarına bakan Clinton destekçileri, Comey'in ne yaptığını anlamakta güçlük çekiyordu.

Bir de dış güçlerin Clinton'ın e-postalarına müdahale edip etmediği sorusu vardı. Acilen ele alınması gereken bir ulusal güvenlik sorunuydu. Büro, sunucusunun saldırıya uğradığına dair doğrudan bir kanıt bulamadı ancak Comey, Clinton'ın 'karmaşık düşman bölgeleri' de dâhil olmak üzere denizaşırı seyahatler sırasında kişisel e-postalarını kapsamlı bir şekilde kullandığını belirtti. Sözlerine "Faktörlerin birleşimi göz önüne alındığında, düşmanların Clinton'ın kişisel e-posta hesabına erişebilmiş olmaları mümkündür," diyerek devam etti.

Son olarak Comey, FBI tarafından Clinton'ın kasıtlı bir suiistimalle uğraştığına veya adaleti engellemeye çalıştığına dair herhangi bir kanıt bulunmadığını belirtti. "Gizli bilgilerin ihlal edildiğine dair olası kanıtlar bulunmasına rağmen, aklı başında hiçbir savcının bu yönde dava açacağını düşünmüyoruz."

Clinton aklanmıştı. Brooklyn kampanya bürosunda yüzler gülüyordu. Kıdemli yardımcılar daha sonra araya girdi ve Clinton'ın davranışlarını eleştiri yağmuruna tutan ifadelerine karşı Comey'e meydan okumak isteyip istemediğini sordular. Kısa bir müzakereden sonra, bunun ters tepeceğine karar verdiler. Dürüstlüğünün kampanya konusu olduğu Clinton'u FBI'ın başıyla doğrudan çatışmaya sokmak isterler miydi? Comey'in ifadesi ayrıştırıcıydı ancak buna tahammül edebilirlerdi.

E-posta sunucusu meselesi kapanmış gibi görünüyordu. Ama Donald Trump kampanyasının da içinde olduğu bir başka FBI soruşturması başlamak üzereydi.

Aynı hafta ilk Steele bildirisi FBI karargâhına geldiğinde, Büro'nun karşı istihbarat bölümünün dikkatini çekti. Buradaki yetkililer, Steele'in FIFA yolsuzluk soruşturmasında yardımcı raporları sağladığını biliyorlardı. Ayrıca, en başından beri Steele'in bir gündemi olduğunu ve muhtemelen Demokratlar için çalıştığının da farkındaydılar. Fakat bu, Steele'in raporunu inceleyen üst düzey yetkilisine göre anlaşmayı ihlal eden bir durum değildi. FBI ajanları, istihbarat toplamak için kendi amaçları ya da garezleri olan muhbirleri kullanırdı. Çete liderleri ve uyuşturucu patronları da rakiplerini ortadan kaldırmak için aynı şeyi yapardı. Savcıların dava açabilmeleri için ajanlara

bilgi vermekten ve yardım etmekten mutluluk duyarlardı. "Önemli bir belgeydi," diye hatırlattı üst düzey yetkili. "Elbette, biz de ciddiye aldık."

Birkaç gün içinde, Moskova'da ne olduğu belirsiz sıkıcı bir konferans, Büro'nun endişelerini arttırdı.

İlkbaharda, Trump danışmanı olarak da bilinen adı pek duyulmamış enerji danışmanı Carter Page, Moskova'daki saygın Yeni Ekonomi Okulu'nun rektörü tarafından, bir konuşma yapması için oraya davet edilmişti. Özel bir üniversite olmasına rağmen, okulun Kremlin'le doğrudan bağlantısı vardı. Rusya'nın Başbakan Yardımcısı Arkady Dvorkovich, yönetim kurulu başkanıydı. Page, Trump'ın kampanya yetkilisi J. D. Gordon'a konferans için Rusya'ya gidip gidemeyeceğini sordu.

Gordon, esas olarak Page'in kampanyadaki denetimcisiydi ve Page ile ilişkileri çok da iyi sayılmazdı. Page, üst düzey erişim ve strateji oluşturma ekibinin bir parçası olmak istiyordu. Mayıs ayında, ilişkileri biraz düzeltmek adına Gordon'a Trump'ın Rusya'yı ziyaret etmesini öneren bir e-posta gönderdi. (Hiçbir kampanya yetkilisi bu öneriye sıcak bakmazdı.) Page kampanya için çeşitli raporlar yazmış, ancak sadece bir tanesi kabul edilmişti. Konu, enerji ve hidrolik kırılmaydı. Trump, Kuzey Dakota'da enerji hususundaki konuşmasını yaptığında, Page, etkinlik için Bismarck'a uçtu. Ancak yazdığı raporlardan hiçbiri kullanılmadığı için öfkelenmişti. Page "Size verdiğim raporlardan hiçbiri konuşmada yoktu," diyerek Gordon'a şikâyette bulunmuştu. Gordon karşılığında "Benim sorunum değil," diyerek yanıt vermişti.

Page, Trump yönetimindeki gelecek rolüyle ilgili oldukça büyük düşünüyordu. 'Kalbinin de kalbinde' olmak

istiyordu. Gordon daha sonra Page'in, "ABD'nin Moskova Büyükelçisi olmak istediğini," söyledi.

Page, Gordon'a konferans için Moskova'ya gitmek istediğini söylediğinde, Gordon kendi kendine, "Katiyen olmaz. Gerçekten aptalca bir fikir. Fazlasıyla sinirime dokunuyor," diye düşündü. Konuşma talep formunu kimseye iletmedi. Ancak enerji danışmanı bunu kabul etmeyecek ve Gordon'un amirine durumu bildirecekti. Trump'ın kampanya yöneticisi olan Corey Lewandowski'ye e-postayla başvurdu. Lewandowski olumlu yanıt verdi ancak Page, Moskova'ya Trump kampanyasının temsilcisi olarak değil, kendi başına gitmek zorundaydı.

Page, 7 Temmuz'da, Moskova'daki Yeni Ekonomi Okulu'nun bir salonunda ABD'nin Rusya'yla olan ekonomik ilişkileri hakkındaki konuşmasını gerçekleştirdi.

Sunumunun başında Page, sadece bir vatandaş ve yönetici olarak konuşacağını belirtti. Rus yetkililer Page'in Trump'tan bir mesaj getirdiğine inanıyorsa, böyle bir durum söz konusu değildi. Sonuçta Trump, Rusya ile ilişkileri iyileştirmek ve Putin ile uzlaşmak konusunda defalarca konuşmuştu. Page de Putin hayranı olarak biliniyordu. Obama, devlete ait petrol şirketi Rosneft'in başkanı olan ve Putin müttefiki diye bilinen Igor Sechin'i yaptırım listesine ekleyince Page, 2014'teki bir blog metninde "Sechin, ABD ile Rusya ilişkilerini geliştirmek için geçtiğimiz on yıl boyunca Atlantik'in iki yakasında, hükûmetin içindeki veya dışındaki herhangi bir kişiden daha çok şey yaptı," diye yazmıştı. Hindistan Başbakanı'yla Washington dış politika uzmanlarının haziran ayında yaptığı bir toplantıda Page'in, Putin'i, Obama'dan daha güçlü ve güvenilir diyerek övmesi katılanları hayrete düşürdü.

Şimdiyse, okuldaki salonda toplanan yaklaşık iki yüz öğrencinin önünde, acı veren bir monotonlukla diz üstü bilgisayarındaki bilgileri okuyarak, ABD ile Rusya ekonomik etkileşimlerini anlatıyordu. Bazı öğrenciler, kısa bir süre sonra uyanık kalmakta zorlanıyorlarmış gibi görünüyordu.

Ancak, Page'in mesajları, Cumhuriyetçi başkan adayının bir danışmanı için şaşırtıcı düzeydeydi. ABD'li politikacıları, Rusya konusundaki 'demokratikleşme, eşitsizlik, yolsuzluk ve rejim değişikliği gibi konulardaki ikiyüzlü tutumları' nedeniyle eleştirdi. Yolsuzluğa saplanıp kalmamak için, Washington'un 'eleştirel üslubunu' ve 'hoşgörüsüzlüğü' bir kenara bırakıp bunun yerine Rusya ile 'karşılıklı çıkarlar üzerine fırsatlar inşa etme' seçeneğinden faydalanması gerektiği çağrısında bulundu. Batı'nın gereksiz yere Soğuk Savaş eğilimlerini sürdürdüğünü söyledi. Washington'u artık Putin rejiminin insan hakları ihlallerine, şeffaflıktan yoksunluğuna, siyasi baskılarına ve yolsuzluk kültürüne çok fazla takılmaması gerektiğini ısrarla tavsiye etti. Karşılıklı saygının yararlar sağlayacağını iddia etti. En azından, anlaşmalar ve para akışı sağlanacaktı.

Hiç kuşkusuz bu, Putin yönetiminin hoşuna gidecek bir hususu. En azından sözü geçen bir Rus, Page'in Moskova'da bulunmasını açıkça kabullendi. 'Deli filozof' diye de bilinen ve Kremlin'e bağlı siyaset bilimci olan, aynı zamanda Ukraynalıları "öldürmek, öldürmek, öldürmek" için Ruslara ısrar eden Alexander Dugin, Page'in yaptığı konuşmayı destekledi. Büyük bir Trump hayranı ve aşırı milliyetçi olan Dugin, Cumhuriyetçi adaya övgü dolu bir dizi video hazırladı. ABD için bir alternatifin tanıtımını yaptığından Page'e övgülerde bulundu ve kendi kurduğu

televizyon kanalı olan Tsargrad'da, Page'in konferansını canlı olarak yayımladı.

Moskova'dayken Page, Reuters muhabirine Rusya hükûmetinden herhangi biriyle görüşüp görüşmeyeceğini söylemedi. Ancak Page bu açıklamadan kısa bir süre sonra okulun yönetim kuruluna başkanlık eden Başbakan Yardımcısı Dvorkovich ile görüştü. Ardından Page, kampanyaya "Dvorkovich, Bay Trump'a güçlü destek verdiğini ve mevcut uluslararası sorunlara daha iyi çözümler üretmek adına birlikte çalışmak istediğini belirtti," şeklinde kısa bir not gönderdi. Page ayrıca, ABD yaptırımlarına tabi olan Rosneft'in yatırımcı ilişkileri müdürü Andrey Baranov ile de görüştü. Page, gezisi boyunca üst düzey Rus yetkililerle temasta olduğunu kampanyasındakilere bildirdi ve Gordon'a gezisi hakkında bir metin hazırlayıp göndereceğini e-posta ile haber verdi. "Rus milletvekilinden ve buradaki Başkanlık sisteminin kıdemli üyelerinden çok anlayışlı davranışlar gördüm ve sosyal anlamda inanılmaz yardımlar aldım," diye de yazdı.

Page'in konuşması hiç kimsenin ilgisini çekmeyebilirdi. Ancak Moskova'da geçirdiği zaman FBI'ın dikkatini çekmişti. Görev için fazlasıyla uygundu çünkü Büro'nun casus avcılarını en az üç yıldır tanıyordu.

2013 yılında Page, New York'ta bir enerji sempozyumuna katılmış ve Victor Podobny adında bir Rus diplomatla görüşmüştü. Rus, Page'e kartvizitini ve e-posta adreslerini verdi. İlerleyen aylarda, Page ve Podobny ara sıra haberleşip bir araya geldiler. Page, enerji sektörüyle ilgili düşüncelerini Rus'la paylaştı ve enerji işiyle ilgili belgeleri teslim etti. Rus, Page'in Rusya hükûmetinde çeşitli sözleşmeler yapmasına yardımcı olabilecek bağlantıları olduğunu ima etti.

Page işte şimdi faka basmıştı çünkü Podobny, Moskova'nın yabancı istihbarat servisi olan SVR için çalışan bir istihbarat memuruydu. Aynı zamanda Rusya'ya karşı potansiyel ABD yaptırımları, alternatif enerji geliştirme çabaları ve diğer ekonomik konularla ilgili bilgi toplama görevini üstlenmiş üç kişilik bir casus ekibinin üyesiydi.

Podobny, Page'i çok fazla düşünmüyordu. ABD istihbaratı tarafından yakalanan casusluk yoldaşlarından biriyle yaptığı konuşma sırasında, Podobny onu "çok para kazanmak isteyen bir aptal," olarak adlandırmıştı. Podobny, Page'in sık sık Moskova'ya gittiğini ve şevkinin fazlasıyla işine yaradığını belirterek, onu kandırmanın kolay olduğunu belirtti. Podobny, meslektaşına, Page'i boş vaatlerle kandırdığını söyledi ve bunu nasıl yaptığını şu şekilde açıkladı: "Bir iyiliği karşılığında, sen de bir iyilik vaat edeceksin. Sonra da ondan belgeleri alıp defolup gitmesini söyleyeceksin. "

Ancak FBI ajanları Ruslardan haberdardı ve o yılın haziran ayında iki ajan, Podobny ile olan temasları hakkında Page ile görüştü. Page, New York Üniversitesi'nde öğretim görevlisiyken, sadece verdiği derslere ait halka açık belgeleri ve alıntıları Podobny'ye verdiğini söyledi.

2015 yılında, FBI casusluk operasyonunu tamamladı. Kendini Rus bankacı olarak tanıtan ancak casuslardan biri olan Evgeny Buryakov'a karşı suçlamalarda bulunuldu. (Podobny ve ekibindeki diğer Rus birbirlerini koruyordu çünkü diplomat kimliği altında gizli çalışıyorlardı. Hemen ABD'den ayrıldılar.) Buryakov ise otuz ay hapis cezasına çarptırıldı.

Page, herhangi bir şeyle suçlanmamıştı ve onun rolü kamuya açıklanmamıştı. Ama bu operasyon onu FBI'ın lis-

tesine yerleştirmişti. Temmuz 2016'da Moskova'ya yaptığı gezi, Büro içinde Trump'ın dış politika danışmanlarından birinin Kremlin tarafından manipüle edilmesine ilişkin endişe çanlarının çalmasına neden olmuştu.

Temmuz ortasında, Cumhuriyetçiler Ulusal Kongre için Cleveland'da toplandılar. GOP yarışındaki* tüm kırgınlıklar geride bırakılmıştı. Trump'ın kongrede yükselişini engellemek için Cumhuriyetçiler tarafından yapılan konuşmalar buharlaşıp uçmuştu. Tüm parti üyeleri şimdi Trump'ı destekliyordu. Delegeler, "HILLARY CEZAEVİNE 2016" tişörtleri giyerek şehrin sokaklarında dolaştılar. Ve Cumhuriyetçi lobiciler –Trump'ın sertçe eleştirdiği 'hileli sistemin' ve 'bataklığın' müdavimleri– resepsiyonlar yapıp adaylarının Trump olduğu gerçeğine teslim oldular. Üst düzey Cumhuriyetçiler, politeratilerle fikir birliği sağladılar. Bu öfkeli ve karanlık kampanyayı yürüten acemi politikacı (eğer bağnaz değilse) kasım ayında muhtemelen başarılı olamayacaktı. Partinin seçimlere kadar bu duruma katlanıp, yoluna devam etmesi ve ardından yeni bir yol bulması gerekiyordu.

Trump'ın Putin ve Rusya ile olan tuhaf ilişkisi, Quicken Loans Arena'daki podyumdan dışarı hiçbir zaman duyurulmadı. Ancak Trump kampanyasıyla ilgili Moskova'ya yönelik sorular, arka planda gizlenmişti.

18 Temmuz öğleden sonra Kongre'nin açılış gününde, Trump'ın kamuoyunda iyi tanınan ulusal güvenlik danışmanı Michael Flynn, araştırmacı muhabir Michael Isikoff ile yapılacak bir röportaj için Yahoo News standına geldi. Flynn, sıkı bir yeni neocon olan Michael Ledeen ile yazdı-

* Başkanlık seçimi için parti adayını belirlemek üzere Cumhuriyetçi Parti içinde yapılan ön seçimler kastedilmektedir. (ed. n.)

ğı yeni kitabı The Field of Fight'ı* tanıtmak için oradaydı. Kitapta Flynn, cihat terörüne karşı savaşın hızlandırılması ve İran'daki mollalarla daha sert uygulamalar yapılması üzerine çağrıda bulundu. Ve Rusya'ya karşı öncekinden daha sert bir tavır alıp, Moskova'yı İran rejimini desteklemekle itham etti. Röportajın sonunda Isikoff, Flynn'in tartışmak istemediği bir meseleyi gündeme getirdi: Aralık 2015'te Moskova'da Putin'in yanındaki VIP yemek masasında oturduğu, Rusya'nın propaganda kanalı olan RT'nin onuncu yıldönümü kutlamaları için yaptığı seyahatten bahsetti.

Röportaj, fazlasıyla gerginleşti.

Isikoff: Etkinlik için size ödeme yapıldı mı?

Flynn: Ben... Yanına gittiğim insanlara sormalısın bunu...

Isikoff: Ben size soruyorum. Ödeme yapıldıysa eğer, bunu biliyorsunuzdur.

Flynn: Evet, konuşma etkinliğine gittim. Bir konuşma etkinliğiydi. Ne fark eder ki? Evet, herkes gidebilir, ona da Ruslar tarafından ödeme yapılır.

Isikoff: Donald Trump, Hillary Clinton Wall Street, Goldman Sachs'dan para aldı diye çok şey yapmıştı.

Flynn: Bana sorduğun şey buysa eğer, Ruslardan hiç para almadım.

Isikoff: Peki o zaman size kim ödeme yaptı?

Flynn: Benim... Benim sözcüm Büro. Onlara sor.

O öğleden sonra, Flynn'in Rusya'ya yaptığı yolculuğu vurgulayan bir yazı Yahoo internet sitesinde yayımlandı. Flynn, Isikoff'a bir e-posta gönderdi: "Bugün konuştu-

* (İng) Savaş Alanı (ed. n.)

ğumuz onca şeyin içinde, tek manşet benim Rusya'daki konferansım mı? Bunun haber niteliği bile yok. Kitabımı gerçekten okudun mu, Rusya'yı ne kadar ağır eleştirdiğimi gördün mü? "

O akşam, Flynn kongrede kışkırtıcı bir konuşma yaptı. Clinton'u özel bir e-posta sunucusunun dikkatsiz kullanımı nedeniyle ülkenin güvenliğini son derece yüksek risk altında tutmasından ötürü suçladı ve 'Onu hapse atın' şeklindeki tezahüratlar atan gürültücü kalabalığa liderlik etti.

"Eğer onun yaptıklarının onda birini ben yapsaydım, bugün hapiste olurdum," dedi.

Üçüncü akşam, Trump'ın partisinden seçime katılan diğer aday olarak seçtiği Indiana Valisi Mike Pence, Clinton ve Obama'yı, ulusal güvenliğin bir işe yaramaz koruyucuları olmakla suçladı. Rusya'yla ilişkileri sıfırlıyormuş gibi davranmanın onların zayıflığının bir göstergesi olduğunu iddia etti. Trump'ın müttefiklerle birlikte davranacağına söz verdi. Ancak aynı gece, Trump tam tersi yönde sinyaller vermişti. *New York Times* ile yaptığı bir röportajda, NATO'nun ittifak üyelerini saldırıya uğradıkları takdirde koruma yükümlülüğünü yerine getiremeyeceğini söyledi. Bu, büyük haberdi ve tam da Putin'in duymak istediği şeydi. Trump, Moskova'dan gelebilecek bir saldırıyı kabulleneceğini tartışmalı bir şekilde Rusya'ya iletiyordu.

Trump konuşmasında, Rusya ya da Putin hakkında hiçbir şey söylemedi. ABD'deki suç oranın hızla arttığına ve yasa dışı göçlerden ötürü ABD'nin tehlikede olduğuna dair distopya tarzı bir görüş sunarak, her zamanki senaryoları etrafında dönüp durdu. Clinton'ı "korkunç, korkunç suçlar" işlediği için şiddetle eleştirdi. Aylar önce Moskova ile gizli bir anlaşma yapmaya çalışmış olan adam, Clin-

ton'ın milyonlarca dolarlık ticarete girişti̇ğini, özel çıkar sağlayanlara ve yabancı güçlere destek olduğunu iddia etti.

Resmi gelişmeler sırasında birkaç sürpriz yaşandı. Hatta kamera arkasında neler olup bittiği daha da ilginçti. Kongre haftası boyunca, birçok Trump iştirakçisi, ABD Dışişleri Bakanlığı ve muhafazakâr Miras Vakfı tarafından desteklenen bir konferansta, Rusya'nın ABD Büyükelçisi Sergey Kislyak ile bir araya geldi. Açılış konuşması, etkinlik hakkında bazı ipuçları veriyordu. Trump, Kislyak ile ve diğer büyükelçilerle sohbet etti. Ardından, büyükelçi Moskova'ya, ikisinin Trump'ın Rusya hükûmetine yönelik politik meseleler konusundaki pozisyonunu tartıştığını bildirdi. ABD istihbaratı, Kislyak'ın bu haberi ülkesindeki amirleriyle paylaştığını tespit etmişti.

J. D. Gordon ve Carter Page'in de Kislyak ile sohbet etme imkânı olmuştu. Konferansın bir parçası olan akşam resepsiyonunda, Kislyak, Page de yanlarındayken, Gordon'la kısa bir konuşma yaptı. Gordon'a göre tartışma, ABD ile Rusya ilişkilerini geliştirmeye yönelikti. Gordon, Büyükelçi'ye "ABD ve Rusya arasında daha iyi ilişkilerin olması önemlidir," dedi. "Cihat birliğine karşı işbirliği yapmalıyız," Kislyak, tavuk parçalarını yavaşça yerken, anlaşma yapılması gerektiğini başıyla onayladı. Page de öyle yaptı.

Kislyak ile görüşmeler o zaman da kamuya açıkça sunulmadı ve kamu tarafından fazla rağbet görmedi. Ancak kongrede Rusya hakkında dikkat çeken bir münakaşa vardı. Ve bir hafta önce parti platformunun Ukrayna ile ilgili ana maddesi üzerinde yapılan yoğun bir tartışma sırasında başlamıştı.

GOP platform komitesi, Kongre'de onaylamaları için delegelere sunulacak politika belgesini tamamlamak üzere Cleveland'daki son toplantılardan birini yapmaktaydı. Gordon, kanunlarda yapılan değişikliklerle ulusal güvenlikle ilgili Trump'ın pozisyonunda bir değişiklik olup olmadığını izlemekle görevlendirilmişti,

Bir zamanların gelecek vaat eden aktristi ve emektar Teksaslı GOP eylemcisi olan Diana Denman kendini gururlu bir Reagan Cumhuriyetçisi olarak görüyordu. Adaylık mücadelesinde Trump ile aralarında çok az bir fark olan Teksas Senatörü Ted Cruz için delege olarak Cleveland'a geldi. Denman, 1998'de Ukrayna'da seçim gözlemcisi olarak görev yapmıştı ve o zamandan beri ülkede demokratik (ve Rus karşıtı) güçlerle özdeşleşmişti. Platform komitesinde ulusal güvenlikten sorumlu alt komitenin bir üyesi olarak, Rusya'nın Ukrayna'da devam eden askeri saldırılarını kınayan bir yasa değişikliği öne sürdü. Önlem olarak, Rusya'ya karşı yaptırımlara devam edilmesi ve imkânlar dâhilinde daha da yoğunlaştırılması çağrısında bulundu. "Ukrayna Silahlı Kuvvetleri'ne etkin savunma silahları tedarik etmeyi" önerdi. (Ukrayna silahları ABD'den talep etti. Pentagon'daki bazı yetkililerin desteğine rağmen, Obama bu fikri reddetti ve öldürücü nitelikte olmayan bir yardım göndermeyi uygun gördü.)

Denman bir şeylerin yanlış olduğunu derhal söyleyebilirdi. Kenardan izleyen iki adam hızla ayaklanıp ulusal güvenlik alt komitesini bir araya getiren Idaho GOP Başkanı Steve Yates'e başvurdular ve kadının üslubunu eleştirmeye başladılar.

Denman gruba katıldı ve "Kimsiniz? Sorun nedir?" diye sordu. Adamlardan biri Gordon idi. "Çalışanlardan biri misiniz?" diyerek Denman sorularına devam etti. "Ha-

yır," dedi Gordon. Kendisi Trump kampanyasındandı. Gordon ona üslubunun 'temizlenmesi' gerektiğini söyledi. "Kim yapacakmış bunu?" Denman bilmek istiyordu. Denman'a göre Gordon "New York," dedi. Denman birden atılıp, "Özgür olmak isteyen insanlarla bir sorununuz mu var?" diye sordu.

Gordon, yasa değişikliğinin sorun olabileceğini fark etti. Daha sonra, "Ukrayna'yı silahlandırmanın Trump'ın konumuyla tutarlı olmadığını bilmek için mucit olmaya gerek yoktu," dedi. Trump'ın görüşlerinin platforma aktarıldığından emin olmak Gordon'un göreviydi ve "GOP Platform Komitesi Trump'ı payladı" satırları gazetelere manşet olmayacaktı.

Gordon, bu husus hakkında diğer kampanya yetkilileriyle konuşmak zorunda olduğunu açıklayarak Yates'i durmaya davet etti. Kampanyanın politika direktörü John Mashburn'u arayarak derhal toplantıya gitmesi gerektiğini söyledi. Başka kampanya yardımcısı aynı mesajı vermek için üst düzey bir kampanya yetkilisi olan Dearborn'u aradı. Dearborn küplere bindi. "Neden beni arıyorsun?" Bilmek istiyordu. Gordon durumu açıkladı ve Dearborn yasa değişikliğinin veto edilmesi gerektiğine karar verdi.

Değişikliğin yeni bir şekli yürürlüğe girdi ve onaylandı. Ukrayna'nın toprak bütünlüğü yeniden sağlanana kadar, Rusya üzerindeki yaptırımların sürdürülmesi ve bu yaptırımların yoğunlaştırılması çağrısında bulunuldu. Fakat Ukrayna'ya silah tedarik etme başvurusu artık söz konusu değildi.

Trump'ın yardımcıları, bu olayı ucuz atlattıklarını düşünüyorlardı. Kampanyada, Trump'ın Kongre'de Putin'e yönelik alışılmamış tavrına dikkat çekecek bir tartışmaya kesinlikle gerek yoktu.

Kongre'nin ilk gününde *Washington Post*, platform toplantısında neler olduğunu "Trump kampanyasının, Washington'daki neredeyse tüm Cumhuriyetçi dış politika liderlerinin görüşlerine ters düşerek, yeni Cumhuriyetçi platformun Ukrayna'ya, Ruslarla ve isyancı güçlerle savaşmak için silahları vermemesi amacıyla geçen hafta gizlice çalıştığını" belirtti. Böylece kampanya hakkında rahatsız edici bir hikâye desteklenmiş oluyordu: Trump, Putin ile çok samimiydi. Ayrıca Manafort'un Yanukoviç ve Bölgeler Partisi ile yıllardır süren kârlı çalışmaları hakkında medyanın dikkati çekti. Yine de Manafort'un dâhil olduğuna dair ortada kanıt yoktu.

Platform savaşından sonra Page, Gordon'a bir e-posta gönderdi: "Ukrayna'nın yasa değişikliğine gelecek olursak, mükemmel bir çalışma."

Temmuz ortalarında ve sonlarında Christopher Steele, koleksiyoncuyla yaptığı görüşmelere dayanarak Glenn Simpson'a yeni raporlar gönderdi. Raporlar, ilk notu kadar endişe vericiydi. Bunlardan birinde, Rusya devleti destekli hacklemeye odaklanılmıştı. FSB'nin, bilgisayar hackerlarını, Batı hükûmetlerini ve kurumlarını hedef alan büyük bir girişim amacıyla işe almak için 'baskı ve şantaj' kullandığını ileri sürdü. Rusya gizli polisi, ucuz Rus bilgisayar oyunlarına kötü amaçlı yazılımlar ekleyerek önemli operasyon başarısı elde etmişti.

Bir diğer notsa, Trump'ın kampanyasıyla "en yüksek seviyede" yaptırıma tabi tutulan Kremlin'in arasında "kapsamlı bir gizli anlaşma" bulunduğuna dair kanıt olarak gösterildi. Raporda, bu gizli anlaşmanın Trump kampanyasına Manafort tarafından iletildiği belirtilmişti. 'Bilgi alışverişine karar verildiği' ve bu amaçla Trump'ın

ekibinin, Rusya'ya istihbarat sağlamak için 'DNC'deki köstebekleri ve ABD'deki bilgisayar hackerlarını kullanmayı amaçladığı' iddia ediliyordu. Trump'ın Rusya'da iş yapma çabaları hakkında başka iddialar da vardı. Gayrimenkul danışmanının St. Petersburg'un yanı sıra Moskova'daki pazarı da araştırırken, en sonunda 'iş başarısından ziyade yerel fahişelerden oluşan kapsamlı cinsel hizmetlerin kullanımına' razı olduğu belirtildi.

Üçüncü rapordaysa, Page'in Moskova gezisine odaklanılmıştı. Trump'ın danışmanının Moskova'da 'gizli toplantılar' düzenlediği iddia ediliyordu. Söylenilene göre, toplantı yapılanlardan biri, devlete ait büyük bir Rus şirketi olan Rosneft'in başkanı olan ve Rusya'nın Ukrayna'daki müdahalesine karşı Obama yönetimi tarafından yaptırıma tabi tutulan Putin'in yakın dostu Igor Sechin idi. Steele'in raporuna göre Sechin, Batı'nın Rusya'daki yaptırımlarının kaldırılması karşılığında gelecekteki ABD ile Rusya enerji işbirliğini gündeme getirmişti. Rapora göre, İgor Diveykin adlı Kremlin yetkilisiyle de bir başka gizli toplantı yapılmıştı. Bu kişi Page'e Kremlin'in Hillary Clinton ve onun 'Cumhuriyetçi kampanya ekibi' hakkında *kompromat* dosyası derlediğinden bahsetti. Page daha sonra, notlarda açıklanan gizli toplantılardan herhangi birinde bulunduğu iddialarını şiddetle reddetti (ancak Sachin'in şirketindeki yatırımcı ilişkileri şefi Andrey Baranov ile görüştüğünü itiraf etti).

Steele'in ilk raporunda olduğu gibi, notlardaki kaynakların kim olduğu hiçbir zaman belirlenemedi. Steele daha sonra, bilgi kaynaklarından birinin Kremlin'deki bir metres olduğunu söyledi. Kısacası, bu 'yatak sohbetiydi.'

13. BÖLÜM

"Bir dahaki sefere çayıma polonyum katacaklar."

2016 seçimlerini sarsan tweet, 22 Temmuz günü Amerika doğu standart saatiyle sabah 07:26'da atıldı. Demokratik Ulusal Komite toplantısından önceki cuma günüydü ve ülkedeki delegeler, Hillary Clinton'ı başkanlığa aday göstermek için Philadelphia'ya gidiyordu. Julian Assange ait WikiLeaks'in attığı tweette "Hillary'ye hazır mısınız?" sorusu soruluyordu. "Serimize bugün DNC'nin en üst seviyelerinden 20.000 adet e-postayla başlıyoruz."

Demokrat Parti yetkilileri, haftalardır DNC'ye sızan Rus hackerların çaldıkları belgelerle başka şeyler yapıp yapmayacaklarını görmek için endişeli bir şekilde bekliyordu. Ruslar olduğundan şüphelenilen Guccifer 2.0 bazı DNC belgelerini yayımlamıştı ama çok zarar veren şeyler yoktu. Fakat kaygı veren bir uyarı yapılmıştı: Guccifer 2.0 belgelerin ana bölümlerini, binlerce dosya ve e-postayı WikiLeaks'e verdiğini iddia etmişti. Şimdi Assange ve WikiLeaks, Guccifer 2.0'ı haklı çıkarıyordu. O tweetten iki saat sonra en büyük siyasi ifşalarından birinde bulunup birçok hacklenmiş DNC e-postasını yayımladılar.

Rus bilgi savaşları operasyonlarının ana hedefi, Gerasimov doktrininde belirtildiği gibi, düşman içinde karışıklık yaratmak ve ayrılıklardan yararlanmaksa, WikiLeaks'in

yayımladığı belgeler daha çok işe yarayamazdı. WikiLeaks, DNC e-postalarını yaydığı andan beri bu ifşanın, Bernie Sanders destekçileri arasındaki öfkeyi alevlendireceği ve Demokrat Kongre'de isyan başlatacağı kesindi. Birçok e-posta, Clinton taraftarı DNC yetkililerinin gizlice Sanders çalışanlarıyla alay ettiğini ve Vermont Senatörü'nün kampanyasını baltalamak için fikir alışverişi yaptığını gösteriyordu.

Bir e-postada Wasserman Schultz, Sanders'ın kampanya başkanı Jeff Weaver'dan "lanet olası bir yalancı" olarak bahsediyordu. Başka bir e-postada, Weaver'ın, kongreye kadar Sanders kampanyasına devam etmeye yemin ettiğinin belirtilmesine cevap olarak "O bir GÖT," diye yazmıştı.

Özellikle utanç verici bir e-posta zinciri DNC'nin baş finans memuru olan Brad Marshall'ın, diğer DNC yetkililerine, Sanders'ın dinî inançlarıyla veya inançtan yoksunluğuyla dalga geçmek için saldırı önermesiyle başlamıştı. Şöyle yazdı: "Birine onun inancını sordurabilir miyiz? Tanrı'ya inanıyor mu? Yahudi soyundan geldiğini söylemişti. Sanırım o bir ateist. Güneyli vaftizci arkadaşlarım Yahudi ile ateist arasında çok büyük fark olduğunu söylerler." İftira atmayı önerdiği belliydi. E-posta zincirinde DNC'nin yönetim kurulu başkanı Dacey, "Dediğin çok doğru," diye cevapladı. (Dacey daha sonra "Yanlış kelimeleri seçtim ve pişmanım," dedi. "Sadece konuşmayı bitirmeye çalışıyordum.") 21 Mayıs 2016'da DNC iletişim müdürü Luis Miranda'ya gönderdiği bir mesajda yardımcısı Mark Paustenbach, siyasi bir muhabire verebilecekleri bir hikâye fikrini sundu: "Acaba hikâye olacak iyi bir Bernie öyküsü var mı? Bernie'nin hiç organize olmadığını, kampanyasının rezalet olduğunu anlatan."

DNC'nin bu fikirleri uyguladığına dair bir kanıt yoktu. Ama önemi de yoktu. Sanders delegeleri Philadelphia'ya geldiğinde çok sinirliydiler. Sanders kampanyasının toplantıdaki genel sekreteri Robert Becker "Midemize yumruk yemiş gibiydik," dedi. "Sorun o e-postalardan bazılarının durumu ve tarzıydı. Muhabbet eden gönüllüler değildi bunlar. Partinin liderleriydi. Gerçekten gücenmiştim. Bernie kampanyasıyla dalga geçmeleri? Siz geçen sene ne yaptınız?"

Trump bu yangına körükle gitmekten mutluluk duyuyordu. "DNC'nin sızdırılan e-postaları, Bernie Sanders'ı yok etme planlarını gösteriyor," diye tweet attı. "Adamın kökeniyle dalga geçmeler ve daha bir sürü şey vardı. WikiLeaks'ten. Çok vahşice. HİLE VAR." Başka bir tweette neşeli bir şekilde "Bugünkü WikiLeaks e-posta paylaşımı Sanders için o kadar kötüydü ki bir sahtekâr değilse Hillary'yi desteklemesi imkânsız olacak," diye iddiada bulundu.

Clinton kampanyasının ana hedefinin bölünmüş bir partiyi bir araya getirmek olması, o anda ihtiyacı olan son şeydi.

Kampanyanın kıdemli yetkilileri verecekleri cevap hakkında konuşurlarken neler yaşandığını ve bu işin ardında kimin olduğunu çok iyi biliyorlardı. Clinton'ın baş ulusal güvenlik danışmanı Jake Sullivan "Bunu, partiyi bölmek için yapılan bilinçli bir girişim olarak görüyorduk," dedi. "Aklımıza ilk gelen şey Rusların bize saldırdığıydı." Kampanya başkanı Mook, DNC e-postalarının sızmasıyla ilgili Clinton ile konuştuğunda, Clinton ona Putin'in intikamı olduğunu düşündüğünü söyledi. "Bir dahaki sefere çayıma polonyum katacaklar," diyerek espri yaptı. Bir di-

ğer Rus istihbarat operasyonundan bahsediyordu: Alexander Litvinenko'nun 2006'daki suikastı.

Luis Miranda da sinirlendi. WikiLeaks DNC e-postalarını sızdırmaya başladığında DNC iletişim müdürü, Cleveland'daki bir toplantıdan Washington'a dönüyordu. Paylaşılanların yarıdan fazlası onun e-postalarıydı. Gerisinin çoğu da DNC'nin para toplama ekibinindi. Ana hedef oydu. Kişisel hayatı ihlal edilmiş, kurduğu iletişimler ortaya dökülmüştü. (Perkins Coie'deki DNC avukatları, hackerların Dacey ve diğer kıdemli DNC yetkililerinin e-postalarını çalıp yayımlamadıklarına şaşırdılar.)

Miranda, yol üzerindeki mola yerleri ve Starbucks'ta Cumhuriyetçi Parti toplantısından dönen muhabirlere rastladı ve muhabirler, şahsi e-postaları sordular. Miranda, 'DNC, Sanders'a kazık attı' iddialarını körükleyen e-postaların çoğunun bir önceki mayıs ayına ait olması gerektiğini düşündü. Bu, DNC nisan ayının sonunda Rus hackerların kendi ağlarına sızdığını öğrendikten sonra ve haziranın başında CrowdStrike hackerların çoğunu defetmeden önceydi. Miranda, siber güvenlik uzmanlarının ağı kapamak için neden altı hafta beklediklerini merak etti. Ona göre, DNC ve CrowdStrike, DNC çalışanlarına yazışmalarının ele geçirilebileceğini bildirmeden hırsızların ağda serbestçe dolaşıp belge çalmalarını izlemişti. DNC avukatları, CrowdStrike'ın iyileştirme çabalarının en kısa zamanda başlatıldığına ve DNC yetkililerinin bu olayı çalışanlarından gizli tutmaktan başka çaresi bulunmadığına inansa da, Miranda önemli bir gerçeği göz ardı edemiyordu: WikiLeaks'in sızdırdığı ve partiye zarar veren e-postalardan çoğu, DNC hacklendiğini öğrendikten sonra çalınmıştı.

Zamanlama özellikle Miranda ve DNC arkadaşları için kötüydü. Parti profesyonelleri en çok mayıs ayında Sanders'a sinir olmuştu. O zamana kadar Clinton, adaylığa kilitlenmişti. Onlara göre, Sanders'ın havlu atıp Clinton'ı desteklemeyi reddetmesi, parti birliğini umursamayan kibirli bir adamın kendi istediğini yapmasıydı. Sızdırılan e-postaların Sanders ve kampanyasının çalışanlarına olan kızgınlıklarını yansıtması şaşırtıcı değildi. Ama bu e-postaların yazıldığı zaman, oluşturdukları kargaşanın içinde kaybolup gitmişti.

Clinton kampanyasında WikiLeaks ifşasına cevap olarak ne kadar ileri gitmeleri gerektiğine dair bir tartışma vardı. Kıdemli çalışanların hepsi, bunun bir Rus işi olduğu mesajını yaymak istiyordu. CrowdStrike ve diğer siber güvenlik uzmanları bu fikre katılmıştı. Ama o zamana kadar kampanya avukatı Marc Elias tarafından, Steele'in tartışmalı notlarından bazılarının içeriği hakkında bilgilendirilen Mook, daha ileri gitmeye niyetliydi. Rusların, Trump'ı seçtirmek için hazırladıkları bir komploda WikiLeaks'i kullandığını açıklamayı önerdi. Mook, "Her şey bunun doğru olduğunu gösteriyor. Peki, biz neyi bekliyoruz?" dedi iş arkadaşlarına.

Diğer Clinton yetkilileri suskundu ve geri çekildiler. "Kimse öne çıkıp deli gibi görülmek istemiyordu," dedi Mook daha sonra. "İnanması zordu. Tom Clancy romanları gibiydi ve kurmacaydı." Clinton'ın yardımcıları, Mook ve diğerlerinin röportaj yaparak Moskova'nın, seçime müdahale ettiği iddialarını devam ettirebileceğini desteklediler ama bu davranışın Trump'ın yararına olduğunu söylemeyeceklerdi.

Tek sorun, medyanın hiçbirine inanmamasıydı. Pazar sabahı Mook, CNN'in *State of the Union* programına konuk oldu. Sunucu Jake Tapper, DNC e-postalarını ve partinin ön seçimlerde Sanders'a yaklaşımını sorar sormaz Mook, konuyu Rusya'ya getirdi: "Uzmanlar, Rusya için çalışanların DNC'ye girdiğini, bu e-postaları çaldığını söylüyor. Başka uzmanlar da şu anda Rusların bu e-postaları Donald Trump'a yardım etmek amacıyla yayımladığını söylüyor."

Kampanya rehberliği buraya kadardı. Ama Mook'un elinde çok fazla kanıt vardı. Cumhuriyetçi Parti toplantısında Ukrayna maddesinin zayıflatılması ve Trump'ın, ABD'nin NATO'ya verdiği taahhütleri yerine getirmeyebileceğini açıklamasından bahsetti. "Bunların hepsini bir araya topladığınızda rahatsız edici bir resim ortaya çıkıyor. Bence seçmenler bunu düşünmeli," dedi.

Tapper, Mook'tan daha fazla kanıt istedi: "Hack ve WikiLeaks'in zamanlaması açısından bu işin arkasında Rusların olduğuna dair ne tür kanıtlar var?" Mook, bu sonuca varan siber güvenlik uzmanlarından bahsetti. Tapper, "Çok ağır bir ithamda bulunuyorsunuz. Rusların, DNC'ye sızdığını ve şimdi de Donald Trump'ın seçilmesine yardımcı olmak için WikiLeaks aracılığıyla bu belgeleri yayımladığını söylüyorsunuz," diyerek karşılık verdi.

Programın ilerleyen dakikalarında Tapper, Trump Jr.'a döndü ve Mook'un suçlamasına cevap vermesini istedi. Trump'ın oğlu Mook'a patladı: "Ahlaki yöntemlerini gösteriyor işte. Yani, bu seçimi kazanabilmek için her şeyi söylerler. Defalarca yalan ardına yalan... Adil bir mücadelede terslik yok Jake. Adil bir mücadeleden kaçınmam ama yalanlara ve siyasi çıkar için bu tür saçmalıklara devam ettirmek delice. Kendinden utanmalı."

Manafort, o sabah başka bir programda buna benzer bir şey söyledi. Mook'un Ruslar hakkında ileri sürdüklerinin, Clinton kampanyası adına "tamamen gizlemek" olduğunu söyledi. Trump kampanyasıyla Putin yönetimi arasında bağlantı olup olmadığı sorulduğunda Manafort, "Bu çok saçma. Hiçbir dayanağı yok," dedi.

O ana kadar Trump ve Manafort'un, Rusların, Trump kampanyasına yardım etmek istediklerini düşünmek için haklı sebepleri vardı. Trump'ın damadı Jared Kushner da dâhil olmak üzere iki adam bir önceki ay Trump Tower'da, Moskova'dan gelen bir heyetle görüşmüştü. Gelen heyetin elinde Hillary Clinton'ın suçlu olduğunu gösteren "resmî belgeler" olduğu söylendi. Ayrıca Manafort'a, Papadopoulos'un Putin ile Trump arasında bir görüşme ayarlamaya çalışan adamlarla ilgili e-postası gönderilmişti. Manafort'un uğraşması gereken bir Rus vardı zaten. Putin ile yakın arkadaş olan milyarder oligark Oleg Deripaska'yı yatıştırmaya çalışıyordu. Deripaska, birlikte yatırım yaptıkları talihsiz Ukrayna anlaşmasındaki milyon dolarların ortadan kaybolmasını açıklamadığı için Cayman Adaları'nda Manafort'u dava etmişti. Üç hafta sonra Manafort, Rus iş ortağı Konstantin Kilimnik'e e-posta gönderip Deripaska'yı uzakta tutmak için fikir önerisinde bulundu: Trump kampanyası hakkında içeriden bilgi vermeyi teklif et. 7 Temmuz'da "Eğer özel bilgilendirme istiyorsa sağlayabiliriz," dedi Kilimnik'e.

WikiLeaks'in sızdırdığı belgeler, haberlerdeki Sanders'ı baltalamak için kurulan büyük DNC komplosunu göstermiyordu. Ama ateş henüz sönmemişti ve tekrar alevlendirmek için birkaç e-posta yetti. Yangın çabuk genişledi.

Sanders taraftarları arasındaki öfke –Twitter'da, medyada ve Philadelphia'daki otel lobilerinde– çok büyüktü. Birçoğu, Wasserman Schultz ve geri kalan kıdemli DNC çalışanlarının kovulmasını talep ediyordu. Mook ve diğer Clinton yardımcıları, toplantının bu kargaşa ve ardından gelecek keşmekeş yüzünden mahvolabileceğini fark ettiler ve bundan korktular. Hacklenmiş DNC e-postaları, varoluşsal bir tehdit oluşturuyordu.

23 Temmuz Cumartesi günü, kongreden iki gün önce Mook, Wasserman Schultz ile birkaç görüşme yaptı. Gitme zamanının geldiğini söyledi. WikiLeaks ifşasından çok önce ne Clinton'ın baş danışmanları ne de Beyaz Saray yetkilileri onun DNC liderliğinden memnundu. Clinton ekibi, kongrenin mahvolabileceğinden korkuyordu. Ama Mook her ne kadar onu istifa etmeye zorlasa da Wasserman karşı çıktı. İlk önce Obama'yla konuşmayı talep etti. Konuştu ve Obama da onu zorladı. Schultz sonunda pes etti ve istifa edeceğini açıkladı. (Yerine geçici olarak uzun süredir Demokrat eylemcisi olan Donna Brazil geçecekti.) Wasserman Schultz, Rus bilgi savaşının ilk doğrudan kurbanıydı.

Bu, fırtınayı dindirmeye yeterli değildi. Pazar sabahı Florida Eyalet Heyeti'nin kahvaltı toplantısında Wasserman Schultz, Sanders delegeleri tarafından yuhalandı ve sıkıştırıldı. Protestocuların elinde, üzerlerinde "e-posta" yazan pankartlar vardı. Polis ekibi tarafından götürülmesi gerekti.

O gün öğleden sonra kongre merkezinin büyük salonunda Sanders, heyecan verici bir konuşma yaptı. Genel konuların hepsine değinirken –çok para gerektiren politikalara son verin, orta sınıfı düzeltin, ticari anlaşmalarını bırakın, devrime devam edin– destekçileri çılgınca teza-

hürat yaptı. Ama Trump'ın "bağnazlığını" yenmek için Clinton'ı seçerek birlik olmaları gerektiğini açıkladığında, yuhalamalar ve Clinton karşıtı sloganlarla sesi bastırıldı. "Onunla değil!" diye bağırdı delegeler.

Mook ve diğerleri için kongre, çirkin olaylarla mahvolacakmış gibi gözüküyordu. DNC e-postalarına öfkelenmiş yüzlerce Sanders delegesinin, kongrenin en yoğun zamanında Clinton yanlısı konuşmacıların sözünü bağırarak kesmesinden, hatta ve hatta kabul konuşması sırasında Clinton'ı ıslıklayıp yuhalamasından korkuyorlardı. Kongrede açıkça yaşanacak tartışmaları engellemek için Clinton ve Sanders kampanyaları, kongre ekiplerini birleştirdi. Sanders operasyonu, delegeleri işlemlere engel olmamaya tatlı dille ikna ve razı etmek için tam gaz yoluna devam etti.

İlk gece Sanders delegeleri, konuşmacıları yuhaladı. Ama Sanders, etkileyici bir konuşma yaparak destekçilerinin, yenilikçi devrimlerini ilerletmeleri için en iyi yolun Trump'ı yenmesi için Clinton'ı desteklemek olduğunu belirtti. İkinci gecede Sanders, yoklama usulüyle yapılan oylamanın sonunda alkışla –bir destek hareketiyle– Clinton'a adaylığı vermek için yerinden kalktı.

Bu hareketler, Sanders delegelerinin ayaklanma ihtimalini bastırmış gibiydi. Sanders delegeleri arasında, kongrenin sonuna kadar öfke vardı. Çoğu, hacklenmiş e-postaların, temsilcilerinin yozlaşmış bir siyasi düzen tarafından adaletsizce engellendiğini hâlâ söylüyordu. Ama Clinton'ın lider seçilme töreni daha fazla kargaşa yaşanmadan devam etti.

Clinton kampanyası, ilk Rus saldırısından sağ çıkmış-

tı. Ama Clinton ve danışmanları, daha fazla saldırı olacağını düşünüyordu. Moskova'dan gelecek şeye direnmek için Rus müdahalesini göz önünde tutmaları gerektiği kanısına vardılar. Bu yüzden kongre sırasında bir öğleden sonra Jennifer Palmieri ve Jake Sullivan golf arabasıyla Wells Fargo Center'ın otoparkındaki büyük, klimalı çadırlarda bulunan televizyon kanallarını turlamaya çıktılar. Görevleri, yöneticileri, editörleri ve muhabirleri Rus müdahalesine daha fazla dikkatli olmaya ikna etmekti.

Palmieri, Beyaz Saray'da görev yapmış ve siyasi muhabirlerle yirmi yıl çalışmış, tecrübeli ve eski bir politika çalışanıydı. Hepsini tanıyordu. Sullivan da Dışişleri Bakanlığı'nda Clinton'ın başyardımcılığını yapmış bir ulusal güvenlik uzmanıydı. Ayrıca Obama Beyaz Saray'dayken nükleer anlaşmayla sonuçlanan İran görüşmelerinde baş arabuluculuk yapmıştı.

CNN'de, ağ müdürü Jeff Zucker ve birkaç muhabirle oturdular. Fox News'dan Bret Baier de bu toplantıya katıldı. NBC ve MSNBC ile yapılan toplantıda müdür ve muhabirlerden oluşan büyük bir grup vardı.

Sullivan ve Palmieri, her durakta Rusların gizliden gizliye seçime saldırdığını anlattı. İstihbarat teşkilâtı yetkililerinin, arka planda muhabirlere –halka atfen değil– DNC hacklemesini Rusya istihbarat teşkilâtının yaptığını söylediğini belirttiler.

İkili, muhabirlere, Trump'ın geçmiş Rusya bağlantılarını anlattı. Cumhuriyetçi Parti'nin Ukrayna'ya yaptığı plan değişikliğini belirttiler. Manafort bağlantılarını detaylı bir şekilde anlattılar. Sullivan, Moskova'nın geçmişte nasıl 'etkin önlemler' uyguladığını açıkladı. Sullivan ve Palmieri, bunun ulusal güvenlik sorunu olduğunda ısrarcı davrandı.

Sullivan daha sonra "Genelde cevap olarak 'Bu çok ilginç,' dediler ve sanki folyo şapka takıyormuşuz gibi bize baktılar," dedi. Palmieri olayı şu şekilde anımsadı: "Verdikleri reaksiyon 'Tamam, şimdi bize e-postaları anlatın,' oldu." Daha sonra "Başarısız olduk," diyerek ifade etti.

Sullivan ve Palmieri, kampanyanın, sızdırılan e-postalara verdiği tepkinin –çalınan materyallerin içeriklerini konuşmayacağız ve Rusları suçluyoruz– muhabirlerin hoşuna gitmediğini fark etti. Çoğu, muhabirler gibi e-postaların nereden geldiğiyle değil içerikleriyle ilgilenen Sanders delegelerinin de hoşuna gitmediğini fark ettiler. Sanders kampanyasının bir vekili ve delegesi olan Nomiki Konst daha sonra "O [Rusya] iddialar ortaya atıldığında, kimsenin sorumluluk almak istemediği desteklenmiş oldu. Clinton kampanyası sorumluluk almaya değil, başka birine yüklemeye meyilliydi," dedi.

Mook, televizyona çıkıp Moskova'nın, seçimleri etkilemek ve Trump'a fayda sağlamak için DNC'yi hacklediğini iddia ettiğinde, Beyaz Saray yetkilileri korktu. Halka sunulan kanıtların DNC sızmasının suçlusu olarak Rusya istihbarat teşkilâtlarını gösterdiğini biliyorlardı. İstihbarat teşkilâtlarından –orada çalışanlar genelde IC diyordu– gelen ilk raporlar da bunu doğruluyordu. Ama Mook'un ifadesi problem yarattı çünkü Obama ve yönetimi o anda Clinton kampanyasının iddialarını halkın önünde desteklemek istemiyordu.

Haftalar öncesinde Beyaz Saray, IC'ye, DNC hacklemesi ve Guccifer 2.0 ifşasının arkasında kimin veya neyin olduğunu bulmasını emretmişti. İlk değerlendirmeler gelmişti fakat IC içinde hâlâ resmî fikir birliği yoktu. (Böyle

konularda farklı istihbarat teşkilâtları çeşitli sonuçlara varır veya bir sonuca farklı seviyelerde güvenirlerdi ve farklılıkları gidermek için daha fazla vakit ya da bilgi gerekirdi.)

Obama, Rusların başkanlık yarışına karıştıkları konusunda aşırı derecede endişeleniyordu. Obama'nın Özel Kalem Müdürü McDonough daha sonra "Rusların seçimlere karışma tarihlerini göz önüne aldığımızda endişelendik," dedi. "Beyaz Saray'da, Putin'in Batı'yı nasıl gördüğüne dair hiçbir yanlış anlaşılma yoktu. Rusya'nın dünyadaki seçimlere müdahale etmesi bizi şaşırtmıyordu."

McDonough daha sonra, Putin 2012 yılında başkanlığa geri döndüğünden beri aradan geçen yıllarda Beyaz Saray'ın, ABD'ye karşı gelmek söz konusu olduğunda Rusya'nın "sınırları zorlamak için daha büyük bir istek" gösterdiğini gözlemlediğini ve bunun "onları endişelendirdiğini" söyledi.

Ama Obama, istihbarat topluluğunun önüne geçmek istemiyordu. Yardımcılarına, siyasi açıdan hassas olan bu konuda Beyaz Saray'ın, ipuçlarını istihbarat teşkilâtlarından alması gerektiğini söyledi. Yoksa yönetim, ulusal güvenliği politikaya alet etmekle suçlanabilirdi. Obama'nın yarışta kimi desteklediğini herkes biliyordu. Obama, bu çekişmeye çok fazla yüklenirse Trump'ın, Beyaz Saray'ın, Clinton'a yardım etmek için istihbarat teşkilatlarından yararlandığını veya sahte istihbarat yarattığını iddia etmesinin ne kadar kolay olacağının farkındaydı. Kıdemli bir Beyaz Saray yetkilisi daha sonra "IC'nin önüne geçemiyorduk. Bir seçimi etkilemek için istihbaratları değiştirmek veya siyasallaştırmakla suçlanırdık," dedi.

Bu yüzden Obama'ya WikiLeaks ifşası ve Rus bağlantıları ilk defa açıkça sorulduğunda, Clinton'a elinden

geldiğince yardım etmeye çalıştı ama ABD hükûmeti kampanyanın Rusları suçlamasını onaylamadı. News muhabiri Savannah Guthrie, Rusya'nın müdahale etmeye çalışıp çalışmadığını sorduğunda Obama, FBI'ın hâlâ araştırdığını söyledi ama "uzmanların bu olayı Ruslara bağladığını" da ekledi. Sözlerine devam ederek, "Kesin olarak bildiğim şey Donald Trump'ın tekrar tekrar Vladimir Putin'e hayranlığını dile getirdiğidir," dedi. Putin'in, 2016 başkanlık seçimini etkilemeye çalışıp çalışmayacağı sorulduğunda Obama "Her şey mümkün," dedi.

Bu, Clinton kampanyasına ket vurdu. Obama –kampanyanın en değerli varlığı– neler olduğunu halka söyleyemez miydi? ABD hükûmeti hackleme ve belge ifşaları için Rusları suçlamazsa, Clinton ve yardımcıları zor duruma düşerdi. İfadeleri, çaresiz bir siyasi dönüş veya asılsız histeri –veya ikisi de– denilerek kolayca reddedilebilirdi.

Capitol Hill'deki Demokratlar da Obama'dan daha fazlasını yapmasını istiyordu. Ruslar, başkan adaylarını hedef alıyorsa seçmenlerin bilmesi gerektiğini düşünüyorlardı. Kongrenin üçüncü gününde Beyaz Saray ve ABD Senato'su İstihbarat Komitesindeki yüksek rütbeli Demokratlar Temsilci Adam Schiff ve Senatör Dianne Feinstein, Obama'ya bir mektup göndererek WikiLeaks ifşasını Moskova düzenlediyse "bu olayın, ABD iç politikasına müdahale etmek için eşi benzeri görülmemiş bir girişim olduğunu ve ABD'nin buna karşılık vermesi gerektiğini" belirttiler. Obama'dan bu olayla ilgili "ABD başkanlık yarışına eşi benzeri görülmemiş müdahale teşebbüsü için Rusların muhtemel motivasyonlarına ışık tutabilecek istihbaratlar da dâhil olmak üzere istihbarat değerlendirmelerini" açıklamasını ve paylaşmasını istediler.

Mektupları, Obama yönetimini farklı bir şey yapmaya teşvik etmedi. Ertesi gün Beyaz Saray Basın Sözcüsü Josh Earnest dikkatlice hazırlanmış bir metni okudu: "FBI'ın DNC hacklemesiyle ilgili açtığı soruşturmada etkimiz varmış gibi anlaşılabilecek bir şey söylemek istemiyorum. Bu olayın suçlusunun Ruslar olduğunu işaret eden bir analiz yapıldığının farkındayım ama bu, şu anda FBI'ın kamuoyuna duyurmayı tercih ettiği bir sonuç değil."

Clinton kampanyası yetkilileri bir kez daha öfkelenmişti. Onlara kalırsa, Beyaz Saray yardımcı olmuyordu.

O sıralar FBI, Avustralya hükûmetinden ürkütücü bir mesaj aldı: Mayıs ayında Papadopoulos, Büyük Britanya'daki en üst düzey diplomatına, Rusya hükûmetinin Clinton hakkında kirli bilgilere sahip olduğunu söylemişti. WikiLeaks ifşasının ardından, bu bilgi kaygı verici duruyordu. FBI'ı, Trump kampanyasıyla Ruslar arasındaki bağlantıları daha yakından incelemeye teşvik etti.

Büro'nun elinde, Trump–Moskova komplosuna dair rahatsız edici suçlamasıyla birlikte ilk Steele notu vardı. Temmuz ayının başlarında Page'in Rusya'nın başkentine gitmesi de şüpheli bir durumdu. DNC'nin hacklenmesi ve ardından gelen Guccifer 2.0 ve DCLeaks paylaşımları –ikisinin de Rusya istihbarat teşkilâtının paravanları olduğu düşünülüyordu– başka bir şüpheli durumdu. Bir de Manafort vardı. Ukrayna hükûmeti, yakın zamanda Rusya yanlısı Bölgeler Partisi'nin, Manafort'a yaptığı ödemeleri takip etmesi için Büro'dan yardım istemişti. FBI ayrıca Hollanda ve İngiltere dâhil dost casusluk ajanslarından Rus hacklemesi ve Trump'ın ortaklarıyla Rusya arasındaki temaslar hakkında istihbarat almıştı. Papadopoulos'un raporu da

varken, Comey yönetimindeki FBI hayati önem taşıyan bir karar aldı: Trump kampanyasıyla Vladimir Putin'in hükûmeti arasındaki muhtemel bağlarla ilgili istihbarat soruşturması başlattı. Bu karar, Büro'nun en çok korunan sırlarından biri olacaktı.

FBI, soruşturmaya başlarken bile ABD istihbarat topluluğu olanların önemini kavramakta yavaş kalıyordu. Rusların, çaldıkları dosyaları yaymaya –veya silah olarak kullanmaya– karar vermesi, DNC hacklemesini, 2008 yılında Çinlilerin, Obama ve McCain kampanyalarının bilgisayarlarına sızdığında olanlardan çok farklı kılan bir gelişmeydi. Ama IC'nin en üst seviyelerindekiler, bunun önemini hemen anlamadı.

Ulusal İstihbarat Direktörü James Clapper, Aspen Güvenlik Forumu'nda –ülkenin en önde gelen mevcut ve eski ulusal güvenlik yetkililerinin bir araya geldiği, her yıl yapılan konferans– gerçekleşen Demokrat kongresini konuşuyordu. Seyircilerin çoğunu şaşırtacak şekilde Clapper, DNC hacklemesini önemsemiyor gibiydi. "Kimse heyecanlanmamalı," dedi Clapper. Sonra alaycı bir üslupla "Birilerinin hackleme yaptığına şaşırdım. Daha önce böyle bir şey olmamıştı," dedi. Clapper, Rusya'nın seçime müdahale etmeye çalıştığı fikrine şaşırmıştı ve "Soğuk Savaş'ın doruğundayken yaşananlardan çok farkı yok," dedi.

Clapper'ın yorumları, Moskova'dakiler tarafından anlayışla karşılandı. RT, Rusya kontrolünde, İngilizce yayımlar yapan basın kuruluşu, Clapper'ın şüpheci yaklaşımına kucak açtı ve "ABD İstihbarat Direktörü, Rusya'nın İddia Edildiği Üzere DNC Hackindeki Rolüyle İlgili Heyecana Bir Son Verilmesini İstedi" başlıklı bir haber yaptı. ABD'nin en üst seviyedeki istihbarat yetkilisi, Clinton kampanyası-

nın iddialarını soğuk suyla söndürmüş, Moskova'nın propagandasına yardımcı olmuştu.

Beyaz Saray'ın aksine Trump, Rus iddialarıyla ilgili düşüncelerini söylemekten çekinmedi. Trump, Demokratik Parti kongresinin ilk gününde Clinton ekibinin, WikiLeaks ifşasını kendisiyle Rusya'ya bağlama çabalarına saldırdı. "Yeni şaka: Korkunç DNC e-postalarını Rusya sızdırmış. O e-postalar zaten hiç yazılmamalıydı. Aptalca çünkü Putin beni seviyor," diye tweet attı. ABC'nin *This Week* programında Putin ile bir ilişkisi olduğunu inkâr etti. (Yakın zamanda Putin hükûmetinin onayını alarak Moskova'da bir kule projesi geliştirme girişiminden bahsetmedi.) Trump, Cumhuriyetçi Parti'nin Ukrayna'yı silahlandırma planlarını değiştirmekle hiçbir ilgisi olmadığını söyledi. *Meet the Press* programında Manafort da kampanyanın, o plana dâhil olmasını inkâr etti. İkisi de gerçeği saklıyordu.

27 Temmuz'da, Florida eyaletinin Doral şehrinde düzenlenen bir basın toplantısında Trump, kampanyasının en dikkat çekici konuşmalarından birini yaptı. Rusların, Demokratları hacklediğinden şüphesi olduğunu söyledi. Muhabirlere "Kimin yaptığını hiç kimse bilmiyor," dedi. Ama Ruslar yaptıysa, silinen Hillary Clinton e-postaları hakkında onlara bir mesajı vardı. "Şunu söyleyeceğim. Rusya, eğer dinliyorsan, sana sesleniyorum; kaybolan 30.000 e-postayı umarım bulursunuz. Bence basınımız, size çok büyük bir ödül verir."

Medya ve Demokratlar aylardır, Trump ile Rusya arasında perde arkasında bir bağlantı olup olmadığını düşünüyordu. Ama Trump, Kremlin'e çok net ve açık bir mesaj göndermişti. Trump, düşman bir ülkeyi, siyasi rakibini hacklemeye davet etmişti.

14. BÖLÜM

"Geri durmamız söylendi."

2015 yılının şubat ayı ortalarında FSB Başkanı General Alexander Bortnikov davet edilmeden Washington'a geldi. Kremlin, Obama yönetimine danışmadan Bortnikov'u, Beyaz Saray'ın düzenlediği Aşırı Şiddetle Mücadele zirvesinde Rusya heyet başkanı olarak seçmişti. Garip bir durumdu. Beyaz Saray, bu toplantının, radikal cihat propagandasının yayılmasıyla mücadele etmek için küresel işbirliğini ele alacak sansasyonel bir etkinlik olmasını planlamıştı. Ama Bortnikov'un katılacağı yönetim yetkililerinin aklından geçmiyordu. Yedi ay önce Avrupa Birliği, FSB Başkanını kara listeye almış, Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesiyle sonuçlanan karar aşamasında Kremlin'deki rolü nedeniyle ona ceza vermişti. AB yetkilileri çok öfkeliydi ve Amerikalılara şikâyette bulunup yanıltıldıklarını söylediler. Uluslararası parya olarak etiketledikleri adamla, politik fikir alışverişi yapmaları isteniyordu. Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC) İletişim Müdürün Ned Price daha sonra "Kimse onun orada bulunmasını istemiyordu," dedi.

Bu tartışmanın ortasında CIA Direktörü John Brennan, Bortnikov'u genel merkezin yedinci katında bulunan ofisine davet ederek sıra dışı bir adım attı. Rusya gizli polisinin başındaki adamın Beyaz Saray'ın düzenlediği zirvede bulunması zor bir durum olsa da, teşkilâtın Rusya uz-

manları onu CIA'de karşılamanın daha da münasebetsizce olduğunu düşünüyordu.

CIA Rus Evi Direktörü Steve Hall, Brennan'a "Verilen mesaj hakkında çok dikkatli olmalıyız," dedi.

Brennan "Evet, anlıyorum," diyerek cevap verdi ve "Ama dünyadaki birçok pis insanla iş yapıyoruz" diyerek ekleme yaptı. Brennan, Putin'e yakın biri olduğu için Bortnikov ile iletişim hâlinde kalmanın yararlı olduğunu düşünüyordu. Beyaz Saray'dan davetiye onayını almıştı. Obama'yla, FSB Başkanı'nı Suriye krizi ve olası şeriat devletine karşı terörle mücadelede yardım etmeleri için zorlamak istiyorlardı.

Birkaç yıl önce CIA istasyon şefi olarak Moskova'da görev yaparken Bortnikov ile tanışan Hall, CIA genel merkezinin girişinde FSB Başkanı'nı karşıladı ve ana koridora kadar ona eşlik etti. Orada Brennan ile buluştular. Bu görev Hall'ün hoşuna gitmedi. Brennan'ın ofisinde iki casus başkanı da standart konuşmaların dışına çıkmadı. Brennan, Bortnikov'dan söz alamadı. Ama görüşmeye katılan Hall, Bortnikov'da belli bir kendini beğenmişlik sezdi. Hall daha sonra, "Eminim Steve Hall gibi insanların 'Bu zorbayı ofisinize almayın,' gibi bir şey söylemesini bekliyordu." dedi. "Sadece o ofiste oturarak bile kazandığını fark etti."

Bir yılı aşkın bir süre sonra 4 Ağustos 2016'da, Brennan, Bortnikov ile telefonda konuşuyordu. Ana konu yine Suriye'deki savaştı. O zamana kadar Brennan'a, Rus casus başkanından gına gelmişti. Brennan'ın Suriye krizini çözmek için yardım istemesi, bir işe yaramamıştı. Suriye konusunu konuşmayı –yine hiçbir ilerleme kaydedemeden– bitirdiklerinde Brennan, resmî ajandada olmayan iki konuya daha değindi.

Öncelikle Rusya'nın ABD diplomatlarını taciz etmesi konusunu açtı. İki ay önce gizli bir CIA memuru ABD'nin Moskova Büyükelçiliği'nin önünde dövüldükten sonra, Langley'de çok hassas bir konuydu. Brennan, Bortnikov'a, ABD diplomatlarına karşı devam eden bu kötü davranışların "sorumsuzca, pervasızca, kabul edilemez olduğunu ve derhâl durması gerektiğini" söyledi. Bu kabul edilemez davranışın en büyük sorumlusunun Bortnikov'un FSB'si olduğunu açıkça belirtti.

Brennan sonra daha da hassas bir konuya geçti: Rusya'nın ABD seçimine müdahalesi. Brennan, Bortnikov'u CIA'de karşıladıktan birkaç ay sonra Rus hackerların, DNC'ye siber saldırılara başladığını biliyordu. Brennan, Rus yetkiliye "Bunu sizin yaptığınızı biliyoruz," dedi. Amerikalıların, Moskova'nın seçimi bozmaya çalıştığını öğrenirse çok öfkeleneceğini ve böyle bir operasyonun istenmeyen sonuçları olabileceğini belirtti. Bortnikov'a, Rusya'nın bu bilgi savaşını devam ettirmesi hâlinde bedel ödeyeceğini söyleyip uyardı. Sonuçları belirtmedi.

Bortnikov, Brennan'ın beklediği gibi, Rusya'nın seçimi etkilemek için herhangi bir şey yaptığını inkâr etti. "Washington bir kez daha Rusya'yı günah keçisi yapıyor," diyerek söylendi. Brennan, uyarısını tekrarladı. Bortnikov, bir kez daha Rusya'nın hiçbir şeye karışmadığını öne sürdü. Ama Brennan'ın yorumlarını Putin'e ileteceğini bildirdi. Bu, Obama yönetiminin Moskova'ya göndereceği birkaç uyarının ilkiydi. Ama ne kadar şiddetli karşılık verecekleri ne dair tartışmalar çok geçmeden Beyaz Saray çalışanlarını ikiye bölecek, Ulusal Güvenlik Konseyi'nin Rusya ve siber konulardaki en üst düzey analistlerini, yönetim içindeki kıdemli politika üreticilerle karşı karşıya getirecekti.

Temmuz ayının sonunda, Rusların seçime etki etmek için saldırgan ve geniş çaplı çaba sarf ettiği Brennan için aşikâr bir hâl almıştı. Aynı zamanda, Rus yetkililerle Trump kampanyasındaki Amerikalılar arasındaki temas ve ilişkiler konusunda istihbarat teşkilâtlarıyla da görüşüyordu. O ana kadar birçok Avrupa istihbarat teşkilâtı, Rus ajanların Trump'ın yakınındaki insanlarla iletişime geçtiğini CIA'ye bildirmişti. Brennan, Moskova'nın, Trump kampanyasındaki biriyle işbirliği yapıp yapmadığını merak etmeye başladı.

Brennan, Comey ve NSA Başkanı Amiral Mike Rogers ile konuşup Langley'de istihbaratları inceleyip Rus operasyonunun tüm kapsamını ve doğasını tespit etmek adına çalışma grubu kurmak için CIA'den uzmanlarını göndermesini istedi. Brennan, 11 Eylül saldırısından alınan dersleri düşünüyordu. El Kaide, o operasyonu kısmen ABD istihbarat teşkilâtları –birkaçı saldırıdan önce komplocularla ilgili istihbarat almıştı– ellerindeki dosyaları istihbarat topluluğuyla paylaşmadığı için yapabilmişti. Brennan, NSA, FBI ve CIA uzmanlarının Rus operasyonuna dair ellerindeki bilgileri birbirleriyle özgürce paylaşabilecekleri bir yol bulunmasını istiyordu. İstihbarat topluluğunun tamamıyla paylaşılmayan en hassas bilgileri bile.

Brennan bunun daha sonra "Çok, çok hassas bir konu," diye ifade edeceği bir şey olduğunu fark etti. ABD başkanlık kampanyasının ortasında, gizli Rus aktivitelerini ortaya çıkarıp durdurmayı hedefleyen FBI tarafından çoktan başlatılmış bir karşı istihbarat davası vardı. Bu davaya, Rusya'yla iletişim hâlinde olan Amerikalıları araştırmak da dâhildi.

Brennan, istihbarat teşkilâtlarını aynı yerde çalışacakları ve Rus operasyonu hakkında Beyaz Saray'a bilgi sağlayabilecekleri bir operasyona başlatırken Obama, Ruslar her ne yapacaksa karşılık vermek için bir plan oluşturmak adına birçok toplantı yaptı. Toplantılarda, federal hükûmette kuruluşlar arası süreç olarak bilinen prosedüre uyuldu. Genel rutine göre ilgili hükûmet kuruluşlarının başkan yardımcıları buluşup müdürler –yani kuruluşların başındaki insanlar– için seçenekler tespit ederdi ve sonra müdürler, başkana alternatifler sunmadan önce konuşmak ve hatta tartışmak için ayrı (bazen de paralel) toplantılar yapardı.

Ama bu konuda protokoller her zamanki gibi değildi. Genelde Beyaz Saray, yardımcıları ve müdürleri bu tür toplantılara çağırırdı. Eldeki konuyu onlara bildirip görüşülecek konuların neler olduğunu açıklayan notlar verirdi. Bu sefer teşkilât yetkililerine belli bir zamanda Beyaz Saray'a gelmeleri talimatı verilmişti. Nedeni söylenmedi. Not verilmedi. Toplantıya katılan kıdemli bir yönetim yetkilisi daha sonra "Bize sadece bir toplantı olduğunu ve müdürlerimiz veya yardımcılarının katılmasının beklendiği söylendi," dedi. (Dışişleri Bakanlığı'nda sadece az sayıda yetkilinin Rus hacklemesi hakkında en hassas bilgileri alma yetkisi vardı. Bu grubun içinde John Kerry, Dışişleri Bakan Yardımcısı Tony Blinken, departmanın istihbarat teşkilâtı müdürü Dan Smith ve Kerry'nin özel kalem müdürü Jon Finer bulunuyordu.)

Müdürler ve yardımcılar, kuruluşlar arası toplantılara çalışanları getirebiliyordu. Bu sefer öyle değildi. Toplantıya katılan biri "Başka biri getirilmedi," dedi. Müdürler veya yardımcılar toplantısının konusu ulusal güvenlik ol-

duğunda, toplantı genellikle Beyaz Saray'ın Durum Odası'nda yapılırdı. Durum Odası'ndaki video yayını –ses kaydı olmadan– Beyaz Saray ve diğer yerlerdeki ulusa güvenlik yetkililerine gösterilirdi ve bu yetkililer en azından bir toplantının gerçekleştiğini ve toplantıya kimlerin katıldığını görebilirdi. Rus hacklemesiyle ilgili toplantılarda Susan Rice, video yayımının kapatılmasını emretti. Devlet memurlarının bilgi sızdırmasından korktuğu için ulusal güvenlik kuruluşundaki diğer kişilerin neler olduğunu görmesini istemiyordu.

Müdürler toplantısına Rice başkanlık edecekti. Toplantıda Brennan, Clapper, Comey, Kerry, Savunma Bakanı Ash Carter, İç Güvenlik Bakanı Jen Johnson, Hazine Bakanı Jack Lew, Adalet Bakanı Loretta Lyncs ve ABD Genelkurmay Başkanı General Joseph Dunford bir araya geldi. Diğer Beyaz Saray yetkililerinden sadece birkaçı oradaydı. Denis McDonough, Lisa Monaco ve Joe Biden'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Colin Kahl. (Kahl, Biden'ın olanlardan haberdar olabilmesi amacıyla toplantıya katılmak için Rice'e ısrar etmek zorunda kalmıştı.)

Rice'ın iki numaralı adamı Ulusal Güvenlik Danışman Yardımcısı Avril Haines, yardımcılar toplantısını yönetti. Bu toplantılarda bulunmayan Beyaz Saray yetkililerine ne konuşulduğu söylenmedi. Diğer NSC çalışanları bile buna dâhildi. Çalışanlardan bazıları dışarıda bırakıldıklarına öfkelendi. Bu toplantılarda görüşülen istihbarat konuları genelde Başkan'ın Günlük Brifingi'ne (PDB) –her sabah Başkan'a verilen gizli belge– dâhil edilmiyordu. PDB'ye çok fazla kişinin erişimi vardı. Bir Beyaz Saray yetkilisi daha sonra "Bu konudaki operasyon emniyeti çok sıkıydı," dedi.

***

Kuruluşlar arası süreç başladığında, Brennan'ın topladığı analistlerin ve uzmanların çizdiği resim hakkında hiç şüphe yoktu: Siber saldırıların ve çalınan materyallerin yayımlanmasının arkasında devlet destekli Rus hackerlar vardı. Toplantıya katılan biri daha sonra "Yapanların kim olduğunu biliyorlardı," dedi. "Hiç şüphe yoktu." Fakat bu çabanın Rusya hükûmetinde ne kadar derin ve geniş olduğu hemen anlaşılamadı. Kendi başına çalışan bir veya iki Rusya ekibi miydi? Yoksa üst seviyedekiler mi emretmişti ve daha büyük bir projenin parçası mıydı?

O noktada istihbarat, asıl konuda da yetersizdi: Moskova'nın ana hedefi. Amaçları seçimin meşruiyetini bozmak için nifak tohumları ekip kargaşaya sebep olmak mıydı? ABD'de siyasi bir kriz başlatmak, Putin'in Batı hükûmetlerini zayıflatma hedefine kesinlikle uyuyordu. Rus saldırısının aşikâr bir nedeni daha vardı: Putin, Hillary Clinton'dan nefret ediyordu. Hileyle lekelenen 2011 Rusya meclis seçimlerinin ardından çıkan yurtiçi protestolar konusunda onu suçluyordu. Amerikalı yetkililer, Rus operasyonunun seçimi kazanmasını engellemek için değil de bu esnada Clinton'ı en azından zayıflatmak amacıyla tasarlandığını düşünüyordu. Ne de olsa Ruslar da, her siyasi gözlemci gibi, halk arasında yaygın olan düşünceye duyarlıydı: Clinton muhtemelen Trump'ı yenecek. Clinton, karmakarışık bir seçimden sonra tökezler ve darbe yerse, zarar görmüş bir başkan olabilirdi ve Putin'e karşı çıkma gücü azalırdı.

Üçüncü bir neden daha vardı: Trump'a yardım etmek. Ruslar, ABD'deki ulusal seçime etki edip sonucu değiştirebileceklerine mi inanıyorlardı? İstihbarat topluluğu analistleri ve yetkilileri bu noktayı, ellerindeki istihbarata göre

henüz tamamen doğrulanmamış görüyordu. Trump'ın yıllar boyunca Ruslarla yaptığı iş anlaşmalarına ve Putin hakkındaki olumlu yorumlarına bakılırsa, Putin'in Beyaz Saray'a Trump'ın girmesini istemesi için birçok neden vardı. İstihbarat uzmanları bunun, Moskova için planın bir parçası olabileceğine inanıyordu: Neden hedefimizi yüksek tutup Trump'ı seçtirmeye çalışmıyoruz?

Obama'nın en üst düzey yardımcılarından biri daha sonra "Tüm bu muhtemel nedenler birbirinden özel değildi," dedi.

Obama, 21 Ağustos'a kadar Martha's Vineyard'da* tatil yapacaktı ve yardımcılar onun dönüşünü, müdürlerle Başkan'a sunulabilecek seçenekler listesini –yaptırımlar, diplomatik cevaplar ve siber karşı saldırıları– hazırlamak için gayri resmî son tarih olarak gördüler.

Görüşmeler yapılırken, Beyaz Saray'a daha endişe verici bir istihbarat raporu ulaştı: Rusya bağlantılı hackerlar eyalet seçim sistemlerinin bilgisayarlarını tarıyordu. Özellikle seçmen kaydı veri tabanlarını. FBI'a ilk rapor Illinois'den geldi. Haziran ayının sonlarına doğru seçmen veri tabanı haftalarca süren, ardı arkası kesilmeyen siber saldırılarla hedef alınmıştı. Saldırganlar, yabancı ülkelerin IP adreslerini kullanıyordu. Adreslerin birçoğu Sibirya'da yaşayan, yirmi altı yaşında, çok fazla dövmesi olan bir Rus'un kurduğu Hollanda şirketine aitti. Hackerlar, amansız bir şekilde Illinois veri tabanına günde yirmi dört saat, saniyede beş kez ping atıyordu ve 200.000 kadar seçmenin verilerine ulaşmayı başardılar. Sonra, buna benzer bir rapor Arizona'dan da geldi. Bir seçim yetkilisinin kullanıcı

* Martha's Vineyard: Obama'nın yaz tatillerini geçirdiği Massachusetts'in lüks adası (ed. n.)

adı ve parolası çalınmıştı. Eyalet seçmen kayıt sistemini bir haftalığına kapamak zorunda kaldı. Sonrasında Florida'da bir saldırı oldu. Bir NSC çalışanı, Beyaz Saray Siber Güvenlik Şefi Michael Daniel'ın ofisine düzenli olarak rahatsız edici gelişmeleri bildirmek için giriyordu. "Beş eyalet daha saldırıya uğradı Michael," derdi. Veya dört. Veya üç. Bir seferinde Daniel, derin bir nefes aldı ve ona "Her eyalet hedef alınmış gibi gözüküyor," dedi.

Jeh Johnson daha sonra "Bence kimse ne anlam vereceğini bilmiyordu," dedi. Eyaletler rastgele seçilmiş gibiydi. İç Güvenlik Bakanlığı bir mantık bulamıyordu. Johnson, bunu her kim yapıyorsa ve amacı seçim gününde karmaşa yaratmaksa sadece bomba tehdidi olduğunu söyleyebilir, diye düşündü. Diğer yönetim yetkililerinin daha karanlık bakış açıları vardı; Rusların, belki de sonuçları değiştirmek maksadıyla, bilerek dijital manipülasyonlar yaptığına inanıyorlardı.

Michael Daniel endişeliydi. Rusların ulusal oy sayımında üçkâğıt yaparak ABD seçimini istedikleri kişiye yönlendirme kabiliyetleri bulunsa da bunun kısıtlı olduğuna inanıyordu. Daniel daha sonra, "Üç bin yargı merciimiz var. Yarışın başa baş olacağı eyaletleri seçip sonuçları değiştirmeleri gerekir. Bu, onların yapabileceği bir şeymiş gibi gözükmüyordu. Ruslar, oyları değiştirmeye çalışmıyordu. O seviyede bir hassasiyete sahip olmak mümkün değildi," diyerek açıklama yaptı.

Ancak Daniel başka dehşet verici detaylara odaklanmıştı: Şayet hackerlar eyalet seçiminde seçmen veri tabanına sızabiliyorsa, her onuncu ismi silebilirlerdi. Veya bir seçmenin kimlik numarasında rakam değişikliği yapabi-

lirlerdi. Böylece seçmen, oy vermeye gittiğinde ismi eşleşmezdi. Değişiklikler ustaca yapılabilirdi, kolayca fark edilmeyebilirdi. Fakat seçim gününde karışıklık çıkma ihtimali çok yüksekti. Rusların, sadece birkaç yerde sorun yaratması yeterliydi. Kayıt dosyalarında, oy sayımında veya başka süreçlerde. Böylece toplam sayım oranlarına olan güven sarılırdı. O zaman neler olurdu kim bilir?

Daniel, Rusların hacklenmiş bir oy kayıt makinesinin videosunu internete yükleyebileceğini bile düşündü. Dünyadaki paranoyakları ateşlemek ve seçmenlerin sonuçlardan şüphelenmesini sağlamak veya güvenilmez olduğu kararına varmalarını temin etmek için videonun gerçek olması bile gerekmezdi. Son sayımları şüpheye düşürmek amacıyla Moskova'nın, seçim gününde birden fazla sorun yaratmayı planladığını düşündü.

Rusların, eyalet oylama sistemlerini araması, taraması ve içlerine sızması son derece gizli konuşmaları başlattı. Yönetim yetkilileri artık Rusların, seçimi karıştırmak veya seçim gününde sayımları değiştirmek adına oylama sistemlerine girmek için komplo kurduklarından korkuyordu. Obama'nın en üst seviyedeki danışmanları, Rusların seçimi karıştırmasının çok daha kötü olduğunda hemfikirdi. Genelde Rusların hackle ve ifşa et kampanyasının, başkanlık seçiminin sonuçlarında fark yaratması ihtimalinin düşük olduğunu düşünüyorlardı. (Ne de olsa Trump gerçekten Clinton'ı yenemezdi, öyle değil mi?) Ancak oylama sistemine müdahale etmek seçimin ve sonuçlarının doğruluğu hakkında kafalarda soru işareti yaratabilirdi. Bunun, daha ciddi bir tehdit olduğunu düşünüyorlardı.

Trump, haftalar önce seçimi ancak "hileli" olursa kaybedeceğini iddia etmeye başlamıştı. Bir aday ve destekçile-

ri bu düşünceyi yayarken, seçim gününde büyük çaplı bir kriz yaratmak için fazla üçkâğıt gerekmezdi.

Obama, eyalet seçim sistemlerinin savunulmasına destek olması için Johnson'ın hemen harekete geçmesini istedi. Johnson 15 Ağustos'ta ebeveynlerinin yukarı New York'taki evinin bodrum katındayken, bakanlarla ve her eyaletin diğer seçim yetkilileriyle konferans görüşmesi yaptı. Rusların eyalet sistemlerine yaptığı siber sızmalardan bahsetmeden, seçim altyapısındaki güvenliği artırmaları gerektiğini söyledi ve İç Güvenlik Bakanlığı'nın (DHS'nin) yardımlarını sundu. Seçim sistemlerini, tıpkı barajlar ve elektrik şebekesi gibi, "kritik altyapı" olarak nitelendirdi. Bu, bir siber saldırının federal karşılık göreceği anlamına geliyordu.

Hamleye karşı çıkılması Johnson'ı şaşırttı. Eyalet yetkililerinin çoğu –özellikle Cumhuriyetçi eyaletler– DHS ile işleri olsun istemiyordu. Saldırıya önderlik eden kişi Georgia vekili Brian Kemp idi. Obama'nın bulunduğu Beyaz Sarayı'nın gizli elinden korkan hırslı, tutucu bir Cumhuriyetçiydi. Johnson'a "Federal hükûmetin oylamamızı ele geçirmesine ihtiyacımız yok," dedi.

Johnson, DHS siber güvenlik uzmanlarının, eyalet sistemlerinin zayıf noktalarını aramasında ve ihlallere karşı korumasında yardımcı olabileceğini açıklamaya çalıştı. Onları, oy kullanma esnasında oylama makinelerinin internete bağlamamak gibi temel siber güvenlik adımları atmaya teşvik etti. Federal yardımın, eyaletler için karşılıksız olacağını açıklayıp durdu. Görüşmede olan bir İç Güvenlik yetkilisi "*Karşılıksız* kelimesini on beş kez kullanmış olmalı," dedi. "Ama 'Hükûmetin devreye girip seçim sürecimizi yönetmesini istemiyoruz,' diyerek söylediklerinden şüphe ediliyordu," dedi.

Görüşmeden sonra Johnson ve yardımcıları, yerel yetkilileri yardımı kabul etmeye teşvik etmenin zor olacağını fark etti. Sistemleri kritik altyapı ilân etme fikrinden vazgeçtiler, onun yerine eyalet ve yerel yetkilileri, siber güvenlik desteklerini kabullensinler diye ikna etmeye çalıştılar.

Johnson'ın yerel ve eyalet yetkilileriyle iletişime geçmesi, Beyaz Saray için bir uyarıydı. Yönetim yetkilileri bu kişilerin seçime Rus müdahalesini engellemek için destek olmasını istiyorsa, Meclis'teki Cumhuriyetçi Parti liderlerinin de bu girişimin bir parçası ve federal hükûmete kefil olması gerekiyordu. Ancak bunun ne kadar zor olacağını bilmiyorlardır.

İlk müdürler toplantısında Brennan'ın, iş arkadaşlarına verecek önemli haberleri vardı: Son gelen istihbarat raporlarına göre Putin, ABD seçimini hedef alan siber operasyonların denetlenmesini emretmişti veya kendi denetliyordu. IC de artık Rus operasyonunda casusluk hizmetlerinin istihbarat toplamasından daha fazlası olduğundan emindi. Rusların bu eylemini artık geniş çaplı bir etkin önlem olarak görüyordu.

Bu istihbarat o kadar hassastı ki Başkan'ın Günlük Brifingi'ne eklenmemişti. Brennan, bu konuda Obama'yı şahsen bilgilendirmişti ama bu bilginin, bütün iç güvenlik sisteminde dolaşmasını istemiyordu.

Diğer müdürler Putin'in, operasyona doğrudan karıştığına ve bu kadar cesur olmasına şaşırmıştı. Rus istihbaratının yakalanmadan bilgi toplamasıyla, bu operasyonun bizzat Kremlin'deki en yetkili kişi tarafından düzenlenmesi bambaşka şeylerdi.

Ama iki yıl öncesinde, ABD Büyükelçiliği'ndeki bir

Amerikalı yetkiliye düzenli olarak bilgi veren Kremlin'deki gizli kaynak Batı demokrasilerini hedef alan büyük bir operasyonun planlandığına dair uyarmıştı. Gerasimov doktrininin geliştirilmesi, ABD'ye karşı geniş çaplı bilgi savaşı başlatılmasının ihtimal dâhilinde olduğunu gösteren bir başka belirtiydi. Ve mayısta, bir GRU yetkilisinin, intikam operasyonuyla övündüğünü belirten bir istihbarat raporu gelmişti. Bu operasyon, Putin'in Clinton'dan intikamı olacaktı. Ama az sayıda ipucu, kıdemli hükûmet yetkililerini Putin'in bizzat yönettiği büyük bir saldırının yapılacağına ikna etmeye yetmemişti.

Obama'nın en üst seviyedeki iç güvenlik yetkilileri o noktada nasıl tepki vereceklerini bilmiyorlardı. Daha sonra açıkladıklarına göre, atacakları herhangi bir adım –Ruslara çağrı yapmak, yaptırım uygulamak, eyalet sistemlerinin hacklenme tehlikesine dikkat çekmek– bu olaya daha çok ilgi çekebilir, hatta Kremlin'in istediği karmaşaya yol açabilirdi. ABD hükûmeti tepkisinin, Rus saldırısının psikolojik etkilerini büyüteceğinden ve Moskova'nın, hedefine ulaşacağından korkuyorlardı. Müdürler toplantısına katılan biri, daha sonra, "Bunu Obama ile Putin karşılaşmasına çevirmek için çok şey yaparsak, Rusların hedeflerine ulaşmasına yardımcı olacağına dair endişeler vardı," dedi. "Kaos yaratırdı, Trump'a yarar, Clinton'a zarar verirdi. Kendi kalemize gol atmadan halletmenin bir yolunu bulmalıydık. Hipokrat Yemini'ne bağlıydık: Zarar verme."

Bir başka endişeleri de Obama yönetiminin, taraf tutar gibi görünmeden Rus saldırısına nasıl karşılık verebileceğiydi. Obama, aktif olarak Clinton için kampanya yapıyordu. Sert ve sözlü bir karşılık, Beyaz Saray'ın Clinton'a yar-

dım etme ve bu olayı Trump'ın üzerine atma çabası olarak görülür müydü? Beyaz Saray'ın, Rusların müdahalesine karşılık verme çabası politik bir dönüş olarak izlenim yaratırsa, DHS'nin oylama sistemlerinin güvenliğini sağlamak için eyalet ve yerel seçim yetkilileriyle çalışması bozulabilirdi. (Obama, olumsuz etki yaratan ve işbirlikçi olarak görülmekten çok mu korkuyordu? Daha sonra Obama'nın üst düzey bir yardımcısı "Bir şeyi telafi etme çabası olabilirdi," dedi.)

Obama ve en üst düzey politika belirleyicilere göre birden fazla ikilemde kalmışlardı. Seçim sistemi hakkında geniş çaplı rahatsızlık yaratmadan halkı Rus saldırısından haberdar et. Taraflı gibi gözükmeden ve Trump'ın, seçimin hileli olduğu iddialarını güçlendirmeden davran. Daha fazlasını yapmaya teşvik etmeden, Putin'in siber saldırılarını engelle. Yardımcılar toplantısını yöneten NSC'nin iki numaralı yetkilisi Avril Haines daha sonra "Hükûmetteyken karşılaştığım en karmaşık ve zor durumlardan biriydi," dedi.

Müdürler, Maliye Bakanlığı'ndan, geniş kapsamlı ekonomik yaptırımlardan oluşan bir liste hazırlamasını istediler. Dışişleri Bakanlığı'ndaki yetkililer, diplomatik cezalar planlamaya başladılar. Beyaz Saray ise IC'den Rus operasyonu hakkında daha fazla istihbarat elde etmesini istedi, böylece Obama ve yardımcıları, Moskova'ya halkın önünde seslenip seslenmeyeceklerine karar verebilecekti.

O noktada Moskova'nın müdahalesine sert bir karşılık vermeye kararlı bir grup NSC yetkilisi, Putin'in başlattığı bilgi savaşını büyütecek siber saldırılar için yaratıcı seçenekler hazırlamaya başladı.

Michael Daniel ve NSC'nin en üst düzey Rusya analisti Celeste Wallander, ABD'nin, Ruslara sert bir karşı saldırı yapması ve Moskova'nın önemli bir çizgiyi aştığını belli etmesi gerektiğini düşünüyordu. Sadece kelimeler işe yaramazdı. Sonuçları olması gerekiyordu. Daniel daha sonra "Seçim sürecimize müdahale edilmesine müsamaha göstermeyeceğimize dair bir mesaj vermek istedim," dedi. Temel savunması şuydu: "Biz karşı saldırıya geçene kadar, Ruslar ellerinden geldiği kadar zorlayacaklar."

Daniel ve Wallander, Obama yönetimi veya ABD hükûmetinin daha önce bir siber saldırıya karşı düşündüğü tepki çok daha saldırgan bir karşılık için seçenekler oluşturmaya başladı. Önerilerden biri NSA tarafından bir sürü geniş çaplı siber saldırı yapılmasıydı: Demokratik hedeflerden çalınmış e-postaları ve notları sızdıran Guccifer 2.0 ve DCLeaks internet sitelerini dağıtmak, Rus haber sitelerini, sitelerin kapanmasına neden olacak şekilde hizmet engelleme saldırısı bombardımanına tutmak ve Rusya istihbarat teşkilâtlarına saldırıp komuta kontrol biçimlerini bozmak.

Putin'in ailesi hakkındaki bilgileri korumakla tanındığını bilen Wallander, Putin'i hedef almayı önerdi. Putin'in kızları için Letonya'da açılan gizli banka hesaplarını ortaya çıkarmak amacıyla birkaç gizli istihbarat sızdırmayı teklif etti. Putin'i kesinlikle kızdıracak bir şeydi. Wallander aynı zamanda kendisi gibi taviz vermeyen biri olan Dışişleri Bakanlığı Avrupa İlişkileri Bakan Yardımcısı Victoria Nuland ile beyin fırtınası yaptı. Başka öneriler hazırladılar: Putin'i kendi silahıyla vurmak için parası, en üst düzey Rus yetkililerin sevgilileri, Putin'in Birleşik Rusya Partisi'ndeki yolsuzluklarıyla ilgili Rus internet sitelerine kirli bilgiler

vermek. Nuland daha sonra "Putin'in anlayacağı şekilde sonucunu yükseltmek istedik," dedi.

Daniel'in önerdiği bir fikir sıra dışıydı: ABD ve NATO'nun büyük bir Avrasya ülkesine karşı "siber uygulama" başlattığını halkın önünde açıklayarak Batı ülkelerinin, Rusya'nın sivil altyapısını dağıtıp ekonomisini zayıflatacak güce sahip olduğunu göstermek.

Ancak Wallander ve Daniel'in Beyaz Saray'daki patronları, bu fikre katılmadı. Ağustosun sonlarına doğru Ulusal Güvenlik Danışmanı Susan Rice, Daniel'ı ofisine çağırarak oluşturduğu siber seçenekler üzerinde çalışmayı bırakmasını talep etti. "Önümüze geçmeyin," diyerek uyardı. Beyaz Saray bu fikirlerin hiçbirini desteklemeye hazır değildi. Daniel'a ve Beyaz Saray siber karşılık grubundaki ekibine katı emirler verilmişti: "Geride durun." Rice, Daniel'a "Kes şunu artık," demişti.

Daniel, ofisine geri döndü. "Çok öfkeli bir ulusal güvenlik danışmanıydı," dedi yardımcılarından birine. Sabahki çalışanlar toplantısında Daniel, ekibine sakince Rus saldırısına karşılık vermek için seçenek hazırlamayı bırakmaları gerektiğini söyledi: "Geri durmamız söylendi." Daniel'ın başyardımcılarından biri olan Daniel Prieto daha sonra "İnanamıyor ve güvenemiyordum. Anlamam biraz zaman aldı. 'Doğru mu duydum?' diye düşünüyordum," dedi. Prieto çıkıştı ve "Neden geri duruyoruz? Anlamamıza yardımcı olabilir misin Michael?" dedi. Daniel, emirlerin Rice ve Monaco'dan geldiğini bildirdi. Seçenekler sızdırılırsa, Obama'nın harekete geçmek zorunda kalmasından korkuyorlardı. Prieto daha sonra "Başkanı sıkıştırmak istemiyorlardı," dedi.

Prieto'ya göre, Rus hacklemesine şiddetli ve acil bir

karşılık şansını mahveden kritik bir andı ve seçenekleri oluşturan NSC yardımcılarını çok büyük hayal kırıklığına uğratmıştı. Başkanın ve başyardımcılarının söz konusu olan şeyi anlamadığını düşünüyorlardı. "Çalışan seviyesinde hissedilen aciliyetle Başkan ve başyardımcılarının görüşleri uyuşmuyordu," dedi Prieto daha sonra. Kıdemli yetkililer bu konuya seçimden sonra tekrar göz atılabileceğini söylediğinde, Daniel ve çalışanları şiddetli bir şekilde karşı çıktılar. "Hayır. Ne kadar çok beklerseniz etkisi o kadar azalır. Bir sokak dövüşündeyseniz sizin de vurmanız gerekir," dedi Prieto.

***

Obama ve başyardımcıları bulundukları durumu NSC çalışanlarından farklı görüyordu. McDonough daha sonra "Başkan Obama'nın verdiği en öncelikli emir seçimin doğruluğunu korumaktı," diyerek olayı anımsadı. Obama, Putin'e karşı koymanın gerekli olduğuna inanıyordu ama seçimi bozma tehlikesi varsa bunu yapmayacaktı. Yapılan şey ne olursa olsun ülkede siyasi kriz başlatmayacağından emin olmak istiyordu. Tabii ki Trump ile de, çünkü bunun gerçekleşme ihtimali daha yüksekti. Ülkede, iki yüz yılı aşkın bir süredir seçim yapılıyordu ve güç koltuğu huzurlu bir şekilde teslim ediliyordu. Obama, kendi iktidarında bunun son bulmasını istemiyordu.

O zamana kadar müdürler konunun özüne inmişti. Durum Odası'nda nasıl karşılık vereceklerinin detaylarını konuşuyorlardı. Moskova'nın, seçmen tavırlarını değiştirmek için yaptığı etkiyi pek fazla düşünmüyorlardı. Asıl soru, seçimi baltalayabilecek daha fazla Rus müdahalesini nasıl engelleyecekleriydi. Büyük yaptırımlarla mı? Başka cezalarla mı?

Müdürler siber karşılık seçeneğini konuştular. Siber saldırıyla karşılık verme fikri yardımcılar ve müdürler toplantılarında kaygıya sebep oldu. ABD, Rusya'ya, bu tür müdahalelerin kabul edilemez olduğunu söylüyordu. Bazı müdürler, Washington'ın da aynı tür gizli saldırılar başlatması hâlinde taleplerinin hiçbir anlamı kalmayacağına ve siber savaşta artış olacağına inanıyordu. Açık bir siber savaşta ABD'nin kaybedecek daha fazla şeyi olduğuna dair endişeler vardı.

Katılımcılardan biri daha sonra "Ruslarla kısasa kısas siber mücadelesine girseydik, yararımıza olmazdı," dedi. "Siber savaşta bize daha fazla zarar verebilir veya etki yaratabilirler." Toplantılardan birinde Clapper, Rusya'nın karşılık olarak ABD'nin kritik altyapısına siber saldırıda bulunup elektrik ağını kapatabileceğinden endişesi olduğunu söyledi.

Dışişleri Bakanlığı kendi geleneksel cezalandırma yöntemini oluşturmuştu: Rus diplomatları ve casusları ABD'den kovmak ve Amerikan topraklarındaki Rus tesisleri kapamak. Maliye Bakanlığı'ysa Putin'in ekonomisini de içeren birkaç ekonomik yaptırım hazırladı. Bunların içinde Rusya'nın askerî sanayisini hedef almak ve Rusya'yı küresel finansal sistemden atmak gibi şeyler vardı. Önerilerden biri İran'a uygulanan yaptırımların aynısını Rusya'ya uygulamaktı: Rus bankalarıyla iş yapan kuruluşların ABD finans kuruluşlarıyla iş yapmasına izin verilmeyecekti. Ama istihbarat topluluğu, ABD'nin herhangi bir karşılık verdiği takdirde Putin'in bunu rejim değişikliği girişimi olarak göreceğine dair uyarıda bulundu. Obama'nın başyardımcılarından biri daha sonra "Bu olay nükleer gerginliğe neden olabilir," dedi mecazi olarak.

Yaklaşık iki hafta süren görüşmelerden sonra Beyaz Saray, bu seçenekleri beklemeye aldı. Bunun yerinde Obama ve yardımcıları farklı bir plan hazırladı. Öncelikle DHS, eyalet oylama sistemleriyle çalışmaya devam edecekti. Başarılı olması için yönetimin, Meclis'teki Cumhuriyetçi Parti vekillerinin desteğine ihtiyacı vardı. O yüzden Obama, Rusların seçim tehdidinin ciddi olduğuna ve yerel yetkililerin seçim altyapısını korumak için federallerle işbirliği yapması gerektiğine dair halka açık bir açıklama yapmak için Meclis İktidar Partisi Başkanı Mitch McConnell'a ve Meclis Başkanı Paul Ryan'a ulaştı.

Obama ve müdürler, ABD'nin bir basın açıklaması yaparak Rusya'nın 2016 kampanyasına gizlice müdahale ettiğini söylemesi gerektiğine karar verdi. Ama bu bile muhtemel sorunlarla dolu zor bir görev gibiydi. Obama ve başyardımcıları, böyle bir açıklamayı Başkan'ın bizzat yapması durumunda Trump ve Cumhuriyetçilerin, Clinton'a yardım etmek amacıyla istihbarattan yararlandığını –veya istihbarat uydurduğunu– söyleyip onu suçlayacaklarını düşünüyordu. Açıklamayı istihbarat topluluğunun yapması gerekiyordu. IC'ye bir açıklama hazırlamaları söylendi. Bu süre zarfında Obama, ABD'ye karşı açılan en ciddi bilgi savaşı hakkında halkın önünde bir şey söylemeyecekti.

En önemlisi şuydu; Obama ve yardımcıları, Rusların müdahalelerini acilen engellemek için ne yapmaları gerektiğini bulmalıydı. Obama ve kıdemli danışmanlarının, kendilerini çıkmaza soktuğunu ve harekete geçmemek için neden aradıklarını düşünen NSC şahinlerini engelleyecek bir cevap buldular. Başkan, Putin'i gizlice uyaracak ve seçime daha fazla müdahalede bulunmaları durumunda çok

büyük misilleme sözü verecekti. Yani, karşılık verme *tehdidinin*, karşılık verme konuşması yapmaktan daha etkili olacağını düşündüler.

Eylül ayının ilk haftasında Çin'de bir G20 zirvesi yapılacaktı. Obama ve Putin, zirveye katılacaktı. Plana göre Obama, Putin ile yüzleşecek ve Rusya'nın geri çekilmesini sağlayacak güçlü bir tehditte bulunacaktı. Bunu, Rusya'ya vereceği zararı Putin'e söylemeden yapacaktı. Müdürlerden biri daha sonra "Belirli olmayan bir tehditte bulunmak, Putin'in ne yapacağımızı bilmesinden daha etkili olurdu," dedi. "Hayal gücüne bırakalım. Birkaç kişinin banka hesaplarını dondurmaktan daha etkili olacağını düşündük." Mesajın özü şu olacaktı: "Putin durmazsa ABD, Rusya ekonomisini batırmak için yaptırımlar uygulayacaktı."

Obama ve yardımcıları, istihbarat topluluğunun Rusların seçim altyapısına sızmak için yapacakları yeni girişimleri fark edebileceğine güveniyordu. IC yeni girişimler fark ederse, o zaman Obama hemen Rusya'ya yaptırımlar uygulayacak veya başka misillemeler yapacaktı. Ama müdürler, bu planın –şimdilik bir şey yapılmayacak ama daha sonra muhtemelen sonuçları olacak– işe yaraması için Başkan'ın tetiği çekmeye hazır olması gerektiğinde hemfikirdi.

15. BÖLÜM

"Kurban olarak beni ortaya attı."

Söyleniş açısından önemsiz gözüken bir ifade olabilirdi. Ama eski FBI analisti Clint Watts'a göre Paul Manafort'un CNN programı *The Lead with Jake Tapper*'da 14 Ağustos sabahı yaptığı kaba yorum, 2016 başkanlık kampanyasının altında çok sıkıntılı bir şeyler olduğunun göstergesiydi.

Manafort, Trump'ın, Kuzey Carolina eyaletinin Wilmington şehrinde yapılan bir mitingde, Hillary Clinton'ın seçilmesi durumunda "İkinci Kanun Değişikliği insanlarının" Clinton'ın adli atamalarıyla ilgili bir şey yapmak zorunda kalabilecekleri hakkında yaptığı uçuk yorumu konusunda sorguya çekiliyordu. "Trump, adli seçimleri engellemek için şiddeti mi tavsiye ediyordu?" diye sordu Tapper. Manafort "Kesinlikle hayır," diye cevap verdi. Tapper'ın bunu sormasının bile medyanın yanlı olduğuna dair kanıt olduğunu söyledi.

"Yani, bu hafta yapılması gereken ama yapılmamış bir sürü haber var," dedi. "Türkiye'deki NATO üssü teröristler tarafından saldırıya uğramıştı mesela."

Türkiye'de terörist saldırısı mı? Manafort neden bahsediyordu? Böyle bir olay olmamıştı. Ama bir karşı istihbarat uzmanı olan Watts, bu konuşmayı gördüğünde hemen konunun ne ile ilgili olduğunu anladı: Dünyadaki bütün

sosyal medya sitelerinde haftalardır yayılan, Ruslar tarafından verilen yanlış bir bilgiydi.

Temmuz ayının sonlarına doğru Rus basın kuruluşları RT ve Sputnik, ABD'nin Türkiye, İzmir'de bulunan hava üssündeki –ABD ordusunun nükleer silahlar depoladığı yer– protestoları hakkında haber yapıp "ABD'ye ölüm!" diye bağıran göstericilerin 'büyük protestolarına' karşılık olarak yedi bin silahlı polisin tesisi çevrelediğini iddia etti. Rus basın kuruluşları bir saldırı olmasından korktukları için üssün kilit altına alındığını söyledi ve Sputnik, nükleer silahların 'uluslararası teröristlerin' eline geçme tehlikesi olduğunu bildirdi. ABD ile Türkiye arasında gerilim yaratmak için yapılmış bu haberler, RT ve Sputnik'in Twitter paylaşımları ve internet siteleriyle genişletilmişti. Ama haberler abartıydı: Protestolar şiddet içermiyordu ve ABD yetkilileri, hava üssünün bir güvenlik tehdidi yaşamadığını söylediler. Protestolar ABD medyasında çok fazla yer almamıştı.

Ama Rus propagandasının bu garip versiyonu, iki büyük partinin başkan adayından birinin kampanya başkanı tarafından ulusal televizyonda dile getiriliyordu. "Bu da ne?" diye düşündü Watts. Ve daha sonra "İşte o anda garip bir şeyler olduğunu anladık," dedi.

Watts, son birkaç yıldır, ABD düşmanlarının sosyal medyayı kendi çıkarları için kullanma yollarını araştıran birkaç özel araştırmacıdan biriydi. Başlarda bu olaya ilgi duymasının en büyük nedeni IŞİD'in, sosyal medyayı kullanarak Irak ve Suriye'deki savaşlarına katılmaları için binlerce genç ve dışlanmış insanı kendi safına çekmedeki başarısıydı. Ama Watts, Rusya merkezli internet siteleri ve

Twitter hesaplarından yayılan daha karışık bir mesajlaşma düzeni görmeye başlamıştı.

Putin, Kırım'ı topraklarına kattıktan birkaç hafta sonra Mart 2014'te, Beyaz Saray internet sitesine tuhaf bir dilekçe geldiğinde önemli bir şey ortaya çıktı. Kendini sadece Anchoragelı "S.V." olarak tanıtan gizemli bir adam tarafından kötü bir İngilizceyle yazılmıştı ve Alaska'nın Rusya'ya iade edilmesini talep ediyordu. Bu fikir her ne kadar çılgınca gözükse de dilekçe bir anda ilgi çekmeye başladı. Twitter hesaplarında reklamı yapıldı; Facebook'ta çıkan mesajlarda paylaşıldı. Birkaç hafta içinde yaklaşık 40.000 imza toplamıştı.

Watts için aydınlatıcı bir olaydı. Dilekçedeki isimleri incelerken birçoğunun Kremlin propagandasını destekleyen diğer sosyal medya kampanyalarında çıkan otomatik Twitter hesaplarıyla aynı olduğunu fark etti. Bu hesaplardan bazıları "çekici" hesaplar gibi duruyor ve internet üzerinden insan çekmek için cezbedici kadınların fotoğraflarını kullanıyordu. Ayrıca bu hesaplardan bazılarının Kremlin hakkındaki eleştirilere şiddetli bir şekilde saldırıp aşağılayan ve İngilizce konuşan kitlelere Rus konularını tanıtan internet sorguculari veya trollerle bağlantısı olduğunu gördü.

Watts'ın keşfettiği bu düzen, muhbir Lyudmila Savchuk'un, St. Petersburg'da Kremlin bağlantılı bir trol çiftliği olan Internet Research Agency'nin operasyonları konusunda ortaya çıkaracaklarıyla eşleşiyordu. Ama Watts, ABD ulusal güvenlik yetkililerinin bu konuya daha fazla ilgi göstermemesine öfkelenmişti. Yabancı bir politika düşünce kuruluşunun internet sitesine kısa bir makale yazarak Facebook ve Twitter'ın, ABD hükûmetinin güvenilirli-

ğini baltalamayı hedef alan "Batı görünümlü Rusya yanlısı hesaplarla kirlendiğini" belirtti. Çok az ilgi çekti. Ama yayımlandıktan kısa bir süre sonra, siber saldırıların hedefi olduğunu söylemek için FBI onunla iletişime geçti.

Watts, sosyal medya manipülasyonunda saygın bir uzman olarak ara sıra FBI ve CIA'ye bilgi vermek için davet edilirdi. Eski istihbarat iş arkadaşlarına, Rus sosyal medya girişiminin, ABD'yi giderek daha fazla hedef aldığını söyleyip uyarmaya başladı. Rus hesapları, 'Wall Street'i İşgal Et' ve daha sonra da 'Black Lives Matter' hareketini teşvik etmişti. İki hareket de yenilikçiler tarafından çok ilgi görmüştü. Fakat aynı zamanda sığır çiftliği sahibi Cliven Bundy'nin aşırı taraftarlarını da desteklemişlerdi. Bundy, Nevada'nın güneydoğusundaki hükûmet topraklarındaki otlak fiyatları yüzünden federal ajanlarla silahlı bir çatışma yaşamıştı. Güney eyaletlerdeki 'Jade Helm 15' adlı ABD özel kuvvetler tatbikatının –Obama hükümetinin sıkıyönetim uygulamak istediğine dair tuhaf komplo teorilerine neden olmuştu– görüldüğünden daha önemli olduğunu söylediler. Rus propaganda haber siteleri RT ve Sputnik, bütün ideolojik sınırların ötesine geçen bu davalara geniş yer ayırıyordu.

Watts, bunun, Sovyet Soğuk Savaş etkin önlemlerinin intikam almak için geri dönüşü olduğu sonucuna vardı: Sosyal medyanın yeni araçlarını kullanarak, Rusya düşmanlarının dengesini bozmayı hedefleyen bölücü ve sahte haberleri yaymak. Ancak Watts, Twitter hesaplarını ve RT haberlerini gösteren tablo ve slaytlarla bilgilendirme toplantısını yaptıktan sonra eski iş arkadaşları çoğunlukla omuz silkti. Daha sonra "Rusya'nın ne yapmaya çalıştığını anladıklarını sanmıyorum," dedi.

Ancak ayrı bir ABD istihbarat toplumundaki diğer kişiler bunu dikkate almaya başlıyordu. 2015 yılında CIA, Kremlin propagandasına karşı gelmek için sahte internet siteleri yaratması ve gerçek olmayan Rus kimliklerini kullanan internet sitelerini ve sunucuları çökertmesi amacıyla NSA ekibinin faaliyete geçmesini önerdi. Fakat Obama yönetimindeki kıdemli politika düzenleyiciler, bu plana pek destek vermedi. Sebebi, kısmen serbest bir bilgi akışının Rus propagandasını etkisiz kılacağını düşünmeleriydi. Obama'nın Dışişleri Bakan Yardımcısı Tony Blinken "Gerçeğin özgür kılacağına, baskın çıkacağına inandım. Sonunda biraz safça davrandığımız belli oldu," dedi.

Watts için Manafort'un o ağustos sabahı yaptığı yorumlar bir uyanıştı. Rusya'nın etkin önlemlerinin ideolojik sınırları aştığına ve artık Amerikan siyaset diyaloglarına girdiğinin bir göstergesiydi. Watts, ortaya çıkarılması gerektiğine inanıyordu ve bunu yapmaya kararlıydı. Ama o ve çalıştığı araştırmacılar şunu öğrenecekti: Rus girişimi konusunda buzdağının görünen kısmıydı bu. Amerika'nın en büyük sosyal medya şirketlerinden zekice yararlanan bir kampanyaydı. İnanması güç de olsa o zamanlar neredeyse hiç kimse, hatta şirketler bile durumu fark etmedi.

Manafort'un suyu ısınıyordu. CNN röportajıyla aynı günde *New York Times*, bir haber yaptı. Ukrayna'nın yolsuzlukla mücadele bürosunun, Yanukoviç'in Putin yanlısı partisinin, 2007 ile 2012 yılları arasında Manafort'a 12,7 milyon dolar değerinde gizlice ödeme yaptığını gösteren, elle tutulmuş hesap defterleri bulmuştu. Gazete, Ukraynalı soruşturmacıların, bu ödemelerin yasa ve kayıt dışı bir sistemin parçası olduğunu iddia ettiklerini bildirdi. Ukray-

nalı yetkililer aynı zamanda Yanukoviç'in yakın çevresiyle bağlantılı olan yurt dışı paravan şirketleri ve birkaç şüpheli girişimi araştırıyordu. Bu girişimlerden biri Ukrayna kablolu televizyon kurumlarını, Manafort ve Oleg Deripaska'nın sahip olduğu bir ortaklığa satmak için 18,9 milyon dolarlık bir anlaşmaydı. Rus oligarkın Cayman Adaları'nda dava açmasına neden olmuştu.

Avukatı, Manafort'un böyle bir ödeme aldığını veya Yanukoviç hükûmetinde böylesine bir yolsuzluğa dâhil olduğunu inkâr etti. Ama fark yaratmadı. Trump'ın, Manafort'a olan güveni sarsılıyordu. Yeni baş danışmanlarından biri onu baltalamıştı: Steve Bannon. Kışkırtıcı, tutucu, garip bir halkçıydı. Bannon, Trump'a, yeteneğini kaybetmiş bir elitist olduğunu söyleyerek gizliden gizliye kampanya başkanıyla alay ediyordu. Bannon, Hamptons'daki yazlık evinde televizyona çıktığında Oxford gömlek giydiği için Manafort ile dalga geçiyordu. Onu, *Giligan's Island*'daki milyoner kazazede Thurston Howell III ile kıyaslıyordu. Bannon, *Times* haberini kullanarak Manafort ile uğraştı. Manafort önemsemedi. Fakat Trump önemsedi. Haberi okuduğunda, "Kampanyamı bir sahtekâr yönetiyor," dedi.

Times'ın Ukrayna haberinden dört gün sonra Trump, Charlotte, Kuzey Carolina'da yaptığı bir mitingde sahneye çıkmak üzereydi. Daha yeni yayımlanan bir AP haberinin çıktısı eline verildi. Haberde Manafort ve yardımcısı Rick Gates'in, Ukrayna'nın Rusya yanlısı partisi adına 'gizli bir Washington lobi operasyonu' gerçekleştirdiğini gösteren e-postalar vardı ve bu ikili, yaptıkları işi 'federal yasada zorunlu olduğu gibi' yabancı ülke lobisi olarak göstermemişlerdi. Artık Trump'a yetmişti. Bir yardımcısına "Jared'a, onu kovmasını söyle," diyerek patladı. Ertesi sabah Trump

Tower'da Kushner tam olarak bunu yaptı. "Beni bir suçlu gibi gösterir," diyerek çıkıştı Manafort. Kushner, yapabileceği bir şey olmadığını söyledi. Bir dakika sonra basın toplantısı yapılacaktı. Yapıldı da. Uzun zamandır Cumhuriyetçi Parti çalışanı olan Kellyanne Conway yeni kampanya başkanı, Bannon da kampanyanın yeni CEO'su olmuştu.

Trump'ın Manafort'u kovması, FBI için bir şeyi değiştirmedi. Trump kampanyasıyla Ruslar arasındaki muhtemel bağlantıları araştıran karşı istihbarat soruşturması daha yeni başlıyordu. 15 Ağustos'ta Direktör Yardımcısı Andrew McCabe'in ofisinde, bu davada çalışan FBI ajanları bir toplantı yaptı. Toplantıya katılanlardan biri tecrübeli, kıdemli ajan Peter Strzok'tu.

Strzok, Büro'nun karşı istihbarat departmanında, karşı casusluk bölümünün başkanıydı. FBI'ın, Clinton'ın e-posta sunucusunu araştırdığı soruşturmanın başında o vardı. Comey'in, Büro'nun suçlama yapılmasını önermediğini açıklamasından birkaç gün önce Demokratik Parti adayının sorgusunu yönetmişti. Strzok, taraflı biri değildi. Comey'in, Clinton'ın gizli bilgileri "son derece dikkatsiz" yönettiğini ifade eden açıklamasının –bir eleştirmene göre, herhangi bir suçlama yapılmadığından FBI sınırlarını aşmış oluyordu– hazırlanmasına yardımcı olmuştu. Ancak Clinton'ın yönetimiyle ilgili ne düşünürse düşünsün Strzok, Trump'ı hor görüyordu. Strzok, bu süreç boyunca Lisa Page adlı FBI avukatıyla ilişki yaşıyordu ve özel mesajlarında GOP adayını "tam bir aptal, tehlike ve pislik" gibi kelimelerle tanımlıyorlardı. Bir mesajlaşmada Page, Strzok'a "Tanrım. Trump mide bulandırıcı bir insan," diye mesaj attı ve Strzok'un cevabı "Berbat biri," oldu.

Bu toplantıdan önce Page'e gönderdiği mesajlarda Strzok, kampanyanın Kremlin'le olan "YAYGIN BAĞLANTILARINA" atıfta bulunarak FBI'ın Trump–Rusya soruşturmasını önemli gördüğünü net bir şekilde belli etti. Ama McCabe'in ofisinde Page, seçimi Clinton kazanacağı için Büro'nun bu soruşturmayı aceleye getirmemesini –ve hassas kaynakları yok etme riskini göze almamasını– önerdi.

Strzok, farklı görüşteydi. "Ya Trump kazanırsa? Ya FBI'ın şu anda soruşturduğu kişiler daha sonra üst seviyedeki pozisyonlara atanırsa?" Toplantıdan sonra Strzok, Page'e mesaj atarak, "Andy'nin ofisinde söylediğin şeye inanmak istiyorum –seçilmesinin imkânsız olduğuna– ama korkarım ki bu riski göze alamayız. Hani olur da kırk yaşına gelmeden ölürsen diye bir sigorta bu," dedi.

Strzok, Trump'ın başkan olmasının tehlike yaratacağını düşünüyordu. Soruşturma onun sigortasıydı.

***

McCabe toplantısından sonra Donald Trump, New York'taki bir FBI ofisine gitti. Orada güvenli bir konferans salonu vardı. Yanında Michael Flynn ve New Jersey Valisi Chris Christie, artık Trump'ın en önde gelen destekçilerinden biri olan eski adaylık rakibi, vardı. Trump orada ilk resmî istihbarat brifingini alacaktı.

Bu gizli toplantılar, önde gelen başkan adayları için düzenli olarak yapılırdı. Adaylara aşırı hassas olan bilgiler verilmezdi. Amaç, gazetelerde okuyabileceklerinden biraz daha öteye giden gelişmeleri bildirmekti. Trump ise Putin hakkında yaptığı yorumlarla, kendisinin ve iş arkadaşlarının Rusya'yla olan bağlantılarıyla ve çekinmeden konuşma eğilimiyle, ABD İstihbarat Topluluğunda hassas bilgileri paylaşacak kadar güvenilir olup olmadığına dair endişele-

re yol açmıştı. Toplantıda IC'nin sızmasına dair veya paylaşılmasının istenmediği bilgiler kesinlikle verilmeyecekti.

Bu hisler karşılıklıydı. Trump, toplantılarda pozitif bir ortam olması için çok az şey yapmıştı. Toplantıdan saatler önce Trump'ın bir röportajı yayımlandı. Bu röportajda Trump, o anki ABD istihbarat yetkililerine pek fazla güvenmediğini söyledi.

Ama istihbarat topluluğunun gönderdiği bilgilendirici kişilerle aynı odada oturuyordu. Brifinglere dayanamamasıyla bilinen Trump'a dünyadaki güvenlik tehditleri ve zorluklarıyla ilgili temel belgeler verildi. Toplantı sırasında Trump'a, onu doğrudan etkileyen bilgiler de sunuldu. Kendisinin ve kampanyasının haftalardır söyledikleriyle çelişiyordu. Clapper'ın da daha sonra doğruladığı gibi, Putin hükûmeti, hacklemeler, Demokratları hedef alan bilgi ifşaları ve Clinton kampanyası arasında doğrudan bağlantılar olduğu kendisine söylendi. (Clinton da o sıralar buna benzer bir brifing aldı.)

Artık Trump ve Flynn, DNC ihlaliyle Guccifer 2.0 ve WikiLeaks yayımlarının Rus operasyonunun bir parçası olduğuna ve bu olayın, Trump'ın en başta iddia ettiği gibi sahtekârlık olmadığına ABD İstihbarat Topluluğunun ikna olduğunu biliyordu. Fakat bu brifing, Trump ve kampanyasının Rusya müdahalesi iddialarını görmezden gelmesini engellemeyecekti. Kendisine brifing verenlere güvenmiyordu. Trump ile ABD İstihbarat Topluluğu arasında kan davasına dönüşecek, kampanya esnasında ve sonrasında sürecek bir şeyin başlangıcıydı.

Birkaç gün öncesinde bir Rus saldırısı daha yaşanmış, Putin'in siber saldırılarının ne kadar geniş çaplı olduğu-

nu göstermişti. Demokrat Kongre Kampanya Komitesi (DCCC) hedef alınmıştı. Organizasyonun en önemli iç yazışmalarını içeren bu son ifşa operasyonunun etkisi, şu ana kadar olanlar kadar yıkıcı ve önemliydi.

DCCC'nin yetkili müdürü Kelly Ward'dı. Beyaz Saray'a Demokratların seçilmesini sağlamak onun işiydi. DCCC, DNC'yle aynı Capitol Hill binasında olsa da DNC'den ayrı bir kuruluştu. Partinin yetkilileri, *Washington Post* haziran ayının ortalarında DNC hacklemesi haberini yapmadan birkaç dakika öncesine kadar, Rus hackerların DCCC'ye de sızdığını ona söylememişti. DNC Başkanı Amy Dacey, ancak o zaman uyarmak için Ward'ı aradı. Ward, önce şoka uğradı. Daha sonra bir açıklama istedi. Dacey bunu neden daha önce söylememişti? Ne de olsa DNC, Rus hackerların DNC ve DCCC bilgisayarlarına sızdığını haftalardır biliyordu. Dacey, CrowdStrike, yakalandıklarını fark ettirmeden Rusları temizlemeye çalıştığı ve herhangi bir sızma tehlikesini göze alamadığı için DNC'nin DCCC'yi uyaramadığını söyledi. Şimdi, haftalar sonra Ward aşırı öfkeliydi. Demokratlar, Demokrat dostlarına güvenmiyorlar mıydı?

İhlali öğrendikten sonra Ward da CrowdStrike'ı işe aldı ve çok geçmeden kendisine bir hasar tespit raporu sunuldu: Fancy Bear yedi farklı departmanda yirmi üç ayrı DCCC bilgisayarına girmişti. Komitenin 2,5 milyon dosya bulunduran ana sunucusuna erişmişti. (Neyse ki DCCC, e-postalarını bulutta tutuyordu.) Ward'ın Özel Kalem Müdürü Hayley Dierker, FBI'dan Adrian Hawkins –yaklaşık bir yıl öncesinde DNC'ye Rus hacklemesini haber vermeye çalışan ajan– ile çalışmaya başladı. Çok geçmeden dudak uçuklatan bir şey öğrendi: Ruslar, Virginia ve Chicago'da-

ki işletmelerin sunucularını, DCCC bilgisayarlarından çaldıkları belgeleri çıkarmak için düz geçiş olarak kullanıyordu. Ona daha sonra bu işletmelerin işbirlikçi olmadığı söylendi. Bu firmaların, Rusların gizlice ağlarına DCCC belgelerini çalmasını emrettiğinden haberi yoktu.

12 Ağustos'ta Ward ve Dierker FBI Siber Başkanı Jim Trainor ile Rus saldırısı hakkında brifing almak için FBI karargâhında buluşacaktı. (Trainor, bir önceki gün geçici DNC Başkanı Donna Brazile ve diğer parti yetkililerine DNC saldırısı hakkında brifing vermişti.) Michael Sussmann ve CrowdStrike'tan Shawn Henry de oradaydı. İki kadın, bu toplantıyı yararlı bulmadı. Fancy Bear'in Vikipedi sayfası okunuyor gibi geldi. En büyük endişelerine bir cevap alamamışlardı: Ruslar hangi belgeleri çaldı?

Sonrasında iki kadın Hoover binasının yakınlarında şık bir restoran olan Asia Nine'da içki içiyordu ve Dierker'a bir uyarı geldi: Guccifer 2.0 yine saldırmıştı. İnternet sitesinde "Yeni ifşa vakti geldi" yazıyordu. Önceki ifşalarda hacklenmiş DCCC belgelerinden bazıları yayımlanmıştı fakat çok büyük sansasyon yaratmamıştı. Ama şimdi şüpheli Rusya istihbarat teşkilâtı, içinde DCCC hesaplarına giriş bilgilerinin ve Florida'daki önemli kongre yarışı için strateji notları bulunan DCCC kayıtlarını yayımlamıştı. En acil sorunsa, Guccifer 2.0'ın Meclis'teki bütün Demokratların telefon numaralarını, e-posta ve ev adreslerini ifşa etmesiydi.

DCCC hemen bu saldırıyla ilgilenmek için bir durum odası oluşturdu. Meclis tatildeydi; üyelerin çoğu kendi bölgelerine gitmişti. Şimdiyse protestocuların –ya da çılgın insanların– evlerine gelme tehlikesi vardı. Capitol polisi,

çoğunun evine eyalet polisini gönderdi. İki tanesi zarar görmüştü. Bazı milletvekilleri hemen kötü davranmaya ve öfkeli telefonlar açmaya, sinirli mesajlar ve e-postalar göndermeye başladı. Missouri Milletvekili Emanuel Cleaver, küfür eden ve Z ile başlayan kelimeyi kullanan insanlardan 'bir yığın kötü niyetli telefon' geldiğini söyledi. Ayrıca gelen kutusuna müstehcen ve ırkçı e-postalar yağıyordu.

Ertesi gün Pelosi, tüm Demokratik Parti milletvekillerine bu 'elektronik Watergate sızmasını' bildirmek için mektup gönderdi. İş arkadaşlarına, ailelerinden birinin gelen mesajları okumasına veya telefonlarını açmasına izin vermemelerini söyledi. Pelosi de kurban edilmişti. "Çoğu ahlaksızca olan bir sürü telefon, sesli ve yazılı mesaj aldım," diye yazdı.

Pelosi, tüm Demokratik Parti Yönetim Kurulu için acil bir konferans görüşmesi yaptı. Moral bozucu bir görüşmeydi. Paniğe kapılmış milletvekilleri, telefon numaralarını ve şahsi e-postalarını değiştirmeleri gerekip gerekmediği hakkında Pelosi'yi soru yağmuruna tuttu. Herkes kendi başının çaresine bakacaktı. Bir katılımcı daha sonra "Daha büyük tehlikeyi kimse konuşmuyordu," dedi. "Ruslar hakkında ne yapılacağını dile getirmediler."

Guccifer 2.0'ın, Demokratların kişisel verilerini ifşa etmesi sadece başlangıçtı. Sonraki haftalarda Guccifer 2.0, DCCC'nin en hassas strateji dosyalarını, saha planlarını, mali belgelerini ve önemli seçmen verilerini içeren bir dizi sızdırma yaptı. Bunların içinde DCCC'nin farklı bölgelerde ne kadar seçmenin seçime katılacağına dair oluşturduğu örnekler de vardı. İnternet karakteri, bazı bölgelerdeki ve basın kuruluşlarındaki siyasi blog yazarlarına dair özel bilgiler de yayımladı. Bunların içinde *Hill, Daily Caller* ve

Jared Kushner'ın sahip olduğu *Observer* da vardı. Sızdırılan belgelerin içinde Florida, Pennsylvania, New Hampshire ve başka yerlerdeki bölge yarışlarının iç yazışmaları da bulunuyordu.

En fazla zarar veren belgeler, Demokrat Parti adaylarının samimi değerlendirmeleri olabilirdi. Bu değerlendirmelerde güçlü ve zayıf yanları ele alınmıştı. Guccifer 2.0, bir Florida mücadelesi hakkındaki DCCC notlarını yayımladı. Bu mücadelede bir aday, Annette Taddeo –DCCC'nin desteklediği kişi– "yetersiz kampanyacı" namıyla "biraz kötü bir bağışçı" olarak tanıtılıyordu.

DCCC ifşaları, Demokrat kongre öncesinde yayımlanan DNC e-postaları kadar ulusal çapta siyasi karışıklığa sebep olmadı. Ama doğrudan etkisi vardı ve seçimleri etkilemede başarılı olabilirlerdi. Florida yarışında Gracia, sızdırılmış belgeleri kullanıp Taddeo'yu yenmiş, daha sonra Cumhuriyetçi rakibine kaybetmişti. İster planlanmış şekilde, isterse kazayla olsun Guccifer 2.0, 2016'nın en çekişmeli kongre seçimleriyle ilgili belgeleri ortaya dökmüştü. "Yaptıkları şeyin stratejik ve hedefi olan bir hamle olduğunu düşünüyorduk," dedi Ward. "İfşa ettikleri notlar, en önemli bölgelerimizle ilgiliydi."

Ward, Dierker ve diğer DCCC çalışanları, saldıranın Rusya olduğunu biliyorlardı ve tamamen kendi başlarına olduklarını düşünüyorlardı. Obama hiçbir şey söylemiyordu. Medya bu olayın haberini yapmıyordu. Ward ve Dierker, Ulusal Cumhuriyetçi Kongre Komitesi'ndeki mevkidaşlarının, Rus saldırısını açığa vurmalarını ve Moskova'nın çaldığı belgeleri kullanmaktan kaçınmalarını sağlamaya çalışıyordu. Ama GOP buna pek ilgi göstermedi. Cumhuriyetçiler, hacklenen belgeleri televizyon reklam-

larında kullandılar. Guccifer 2.0'ı hırslı bir şekilde teşvik edip hackerın çaldığı dosyaları paylaşan GOP meyilli bir Florida blog yazarı, belgeler için ona bolca teşekkür etti.

HelloFLA olarak bilinen kimliği belirsiz bir blog yazarı "Elime ne verdiğinin farkında olduğunu sanmıyorum," diye yazdı. "Bu, muhtemelen milyonlarca dolar değerinde."

"Hım. Tamam. Bana bir milyon borcun var," diyerek cevapladı Guccifer 2.0.

Rusların izinde olan Demokrat muhalefet araştırmacılarının uzun zamandır kafayı taktığı Manafort, gündemden düşmüştü. Ama Demokratlar artık başka bir Trump dostuna odaklanıyordu: Roger Stone.

Altmış dört yaşındaki Stone, siyasetin karanlık sanatlarında kendini geliştirmiş biriydi. Bir zamanlar Nixon'ın yardımcısı olan Stone –sırtında otuz yedinci başkanın dövmesi vardı– düşmanlarına çamur atmaya veya daha kötü şeyler yapmaya hazır bir siyasi savaşçı olmaktan gurur duyuyordu. Stone, muhabirlere, sloganının "Hiçbir şeyi kabul etme, her şeyi inkâr et, karşı saldırıya geç," olduğunu söyledi. Bunu da zevkle yapıyordu, komplo teorileriyle çalışıyordu. 2013 yılında John Kennedy'yi Kyndon Johnson'ın öldürdüğünü ileri süren bir kitap yayımlamıştı. 2016 kampanyası başladığında bir kitap daha yazdı: *The Clintons' War on Women**. Sözde kocasını suistimalle suçlayan kadınları hedef aldığı için Hillary Clinton'a vahşice saldıran bir kitaptı. İçinde bir de Trump'ın kitabı onaylayan tanıtım yazısı vardı: "Hillary hakkındaki bu kitap, çok sert... Roger Stone'a müteşekkiriz. Çok sağlam bir adam."

Stone neredeyse kırk yıldır Trump'ın arkadaşıydı. Ar-

* (İng.) Clinton'ların Kadınlarla Mücadelesi (ed. n.)

kadaşlıkları, ikisinin de bir New York mafya avukatı ve bir zamanlar Joe McCarthy'nin baş danışmanı olan siyasi iş bitirici Roy Cohn'un arkadaşı oldukları günlere dayanıyordu. Stone, düzenli aralıklarla Trump'ın siyasi danışmanı olmuştu. Başkanlık kampanyasında Trump'ın ilk işe aldığı kişilerden biriydi ve 2015 yılının ilk yarısında "Make America Great Again" stratejisini oluşturmak için Trump ile çalıştı. Ama o yılın ağustos ayında Trump, Stone'u kovdu. Gerçi Stone, istifa ettiğini iddia ederek Trump'ın, kampanyasının düzen karşıtı mesajından sapıp 'kişilikleri ilgilendiren çekişmeler ve kışkırtıcı medya kavgalarıyla' bozulmasından artık bıktığını söyledi.

Yine de Stone, Trump'ın en ateşli destekçilerinden biriydi. "Ben, Trump'a en sadık kişiyim," diye belirtti. Cumhuriyetçi kongresinde o ve kötü şöhretli Infowars komplo teorisyeni Alex Jones, Trump taraftarlarının bir mitingine manşette yer verdi. Hafif kalabalığın önünde Stone, Hillary Clinton'a "Asabi, ağzı bozuk, iki kutuplu, zihinsel dengesizliği olan bir suçlu," dedi. Her zamanki Stone aşırılığıydı.

Stone, Trump kampanyasıyla hâlâ bağlantısı varmış gibi gözüküyordu. GOP kongresinde muhabirlerden birine, Clinton'ın içeri atılmasını talep ettiği etkinliklere gitmenin yanı sıra Trump kampanyasının çalışanlarıyla görüşüp strateji konuşmaları yaptığını söyledi. Bu yüzden Clinton kampanyasının yetkilileri Stone'u yakından izledi. Trump gizli bir şey yaparsa, oyunun bir parçasının da Stone olacağını düşündüler. Ağustosun başlarında, Rus operasyonuyla bağlantılı olarak WikiLeaks'le işbirliği yapıyor olabileceğini gösteren bir ipucu yakaladılar.

Stone 8 Ağustos'ta bir Florida Cumhuriyetçi grubuna konuşma yaparak Clinton'ın e-postalarının ortaya çıkıp

'Bill, Hillary ve Chelsea Clinton'ın suçlu olduğuna dair kanıtları' ortaya dökeceğini iddia etti. Katılımcılardan biri Assange'ın seçimlere etki etmek için ne yapacağını sorduğunda Stone "Bir sürü şey olabilir. Assange ile konuştum. Sanırım belgelerinin bir sonraki kısmı Clinton Vakfıyla ilgili ama haberin ne olacağını bilemeyiz," diyerek cevap verdi.

Clinton merkezinde bir Rus karşıtı olan Glen Caplin ve iş arkadaşlarından bazıları, Stone'un açıklamalarına şaşırdı. Trump'ın uzun süreli bir arkadaşından, kampanyalarına yapılan Rus saldırısındaki önemli bir oyuncuyla temasta bulunduğuna dair itiraf olarak gördüler. Demokrat kongreden önce WikiLeaks'in, DNC e-postalarını yayımlamasından kısa bir zaman sonra Assange, CNN'e, internet sitesinde seçimle ilgili "çok daha fazla belge" yayımlanacağını söylemişti. Artık Trump'ın sırdaşlarından biri herkesin önünde Assange ile temas hâlinde olduğunu söylüyordu. "Pis numaralarıyla bilinen Roger Stone'un bunu söylemesi endişe vericiydi," dedi Caplin daha sonra.

Stone, Rusya mücadelesine en ön sırada atılmıştı. Florida'da yaptığı konuşmadan birkaç gün önce Steve Bannon'ın *Breitbart*'ını kaleme almıştı. Bu yazıda Guccifer 2.0'ın tek bir hacker olduğunu ve DNC ihlalinden Rusların değil, onun sorumlu olduğunu iddia etti. Twitter, Meclis Demokratlarının kişisel bilgilerini yayımladığı için Guccifer 2.0'ın hesabını dondurduktan sonra Stone, bu internet karakterini savunarak ona yapılanlar için "Korkunç," dedi ve "Gerçeği ortaya çıkarılanlar neden kovuluyor?" diye sordu. Guccifer 2.0'ı bir 'kahraman' olarak selamladı. Birkaç gün sonra hesap yeniden aktifleştirilince Stone bir tweet atarak "Teşekkürler Yüce İsa. Bunun için dua ettim," dedi.

Guccifer 2.0 minnettardı. Bir tweette hacker (veya hackerlar) Stone'a hitap edip "Gerçeğe inandığın için teşekkürler #Guccifer2," dedi. Stone, seçimin Trump'ın aleyhine hileli olabileceğini iddia ettiği bir haberin linkini paylaştıktan sonra Guccifer 2.0 Twitter hesabı bunu yaydı ve Stone'a "Borç ödeniyor," dedi. Stone ve Guccifer 2.0, Twitter'dan özel mesajlaşma bile yaptı. Bir mesajda Stone, Guccifer 2.0'dan yazdığı bir haberi yaymasını istedi. Stone'a gönderdiği özel bir tweette Guccifer 2.0 "Harika biri olduğunu söylemekten memnuniyet duyuyorum... Lütfen herhangi bir şekilde yardımcı olabilirsem söyle. Benim için büyük bir zevk olur," dedi.

Stone, WikiLeaks'le Assange'ı da destekledi ve WikiLeaks'in, Clinton'a bir dahaki sefer nasıl saldıracağını bildiğini belirtip durdu. Sağcı bir site olan WorldNetDaily yazarı Jerome Corsi ile yaptığı bir röportajda Stone, Assange ile doğrudan iletişime geçmekle ve WikiLeaks kurucusunun, Clinton'ın sildiği e-postalardan 30.000 tanesini elinde tuttuğunu öğrenmekle övündü. Stone, "Assange, e-postalarda Hillary Clinton'ı, Clinton Vakfına katkı karşılığında Dışişleri Bakanlığı resmî işlemlerini satmaktan içeri tıkmaya yetecek kadar zarar verici bilgi olduğunu iddia ediyor," dedi.

Bu, harika bir haberdi veya doğruysa öyle olurdu. Assange'ın elinde Clinton'ın şahsi e-postaları vardı. Assange bunu gerçekten Stone'a söylemiş miydi? Yoksa Stone ortalığı karıştırıp her türlü sorunu çıkarmaya mı çalışıyordu?

Stone, Clinton'ın sağlığının kırılgan olduğunu iddia ettiği ve oy sayma makinelerinin Trump'ın aleyhine hileli olacağını öne sürdüğü tweetleri atmanın yanında, Assange elinde Clinton'ın e-postalarının bulunduğunu, e-posta-

larda "suç faaliyeti kanıtları" olduğunu ve "Amerika'nın bunları çok yakında göreceğini" iddia etmeye devam etti. Sağcı yorumcu Dana Loesch ile yaptığı bir röportajda Stone "İnanıyorum ki Bay Assange'ın elinde Clinton'ın en üst düzey iki yardımcısı Huma Abedin ve Cheryl Mills'in yok ettiklerini sandığı bütün e-postalar var... Bu yüzden, Assange bu seçimde çok etkili olacak," dedi.

Clinton çalışanları ve daha başka birçok kişi, Stone'un WikiLeaks ve dolayısıyla Ruslarla bağlantılı olabileceğini düşünüyordu. John Podesta'nın e-postaları da dâhil olmak üzere daha fazla hacklenmiş belgenin ortaya çıkabileceğinden korkuyorlardı. Stone 21 Ağustos'ta "Güvenin bana yakında Podesta'ya sıra gelecek," şeklinde tweet atınca dikkate aldılar. Stone'un attığı tweet, onlara en büyük korkularının çok yakında gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini düşündürmeye başladı.

Stone daha sonra Assange ile doğrudan iletişime geçmediğini ve bunun aksini belirten bir kanıt olmadığını iddia etti.

WikiLeaks'in planları hakkında bildiği her şeyi Assange'ın kendi tweetlerinden öğrendiğini iddia etti. Bu tweetleri o zamanlar ağustos ve eylül aylarında birden fazla konuşmada Assange'a açılan "arka kapısına" sorup doğrulamıştı: Randy Credico'ya. Assange destekçisi olan bir New York radyo programı sunucusu ve komedyendi.

Fakat Stone'un hikâyesinde bir sorun vardı. Credico'ya göre WikiLeaks kurucusu Assange ile 25 Ağustos'ta programına konuk olana dek konuşmamıştı. Stone'un, Assange ile "iletişime geçtiğini" iddia etmesinden on yedi gün sonrasıydı. Solcu bir eylemci ve Bernie Sanders destekçisi olan Credico'nun, Stone ile beklenmedik bir arkadaşlığı vardı.

Ama Assange'ın, Clinton'a zarar veren e-postaları yayımlama planları hakkında –bilmediği için– Stone'a kesinlikle bir şey söylemediğini belirtti. "Kurban olarak beni ortaya attı," dedi Credico. "Bu çok saçma."*

* Credico'nun ifadeleri sorulduğunda Stone, "Ya seçici hafızası var ya da yanlış hatırlıyor," dedi.

16. BÖLÜM

"Bu bilgileri kimin hacklediğinin bir önemi var mı?"

Olayın yaşandığı odada başka kimse yoktu. Sadece Obama, Putin ve çevirmenleri vardı.

Eylül ayının başlarında Hangzhou'daki G20 zirvesinde Obama'yla Putin, diplomatların 'kenar görüşmesi' dedikleri görüşmeyi yaptı. Bu toplantıda yardımcılar yoktu. Nükleer süper güçlerin liderleri arasında, olabildiğince özel bir konuşmaydı. Bir buçuk saat sürdü. Sonrasında ikisi de konferans salonunu terk etti. İkisi de hüzünlü gözüküyordu ve suratları asıktı. Muhabirlere açıklamada bulunmadılar. Ortak basın toplantısı yapılmadı.

Kıdemli bir Beyaz Saray yetkilisi, muhabirlere konuşmaların "samimi" ve "içten" olduğunu söyledi. Öncelikli olarak Suriye'deki savaşı, Ukrayna'daki hâlâ yatışmamış karışıklığı konuştuklarını ve üstü kapalı sözlerle Rusya'nın "siber müdahalelerini" durdurmaya kendilerini adadıklarını belirtti. Başkan, yardımcılarına bilgi verdi; danışmanlarıyla birlikte hazırladıkları mesajı iletmişti: "Yaptığınız şeyi biliyoruz. Buna son vermezseniz, ağır ve emsalsiz cezalar uygulayacağız." Toplantı hakkında bilgi alan kıdemli bir ABD hükûmeti yetkilisi Başkan'ın Putin'e şöyle söylediğini öğrendi: "Seçimlerde bize bulaşırsanız, ekonominizi çökertiriz."

Putin, Obama'nın yüzüne karşı her şeyi inkâr etti ve daha önce yaptığı gibi ABD'yi, Rusya siyasetine karışmakla suçladı. Cevabı şaşırtıcı değildi. Dört gün öncesinde Putin, *Bloomberg* ile Vladivostok'ta yaptığı bir röportajda DNC'ye siber saldırı yaptıklarını reddetmişti. "Bu konuda bir şey bilmiyorum ve devlet düzeyinde Rusya bunu hiç yapmadı," demişti. Sonrasında Julian Assange'ın iddialarını tekrar etti: "Bu bilgileri kimin hacklediğinin bir önemi var mı? Önemli olan şey halka sunulan belgeler." Rusya'da şeffaflığıyla tanınmayan Putin, şimdi Amerikan halkının bilgi edinme hakkını savunuyordu.

Obama özel görüşmede sert davrandıysa da halkın önünde devlet adamını oynuyordu. Zirve sonrası yapılan basın konferansında Rusya'nın seçimi hacklemesi sorulduğunda, Başkan genelleme yaparak konuştu ve ABD'nin bu sorun yüzünden kavga istemediği konusunda ısrarcı davrandı. "Geçmişte, Rusya'nın başka ülkelere yaptığı siber ihlallerle sorun yaşadık," dedi. "Hedefimiz siber arenasında daha önce gördüğümüz gerginlikleri tekrar etmek değil, herkesin sorumluluk sahibi olarak davranması için bazı kurallar koymaya başlamak."

Clinton'ın kampanya başkanı John Podesta, Obama'nın G20 sonrasında yaptığı basın açıklamasını dikkatle dinledi ve hayal kırıklığına uğradı. Obama'dan, bu soğuk cevaptan daha fazlasını bekliyordu. Özellikle *Washington Post*'un, ABD istihbarat ve emniyet teşkilâtlarının, "halkın, yaklaşan seçime ve ABD siyasi kuruluşlarına olan güvenini sarsmak için ABD'de yapılan geniş ve gizli bir Rus operasyonunu araştırdıklarını" haber yaptığı günde.

Clinton kampanyası, Cumhuriyetçi rakibiyle çok ya-

kın bağı olan Rusya hükûmetinin saldırısı altında olduğunu haftalardır anlatmaya çalışıyordu. Ama Podesta ve diğer kampanya yetkililerine göre Obama'nın yorumları, olayın ciddiyetini anlatmıyordu. Başkan, halkın önünde Rusya'nın rolünü kabul etmezse, çok büyük bir dezavantaj olurdu. "Barack Obama çıkıp ABD'nin saldırı altında olduğunu ve harekete geçeceğini söyleseydi, haberlerin yapılış şekline çok büyük etkisi olurdu. İnsanların doğrulup bu konuyu dikkate alır ve bu ayak bağını koparmasını sağlardı. Ne de olsa, büyük bir olay yaşandığında hükûmetimiz bir şey yapmaz mı?" dedi Clinton'ın baş danışmanlarından biri daha sonra.

Rus hacklemesi konusunda konuşmaya hazır kıdemli bir ABD hükûmet yetkilisi vardı ve Clinton kampanyasının imdadına yetişmesini beklediği son adamdı: James Comey.

FBI Direktörü, ya *New York Times*'ta ya da *Washington Post*'ta yayımlanacak bir serbest kürsü yazısı hazırlamaya karar vermişti. Bu yazıda Rusya'nın müdahalesini açıklayacak ve bu konunun, hükûmetin ve halkın ciddiye alması gereken yeni bir ulusal güvenlik tehdidi olduğunu anlatacaktı. Comey, makalenin taslağını yazdı ve Beyaz Saray'daki yetkililere, G20 zirvesinden sonraki pazar günü yayımlanması için vermeyi planladığını söyledi. Sonrasında bazı Beyaz Saray yardımcıları bir sorun tespit etti: O Pazar günü 11 Eylül'dü. Belki de FBI Direktörü'nün, terör saldırısında ölen yaklaşık üç bin Amerikalının hatırasından başka bir şeyden bahsetmesi için uygun bir gün değildi. Comey, makaleyi o hafta sonu teslim etme planını iptal etti. Sonrasında Beyaz Saray yetkilileri bu fikri tamamen reddetti.

Hükûmet bu konuyla ilgili konuşacaksa, istihbarat topluluğu aracılığıyla yapacaktı. Makale asla yayımlanmadı.

Trump hâlâ Rus müdahalesi görüşünü reddediyordu. O hafta, tecrübeli program sunucusu Larry King'e bir röportaj verdi. Rusların, seçimi hacklediğine dair iddialar sorulduğunda "Bu konuyu belki de Demokratlar çıkardı diye düşünüyorum," dedi. "Kim bilir? Ama bence çok düşük bir ihtimal." Kampanya yardımcıları daha sonra, Trump'ın röportajın King'in programında yayımlanacağını sandığını söylediler. Oysa King'in yeni televizyon kuruluşunda yayımlandı: RT, Rus propaganda istasyonu.

Obama, Çin'den döndükten günler sonra dört kongre liderini –Mitch McConnell, Paul Ryan, Hary Reid ve Nancy Pelosi– Oval Ofis'e çağırdı. Beyaz Saray birkaç haftadır böyle bir toplantı yapmaya çalışıyordu ama McConnell ve Ryan, programlarıyla çakıştığını öne sürmüştü.

Resmî Beyaz Saray takviminde bu toplantının amacı, Başkan'ın G20 zirvesi hakkında Meclis üyelerini bilgilendirmesiydi. Ama asıl konu Rus operasyonuydu. Brennan bu dört kişiye brifing vermiş ve eldeki istihbaratların, Rusların, ABD seçimini raydan çıkarmak, Clinton'a zarar vermek ve muhtemelen Trump'a yardım etmek için bir operasyon başlattığını gösterdiğini ve bu komplonun Putin tarafından yönetilmese de büyük ihtimalle onaylandığını söylemişti.

Meclis üyelerinin, yardımcılarını getirmeleri yasak olan bu toplantıda Obama bir araya gelmelerini, partileri bir kenarı bırakmalarını istedi. ABD'nin önde gelen liderleri olarak, seçimin tehlike altında olduğunu belirtmek için ortak bir basın açıklaması yapmalarını, eyalet ve yerel

yetkilileri seçimi lekelemek adına yapılacak girişimleri engellemek için federal hükûmetle çalışmaya teşvik etmelerini talep etti. Obama aynı zamanda yapılacak açıklamanın, tehdidin kaynağı olarak Rusya'yı göstermesini umuyordu.

Ancak bu istek, Washington'daki zehirli siyaset atmosferi tarafından yok edildi. Ana engel McConnell'dı. Obama ile yardımcıları, Senato Çoğunluk Grup Başkanı'nı sert ve taraflı bir kişi olarak görüyorlardı. Yıllardır Başkan'ın girişimlerine engel olmuştu. Yakın bir gelecekte Senato'nun, Obama'nın ABD Yüksek Mahkemesi seçimini oylamasına bile izin vermeyecekti. McConnell, Obama'ya güvenmiyordu. Onun ve kıdemli yardımcılarının, Clinton'a yardım etmek için istihbarat bilgilerini yanıltıcı bir şekilde kullandığından şüpheleniyordu.

Oval Ofis toplantısında McConnell, Başkan'a olayı siyasileştirmeye çalıştığını düşündüğünü söyledi. İki partinin ortaklaşa yayımladığı bir mesajı imzalayarak, buna yardımcı olmayacaktı. Kıdemli yönetim yardımcılarından biri daha sonra "McConnell'ın 'Bu tamamen SAÇMALIK, Hillary Clinton'a yardım etmeye çalışıyorsun' demesi bizi umutsuzluğa düşürdü ve şüphe uyandırdı," dedi. Ryan o kadar sert değildi. Yine de onun seçim sezonuydu. McConnell, Obama'nın isteğini kabul ettiği takdirde kendi partisinin adayını baltalayacağını fark etmişti. Trump'ın kampanyasına gelecek zarar Senato'ya girmeye çalışan Cumhuriyetçilere de zarar verir ve McConnell'ın Çoğunluk Grup Başkanı pozisyonunu tehlikeye atardı. Trump'ın Rus hacklemesini reddetmesi, McConnell'ın Obama'yla işbirliği yapmasını engelliyordu.

Toplantıdan sonraki günlerde Jeh Johnson ve Lisa Monaco, Kongre'nin diğer üyelerini bilgilendirdi. McDonou-

gh ve Monaco, McConnell'ı fikir değişikliğine ikna etmeye çalıştı. Ryan da denedi. Beyaz Saray yardımcılarına, McConnell ile kendisinin konuşmasına izin vermeleri gerektiğini, belki Çoğunluk Grup Başkanı'nı ikna edebileceğini söyledi. (Ryan, Beyaz Saray'la McConnell arasında bir aracı olarak görev yapıyordu.) Ama McConnell ikna olmadı.

Beyaz Saray sıkışmıştı. İstihbarat topluluklarındaki Demokratlar huzursuzdu. İstihbarat topluluğunun, Rusya'nın seçimi tehdit ettiği ve Demokrat kongredeki WikiLeaks ifşalarının arkasında olduğu sonucuna varalı iki ay olmuştu. Fakat Beyaz Saray bu konuda hiçbir şey söylememişti.

Senato İstihbarat Komitesindeki en üst seviye Demokrat olan Senatör Dianne Feinstein ve Temsilci Meclis istihbarat panelindeki mevkidaşı Adam Schiff, Brennan tarafından bilgilendirilmiştiler ve endişeliydiler. Beyaz Saray'ı açıkça konuşması halka neler olduğunu anlatması konusunda zorlamaya başladılar. Arada sırada California'daki evinde kalan Hillary Clinton, Feinstein'ı cesaretlendiriyordu. Schiff bu olaya daha geniş bir açıdan bakıyordu: Bir süredir yönetimin, siber saldırıları halkın önünde devlet sponsorlarına yüklememesi konusunda endişeliydi. Bu davranışın saldırıları 'cezasız girişim' hâline getirdiğini savundu. Basın açıklamasından daha fazlasını talep ediyordu. Beyaz Saray'ın, Avrupalı müttefikleriyle yaptırımları konuşmaya başlamasını istiyordu.

Feinstein ile Schiff'e göre bu konu, seçimden sonrasına kadar beklememeliydi. İkili, Capitol Hill'deki diğer Demokratlarla konuştu, onlar da aynı fikirdeydi: Amerikan halkına söylenmesi gerekiyordu. Beyaz Saray bir şey söylemezse Feinstein ile Schiff, kendi açıklamalarını yapıp Rusları sorumlu tutmaya hazırdı.

Beyaz Saray yetkilileri mutlu olmadı. Hâlâ McConnell'ı ikna edebileceklerini umuyorlardı. Kongre'deki en üst seviye iki Demokrat bu konuyu açıklarsa, McConnell'ın bu olayın taraflı olduğu görüşünü desteklerdi. McDonough, Feinstein ile Schiff'i sessiz tutmakla görevlendirildi.

McDonough, iki Demokrata beklemeleri için yalvardı. Onlara Beyaz Saray'ın düşüncesini iletti: Hacklemeleri ve ifşaları Ruslara dayandıracak taraflı bir açıklama, Trump'ın seçimin hileli olduğu iddialarına yarar ve seçim hakkında şüpheler yayardı. Başka engellerden de bahsetti: Yapacakları basın açıklaması eyalet ve yerel seçim yetkilileriyle çalışma çabalarına engel olurdu; özellikle yönetim hakkındaki şüphelerin çok olduğu Cumhuriyetçi eyaletlerde. Feinstein ve Schiff'i beklemeye davet etti. Bu sırada Beyaz Saray, eyalet yetkililerine gönderecekleri mektubu McConnell ve Ryan'ın imzalaması için baskı yapmaya devam etti. Yardımcılar, daha sonra tüm bu olayların Obama'yı sinir ettiğini söylediler.

Schiff ile Feinstein, birkaç gün beklemeyi kabul etti. Ancak çok geçmeden, beklemekten sıkıldılar ve 22 Eylül'de dört paragraflık, kısa ama güçlü bir açıklama yaptılar: "Aldığımız bilgilere göre Rusya istihbarat teşkilâtlarının, ABD seçimine etki etmek için ciddi ve güçlü bir çaba gösterdiği kanısına vardık." İkili, bu çabanın "seçimimizin güvenliği hakkında şüphe tohumları ekmek ve seçimin sonuçlarını etkilemek için" olduğunu belirtti. "Rusya istihbarat teşkilâtlarının böyle hareketlerde bulunmasının sadece Rusya hükûmetinin en üst seviyelerinden gelebileceğini düşünüyoruz," dediler. Operasyonu hemen durdurması için Putin'e seslendiler.

Feinstein ve Schiff, açıklamayı yayımlamadan önce

istihbarat topluluğuyla inceledi. İstemeden, herhangi bir gizli kaynağı veya yöntemi söylemeyeceklerinden emin olmak istediler. IC'nin itirazı olmadı. Schiff, bunu tuhaf buldu: Beyaz Saray halkın önünde Rusya'yı suçlamak istemiyordu ama istihbarat topluluğu, iki Demokrat Kongre üyesinin bu açıklamayı yapması için istihbarat brifinglerini aktarmasına ve operasyonu Putin'in yönettiğini açıklamasına izin veriyordu.

Feinstein ile Schiff açıklaması –aldıkları brifinglere atıflarıyla birlikte– ABD istihbarat teşkilâtlarının, Rusya istihbarat teşkilâtlarının Putin'in emriyle Amerikan başkanlık seçimini bozmaya çalıştığı sonucuna vardığına dair çok net bir kamu sinyaliydi. Açıklama hakkında haber yapan *Washington Post* "Sert bir dil kullanmak, Beyaz Saray ve ABD istihbarat teşkilâtlarının yaptığı kuşkulu tanımlardan kesinlikle daha çok işe yarıyor. Zaten tanımlarda da açıkça Moskova'yı suçlamıyorlar," diye belirtti.

Öyle bile olsa Feinstein ve Schiff'in çabası pek bir şeye yaramadı. İki Demokratik Parti üyesi tarafından yapılmıştı ve ABD İstihbarat Topluluğunun resmî onayı yoktu. Mektupları çok az ilgi gördü. Büyük gazetelerin iç sayfalarında haber yapıldı ve ağ haberlerinde bahsi geçmedi.

Obama yönetimi, McConnell'ı henüz açıklama konusunda ikna edemediğinden, yerel seçim yetkililerine ulaşmak için çabalarını arttırdı. Hâlâ en büyük endişe, oylarla oynanmasıydı. Eylül ayının ortalarında Johnson kendi açıklamasını yaparak, DHS'nin 'eyalet seçim sistemlerinde bulunan seçmen kaydı verilerine siber ihlal çabaları' gördüğünü belirtti. DHS'nin eyalet ve yerel seçim yetkililerinin sistemlerini korumalarına yardım etmeye hazır oldu-

ğunu söyledi. Sözlerine ekleme yaparak "Daha fazla eyalet ve yerel seçim yetkilisinin bunu yapmasını şiddetle tavsiye ediyoruz," dedi.

Bu, birini federal hükûmetle tamamen işbirliği yapmaya ikna etmek (veya korkutmak) için bir mesaj değildi. ABD hükûmetinin üst seviyelerindeki seçimle ilgili kaygıları da aktarmıyordu. Ama McConnell'ı beklerken, yönetimin elinden gelen buydu.

Bu yöntem işe yaramadı. Feinstein ile Schiff alarmı çaldıktan bir hafta sonra, McConnell dâhil olmak üzere Kongre'nin dört lideri nihayet bir mektup gönderdi. Beyaz Saray'ın hayal ettiği uyarı değildi bu. Mektup kısaydı. "Eyaletlerin, seçimlerin yönetimini bozmak için siber saldırıları kullanmayı hedefleyen suçlularla karşı karşıya olduğunu" beyan ediyordu. Rusya'nın bahsi geçmiyordu. Eyaletleri, ağ altyapılarının güvende olduğundan emin olmak için onlara temin edilen sağlam açık ve gizli kaynaklardan tamamen yararlanmaya teşvik ediyordu.

Mektupta aciliyet hissi yoktu. Belli konuları tekrarlayan ve eyaletleri, DHS'ten yardım istemeye teşvik etmekten başka bir şey değildi. Feinstein ile Schiff mektubu gibi bu da farkındalık yaratmadı.

Eylül ayında, Guccifer 2.0'ın Ruslara ait olduğunu ortaya çıkarmaya yardım eden İngiliz siber güvenlik uzmanı Matt Tait, Chicago merkezli bir özel şirkette yönetici ve tecrübeli bir Cumhuriyetçi olan Peter W. Smith'ten tuhaf bir telefon aldı. (Clintonlar'ın uzun zamandır düşmanı olan Smith, 1990'lı yıllarda Troopergate araştırmasına –Bill Clinton Arkansas valisiyken eyalet polislerinin kendisine cinsel bağlantılar ayarladığını belirten bir haber– para yardımında bulunmuştu.)

Smith, son derece önemli bir şeyin arayışındaydı: Hillary Clinton'ın silinmiş e-postaları. Tait'e, Karanlık Ağ'da –internetin, arama motorlarında gözükmeyen ve gizli konuşmalara müsaade eden, genellikle yasa dışı işler için kullanılan köşesi– birinin onunla iletişime geçtiğini söyledi. Bu kişi, Clinton'ın sunucusundan sildiği şahsi e-postaların elinde olduğunu iddia ediyordu. Smith, Tait'e, e-postaların gerçek olup olmadığını belirlemesine yardım edebilir mi, diye sordu.

Tait, Smith'in, Clinton'ın Dışişleri Bakanlığı'nın her ay yığınlar hâlinde salıverdiği e-postalarını kontrol edip ilginç olanları tweetlediği için ona ulaştığını düşündü. Tait, taraf tutanların gözünde prim yapmak istemiyordu. E-postalarla daha çok Clinton'ın iç güvenlik ve siber sorunlar hakkındaki düşüncelerini anlayabilmek için ilgileniyordu. Smith'i dinlemeye gönüllüydü ama çok geçmeden ondan ve sözde Karanlık Ağ bağlantısından şüphelenmeye başladı.

Smith, Karanlık Ağ kaynağı hakkında konuşurken çok dikkatliydi. Kişiyi asla tanımlamadı veya nasıl bağlantı kurduklarını hiç açıklamadı. Birkaç konuşmadan sonra Tait, gizemli kaynağının, kendisini kandırmak ve ona sahte e-postalar göndermek için yapılan gizli bir Rus kampanyası olabileceğine dair Smith'i uyardı. Fakat Smith kararlıydı.

Tait için daha da endişe verici olan şey, Smith'in Trump kampanyasına dâhil olduğu izlenimini yaratmış olmasıydı. Flynn'in oğlu Michael Flynn ile ve diğer üst düzey kampanya yardımcılarıyla temasta olduğu izlenimini. Trump'ın içerideki adamı gibi konuşuyor, kampanyadan hikâyeler paylaşıyordu. Trump için kayıt dışı bir

muhalefet araştırması yapmayı bile planlıyordu. Smith, Tait'e –muhtemelen yanlışlıkla– bir not gönderdi. Trump kampanyası için muhalefet araştırması yapmak, bir bakıma "kampanya raporlarından kaçınmak" adına Delaware merkezli KLS Research adında bir şirket kurduğunu belirtiyordu. Notta, birden fazla kıdemli Trump kampanyası yardımcısının projeye dâhil olduğu yazıyordu. Bunlar, Steve Bannon, Kellyanne Conway, Michael Flynn, Sam Clovis ve Lisa Nelson'dı. Tait'in ismi de yazılmıştı fakat projenin bir parçası olmayı kabul etmemişti; sorulsaydı da etmezdi.

Smith'in Trump'ın adamlarıyla temasa geçip geçmediği, konuşmaları gitgide azalan Tait için kesin değildi. Ama Smith, Clinton e-postaları arayışına devam ederek, Avrupa'daki Rusça bilen bir müfettiş de dâhil olmak üzere, başka teknoloji uzmanlarını işe alıyordu. Seçimden sonra Smith, *Wall Street Journal*'a Clinton e-postalarını elinde bulundurduğunu iddia eden ikisi Rus beş hacker grubu olduğunu söyleyecekti. O e-postalardan bir bölümünü elde ettiğini ama gerçek olup olmadıklarını belirleyemediğini belirtti. Hackerlara, bu e-postaları WikiLeaks'e götürmelerini tavsiye etti.

Olayın tamamı, *Journal*'ın haber yaparken denk geldiği ilgi çekici bir istihbarat dışında şüpheliydi: ABD istihbarat teşkilâtları, Rus hackerların Clinton'ın e-postalarını nasıl bulacaklarını ve bir aracı yoluyla onları Flynn'e nasıl yollayacaklarını gerçekten konuştuklarını gösteren bilgiler toplamıştı. Aracının Smith olup olmadığı asla tespit edilemedi.

Mayıs 2017'de, *Journal*'la kampanya projesini konuştuktan yaklaşık on gün sonra seksen bir yaşındaki Smith,

Rochester Minesota'daki bir otel odasında kendini oksijensiz bırakarak intihar etti. Yerel yetkililerin söylediğine göre ardında bir intihar notu bıraktı: "Cinayet veya suikast değil."

17. BÖLÜM

"Ayrıca yüz seksen kilo ağırlığıyla yatağında oturan biri de olabilirdi, tamam mı?"

Eylül ortasında, Glenn Simpson gittikçe sinirleniyordu.

Christopher Steele'in notları hâlâ daha sert ve etkileyici –ama doğrulanmamış– dedikodular hâlinde Rus koleksiyoncusundan geliyordu. Yeni raporlar, ilklerden daha suçlayıcıydı. Önceki haziran raporunda Steele Kremlin'in "en az beş yıldır Trump'a yakınlaşmakta" olduğunu yazmıştı. Steele'in 30 Temmuz'da Simpson'a gönderdiği rapor daha da ileri gitti. Belge, "en az sekiz yıldır" Trump ve Kremlin arasındaki bilginin "düzenli bir değiş tokuş" olduğunu iddia eden bir kaynağa atıfta bulunuyordu. Putin, Rusya Başkanı'nın büyük ilgi duyduğu bir konu olan Birleşik Devletlerdeki Rus oligarkların hareketleri hakkındaki istihbaratı için Trump ve işbirlikçilerine sözde güveniyordu. "Yüksek seviye gönüllü işbirliği" karşılığında Ruslar, Trump ile ilgili *kompromatl*arını kullanmayacaklarına "söz vermişti."

Ve Steele'e göre *kompromat*'ın bir sürü çeşidi vardı.

Yalnızca Moskova'daki otel odasındaki 'altın duş' olayı değildi. Steele'in 14 Eylül tarihli raporu, Trump'ın iş anlaşmaları yapmak ve seks partilerine katılmak için o şehri

ziyaret ederken rüşvetler verdiğini iddia eden "iki bilgili St. Petersburg kaynağına" atıfta bulunuyordu. Aras Ağalarov, Trump'ın Kâinat Güzellik yarışmasındaki iş ortağı, sözüm ona bu kaçamakların hepsini biliyordu. Fakat 'bütün doğrudan tanıklar' susturulmuştu; 'ortadan kaybolmaları için rüşvet verilmiş ya da mecbur bırakılmışlardı.'

Simpson bu raporları okudu ve pes etti. Muhalefet araştırmasının asıl amacı, rakip aday hakkında, televizyon reklamları ya da münakaşa sırasındaki konuşma konuları için müşteriye fayda sağlayabilecek bilgi edinmekti. Bu bilgiyi ne yapması gerekiyordu? Clinton kampanyası bununla ne yapabilirdi? Çoğunu doğrulamanın yolu yoktu. Simpson, daha sonra mesai arkadaşlarına "Chris'in bilgileri neredeyse hiçbir işe yaramaz," diyecekti.

Steele'in ortağı Chris Burrows'un bile bu bilgilerden bazılarının doğruluğu hakkında şüphesi vardı. Ancak bir etken bütün endişeleri hafifletiyordu: Herkes, Clinton'ın Trump'ı alt edeceğini varsayıyordu. Burrows, daha sonra özel olarak "Kazanamayacak bir aday hakkında bilgi üretmek konusunda oldukça rahattık," dedi.

Hâl böyleyken, bütün sansasyonel ve ispatlanmamış iddialar için, Steele daha geniş bir gerçeğe rastladı: Amerikan seçmen kitlesini etkilemek için iddialı bir Kremlin kampanyası mevcuttu. WikiLeaks tarafından yapılan DNC hacklemesi ve e-posta dökümleri bunu kanıtlamıştı. Üstelik Steele'in bildirdiğine göre, Kremlin içinde de karmaşa yaratan bir kampanyaydı. İddialara göre kampanyayı yöneten Putin'in güvenilir sözcüsü Peskov, Rusya'nın seçime müdahalesi kötü ve beklenmedik bir şekilde sonuçlanırsa, günah keçisi seçilmekten korkuyor ve 'korkudan altına ediyordu.' Operasyona dâhil olduğu söylenen Was-

hington'daki bir Rus diplomat rolünün açığa çıkabileceği korkusundan geri çekilmişti. (Daha sonra benzer isimli bir Kremlin diplomatının aslında o tarihlerde Moskova'ya geri gönderildiği ortaya çıkacaktı.) Ancak Putin endişeli görünmüyordu. Steele, "Genel olarak anti-CLINTON operasyonun günümüze kadar olan sürecinden memnundu," diye yazdı.

Steele'in son raporlarında Simpson'a bir uyarısı vardı: Daha fazlası geliyordu. Ruslar Clinton hakkında ilave *kompromat*'a sahipti, üstelik 'makul bir şekilde inkâr edilebilen' kanallar yoluyla piyasaya sunulması için göz önünde bulunduruluyordu. Daha fazla Clinton e-posta dökümü mü? Bu, Julian Assange'ın –ve Roger Stone'un– telgrafla ilettiği haberlere uyuyordu.

Bu noktada Simpson, neredeyse hiç kimsenin bilmediği bir şeyi daha biliyordu: Steele'in önceki raporlarını FBI'a vermişti ve Büro onları gözden geçiriyordu. Böylece Steele'in bilgilerini kullanışlı hâle getirmenin bir yolunu bulmuştu. Steele'i Washington'a getirecek ve muhabirlerin küçük bir bölümüyle onu görüştürecekti. O zaman, muhabirler kaynaklarını kullanacak ve FBI'ın bütün bunlarla ne yaptığı ortaya çıkacaktı. Steele'in raporlarını daha ciddiye alması için Büro'yu teşvik bile edebilirdi.

Simpson, seks partisiyle alakası olmayan Steele'in raporlarından birine odaklandı: Carter Page'in, Trump dış politika ekibinin bir üyesiydi, temmuz ayının başında Moskova'ya yaptığı gezi hakkındaki bir nottu. Steele'in raporu, Page'in orada Rosneft Başkanı Igor Sechin de dâhil olmak üzere üst düzey Rus yetkilileriyle görüştüğünü ve Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesi üzerine ABD tarafından Putin'in bir dostuna yaptırım uygulandığını iddia ediyor-

du. Page ve Sechin, Trump başkanlığı kazanırsa yaptırımları kaldırmak üzere muhtemel bir anlaşmayı görüştüler. Bu, GOP adayının kampanyası ve Kremlin arasındaki ihtilafın pekâlâ kanıtı olabilecek ve denetlenebilir bir bilgiydi.

Bu şekilde düşünen tek kişi Simpson değildi. Ağustos ayının sonunda, Demokrat Senato lideri Harry Reid, memleketi Las Vegas'ta iken CIA Direktörü John Brennan'dan beklenmedik bir telefon almıştı. Brennan, gizli telefon görüşmesi yapabilecekleri bir yer bulabilir mi, diye sormuştu. Sıradan bir şey değildi bu. "Elbette," dedi Reid. Gizli bir hattan, ABD seçimine Rusya'nın müdahalesi hakkındaki son istihbarat bilgileri hakkında on beş dakikalık bir telefon konuşması yaptığı yerel FBI ofisine gitmek için yola koyuldu.

Brennan'ın bu sabah ona söylediği şey Gang of Eight'e –Meclis ve Senato'nun çoğunluk ve azınlık liderleriyle, her iki kongrenin de istihbarat komitesindeki üst düzey Demokrat ve Cumhuriyetçilerinden meydana gelen, sekiz kişilik bir ekip– verdiği bilgilerin aynısıydı. Ancak Reid ile birebir konuşmak için kongre tatildeyken ona ulaşmaları durumun aciliyetini gösteriyordu.

Brennan, Reid'e tüm bildiklerini aktardı. İstihbarat topluluğu, Demokrat hedeflerin hacklenmesi ve dosyaların çalınması işinin Moskova tarafından tezgâhlandığı ve arkasında Putin'in bulunduğu sonucuna varmıştı. Daha kötüsü, Moskova'nın teknik ajanlarının seçim sistemine karışmaya ve hatta sonuçlarla oynamaya çalıştığına dair belirtiler vardı. Brennan ayrıca, Trump işbirlikçilerinin Ruslarla bağlantıda ve muhtemelen Rusya kampanyasına dâhil olduğuna ilişkin istihbarat topluluğu şüphelerini paylaştı.

Birlikte seyahat eden bir çalışana göre Reid, telefon görüşmesinden sonra sarsılmış görünüyordu. Reid, ayrıca Brennan'ın art niyete sahip olduğu izlenimine kapılmıştı. CIA Direktörü, Trump kampanyasının muhtemel bağları hakkındaki bilgi de dâhil olmak üzere halkın Rus operasyonunu bilmesi gerektiğine inandığı sonucuna varmıştı. Brennan'ın doğrudan ya da dolaylı bir şekilde istihbarat topluluğu tarafından saklanan bilginin halka iletilmesi için ona yardım edip etmediğini sorduğunda, Reid daha sonraki bir röportajda "Beni neden aradığını sanıyorsun?" demişti.

Reid elindeki bilgileri basınla paylaştı. 27 Ağustos'ta, bilgilendirmeden iki gün sonra, Reid FBI Direktörü Comey'e olağan dışı bir mektup yazdı. Son zamanlarda "Rusya hükûmetinin ABD başkanlık seçimindeki tehdidinin bilinenden çok daha kapsamlı olduğu ve resmi seçim sonuçları üzerinde oynama yapabileceği" endişesine kapılmıştı. Sonra ekledi: "Rusya hükûmeti ve Donald Trump'ın başkanlık kampanyası arasındaki doğrudan bağlantıya ait kanıtlar artmaya devam ediyor… Aktif bir şekilde özgür ve adil seçimleri baltalamaya çalışan düşmanca hükûmet davranışları, Soğuk Savaştan beri demokrasimize yapılan en ağır tehditlerden birini temsil etmektedir."

Bunlar, sarsıcı iddialardı. Ancak Reid'in de meslektaşı McConnell gibi, her ateşli partizanda görüldüğü üzere bir ajandası vardı. FBI'ın Trump kampanyasını araştırmasını istedi, üstelik basının bunu bilmesini istiyordu. Trump kampanyası ile Kremlin arasındaki bağlantıların "baştan sona ve vaktinde" derinlemesine incelenmesini gerektiğini yazdı. Sonra Büro'nun bulduklarını Amerikan seçmenlerine sunması için bir teslim tarihi ayarladı: bu işlem seçimden önce yapılmalıydı.

Reid, birçok istihbarat bilgilendirmesi almış yirmi dokuz yaşında bir Senato emektarıydı. Senato kurallarını ve yasalarını herkesten iyi bilirdi: Brennan'ın ona açık bir mektupta gizli bir bilgilendirme şeklinde anlattığı hiçbir detayı kullanamazdı. Trump işbirlikçileri ve Ruslar arasındaki muhtemel bağlantı iddialarına arka çıkmak için çoğunlukla medya raporlarına atıfta bulundu. WikiLeaks ile iletişim hâlinde olduğu iddia edilen –Roger Stone'a atıfta bulunan– "Donald Trump'a kadar bağlantıları olan" bir kişiden bahsetti. Trump kampanyasının "önemli ve rahatsız edici bağları" olan kişileri Kremlin'de işe aldığından bahsetti. Alenen Manafort'u ve Flynn'i işaret ediyordu. Reid, hiçbir medya kuruluşunun konusu olmamış başka bir şeyi daha iddia etti. Temmuz'da Moskova'da bir konuşma yapan ve "üst düzey kişiler" ile buluşan –ki bu Page için net bir referanstı– Trump'ın bir danışmanı hakkındaki "rahatsız edici raporlar serisini" işaret etti.

Fakat ortalıkta böyle bir buluşma olduğuna dair yeni bilgiler yoktu, üstelik Reid işaret ettiği "rahatsız edici raporların" ne olduğunu ya da onları nasıl bildiğini söylememişti. Simpson, Reid'i bilgilendirmemişti. Fakat Clinton kampanyasının avukatı Elias, Mook'u Page'in Moskova'daki buluşmaları hakkında bilgilendirmişti. Üstelik Clinton kampanyası yetkilileri Reid ile düzenli olarak temas hâlindeydi.

Ancak Reid, Page'in iddialarını öğrenmişti; "onaylanmış kişilerle" bir araya geldiğine atıfta bulunması önemliydi. Hiçbir muhabirin bu cümleyi fark etmemesine rağmen, Steele'in doğrulanmamış raporu ilk defa kamuya sızdırılmıştı.

Reid'in Comey'e gönderdiği mektuptan iki hafta sonra, Simpson ve onun Fusion GPS ortağı Peter Fritsch, Washington gazetecilerinin uzun zamandır favorisi olan bohem tarzı otel Tabard Inn'de özel oda tuttu. Steele ve muhabirler için salon olarak hizmet görürdü. Simpson, politika değil, ulusal güvenlik hakkında bilgi veren araştırmacı gazetecileri davet etti. Onlara mükemmel bir kaynakla buluşturulacaklarını söyledi: Trump ve Ruslar hakkında bazı önemli bilgilere sahip, çevresi geniş bir eski istihbarat operatörü. O gün Tabard'da bireysel bilgilendirme için Simpson'ın davet ettikleri arasında *New York Times*, *Washington Post* ve CNN ve Yahoo News'ten Michael Isikoff da vardı.

Isikoff ilk defa Steele ile buluşuyordu, üstelik onun delillerinden etkilenmişti. Steele kim olduğunu açıkladı, Moskova'da görev yapmış eski bir MI6'ı ajanıydı. Kolalı beyaz bir gömlek giyiyordu, ciddiydi ve işiyle ilgileniyordu. Çene çalmak için orada değildi. Steele, öğrendiği şeyi gerçekten rahatsız edici bulduğunu vurgulayarak Carter Page ve Moskova gezisi hakkındaki hikâyesini açıkladı. Isikoff'a, Rusya'daki kaynaklardan ona rapor edilen şeyi anlattı: Page'in Putin'e en yakın kişilerden biri olan Rosneft Başkanı Sechin ile buluştuğunu ve yaptırımları kaldırmak için muhtemel bir anlaşma üzerinde konuştuklarını aktardı. Steele ayrıca Page'in, Putin'in başyardımcısı Igor Diveykin ile buluşmasından bahsetti. Steele, kaynakları hakkında hiçbir şey söylemedi. Bu, çok gizliydi. Sonuçta, Rusya'dan, kaynakların bu tarz konuları konuştuğu için vurulabileceği ya da zehirlenebileceği bir yerden bahsediyorlardı.

Fakat Steele bütün her şeyi FBI'a bildirdiğinden bahsetti. Isikoff'un dikkatini hepsinden çok bu çekti. Steele'i

sıkıştırdı: FBI'ı kişisel olarak mı bilgilendirmişti? "Böyle varsayabilirsin," dedi Steele, kimi bilgilendirdiğini söylemeyecek olmasına rağmen. Büro'nun tepkisi ne idi? Peşine düşmeye meyilli miydiler? "Evet," dedi Steele Isikoff'a. Büro'da durumu ciddiye alan insanlar vardı. Isikoff bunu duyduğunda, potansiyel olarak tartışmalara yol açabileceğini fark etti: FBI, Trump'ın kampanyasından birini soruşturuyordu.

Bu toplantı için katı kurallar vardı. Arka taraftaydı. Bu deyim, Steele'in ismiyle anılamayacağı veya eski MI6 yetkilisi olarak bahsedilmeyeceği anlamına geliyordu. Batılı bir "istihbarat kaynağı" –ki bu doğruydu– olarak vasıflandırılması gerekiyordu çünkü FBI için sağlam bir istihbarat kaynağıydı. Fakat yaklaşık bir saat süren konuşmadan sonra, Isikoff Tabard'ı terk ettiğinde, birlikte çalışmak için yeterinden fazlasına sahip olduğunu fark etti.

Ofise geri döndüğünde Isikoff, Dışişleri Bakanlığı'ndaki Jonathan Winer'ı aradı; onu yıllardır tanıyordu. Simpson kendisine, Winer'ın Steele'in söylediklerini teyit edeceğini ifade etmişti. "Evet, Steele kesinlikle güvenilir bir kaynak," dedi Winer. Isikoff, Rus ilişkilerinde çalışan başka bir Dışişleri Bakanlığı yetkilisini aradı. Kaynak, Page'in Moskova'daki iddia edilen görüşmelerini bilmiyordu ancak Page hakkında bilgisi vardı. Amerikalı yetkililer, ABD politikasını eleştirmesi ve Putin yanlısı kışkırtıcı yorumları kadar, onun Rusya'ya önceki ziyaretlerini de fark etmişlerdi. "Moskova'da yaptığı her şeyi oldukça pişkin bir tavırla savunuyordu," dedi yetkili.

Isikoff, Page'den de yardım istedi. Ona iki sesli mesaj bıraktı ve iki e-posta gönderdi. Son e-postada, temmuz ayında Moskova'daki görüşmeleri hakkında bir şeyler yazmadan önce Page ile konuşmak istediğini söyledi. Page

hiç cevap vermedi. Fakat Isikoff, üst düzey bir ABD emniyet görevlisiyle bağlantı kurdu. Reid'in mektubunu ve Page'in, Sechin ile buluşmasına yaptığı açık göndermeyi sordu. "Bunun farkındayız," dedi yetkili. "Bakılıyor."

Isikoff'un makalesi 23 Eylül'de Yahoo'nun internet sayfasında yayımlandı. Başlık "ABD İstihbarat Yetkilileri Trump Danışmanı ve Kremlin Arasındaki Bağları İnceliyor" idi. Buna göre yetkililer, Trump'ın başkan seçilmesi hâlinde ekonomik yaptırımların kaldırılma ihtimali bulunduğu konusunda Page'in üst düzey Rus yetkilileriyle iletişim kurup kurmadığını "karara bağlamaya çalışıyordu." Makale, Reid'in mektubundan ve Page'in Kongre'nin üst düzey yetkilileri bilgilendirirken söylediği şeylerden endişelenen kaynaktan alıntı yapıyordu. "Batılı bir istihbarat kaynağının" (Steele'in) Page'in Sechin ile buluştuğu iddiası hakkında ABD yetkililerine sağladığı "istihbarat raporlarını" (Steele'in kendi raporlarıydı) teyit ettiğini iddia ediyordu. Böyle bir buluşma "şayet doğrulansaydı," diye yazdı Isikoff, Sechin, Hazine Bakanlığı tarafından kara listeye alınırdı.

Bu, ABD istihbarat soruşturmasının Trump kampanyası figürünün Rusya bağlantılarını ortaya çıkaran ilk hikâyeydi. *

Bir ay sonra, FBI, bir federal yargıcı Page'in "bir dış gücün ajanıymış gibi davrandığına"** inanmak için "olası

* 2017'nin Eylül ayında Page, bu makalenin kendisini karaladığını ve hayatını tehlikeye attığını iddia ederek, bir şikâyetname doldurdu; Yahoo ve HuffPost'un sahibi Oath şirketini dava etti. Kendi kendinin avukatıymış gibi davranıyordu.

** Şubat 2018'de İstihbarat Kongresindeki Cumhuriyetçiler, Steele'in raporunun, FISA izni almak için yaptığı FBI başvurusunda Büro tarafından uygunsuzca kullanıldığını iddia eden bir not çıkardılar. Not, Isikoff'un makalesinin "kapsamlı bir şekilde alıntı yaptığını" iddia ediyordu. FBI, notun doğruluğunu "öncelikli olarak etkileyen ihmalleri hakkında endişeleri" olduğunu söyledi.

sebebi" bulunduğuna ikna ettikten sonra, onun irtibatlarını izlemek için gizlice Dış İstihbarat Denetim Mahkemesi izni aldı.

Yahoo hikâyesinden birkaç gün sonra, Washington Post'tan John Rogin, Page'den haber aldı ve bir köşe yazısı yazdı. Page ona makaledeki iddiaların "yalnızca büsbütün çöp" olduğunu ve Sechin ya da Diveykin ile asla buluşmadığını söyledi. Page, Rogin'e yine de Trump kampanyasından bir süre çekileceğini söyledi.

Page, Rogin'e Yahoo hikâyesi yayımlandıktan sonra Comey'e gönderdiği mektubun bir kopyasını verdi. Mektupta Page, FBI ajanlarından "hevesle çağrı bekleyeceğini, böylece bu 'abartılı' iddialara cevap verebileceğini söylüyordu. Mektupta Moskova'da Sechin'in vekillerinden biriyle görüştüğünden ve ziyaretinden sonra, Rus Meclis üyelerinden ve Putin rejiminin 'üst düzey üyelerinden' inanılmaz fikirler elde ettiğini söylemek için Trump kampanyasına e-posta gönderdiğinden bahsetmiyordu.

Brooklyn'de Clinton kampanyası yetkilileri Isikoff'un hikâyesine atladılar ve muhabirlere reklamını yaptılar. "ABD istihbarat yetkililerinin, Trump'ın dış politika danışmanıyla Putin'in yakın çevresindekilerin Moskova'daki görüşmelerini derinlemesine incelediğini öğrenmek ürpertici," dedi Rusya meselesi üzerinde çalışan Clinton danışmanı Glen Caplin ve kampanya tarafından bir açıklamada bulunulduğunu söyledi. "Bu ciddi bir şey ve seçmenler, seçim gününden önce gerçekleri öğrenmeyi hak ediyor."

Bu noktaya kadar, muhabirler kampanya yetkililerini aramaya ve onlara, diğer muhtemel Trump ile Rusya bağları hakkındaki örneklerin ve dedikoduların peşinde

koştuklarını söylemeye başlamıştı. Clintonlar'ın neler duyduğunu da sordular. Washington muhabirleri arasında dolaşan tek hikâye, Trump'ın şirketi ve Rusya'nın en büyük özel bankası Alfa Bank ile bağlantılı bir e-posta sunucusu arasındaki olağan dışı ilişkiydi. Clinton yetkilileri, atılım yapmak ve Trump'ı bir Putin yardakçısı olarak tanıtmak için iyi bir hikâye olabileceğini umarak, gazetecilerin bunu derinlemesine incelemesi için baskı yaptılar. Tesadüfen ya da değil, Steele, Alpha Group ile PUTIN ilişkisinin 'hâlihazırdaki yakınlığını' işaret eden yeni bir rapor sunmuştu. Buna göre, 'her iki tarafta da önemli iyilikler yapılmaya' devam ediyordu.

Demokrat avukatı Elias, Steele'in raporlarıyla yaptığı şey hakkında ince eleyip sık dokuyordu. Zaman zaman içeriklerini Mook'a özetlerdi. Fakat basılı kopyaların etrafta dolaşmasını istemedi ve orijinal raporları kampanyayla paylaşmadı. 2012 yılından bir şey fikirlerine yön veriyordu. O yıl, DCCC, GOP milyarderi büyük yardımsever ve kumarhane sahibi Sheldon Adelson'ın Çin çetesi ve bir fuhuş çevresiyle bağlantılı olduğunu iddia eden bir basın bülteni yayımlamıştı. Adelson, DCCC'yi kendisini karalamaktan ve onurunu lekelemekten dava etmekle tehdit etti. Dolgun cebiyle parti organizasyonunu ezecek yasal bir hareket başlatabilirdi. DCCC, geri çekildi ve kamunun önünde özür diledi. Elias, dava meraklısı Trump ile bunu tekrarlamaya gönüllü değildi. Doğrulanmamış iddialarla dolu Steele'in notlarından birinin yayımlanması hâlinde sonuçlarının neler olabileceğini biliyordu.

Üstelik çöpler gelmeye devam ediyordu. DCLeaks, Beyaz Saray çalışanlarından Clinton'ın kampanyasına geçen genç Demokrat operatörü Ian Mellul'ın Gmail hesa-

bından çalınan e-postaları yayımladı. Günler sonra, birkaç basın kuruluşu, Mellul'ın e-posta dosyalarının bir bölümü olan hacklenmiş bir ses kaydı yayımladı. Bu kayıtta Clinton, şubat ayındaki bir fon bulma etkinliğinde Sanders'ın destekçilerinden "ebeveynlerinin bodrum katında yaşayan, büyük durgunluğun çocukları" olarak bahsediyordu. Bu sayede Clinton'ın düşmanları, Clinton kampanyasının hakkı yenmiş genç yetişkinler için sempati beslediğini belirtmesine etmesine rağmen Sanders'ı destekleyen gençleri önemsemediğini iddia ettiler.

Ancak Trump, Clinton'ın Sanders'ın seçmenlerini küçük görmesi için düzenlenmiş Rus hackleme operasyonuna bir zamanlar karşıydı. Bir tweetinde "Sahtekâr H, Sanders destekçilerine kapalı kapılar ardında kötü davranıyor. Wall Street'in ve Politikacıların malı olan HRC, seninle değildir."

Eylül ayı Clinton'ın için iyi değildi. Ayın ilk günlerinde, ırkçıların, kadın düşmanlarının, eşcinsel karşıtlarının, yabancı düşmanlarının ve İslam karşıtlarının ilgisini çektiği için Trump'ı kınayan bir konuşma yapmıştı. Üstelik Trump'ın destekçilerinin yarısını "bir sepet dolusu aciz insan" olarak tanımlamıştı. Siyasal anlamda geri tepen bir söylemdi. Birkaç gün sonra New York'ta, 11 Eylül'ü anma töreninde neredeyse çökmüştü. O sırada zatürreeyle savaşıyordu fakat bunu sır olarak saklamıştı. Geçici DNC Başkanı Donna Brazile daha sonra Clinton'ın sağlığı hakkında çok endişeli olduğunu, öyle ki Demokrat Parti'de onun yerine kendisini yerleştirmenin yollarını düşünmeye başladığını yazacaktı. Dahası, ayın başında Clinton hâlâ saygın önderliğini korumasına rağmen, anketler endişe vermeye başlamıştı.

Fakat her iki kampanya da artık ilk büyük hesaplaşmayı planlıyordu; ilk üç müzakereyi. Long Island'daki Hofstra Üniversitesi'nde düzenlenecekti. Rusya meselesi hakkında hiçbir soru olmayacaktı. Devam eden üç müzakerenin ikincisi hakkında moderatör, NBS News sunucusu Lester Holt, Clinton'a şöyle sordu: ABD'deki siber saldırıları engellemek için neler yapılabilir?

Clinton, Rusya bağlantısını sertçe eleştirdi. "Ülkemizdeki her türlü organizasyona karşı Rusya'nın siber saldırılar kullandığına hiç şüphe yok," dedi. "Ve bu konu hakkında gerçekten endişeliyim. Vladimir Putin'in, Donald'ı övmeye değer bulduğunu biliyorum ancak Putin gerçekten sert ve uzun vadeli bir oyun oynuyor. Yaptığı şeylerden biri de hükûmetin içindeki dosyaları, kişisel dosyaları, Demokratik Ulusal Komiteyi hacklemek için siber saldırganlar başlatmak. Son zamanlarda, onların tahribat yaratmaya çalıştıkları imtiyazlı metotlarından biri olduğunu öğrendim." Sonra konuyu, kendisinin silinen e-postalarının hacklenmesi için Trump'ın davetine getirdi. "Donald herkesin önünde Putin'i Amerikanları hacklemeye davet ettiğinde, çok şaşırdım. Bu kesinlikle kabul edilemez."

Trump, tahmin edildiği üzere, Moskova'nın DNC'yi hacklemiş olduğu fikri dâhil bütün meseleye kayıtsızdı. "Rusya, Rusya, Rusya deyip duruyor. Fakat ben demiyorum; belki de bunu talep eden oydu. Yani Rusya olabilir fakat Çin de olabilir, bir sürü başkaları da olabilir. Ayrıca yüz seksen kilo ağırlığıyla yatağında oturan biri de olabilirdi, tamam mı?" Ardından konuyu garip bir yere saptırdı: "Bu yüzden, siber ve siber savaş konusunda çok sert olmak zorundayız. Büyük bir problem. On yaşında bir oğlum var. Bilgisayarları mevcut. Bilgisayarlar konusunda oldukça iyi. Bu inanılmaz."

Jim Comey, 28 Eylül'de Rayburn Ofis Binası'nın komite odasındaki bir masaya oturdu ve Kongre üyeleri tarafından sorgulanmak üzere hazırlandı. Nedeni, Yargı Komitesi tarafından yürütüldüğü duyulan bir basın hatasıydı. Fakat Demokratları en fazla meraklandıran soru, Trump kampanyası ile Rusya arasındaki bağlantıları soruşturmak için FBI'ın neler yaptığıydı.

"FBI, kampanya ile Rusya hükûmeti arasındaki herhangi bir iletişim bağına ilişkin olarak Bay Trump'ın veya Trump kampanyasındaki bir danışmanının hareketlerini soruşturuyor mu?" diye sordu paneldeki üst düzey Demokrat, Michigan temsilcisi John Conyers. Comey tereddüt etmeden cevapladı: "Söyleyemem, efendim... Soruşturmayı doğrulamıyor veya inkâr etmiyoruz." Bir başka Demokrat üye, FBI'ın Roger Stone'un Julian Assange ile haberleşmeleri veya WikiLeaks ile etkileşimleri hakkında sorgulanıp sorgulanmadığını sordu. Comey şöyle cevapladı, "Bunun hakkında yorum yapamam." "Peki ya Paul Manafort ve Ukrayna'daki işi?" Tekrar, yorum yoktu. Comey'e son zamanlarda Feinstein ve Schiff tarafından ortaya atılan "Rus istihbarat teşkilâtlarının ABD seçimini etkilemek için ciddi ve kararlı bir çaba sarf ettikleri" söylenen durum soruldu. Comey şöyle yanıtladı: "Konu hakkında bu forumda yorum yapamam."

Paneldeki Demokratlar çileden çıktı. Rus saldırısı konusunda –ki partilerini ve partinin adaylarını hedef alıyordu– veya Trump'ın dünyası ile Moskova arasında bazı tuhaf ilişkilerin olduğu istihbarat topluluğu tarafından geniş anlamda doğrulanan şüpheler hakkında, federal hükûmetten tek kelime bile çıkmıyordu.

Comey, FBI politikasından büyük ölçüde ayrılan Clinton'ın e-posta sunucusu soruşturmasını daha ziyade basın üslubuyla anlatması Demokratların dikkatini çekti. Öyleyse, Trump kampanyasının soruşturma konusu olup olmadığı konusunda neden tarafsız ve açık değildi? "Bakan Clinton ve Donald Trump için farklı bir standart mı var?" diye sordu New York temsilcisi Jerry Nadler.

"Hayır," diye yanıtladı Comey. "Standardımız, soruşturmaların mevcudiyetini doğrulamamak ya da inkâr etmemektir. Bunun istisnaları mevcuttur: Güven vermek için basına gerek duyulduğunda, faaliyetlerimiz basına verildiğinde, soruşturmanın devam ettiği kamuoyu tarafından bilindiğinde. Ancak karşı konulmaz kuralımız, belli istisnai koşullar haricinde yorum yapmamaktır."

Comey köşeye sıkışmıştı. Clinton davasında Büro'nun incelemesi kamuoyuna açıldı çünkü hem istihbarat topluluğunun genel müfettişi, hem de Dışişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı'na eski bakanın gizli bilgileri kullandığına dair başvuruda bulunmuştu. Üstelik bu adım Kongre'ye de bildirilmişti. Ancak Trump kampanyası incelemesi, başka bir kategoriye giriyordu. Mukabil bir istihbarat soruşturmasıydı ve usulü gereği gizliydi. Rus istihbarat ajanlarını kapsıyor ve devam eden faaliyetleri içeriyordu. Comey'in, kendi ajanlarının bazı şüpheli ve sabote edici işlerini gammazlamadan varlığını açık açık doğrulayabilmesinin hiçbir yolu yoktu.

Ekim başında Steele, FBI ajanı Mike Gaeta ile buluşmak için Londra'dan Roma'ya seyahat etti. Geçen temmuz ayında Londra'da gerçekleştirdikleri bir önceki buluşmalarının özet toplantısıydı. Genel merkez bunu oldukça ciddi-

ye alıyordu, dört üst düzey FBI istihbarat yetkilisi yer kapmak için Washington'dan uçtu. Gaeta Steele'e Büro'nun seyahat giderlerini ödemeye hazır olduğunu söylemişti.

FBI, Steele'in notları hakkında bilgi edinmek için ağzını aradı: kaynakları kimlerdi ve bilgiyi nasıl toplamıştı? Steele ihtiyatlıydı. Koleksiyoncusuna bilgi veren 'ikincil kaynaklarının' hayatlarını riske atmadan çok fazla şeyi afişe edemezdi.

Muhbirlerle ve kaynaklarla yapılan FBI görüşmeleri, genellikle tek yönlüdür: Ajanlar, kişilerin söylediklerini inceler ve hatta gerekirse, az da olsa çoktan bildikleri şeyleri ortaya koyarlar. Fakat Steele de benzer bir istihbarat servisinin eski çalışanıydı ve geçmiş tecrübesi vardı. Bu yüzden ajanlar, istihbaratın çarpıcı bir parçasını açığa vurdular. Büro, şüpheli Kremlin kişileriyle George Papadopoulos arasındaki bağlantılar hakkında bilgi almıştı. Bu, iki ay önce Avustralya hükûmetinin Washington'a ilettiği rapora bir referanstı; Papadopoulos, Avusturalyalı bir diplomata Rusya'nın Clinton hakkında kötü şeyler bildiğini söylemişti.

Büro, Steele'in ne eklemesi gerektiğini kararlaştırmak istedi. Steele'e bir teklif yaptı: Büro, FBI ile çalışması ve Trump kampanyası ve Moskova arasındaki bağlantılar hakkında bilgi elde etmesi hâlinde, ona 50.000 dolar ödeyecekti.

Daha sonra, Steele paranın yersiz olduğunda ısrar edecekti. (Asla ödeme yapılmayacaktı ve hatta Steele'in Roma seyahati için harcadığı 1.200 sterlin bile geri ödenmeyecekti.) "Onlardan para istemiyordum," dedi meslektaşlarına. "Gittim çünkü bu benim görevimdi. Temelde ulusal güvenliği etkileyen şeyler görüyorduk. Neler döndüğü apa-

çık ortadaydı." Yani, Trump kampanyasına etki etmek için Rus aktif önlemler operasyonu mevcuttu. "Doğru şeyi yapıyorduk," diye ekledi. Sonra işini savunacaktı: "Kapı kapı dolaşıp Rusya hakkında yanlış bilgiler satsaydım, hâlâ bu işin içinde olur muydum sizce?"

Ekim ayının başlarında, Roger Stone bir kez daha ortalığı karıştırmaya başladı. 2 Ekim, Pazar gecesi 12:52'de, Stone "Çarşamba@HillaryClinton işi tamam. #WikiLeaks" diye tweet attı. Aynı günün ilerleyen saatlerinde, Stone Infowars komplo teorisyeni Alex Jones'un programına çıktı ve "Ana kaynağın çarşamba günü geleceğini temin ediyorum," diye beyan etti. Yayının 'etkileyici' olacağını öngörüyordu. Ayrıca, Assange'ın "küreselcilerin ve Clintoncıların onu nasıl öldüreceklerini bulmaya çalışmasından" korktuğunu ileri sürdü. Ve 3 Ekim'de, Stone şu tweeti attı: "@WikiLeaks'e güvenim tam ve kahramanım Julian Assange yakında Amerika halkını eğitecek #OnuHapseAtın."

Clinton'ın yardımcıları, sismologların büyük depremlerden önce artçıları takip ettiği gibi Stone'un tweetlerini izliyordu. Üstelik bu tweetler, kodlanmış kırmızı uyarı işaretiyle görünüyordu. Ancak tek ilgi gösteren onlar değildi.

Donald Trump Jr. aralıklı olarak WikiLeaks ile temas hâlindeydi, üstelik Stone'un alay edici kehaneti hakkında artık daha fazlasını bilmek istiyordu. Birkaç hafta öncesinde, 20 Eylül'de, WikiLeaks'in Twitter hesabı Trump'a, liberal bir internet girişimcisi tarafından kurulan ve siyasi hareket komitesince oluşturulan PutinTrump.org adlı yeni bir seçim bloğu hakkında özel bir mesaj talebi göndermişti. "Laf aramızda bunun kim olduğunu bilmiyorum ama soruşturacağım," diye yanıtladı Trump Jr. Sonrasında Ban-

non'a, Kushner'a ve Conway'e WikiLeaks ile yaptığı bilgi alışverişi hakkında mail atmıştı.

3 Ekim'de WikiLeaks onunla tekrar özel bir istekle bağlantıya geçti. "Selam millet, bu hikâyeye yorum yapabilirseniz/paylaşırsanız harika olur," diye önerdi WikiLeaks. Clinton'ın bir seferinde Assange'ın "sadece sırtından geçinmek" istediğini iddia eden bir makaleyi (muhtemelen yanlışlıkla) eklemişti. "Günün erken saatlerinde çoktan yaptım," diye cevapladı Trump Jr. "Kadının bu şekilde paçayı kurtarması gerçekten şaşırtıcı."

İki dakika sonra, içerideki bazı haberleri araştıran Trump Jr., WikiLeaks'e mesaj attı. Stone tweetine atıfta bulunarak "Çarşamba günü sürekli okuduğum sızıntının arkasındaki ne idi?" diye sordu Trump Jr. Bu defa WikiLeaks'ten cevap gelmedi.

Obama'nın Putin'i 'yaptıklarına son vermesi' için uyardığı haftalarda Beyaz Saray yetkilileri, Rusya'nın hareketleri konusunda ne yapacaklarıyla boğuşmaya devam etmişti. McConell istedikleri şeyi yapmadığından, Obama ve baş danışmanları hackleme olayları için bizzat Moskova'yı sorumlu tutacak bir açıklama yayımlamaya karar vermişti. Bazı Kabine üyeleri, istihbarat kaynaklarını ve metotlarını tehlikeye atılabileceği veya seçimi baltalayabileceği endişesiyle, aynı fikirde değillerdi.

Fakat istihbarat güçlenmeye devam ediyordu. İstihbarata dayalı bir rapor –Çok Gizli/SCI (hassas bölünmüş bilgi) etiketliydi– WikiLeaks'in temmuz ayında DNC e-postalarını yayımlamasından sonra, iyi bir iş başardıkları için Kremlin yetkililerinin kendilerini tebrik ettiğini ortaya çıktı. "Hepimiz rapora gördük ve siktiri çektik," dedi raporu

gözden geçiren bir yetkili daha sonra. "Ruslar konuşuyor, birbirlerine 'iyi işti' diyorlardı. Oldukça belirgindi. Başarılarını kutluyorlardı." Bir Rus yetkilisi, operasyonun 'liderlikleri doğrultusunda' tamamlandığına atıfta bulunuyordu.

"Nihayetinde, bildiğimiz şeyleri basına duyurmaya ve eğer bunu yapmazsak affedilemez olacağına karar verdik," diye dile getirdi, İç Güvenlik Bakanı Jeh Johnson. Clapper, aynı şekilde bir şey söylemek için var gücüyle mücadele ediyordu. "Şayet seçim öyle ya da böyle bir nedenle kötüye gitseydi ve hemen arkasından Rusların ne yaptığını biliyor olduğumuz ve sessiz kaldığımız öğrenilseydi, kıyamet kopardı," dedi.

İstihbarat topluluğuna yayımlanabilecek bir demeç oluşturulması için talimat verildi. Bunu, herhangi bir gizli kaynağa veya metoda zarar vermeyecek şekilde yapması istenmişti. Bir aydan fazla –Beyaz Saray yetkililerine göre çok zaman almıştı– bunun üzerinde çalıştıktan sonra, ajanslar nihayet Rusya'nın suçlu olduğu hakkındaki fikir birliğini temsil eden taslağı ortaya çıkardılar.

Ekim başında müdürler, demeci tartışmak ve Rus operasyonunun durumunu değerlendirmek için iki defa toplandı. Hem Clapper, hem de Brennan seçimle ilgili Rus siber saldırılarının Obama'nın Putin ile görüşmesinden sonra azaldığını bildirdi. Bazı hareketler vardı fakat ne kadar önemli olduklarının kestirmek zordu. Seçim sistemindeki yeni büyük siber saldırıları ortaya çıkaran hiçbir istihbarat yoktu. "Rusların [Demokratlar aleyhindeki] etki kampanyasından sağ salim çıkabileceğimizi ve büyük bir mesele olmadığını düşündük," diye dile getirdi bir katılımcı. "Yine de Rusların seçime hile karıştırabileceği konu-

sunda, hâlâ fazlasıyla tedirgindik." Beyaz Saray ve istihbarat topluluğu, Putin'in operasyonunun diğer etkisine karşı ihmalkârdı: Bu, Amerika seçmenlerini hedef alan, geniş bir sosyal medya kampanyasıydı.

İstihbarat topluluğu, hackleme ve kamuya sunma operasyonunu Rusya hükûmetine dayandıran, seçim sistemiyle ilgili saldırıları Rus sunucularla ilişkilendiren bir bildiri hazırlamıştı. Ancak Kremlin operasyonunun Trump'ı Beyaz Saray'a yerleştirmeyi planladığını bildirmiyordu. İstihbarat bu noktada henüz açık değildi.

FBI, CIA, NSA ve DHS dâhil, bütün ilgili ajanslar sonuçları onayladı. Fakat iki toplantı sırasında, müdürler cümle yapısını dikkatlice gözden geçirdiler, virgülün yerini bile tartıştılar. Amaç, demecin profesyonel ve hatta biraz basmakalıp gibi görünmesini sağlamaktı. Oysa gerçekler, gereksiz şekilde dramatik değildi. "Abartılı bir biçimde dikkatli davranıyorduk," diye bildirdi bir katılımcı daha sonra. "Eğer yanlış yapsaydık, Rusların ekmeğine yağ sürerdik."

Bu toplantılar sırasında özellikle bir tümce tartışıldı: Putin'in operasyonu onayladığını belirten cümleydi.

Bitmeye yakın olan taslak, Putin'in bilgi savaş kampanyasını bizzat onayladığını iddia ediyordu. Otoriter rejimin lideri Putin olduğuna göre, kesinlikle mantıklıydı. Ancak bazı müdürlerde, Putin'in adını açıkça anmanın kışkırtıcı bir adım olabileceğine ve muhtemelen bazı istihbarat topluluğu kaynaklarını tehlikeye sokabileceğine dair şüpheler vardı. Böyle bir tartışmadan sonra, Putin'in ismi silindi. Bunun yerine, üst düzey Kremlin yetkililerini işaret eden daha sıradan bir kelimede karar kılındı.

Son taslak oluşturuldu. Üstelik bütün istihbarat top-

luluğunun –FBI, NSA, CIA ve diğerlerinin– bulgulara katıldığını göstermek için dâhil olan bütün istihbarat teşkilâtlarının logolarını taşıyordu. Ardından, son müdürler toplantısında Comey itirazda bulundu. FBI'ı demece dâhil etmek istemedi.

"Ağızları açık bırakan bir andı," diye hatırladı bir katılımcı. Böyleydi çünkü yaz mevsiminde Comey, Beyaz Saray sıvıştığı için Rusları suçlamıştı. Fakat şimdi, seçimin yaklaşmasıyla, Comey tekrar düşünüyordu.

Comey'e, belgedeki sonuçlara katılmadığı için mi itiraz ettiği soruldu.

"Hayır," dedi Comey. FBI'ın seçimden hemen önce taraf tutuyormuş gibi görünmesinden endişe ettiğini söyledi. Büro'nun çok uzun zamandır devam eden bir geleneği vardı; kimseyi etkilememek adına seçimler yaklaştığında herhangi bir bildiriyle basında yer almazdı.

Siyasi görülebilecek bir demece imza atarak FBI'ın ününü lekelemek istemedi. Comey, oldukça sıkı tutulan sırrın ne olduğunu paylaşmadı: Büro, Kremlin'in Trump kampanyasıyla bağlantısının karşı casusluk olabileceğinin araştırmasına çoktan başlamıştı.

FBI'ın –ki ABD içindeki karşı casusluğun asıl sorumlusuydu– demeçte olmaması tuhaf görünecekti ve şüphesiz soruları arttıracaktı. Bazı yetkililer, Comey'in davranışının değerlendirmenin tamamını baltalayacağından korktu.

Müdürler, diğer seçenekleri tartıştılar. Durum odasında bir noktada, Clapper, Johnson'a "Neden sadece ortak bildirim paylaşmıyoruz?" yazan bir not iletti. Ve Johnson, DHS'nin ve bütün istihbarat topluluğunu temsil eden Ulusal İstihbarat Ofisinin kendileri adında bir demeç yayımlamasını teklif etti. Böylece sorun çözüldü. Kimse Comey'in,

bizzat FBI ile tanımlanmasına gönülsüz olduğunu bilmiyordu.

Obama ve danışmanları, demecin Başkan'ın yorum yapmadığı, ufak bir tantanayla yayımlanmasının en iyisi olacağına kadar verdiler. Obama, istihbarat topluluğu tarafından hazırlanan bir mesajı duyurmak için kürsüsünü kullanmayacaktı. Beyaz Saray, kendi politikasını mümkün olduğunca bunun dışında tutmak istiyordu. Daha sonra üst düzey bir Beyaz Saray çalışanı "gönüllü olarak kelepçe takmıştık," dedi. "Başkan'a sınırların dışına çıkmasını önermesi için hiç kimseye izin veremezdik ve bunu siyasetçilere bırakıyorduk."

Son dakikada bir gelişme oldu. Müdürlerin yaptığı toplantıda Kerry demecin, Suriye anlaşmazlığını çözmek için Sergey Lavrov ile Lozan'daki buluşmalarının sonrasına ertelenmesini önerdi. Ancak Obama ve diğer müdürler, demecin hemen duyurulmasını istediler. 7 Ekim, Cuma günü yayımlanması planlandı.

18. BÖLÜM

"Sadece Rusya'nın üst düzey yetkilileri bu faaliyetlere izin verebilirdi."

7 Ekim günü kasırgayla başladı, gerçek bir kasırgaydı. Matthew adında, dördüncü kategori bir fırtına Karayipler'de kargaşa yarattı. Şimdi Florida sahiline doğru ilerliyordu. İç Güvenlik Bakanı Jeh Johnson, Beyaz Saray'da, doğal afet hazırlıkları konusunda Obama'yı bilgilendirdiği sırada, Clinton kampanyasının aday için kısa bir brifing istediğine dair telefon görüşmesi yaptı. Elbette, diye düşündü Johnson fakat açık olmak gerekirse, Trump'a da brifing vermek isterdi. Öğleden sonra, FEMA üssünden Clinton'ı aradı. Clinton, kendisi Senato'dayken onanan afet yardım yasasına ilişkin gizli bir konu hakkında birkaç soru sordu.

Sonra, Johnson Trump'ı aradı ve daha sonra gerçek dışı olarak tanımlayacağı bir konuşma yaptı.

Trump Tower'daki ofisindeki hoparlörden konuşurken oldukça samimi göründü Trump. "Selam Jeh, nasıl gidiyor?" dedi. "Harika işler çıkarıyorsun. Herkes senin harika işler çıkardığını söylüyor." Johnson, hükûmetin kasırga hakkındaki hazırlıkları konusunda onu bilgilendirdi.

Sonra Trump şunu sordu: "Makamını bırakınca, ne yapacaksın?" Johnson, hukuk firmasına döneceğini söyledi. "Bütün bunlar bittiğinde," dedi Trump, "neden buraya gelip benimle yemek yemiyorsun?"

Johnson şaşırmıştı. Trump başkanlık yarışındaydı. Kazanırsa Trump Tower'da değil, Beyaz Saray'da olurdu. "Bazı durumlar var," dedi Johnson kibarca. "Yemeği New York yerine Washington'da yememiz gerekebilir."

"Oh, tabii," dedi Trump, bu ihtimali düşünmemiş gibi. Johnson'ın konuşmayı dinleyen yardımcıları kuşkulanmışlardı. Trump, sanki kazanabileceğini aklından bile geçirmemişti.

Johnson telefonu kapadıktan sonra dikkatini, o gün Clapper ile birlikte yapmaya karar verdikleri, hackleme olayını Rusya'ya bağlayacakları resmî açıklamaya çevirdi. Ulusal İstihbarat Direktörlüğü gizliliği kaldırma işini bitiriyordu. Cuma günü öğleden sonra, saatler içinde yayılacaktı. İki adayla da konuşan Johnson, anın garipliğiyle duraksadı. "İkisinin de patlatacağımız bomba hakkında en ufak bir fikri bile yok," diye düşündü. Modern zamanlardaki hiçbir ABD hükûmeti, yabancı bir ülkeyi Amerikan siyasi sürecine müdahale etmekle suçlamamıştı. Johnson, yeni gelişmenin haberleri kasıp kavuracağına ikna olmuştu. Yanılıyordu.

Clinton'ın münazara ekibi o sabah, başkan adayıyla bir hazırlık seansı için New York, Rye Brook'daki Doral Arrowwood konutuna geldiler. İki gün içinde Clinton, ikinci münazara için Trump ile karşı karşıya gelecekti. Grupta Jennifer Palmieri, Jake Sullivan, John Podesta, kampanyanın baş stratejisi uzmanı Joel Benenson, uzun zamanlı Demokrat danışmanlar Ron Klain, Jim Margolis, Mandy Grunwald ve (Bill Clinton hariç) daha birçok isim vardı. Dışişleri Bakanlığı'nda Clinton'ın sözcülüğünü yapan sa-

vaşçı ve yıpratıcı Philippe Reines, Trump rolünü oynayacaktı. Clinton gün ortasında geldi ve işe başladılar.

Saat 15:00 gibi şu haber yayımlandı: Ulusal İstihbarat Direktörü Ofisi (ODNI) ve İç Güvenlik Bakanlığı (DHS), istihbarat topluluğunun "ABD siyasi organları dâhil Amerikalı kişi ve kurumlara şantaj amaçlı e-posta çalanların Rusya hükûmeti olduğundan emin olduğunu" belirten bir ifade yayımladılar. DCLeaks, WikiLeaks ve Guccifer 2.0 tarafından çalınan materyalin ifşasının "Rusların yönetimindeki girişimlerle, yöntem ve neden bakımından uyumlu" olduğunu bildirdiler. "Bu hırsızlar ve ifşacılar, ABD seçim sürecine müdahale etmek istiyorlar. Sadece Rusya'nın üst düzey yetkilileri bu faaliyetlere izin verebilirdi." İfadenin devamında, "bazı bakanlıkların seçimle ilgili sistemlerinin tarandığının ve izlendiğinin görüldüğü, bu tarama ve izlemelerin bir Rus şirketi tarafından yönetilen sunuculardan geldiği fakat faaliyetlerin Rusya hükûmetine atfedilebileceği bir pozisyonda olmadıkları" yazıyordu. Açıklamadaki kapsama bakıldığında, Moskova'nın ABD seçim altyapısını hedef aldığına dair şüpheler olduğu açıkça görülüyordu.

Clinton taraftarları sevinçten havaya uçmuştu. Onları ispiyonlayan Beyaz Saray değildi. Fakat tam istedikleriydi bu. Sonunda, Obama yönetimi, Clinton tarafının aylardır söylediği şeyi destekliyordu. "Kampanyanın geri kalanında konuşmayı şekillendirecekmiş gibi görünüyordu," dedi Benenson. Medyanın da bu habere öncelik vereceğini düşündü Benenson ve diğer kampanya yardımcıları. Fakat Clinton biraz daha şüpheciydi. İfade onu da sevindirse de yardımcılarına kampanyayla ilgilenen gazetecilerin buna dikkat edeceklerinden o kadar da emin olmadığını söyledi.

Brooklyn'de olup da münazara hazırlığı yapmayan Clinton'ın baş yardımcıları, Mook'un ofisine gittiler ve münazara ekibini telefona aldılar. Trump'a Rusların seçime karıştığını kabul etmesi için baskı uygulamak amacıyla bir açıklama yapmaya karar verdiler. Bu yapıldıktan sonra Mook ve diğer Clinton yetkilileri ya da vekilleri, gelişmeleri konuşmak için gazetecilerle iletişime geçecekti. Clinton'ın yardımcıları, gelecek e-posta yığınlarını görmezden gelip gerçek bir haber olduğuna inandıkları şeye –Rusların 2016 seçim savaşına– odaklanmalarını medyadan isteyebilecekleri sağlam bir zemine sahiplerdi.

Doğu Nehri'nin öte yanındaki Trump Tower'da Cumhuriyetçi aday, baş danışmanlarıyla birlikte yirmi beşinci kattaki konferans odasında münazaraya hazırlanıyorlardı. Rusya bildirisi haberi onlara ulaştığında, bunu önemsemediler. "O kadar önemsizdi ki," dedi Trump kampanyasının yardımcı direktörü David Bossie. Kampanyanın stratejisi Rusya haberini görmezden gelmek ve onu beslememekti, yani açıklamaları kamu önünde konuşmayacaklardı. Ayrıca, Trump ve ekibinin endişelenmesi gereken çok daha büyük şeyler vardı.

Hazırlığın ortasında Bossie'nin telefonu çaldı. Arayan kampanya sözcüsü Hope Hicks'di. *Washington Post* muhabiri David Fahrenthold ile irtibata geçmişti. Paylaşacağı bir haber hakkında kampanya tarafından yorum istiyordu.

Fahrenthold, Trump'ın kadınlar hakkında kaba yorumlarını içeren videolar almıştı. Kayıt, Trump 2005'te *Access Hollywood* eğlence şovunda konukken yapılmıştı. Trump, sunucu Billy Bush ile *Access Hollywood* otobüsündeydi. Mikrofonunun açık olduğunu fark etmeyen Trump,

evli bir kadınla cinsel birliktelik kovaladığını söyledi ve kadınlara cinsel saldırıda bulunmakla böbürlendi. "Güzel kadınlar otomatik olarak çekiyor beni, onları öpmeye başlıyorum," dedi Bush'a. "Mıknatıs gibi. Sadece öpüyorum. Beklemiyorum bile. Bir yıldızsan, buna izin veriyorlar. Her şeyi yapabilirsin... Onları vajinalarından yakalarsan, ne istersen yapabilirsin."

Fahrenthold, Trump'ın videodaki konuşmasının belgesini Hicks'e gönderdi. Bossie'nin ilk düşüncesi, bunun "Pazar münazarasını etkilemek için Clinton'ın yaptığı son dakika vurgunu" olduğuydu. O ve kampanya başkanı Steve Bannon, nasıl karşılık vereceklerini konuşmak için odadan çıktılar. Sonra, Kushner, Hicks ve kampanya iletişim direktörü Jason Miller da onlara katıldı. Konferans odasındakiler pencere camının ardından bir şeyler olduğunu görebiliyordu. Dışarıdaki grup tekrar içeri girdi. İçerideyse, Trump ile birlikte (Hillary Clinton'ı canlandıran) Christie ve Cumhuriyetçi Parti Başkanı Reince Priebus vardı. Trump'a belgeyi gösterdiler. Trump bunu reddetti. "Ben böyle şeyler söylemem," dedi. Sonra Hicks, Fahrenthold'dan güncelleme aldı. *Washington Post* videoyu kampanyaya gönderme kararı verdi. Bossie'nin iPad'inde hep birlikte videoyu izlediler. Trump istifini bozmamıştı. Videoya çok takılmadı. "Bu konuda ne yapacağız?" diye sordu yardımcılarına.

Ivanka Trump da odaya gelmişti. Gözleri yaşlı, yüzü kızarmıştı. Babasından iyi bir özür bekliyordu. Christie de aynı şekilde. Trump özür dilemek istemedi. Bunun yerine Bannon, Bossie ve Miller ile birlikte *Washington Post* için bir açıklama oluşturdular. Ivanka'nın beklediğinden kısa ve hafifti. Haliyle, Clintonlar da açıklamaya dâhildi:

"Bu yıllar önce yapılmış, arkadaşlar arasında geçen özel bir muhabbet. Bill Clinton golf sahasında bana çok daha kötülerini söyledi. Birileri alındıysa özür dilerim." Hicks açıklamayı *Washington Post*'a gönderdi.

Fahrenthold ve *Washington Post* haberi Trump'ın açıklamasıyla birlikte yayımlayacaktı. Saat 16:02'de Fahrenthold bir tweet gönderdi: "@realDonaldTrump ile ilgili haberleri bekleyin." Bir dakika sonra haber yayımlandı.

Beyaz Saray'daki yetkililer, Rusya açıklamasıyla birlikte haber olacağını düşündükleri şeylere hazırlanıyorlardı. Başta öyleydi. Açıklamanın yayımlanması, Rusya'nın seçimlere karışmasıyla ilgili yönetimin bildiği şeylere dair aylardır dönen dedikodulara nokta koymuştu. Bunu Rusya hükûmetinin yüksek makamlarına bağlamaksa bir sürprizdi. "Telefonum susmak bilmiyordu," dedi NSC sözcüsü Ned Price. Açıklamayla ilgili bilgi almak isteyen muhabirlerden gelen e-postalara boğulmuştu. "Sonra, bir anda, telefonlar durdu," dedi Price. İlk başta nedenini fark edememişti fakat sonra anladı.

İç Güvenlik Bakanlığı Baş Sözcüsü Todd Breasseale, neler olduğuna dair Price'ı bilgilendirmişti. Breasseale, ODNI/DHS açıklamasıyla ilgili olarak akşama haber yapmayı planlayan üst düzey medya ağındaki bir muhabirle telefonda görüşmüştü. Bu çok büyük, böylesi görülmemiştir, diyordu muhabir. Birleşik Devletler, demokrasileriyle uğraştığı için Rusya'yı suçluyordu. Sonra, Breasseale, muhabirin bir iş arkadaşına bağırdığını duydu: "Siktir! Sesini aç şunun!" Haberlerde, Trump'ın kadınlar hakkında söylediği ölçüsüz yorumların bulunduğu *Access Hollywood* kaseti hiç durmaksızın gösteriliyordu. "Buna inanamayacak-

sın! İşte benim haberim!" diye bağırdı telefonda, muhabir. "Gitmeliyim." Muhabir telefonu kapamıştı.

Doral Arrowwood'da, Clinton ve yardımcıları münazara hazırlıklarına ara verdiklerinde, *Access Hollywood* haberini gördüler. Clinton ekrana katı bir inançsızlıkla baktı. Ne söylemesi gerektiğini üst düzey personeliyle tartıştıktan sonra Twitter'a kısa bir açıklama gönderdi: "Bu korkunç. Bu adamın başkan olmasına izin veremeyiz."

Birçok üst düzey Cumhuriyetçi aynı şeyi düşünüyordu. Trump Tower'daki aday ve danışmanları, parti kurumundan gelen desteğin çöktüğünü gördüler. Jeb Bush şöyle bir tweet attı: "İki kıymetli kız dedesi olarak, Donald Trump'ın kadınları küçük düşüren yorumları hiçbir özürle kapatılamaz." Mitt Romney ise, "Evli bir kadına sarkmak mı? Cinsel saldırıya göz yummak mı? Böyle iğrenç davranışlar, karılarımızı ve kızlarımızı küçük düşürüyor ve Amerika'nın yüzünü yozlaştırıyor," yorumunu yaptı. Reince Priebus ise, "Hiçbir kadın, asla bu kelimelerle anılmamalı veya hakkında bu şekilde konuşulmamalıdır. Asla." Paul Ryan bir kampanya etkinliği için Trump'a yaptığı daveti geri çekip, Trump'ın yorumlarından "iğrendiğini" belirtti. Senatör John McCain, "Kadınlar hakkında yaptığı alçak yorumların ve cinsel saldırı hakkında böbürlendiğinin teşhir edilmesi, adaylığına şartlı destek sunmamızı bile imkânsız kılıyor," dedi. Utah Vekili Jason Chaffetz, Trump'ın sözlerini "akla gelebilecek en tiksindirici ve aşağılayıcı yorumlar" olarak adlandırdı ve desteğini çekti.

Trump'ın kampanyasına atılmış ölümcül bir yumruk gibiydi.

Videonun Trump için yıkıcı olduğu kadar, bazı Clinton kampanyası personeli de odağı Rusya üzerinde tutmak istiyordu. Videonun gün boyu televizyonda olmasını görmezden gelmeye çalışan basın sekreteri Brian Fallon ve Glen Caplin bir açıklama hazırladılar: "Artık dünya, hiçbir şüphe olmaksızın, Demokratik Ulusal Komite'nin hacklenmesini, seçimlerimizin doğruluğuna müdahale etmek isteyen Rusya hükûmeti tarafından yapıldığı açıktır. Cevaplanacak tek soru, Donald Trump'ın neden Ruslardan özür dilemeye devam ettiğidir."

Clinton personelleri telefonlara sarıldı ve birlikte çalıştıkları gazetecileri arayarak, Rusya haberine dikkat çekmelerini istediler. Şansları yaver gitmiyordu. O günkü sürprizler son bulmuştu.

Saat 16:32'de bir WikiLeaks tweeti gönderildi: "İFŞA: Podesta e-postaları." O an, grup, Podesta'nın kişisel Gmail hesabından iki bin kadar e-posta yayımlıyordu ve elinde elli binden fazla e-posta olduğunu söylüyordu. Clinton tarafının beklediği ve korktuğu Ekim Sürpriziydi bu. Palmieri, Podesta'yı münazara hazırlığından alıp e-postalarının ifşa edildiğini söyledi. Podesta ve diğer Clinton yardımcıları ikna olmuşlardı: Bu, onları altüst etmek ve Rusya açıklaması ile Trump videosu üzerindeki dikkati başka tarafa çekmek amacıyla yapılmış, stratejik bir hamleydi. Stone'un tweetlerine bakılırsa, Trump kampanyası işbirliğiyle yapıldığından şüphelendiler. "Zamanlama rastlantı değildi," dedi Podesta. "Fox News'e malzeme lazımdı."

Clinton yetkilileri için atlatması çok zor bir gündü. Anketlerdeki değişiklikler şaşırtıcıydı. Palmieri strese dayanamıyordu bile. Bir noktada, kendisi için mola istedi.

Arkadaşlarının yanından ayrılıp konutun etrafında gezintiye çıktı. Yürürken Bruce Springsteen'den bir parça dinliyordu: "Take 'Em as They Come."*

Kampanyanın hukuk firması Perkins Coie, Podesta materyalini indirmeye başlamıştı ve evrakların kötü amaçlı yazılımlara veya siber bombalara bağlanmadığından emindi. Brooklyn merkezinde, e-posta yığınlarıyla başa çıkmak rutin hâle gelmişti. Kampanyanın, hacklenmiş materyali incelemek için hâlihazırda kurulmuş bir savaş odası vardı. Önceki gün, DCLeaks, Clinton sırdaşı Capricia Marshall'ın e-postalarını yayımlamıştı, şimdi ise birkaç düzine araştırmacı o mesajları bırakıp Podesta e-postalarını karıştırıyordu.

Kampanya yetkilileri Podesta e-postalarının serbest bırakılacağından korksalar da kampanya onları öncelikli olarak incelememişti. Podesta, kampanya araştırmacılarının tüm mesajlarına bakmalarını istememişti. Bu koleksiyon içinde, kalpleri kıracak ve çatışmalarla dolu Clinton dünyasında rahatsızlık yaratacak e-postalar olduğunu biliyordu. Fakat Podesta'nın başka şansı yoktu artık. E-postalarda ne olduğunun bilinmesi gerekiyordu, özellikle de on binlerce e-postadan sadece bir kısım ifşa edilmişken. Belli ki arkası gelecekti. Araştırmacılara, hesabının erişimini sağladı.

Savaş odasındaki araştırmacılar, Podesta'nın hesabını taramaya WikiLeaks'in yığdıklarından başlamıştı. Sorun yaratacak e-postalara bakarken, anahtar kelime aramaları yürüttüler. Liste belliydi: e-posta sunucusu, Clinton Vakfı, Bingazi, Goldman Sachs, Obama, Sanders.

Kampanya yetkilileri Mook, Caplin, Fallon ve diğerle-

* (İng.) Geldikleri Gibi Kabul Et. (ed. n.)

ri, hasarı kontrol altına almak için katkı sağladılar. Gazetecileri arayıp WikiLeaks yığını hakkında bir şey yazmamalarını söylediler. İlettikleri mesaj basitti: Bu, Rusya'nın yönettiği bir Ekim Sürprizi ve kampanyamız Putin tarafından saldırı altında. Mook'a göre, sanki Trump adına çalışan sabıkalı Rus süper PAC Podesta'dan bilgi çalmıştı ve yıkımla karşılaşan adayını kurtarmak için çaldığı bilgileri ifşa ediyordu. Gazetecilere, materyali haber yapmadan önce iki kez düşünmelerini söylediler.

Fakat boş bir girişimdi bu. Clinton tarafı, e-postaların doğruluğundan söz edemiyor ya da değiştirilmiş olanları belirleyemiyordu. Kısa sürede, bir sürü şüpheli materyal çıktı ortaya.

Bazıları sadece gülünçtü, Clinton ile görüşme yapmak isteyen CNN'den Tapper'ın isteğiyle ilgili 2015 Temmuz tarihli e-posta zinciri gibi. "Jake Tapper neden bu kadar yavşak?" diye yazmıştı Podesta. Tapper, Podesta'nın yorumunu, kendi yorumunu da katarak paylaştı: "Milyonlarca insanın, yüzyıllardır sorduğu bir soru bu."

Saatler içinde, daha ciddi e-postalar ortaya çıktı. Podesta'ya ve diğer üst düzey kampanya yetkililerine 25 Ocak 2016'da atılan bir e-posta, Clinton'ın Goldman Sachs ve diğer finansal kurumlar dâhil çeşitli gruplara yaptığı paralı konuşmalardan bölümler içeriyordu.

Kampanya boyunca, Clinton, bu konuşmaların transkriptlerini yayımlamayı reddetti. Sanders ve destekçileri tarafından kolay bir hedef olan konu, başkanlık kampanyası boyunca Wall Street bankalarında ve diğer ilgili gruplarda para toplamak için yaptığı konuşmaları hatırlatıyordu. Medyadaki birçok kişiye, Hillary'nin gizlilik tutkusunu anımsattı. Kampanya yetkilileri o konuşmalarda neler

olduğunu biliyordu. Onları sezonun başında dikkatle inceledikten sonra, engellemeye değecek kadar utanç ya da rahatsızlık verici şeyler olmadığını iddia ederek Clinton'ın kamuya açmasını istediler. Fakat Clinton bunu reddetti. "Diğer adaylardan daha çok bilgi ifşa etmem isteniyor," diye yakındı yardımcılarına. Trump GOP adayı olduğunu açıkladığında, eline yeni bir koz geçmişti: O vergi beyanını açıklamıyorsa, ben neden konuşmalarımı açıklıyorum?

Ancak bu kararı peşini bırakmamıştı. Podesta e-postasına dair İlk önemli haberler, Clinton kampanyasının, rakipler tarafından kullanılabilecek konuşma parçalarını nasıl değerlendirdiğine odaklanmıştı. 2013'te bir Brezilya bankasında yaptığı konuşmada Clinton, "Benim rüyam, açık ticaret ve açık sınırlarla yarı küresel bir ortak pazar," demişti. Gazeteciler ve Trump destekçileri, "açık sınırlarla" ifadesine atladılar. Clinton, sınır kontrolünü kaldırmayı mı düşünüyordu? (Clinton, sınır ötesi enerji teminatını kastettiğini ısrarla belirtmişti.) 2013'te Goldman Sachs'ın tertiplediği bir konuşmada, mali endüstriyi daha iyi düzenlemek için Wall Street üyelerinin dinlenilebileceğini söyledi. "Endüstriyi en iyi bilenler, o endüstride çalışanlardır," dedi. 2014'te Goldman ve başka bir Wall Street firması olan BlackRock için yapılan konuşmada, yetiştiği orta sınıfla "alakası bile olmayan" biri olarak tanımlamıştı kendini.

Kampanya için daha endişe verici olansa 2013'te bir inşaat endüstrisi grubunda yaptığı konuşmadan alınan parçada, yasa onamak ve poliçe uygulamak için gerekli "kamusal ve özel çabaları" dengelemek için siyasetçiye ihtiyaç olduğunu söyledi. "Siyasetçiler, hazırlanmakta olan sosislere benzerler," demişti. "Tatsız bir süreçtir... Hem ka-

musal hem de özel mevkilere ihtiyaç duyarsınız." Çıkan ilk haberler, Clinton'ın siyasi ikiyüzlülüğünün kanıtı olarak bu açıklamaya odaklandı. Cumhuriyetçi Ulusal Komite, e-postalara âdeta balıklama daldı. "Ona milyonlarca dolar ödeyen Wall Street bankalarında yaptığı konuşmaların yazılı belgelerini saklamak için neden bu kadar çabaladığını anlamak zor değil," dedi RNC Başkanı Priebus. "Burada açığa çıkan gerçek, Hillary Clinton'ın kampanyası için üzerine giydiği kimliğin, tamamen bir düzmece olduğudur."

Clinton taraftarları, ne kadar çabalarlarsa çabalasınlar, Rusya saldırısının ana haber olmasını sağlayamadılar. "Hiçbir haberde, 'Vay canına, Rus olayı inanılmaz,' diye yazmıyordu," dedi Mook. Clinton ise öfkeliydi fakat buna alışkındı. Danışmanlarına, siyasi hayatı boyunca böyle saldırıların başından geçtiğini ve bunları kafalarına takmamaları gerektiğini söyledi.

Trump ve danışmanlarının daha büyük sorunları vardı. Yarıştan çekilmesini isteyen onlarca kişi telefonla arıyordu. "Arkadaşlar arasında muhabbet" ile ilgili *Washington Post*'a yaptığı ilk açıklamanın yeterli olmadığının farkına vardılar. O akşam, bir video hazırlamaya karar verdiler. Sert görünümlü Trump acemice kamera karşısına geçerek, özür dilemeye çalıştı: "Pişman olduğum şeyler söyledim ve yaptım. Bugün, yıllanmış videoda ortaya çıkan sözler de onlardan biri. Beni tanıyanlar, bu sözlerin gerçek kişiliğimi yansıtmadığını bilir. Yanlış yaptım, bu yüzden özür diliyorum." Bir an sonra, konuyu kendisinden saptırmak amacıyla, şöyle devam etti: "Aptalca şeyler söyledim fakat kelimelerle eylemler arasında büyük fark vardır. Bill Clinton kadınları gerçekten taciz etti. Hillary ise kurbanlarına

zorbaca davrandı, onlara saldırdı, onları utandırdı ve tehdit etti. Sonraki günlerde bunları konuşacağız. Pazar münazarasında görüşmek üzere."

Trump'ın kamuya karşı yıllardır benimsediği gayet açık bir kuralı vardı: Asla özür dileme. Bu özürse olabildiğince kindardı. Anında, gazeteciler ve hatta bazı Trump destekçileri, bu cevaba 'rehine videosu' adını verdiler.

Günün sonunda, Matthew Kasırgası Florida'yı teğet geçmiş fakat sahil boyunca taşkınlara sebep olmuştu. Ertesi gün, Güney Carolina'da sert fakat gücünü yitirmiş bir fırtına hâlinde toprak kayması yaratacaktı. Bunun dışında, iki aday da kendi kriziyle karşı karşıyaydı. İkisi de Ekim Sürprizi'nin tekmesini yemişti. Biri, Moskova'dan geliyordu. ABD başkanlık yarışı resmen kargaşa içindeydi.

7 Ekim ise Vladimir Putin'in altmış dördüncü doğum günüydü.

19. BÖLÜM

"Politik sabotaja uğradık."

Ertesi sabah, 8 Ekim'de, Jeh Johnson evine postalanan *New York Times*'ın o günkü sayısını eline aldı. Rusya yorumuyla ilgili ön sayfada, kalın puntolarla yazılmış bir haber görmeyi bekliyordu. Fakat manşet olan haber *Access Hollywood* kasetiydi. Birleşik Devletler'in Rusya'ya yönelik suçlamalarıyla ilgili haber de ön sayfadaydı fakat sayfanın alt kısmındaydı. Habere ilgi, televizyon haberlerinde de düşüktü. "Medya, bütün bu hırs, seks ve taciz yüzünden otlağın öteki tarafındaydı," dedi Johnson daha sonra.

Rusya yorumu, Trump'ın kendi ismini taşıyan gökdelenin özel dairesindeki hiç kimsenin umurunda bile değildi. Aday ve baş danışmanları, bu durumun altından nasıl kalkacaklarını düşünüyorlardı. Önemli kişiler oradaydı; Bannon, Conway, Bossie, Hicks, Christie ve Rudy Giuliani. Priebus, Washington'dan trenle döndüğünden, daha geç ulaştı. "Kulağına neler geldi?" diye sordu Trump ona. "Affedin efendim, ama sadece iki seçeneğiniz var: Birincisi, Amerikan tarihinde görülmemiş bir farkla seçimi kaybedersiniz ya da yarıştan çekilirsiniz." Oda sessizliğe büründü. "Bunu atlatacağım ve sorun olmayacak," dedi Trump. "Daha da önemlisi Reince, kazanacağım." Bannon da moral vermeye çalıştı. "Yüzde yüz zafer, hiç şüphe yok," dedi,

Trump odada volta atıp danışmanlarına şansının ne olduğunu sorunca.

Bannon, Trump için bir plan hazırladı ve ertesi gün yürürlüğe koydu. St. Louis'deki Washington Üniversitesi'nde başlayacak olan ikinci seçim münazarasından doksan dakika önce, Trump'ı haber yapan medya kuruluşlarının muhabirleri konferans odasına girdiler. Cumhuriyetçilerin kuşatma altındaki adayının her iki yanında ikişer kadın oturuyordu. Bir muhabir ona, "Bay Trump, rızaları olmadan kadınlara dokunmanıza olanak veren şey şöhretiniz mi?" diye sordu. Trump, suratında asık bir gülümsemeyle, soruya cevap vermedi. Yanındaki dört kadını tanıttı: yıllar önce Bill Clinton'ı cinsel istismar veya saldırıyla suçlayan Kathleen Willey, Juanita Broadrick ve Paula Jones ve kırk bir yıl önce Arkansas'daki duruşmada kendisine saldıran kişinin Hillary Clinton tarafından savunulduğu Kathy Shelton.

Amacı, konuyu değiştirip Hillary Clinton'ın itibarını zedelemekti. Daha sonra Bossie'nin söylediği gibi, "İnsanların Donald Trump hakkında değil, Bill Clinton hakkında konuşmalarını sağlamaktı." Bannon, bu kadınları plana uygun şekilde kullanmanın bir yolunu bulmak için aylardır Roger Stone ile konuşuyordu. Onları Trump'ın adına düzenlenecek bir mitinge çıkarmayı düşünüyorlardı. Bu, asla gerçekleşmedi. Ancak Trump'ın derin bir çıkmazda olduğu bir anda, Bannon okları Clinton üzerine çevirmek için onları kullandı.

Sadece üç dakika içinde her biri kısaca ifade verdikten sonra toplantı sona erdi. Çaresizce bir hamle olabilirdi fakat Clinton taraftarları bu hamlenin işe yaradığını daha sonra kabulleneceklerdi. "Hem bu hamle hem de Trump'ın

geçmiş polemikleri herkesin kafası karışmıştı," diye konuştu Fallon, konuyla ilgili olarak. "Bu garip ve daha önce denenmemiş bir hamleydi fakat suyu bulandırmada başarılı oldu." Bannon sevinçten havalara uçmuştu. Ona göre, seçimin dönüm noktası buydu.

Münazara, *Access Hollywood* kasetiyle ilgili bir soruyla başlayarak kimseyi şaşırtmadı. Trump, kadınlara cinsel saldırıyı meşrulaştırdığını inkâr etti. Clinton, videonun Trump'ın kişiliğini açıkça gösterdiğini ifade etti.

Münazaranın ortalarına doğru, Podesta e-postası hakkında Clinton'a bir soru soruldu. Clinton'ın seçim yetkilileri korkuyla oturdukları koltuğa sindiler. Soru oldukça hakkaniyetliydi. Münazaranın dönüm noktası oldu. Clinton'ın yorumu, Rus istihbaratının nezaketine ışık tuttu yalnızca. Böylece Kremlin'in hackle ve ifşa et taktiğiyle seçimi etkilemeye çalışmasının en büyük sonuçlarından biri alınmış oldu: Amerikan seçim münazarasına yön vermeyi başarmıştı.

Clinton da asıl sorunun bu olduğunun altını çizdi. "Bir düşmanın, bir dış gücün, seçimin sonucunu etkilemek için harıl harıl çalıştığı ulusumuzun tarihinde görülmemiştir," dedi. "Ve inanın, bunu benim seçilmem için yapmıyorlar. Bunu, Donald Trump'ın seçilmesi için yapıyorlar." Putin'i neden övdüğünü sorarak Trump'ı terletmeye çalıştı.

"Ne zaman kötü bir şey olsa, 'Ruslar yaptı' demeye bayılıyorlar. Hacklemeyi Rusların yapıp yapmadığını bilmiyor bile," diye cevapladı Trump. "Belki de hackleme bile yoktur. Ama hep Rusya'yı suçluyorlar. Rusya'yı suçlamalarının sebebi de adımı kirletmek istemeleri. Orada ticaret yapmıyorum. Orada kurulmuş hiçbir şirketim yok," diye

devam etti fakat iki iş anlaşmasından bahsetmedi. Bunlardan biri, başkanlık için yarıştığı süre içinde Moskova'ya 'Trump Tower' inşa etmekti.

Jeh Johnson, evinde münazarayı izlerken başını salladı. DHS ve ODNI'nin iki gün önce yayımladığı ifade, belli ki hiçbir konuyu açıklığa kavuşturmamıştı.

St. Louis'deki münazaranın ardından, Trump'ın danışmanları, münazara öncesi sürprizin ve sahnedeki performansın büyük bir zafer sağladığını düşündüler. Podesta e-postaları sayesinde de Clinton'a karşı sınırsız cephane edinmişlerdi. Bir sonraki gün Pennsylvania'da yapılacak mitingde Trump, Clinton'ın konuşmasından alıntılar okudu ve "WikiLeaks'e bayılıyorum," diye bağırdı. Toplanan güruh ise "Onu hapse atın," şeklinde tezahüratlarla karşılık verdi. İki gün sonra WikiLeaks, Trump Jr.'a Twitter'dan özel bir mesaj gönderdi: "Selam, Donald. Babanın ve senin paylaşımlarımızdan bahsettiğinizi duymak harika." WikiLeaks, Podesta e-postalarının linkin gönderip Trump Jr.'dan linki paylaşmasını istedi. Günler sonra link paylaşıldı.

Clinton'ın yardımcıları da münazaranın sonucundan, biraz olsun, memnunlardı. Münazaranın tamamen onların lehine geçmediğini biliyorlardı. Adaylığının yerle bir olacağı yönündeki tüm tahminlere rağmen Trump hâlâ yarıştaydı. Clinton'ın seçim anketörü Joel Benenson durumu fark ettiğinde hayal kırıklığına uğradı. *Access Hollywood* videosu ortaya çıktıktan beş gün sonra Trump'ı cinsel tacizle suçlayan birçok kadına rağmen, yarış hâlâ devam ediyordu. Clinton, ikiye dört puanla liderliği önde götürüyordu. Sonraları Benenson, "Odak gruplarının, 'Evet, Donald

Trump pot kırıyor. Olmayacak şeyler söylüyor ama bunların hiçbirini aslında kastetmiyor. Başkan olunca böyle davranmayacak. Değişecek,' dediklerini duyuyorduk," dedi.

Birkaç sessiz günden sonra WikiLeaks daha fazla Podesta e-postası yayımladı. Her gün birkaç bin civarında e-posta yayımlanıyordu ve sonunda sayı, altmış dört bine ulaştı.

Assange stratejisini değiştirmişti. Temmuzda WikiLeaks, Rusya'nın çaldığı DNC yirmi iki bin e-postasını tek seferde yayımladı. Grubun önceki uygulamalarıyla ve bilgi uçurma, hesap sorma şampiyonu olma iddiasıyla tutarlıydı bu hamle. Eğer WikiLeaks'in saydamlıktan başka bir amacı yoksa, ifşaların birer birer yapılmasının da gereği yoktu. Elindeki belgelerin hepsini bir anda açığa çıkarabilirdi.

Fakat bu sefer farklıydı. WikiLeaks stratejik bir düzeltme yaptı: Podesta e-postalarını parça parça yayımlayacak ve her bir deste, hikâyeyi sürdürmek için cazibeli bir altın külçeyle birlikte sunulacaktı. Bunun Rusların işbirliğiyle yapılıp yapılmadığıysa bilinmiyordu.

Nasıl olursa olsun, işe yaradı. WikiLeaks e-postaları sürekli haberlere çıktı. Clinton destekçileri televizyonlarını her açtıklarında, yayımlanan en güncel Podesta e-postalarıyla karşılanıyorlardı. Öne sürmeyi umdukları söylem, koz veya mesaj ne olursa olsun, son ifşalara dair soruların altında eziliyordu. Sonraları Clinton bu ifşaları 'Çin su işkencesine' benzetti.

Bill Clinton'ın paralı konuşma seansları, Clinton Vakfı ve kırılgan Clinton çemberi içindeki hiç bitmeyen düşmanlıklar hakkında e-postalar vardı. Bazıları, gizlilik eğilimi gibi, Clinton'ın zafiyetlerine dikkat çekiyordu. E-posta su-

nucusu haberiyle ilgili bir postada, Clinton'ın en yakın (ve en açık sözlü) danışmanlarından Neera Tanden Podesta'ya "Bunları on sekiz ay önce neden yayımlamadılar? Çılgınca," diye yazmış, Clinton çalışanlarından Cheryl Mills ve Philippe Reines'ı suçlamıştı: "Sanırım cevabı biliyorum. Paçayı kurtarmak istediler."

Medyanın çoktan ele geçirdiği, sonu gelmeyen bağış etkinlikleri ve para avcılığını belgeleyen en feci e-postalar, "Clinton Şti." olarak isimlendirilmişti. Yıllarca Bill Clinton'ın yardımcılığını yapmış Doug Band'in on üç sayfalık bildirisi, Clinton Vakfı'na büyük yatırımlar yapmaları, Clinton'a yüklü konuşma ücretleri ödemeleri ve "Başkan ve ailesi için, kişisel seyahat, konaklama, tatil vb. için ayni hizmetler" sağlamak için danışmanlık firması Teneo'nun kurumsal müşterilerini nasıl ayarladığından söz ediyordu. 'Dokuz yıl içinde ödenmek üzere' gelecek 66 milyon dolarla, Bill Clinton'ın 'kâr amaçlı faaliyetlerini' desteklemek amacıyla '50 milyon dolardan fazlasını' taahhüt altına almakla övündü.

E-postalarda Hillary Clinton'ın, Clinton Şti.'deki rolünden de bahsediliyordu. Bir dizi e-postada, Clinton'ın danışmanlarının, Clinton Global Initiative'in Mayıs 2015 toplantısı için Clinton'ın Fas'a uçma kararı hakkındaki endişelerinden bahsediliyordu. Toplantının, başkanlık kampanyası duyurusundan birkaç hafta sonra yapılması planlanmıştı ve Batı Sahra'daki ihtilaflı bir uluslararası bölgede faaliyetlerden kazanç sağlayan fosfat madenciliği firmasının bir milyon dolarlık katkısı ile kısmen garanti altına alınmıştı. Fas Kralı'nın, Hillary Clinton'ın gelmesi şartıyla, toplantı ve Clinton Vakfı için 12 milyon dolar bağış teklif ettiği, e-postalarda ortaya çıktı. Clinton'ın yardımcıları,

çılgına dönmüşlerdi. "Bu, İnsan Hakları Hareketi'nin fikriydi," diye durumu açıkladı diğerlerine, Clinton'ın başyardımcısı Huma Abedin. "Karmaşanın sebebi kendisi ve bunun farkında." Mook, nahoş durum için endişeliydi. Yakında adaylığı açıklanacak kişi, vakfı için yabancılardan para almak için yurt dışına uçuyordu. "Fas toplantısını ve bu paralı konuşmaları durdurmalıyız," diye yazdı Podesta'ya. (Başarılı da oldu. Clinton Fas'a gitmedi.) Trump, bu e-postaları işaret ederek, Clinton'ın *parayı veren düdüğü çalar* taktiğinin bir kanıtı olduğunu iddia etti.

İster Rus istihbaratının işi olsun ister başkasının, bu plan Clinton'ı en zayıf yerinden vurmayı başarmıştı. Putin'in ajanları, Clinton'ın yıllar önce özel bir e-posta sunucusu açarak oluşturduğu zayıflıktan faydalanıyorlardı.

E-postalar, her seferinde bıçak darbesi gibi iniyordu. Fakat hasar, içerideki her çeşit utanç verici materyalden daha derindi. Clinton'ın kampanyası kilit eyaletlerdeki odak gruplarını topladığında, seçmenlerin Clinton'ın özel sunucusundaki e-postalarla Rus istihbaratı tarafından hacklenen Podesta e-postaları arasında ayrım yapmadığını gördüler. Her şey bulanıktı. Seçmenler, Podesta'nın Gmail hesabından alınan e-postalar hakkındaki manşetleri gördüklerinde, "İnsanlar bunun Clinton'ın kendi sunucusundan alındığını, e-postaların Clinton'ın sakladığı şeyler olduğunu düşündüler," dedi Mook. Clinton'ın neden Ruslardan bahsedip durduğunu merak ediyordu seçmenler. Kendi e-postalarının başına bela olması nedeniyle Moskova'yı mı suçlamaya çalışıyordu?

Bazı yardımcılar, sorunun düzeltilemez bir noktaya geldiğini düşündüler. Seçim kampanyası, Rusya'nın rolü-

nü açığa çıkarmak için bile olsa Podesta durumuna karşılık vermeye kalkarsa, e-posta skandalının yeniden su yüzüne çıktığı düşüncesini körükleyebilirdi. "Hillary Clinton ile 'e-posta' sözcüğünün aynı haberde bahsedildiği her gün, bizim için kötü bir gün olacaktı," dedi Benenson.

İstihbarat topluluğunun Rusya açıklaması da hiçbir fark yaratmadı. Seçim yarışına dair haber yapan politika muhabirleri, Rusya müdahalesi konusu ileri sürüldüğünde bunu görmezden geldiler. Clinton öfkeliydi. "İnsanlar neden bunu ciddiye almıyorlar?" diye sordu yardımcılarına. Hemen hemen her sabah, Rusya konusuyla ilgili Sullivan'ı sıkıştırıyordu: "Bugün ne yapacaksın?"

Clinton tarafı, Rusya konusuna ilgiyi arttırmak için çeşitli yollar keşfetti. Açıklama yayımlandıktan sonra sosyal medya ekibi, Rusya ile ilgili bir dizi içerik üretti: açıklayıcı videolar, web siteleri, Matruşkaların belirdiği görseller, Trump'ın gerçek veya şüpheli Rusya bağlantılarını gösteren ve Podesta e-postalarının Rus kumpasının bir parçası olduğunu gösteren interaktif bir harita. Kampanya e-postalarının Ruslar tarafından alınması endişesi dolayısıyla, kullanılacak metinler Signal adında şifreli bir mesajlaşma uygulaması ile yazıldı. Fakat içeriğin büyük bir kısmı rafa kaldırıldı. "İnsanların bizi deli sanmalarından endişelendik," dedi kampanyanın yardımcı dijital iletişim müdürü Rob Flaherty. "Kafamıza huni geçirmiş entrikacılar gibi görünmek istemedik." Bunun yerine, açıklamalar ve Rusya'nın seçimlere müdahale etmesinde Trump'ın da parmağı olduğu ya da en azından bu müdahaleye göz yumduğu iddiasını açıklayan, altı dakikalık bir video yayımlandı.

Kampanya, Beyaz Saray'a da öfkeliydi. ODNI/DHS

açıklaması yayımlanmıştı ama ardından bunu takip eden hiçbir şey yapılmamıştı. Ne yeni bir yaptırım, ne de bir cevap. Clinton ve yardımcıları, Beyaz Saray'ın sönük tepkisini hayretle karşıladılar. "Başkan'ın konu hakkında fikrini belirtmemesini anlamlandıramadık," dedi Clinton'ın baş danışmanlarından biri. "Neden siyasi bir cevapla karşılık vermediler?"

Geri çevrilen siber cevaplar üzerinde çalışmış olan NSC görevlileri de hayal kırıklığına uğramıştı. NSC personelinden Rus uzmanı Celeste Wallander, 7 Ekim açıklamasının epey alakasız olduğunu düşünüyordu. "Ne söylediğimize dikkat etmedim," diye açıkladı. "Ruslar, ne söylediğimizi değil, ne yaptığımızı umursuyorlar."

Trump Tower'daki Trump'ın baş danışmanları, Rusya'yı akıllarından bile geçirmiyorlardı. Kamuoyunu anlayamayan Clinton taraftarları tarafından uydurulmuş, alakasız bir sorun olduğunu düşünüyorlardı. Ruslara göz yumdukları fikrinin gülünç olduğuna inanıyorlardı. "RNC ile Pennsylvania'da ne yapılacağı konusunda anlaşamadık," dedi sonraları Bannon, iş arkadaşlarına. "Keystone Polisleri'ydik* âdeta." Rusya, Bannon'ı endişelendiren sıkıntılar listesine girmiyordu bile.

Ekim'in ortalarında, *Access Hollywood* kasetinin, herkesin düşündüğü gibi nakavt eden yumruk olmadığı anlaşıldığında, Bannon iyimser olmak için bir sebep gördü: Clinton'ın anketlerdeki ısrarcı zayıflığı. Bannon'a göre Clinton kusurlu bir adaydı: Yaşlı, yorgun, birçoklarına göre yoz ve kamuoyundan bihaber Washington kurumunun simgesiydi. Muhafazakâr bir koruma fonu finansörü olan Robert Mercer'ın fonladığı bir araştırma ile Bannon'ın

* Keystone Film Şirketi için Mack Sennett tarafından üretilen birçok sessiz komedi filminde yer alan kurgusal, beceriksiz polis grubu.

yayımında yardımcı olmasıyla ortaya çıkan bir kitap olan *Clinton Cash*[*], *New York Times* ve benzeri yayınların ön sayfalarında hortladı âdeta; Podesta e-postaları sayesinde hayat bulmuştu.

Bannon, Clinton'ın savunmasız olduğunu düşünse de seçmenlerin Trump'a oy vermek için 'izne' ihtiyaçları olduğunu fark etti. Adayının da birçok sorunla yüz yüze bulunduğu biliyordu. Mafya bağları, şüpheli iş girişimleri, suçlamalar ve kadınlar hakkında uçarı söylemler konuşuluyordu. En önemlisi de akıl sağlığına yönelik soru işaretleri olmasıydı. Trump'ın bir nükleer savaşı tetikleyip dünyayı havaya uçurup uçurmayacağı şüphesi ağızlardaydı. Bunların karşısında Rusya, 'koca bir sıfır,' diye düşünüyordu Bannon. Sorulduğunda, Trump'ın tek söylediği şey şuydu: "Hiçbir Rus tanımıyorum."

Clinton ve Trump arasında 19 Ekim'de Las Vegas'ta yapılan üçüncü ve son münazarada iki aday da gündemdeki tartışmaların gölgesinde kalmıştı. Trump, cinsel taciz ve saldırı suçlamalarıyla ilgili sorularla karşı karşıyaydı.

Çalınan Podesta e-postalarıyla ilgili bir soru karşısında Clinton, Putin ve Rus operasyonlarını konu başlığı yapmaya kalkıştı. Buna cevap olarak Trump, "Putin'in hakkında iyi şeyler" söylediğinden bahsetti. Bu da gürültülü bir tartışmayı ateşledi. Clinton karşılık, "Çünkü Birleşik Devletler başkanı olarak bir kukla işine gelir," dedi. Trump, sınıf kavgası ağzıyla, "Kukla yok. Kukla yok. Kukla sensin," dedi. Clinton yönetimin resmî açıklamasından söz ederken Trump Moskova'nın işbirliğini reddediyordu: "Ülkemizin en ufak bir fikri yok. Evet, bundan şüphe duyarım." Rus istihbaratı başkanlık tartışmasına yön vermede bir kez daha

* (İng.) Clinton Nakdi (ed. n.)

başarılı oldu ve bu sefer Rus sorununun politik yem olarak kullanıldığı görüntüsü veren, serkeş bir durum yarattı.

Tartışmadan sonra Clinton'ın baş danışmanları, adaylarının yarışı önde götürmesine rağmen bir kez daha savunmasız olduğundan endişelendiler. Kampanya ivme kazanmıyordu. "Suda ölü bir şekilde uzanıyorduk," diye hatırladı durumu Palmieri. Clinton'ın vermek istediği mesaj, basının ilgisini çekmiyor ya da kilit eyalet oylarını kazanmıyordu. Biraz heyecan katmak adına 28 Ekim'de Clinton bir miting için Iowa'ya uçarken, Mook, adayının Trump'a yakınlığıyla bilinen bir eyalet olan Arizona'da miting yapacağını gazetecilere söylemeyi planlıyordu. Diğer adayın bölgesini işgal ederek, onun bilmediği bir şey bildiğini düşündürmek adına yapılan tipik bir kampanya sonu aldatmacasıydı. (Kampanya, Clinton'ın Wisconsin dâhil kilit Orta Batı eyaletlerdeki konumunu güçlendirmesi gerektiğini haber yapmaları sebebiyle organizatörleri ciddiye almıyordu.)

Clinton o cuma günü uçaktayken, atılan bir tweet politik deprem yarattı. Meclis Denetim Komitesi'nin Cumhuriyetçi vekili Jason Chaffetz'in tweetiydi ve şunu söylüyordu: "FBI Direktörü'nün belirttiğine göre, 'FBI, soruşturmayla ilgili olduğu görülen e-postaların varlığını öğrenmiş.' Dava tekrar açıldı." Clinton e-postalarından bahsediyordu. Gelmiş geçmiş en büyük Ekim Sürprizi idi.

O gün Comey, FBI'ın Clinton e-posta sunucusu soruşturmasının tamamlandığını belirten ifadesinin desteklenmesi gerektiğini açıklayan bir mektubu, sekiz Cumhuriyetçi kongre komite başkanına gönderdi. FBI'ın soruşturmayla ilgili olabilecek e-postaları bulduğunu söyledi. Büro, gizli bilgi içerip içermediklerine dair e-postaları in-

celeyecek ve arz ettikleri önemi değerlendirecekti. Comey, materyalin önemli olup olmadığını ya da incelemenin ne kadar süreceğini FBI'ın bilmediğini belirtti.

Seçime on bir gün kalmıştı ve Clinton e-posta sunucusu yani Clinton'ın en kritik zayıflığı, tekrar haberlere taşınmıştı. Haftalardır devam eden Rusya ile WikiLeaks operasyonu seçmenlere Clinton'ın e-posta sunucu sorununu hatırlatmayı başarmış, Trump ve kadınlarla alakalı suçlamalara karşı güçlü bir hikâye sağlamıştı. Ruslar, son yıkım için sahneyi kazara da olsa hazırlamışlardı.

Comey, yeni e-postaların varlığını bir önceki gün öğrenmişti. Kongreye gönderdiği mektupta bundan bahsetmedi fakat on beş yaşındaki bir kızla cinsel içerikli mesajlaşmasıyla ilgili FBI'ın, Huma Abedin'in kocası Vekil Anthony Weiner'a açtığı ayrı bir soruşturmada ortaya çıktı. Weiner'ın dizüstü bilgisayarını ele geçirdiklerinde ajanlar birçok Clinton e-postasını keşfettiler. Görünüşe göre, Abedin'e gönderilmişti ve nasıl olduysa, yeni ayrıldığı kocasının dizüstü bilgisayarında belirmişti.

Comey, Weiner'ın soruşturmasındaki gelişmenin haberini aldığı anda bir ikileme düştüğünü fark etti. Kongreye Clinton soruşturmasının bittiğini söylemişti fakat şimdi konu yeniden gündemdeydi, en azından bu materyalin incelenmesi için geçici bir süreliğine. E-postalar, FBI'ın hâlihazırda incelediği e-postaların kopyaları olabilirdi belki de. Eğer hiçbir şey söylemeyip ifadesinin olduğu gibi kalmasına izin verseydi, Kongre'den bilgi saklamış gibi görüneceğinden korktu. Fakat bir şey söylerse, başkanlık yarışının gidişatını değiştirmekle suçlanabileceğini fark etti.

Başka bir sorun daha vardı. O yıl içinde, FBI'ın New York ofisindeki ajanlar, nüfuz ticareti ve mali suçlar için

Clinton Vakfı'nın incelenip incelenmemesini tartışmıştı. Adalet Bakanlığı, bir soruşturma başlatmak için yeterince kanıt olmadığına karar verdi. Bakanlık ve ajanlar arasında bu konu üzerine yapılan tartışmalar zaman zaman yoğunlaştı. Bazı ajanların âdeta tepesi atmıştı. New York ofisinin, Clinton ile husumeti olan ajanları barındırdığından söz ediliyordu. Böyle gergin bir ortamda, New York ajanları, Weiner'ın dizüstü bilgisayarındaki e-postaları bulmuşlardı.

FBI, e-postaları incelemek için henüz arama izni almamıştı. Comey ve danışmanları, hızlı davranmazlarsa Clintonlara garezi olan ajanların buldukları şeyleri sızdırabileceğinden endişeleniyorlardı. "Büyük bir bok yığınıyla karşı karşıyaydık," demişti Comey'in danışmanlarından biri, olay sırasında. "Soru şuydu: Ne tarafından yemeye başlayacaksın?"

Palmieri, bir gazeteci ona yaklaşıp Comey'in mektubunun haberini alıp almadığını sorduğunda Clinton ile beraber kampanya uçağındaydı. Gazetecinin neden bahsettiğine dair en ufak bir fikri yoktu. Uçaktaki internet bağlantısı çalışmıyordu. Sadece, mektuba dair haber başlıklarını yükleyebiliyordu. "Bir hata olmalı," diye söylenip durdu. Kuralları biliyordu. Seçim yaklaştıkça, FBI ve Adalet Bakanlığı sonucu etkileyecek hamlelerden kaçınacaktı.

Mook ile birlikte Clinton'a haber verdiler. Aday metin davrandı. Önündeki ilk engele odaklandı: Konuyla nasıl ilgilenecekti? "Korkunç bir şey olmadan son iki haftayı geçiremeyeceğini biliyor gibiydi," dedi Palmieri.

Uçaktaki sorunlu Wi-Fi bağlantısı ile Clinton ve yardımcılarının Brooklyn'e ulaşmaları yirmi dakikalarını aldı. Telefondan konuşurlarken, Clinton ve yardımcıları, Co-

mey'in hamlesine karşı öfkelerini kustular. FBI Direktörü, yanlış bir şey yaptığına dair hiçbir kanıt sunmaksızın, adaylığını yerle bir edecek bir sorunu gündeme getirmişti. O ay içinde e-postalarıyla en çok zararı veren Podesta, en üzgünlerden biriydi. "Politik sabotaja uğradık," diye düşündü.

20. BÖLÜM

"Batı dünyasının gerçek sıfırlaması."

O Cuma, 28 Ekim'de New Hampshire'daki gürültülü Trump mitinginde, tezahüratlar her zamankinden daha sertti. Trump'ın içi içine sığmıyordu. "Belki de adalet yerini sonunda bulur," dedi destekçilerine. "Hillary Clinton, daha önce görülmemiş kadar yozlaşmış biridir."

Comey'in mektubu seçimi karıştırmış ve Trump'ın adaylığına güçlü bir destek sağlamıştı. Clinton ise gafil avlanmıştı. Ekibi, Comey'in karşısına doğrudan çıkmayıp daha fazla bilgi ve hızlı bir sonuç için ona baskı uygulamaya karar vermişti.

Demokratik azınlık lideri Senatör Harry Reid bir şeyler yapmaya kararlıydı. Bunun, devasa bir adaletsizlik olduğunu düşünüyordu. Rakibinin kampanyasına karşı açılan soruşturmaya sessiz kalan FBI, partisinin adayı üzerinde kapanan bir davayı yeniden açıyordu. Comey'e öfke dolu bir mektup iletti ve onu, ABD hükûmet yetkililerinin bir seçimi etkilemek için nüfuzlarını kullanmalarını önleyen federal bir yasa olan Hatch Yasası'nı ihlal etmekle suçladı. Reid'in kamuya açtığı mektup, Comey'i çifte standartla suçluyordu. "Bakan Clinton ile ilgili en ufak bir koz eline geçtiğinde, hiç beklemeden bunu basına sızdırdın," diyerek şikâyetini dile getirmişti Reid. Fakat Comey aynısını Trump'a karşı yapmamıştı. "Seninle ve ulusal güvenlik

topluluğundaki diğer yetkililerle yaptığım konuşmalarda, Donald Trump, baş danışmanları ve Rus Hükümeti'nin yakın bağları ve ilişkileri hakkında senin tartışmalı bilgilere sahip olduğun açığa çıktı... Kamunun bunları bilmeye hakkı var."

Reid 'tartışmalı bilginin' ne olduğunu söylemedi. Fakat Trump kampanyasının Rusya'yla bağlantısını oyuna sokmak için son şanstı bu. Seçmenler, Büro'nun Trump ve Kremlin arasındaki ilişkiyi araştırdığını bilirlerse, çok küçük bir ihtimal de olsa, Comey'in mektubunun Clinton'ın kampanyasının gidişatını baltalamasını önlemek adına fark yaratabilecekti.

Washington'daki *Mother Jones* dergisinin muhabiri David Corn, son iki aydır Trump ile Rusya bağlantısını araştırıyordu. Reid'in, geçen ağustos Comey'e gönderdiği, "Rusya hükûmeti ve Donald Trump'ın seçim kampanyası arasındaki doğrudan bağlantıya kanıt olan" mektup, kışkırtıcı bir koz olmuştu. Haftalar sonra Michael Isikoff, ABD istihbarat teşkilâtlarının Carter Page'i ve temmuzdaki Moskova seyahatini incelediğini bildirdi. Washington'daysa FBI soruşturmaları, FISA izinleri, Trump işletmesine ait bir bilgisayar sunucusu ile Rus Alfa Bank arasındaki olası bağlantılar konuşuluyordu. İstihbaratın, suçla ilişkili sohbetleri ele geçirdiğinden bahsediliyordu. Fakat elde somut bilgi ya da sızıntı yoktu. Reid'in Comey'i itibarsızlaştıran yeni mektubu, ciddi bir konu olduğunun habercisiydi. Corn'un bilmek istediğiyse, 'tartışmalı bilginin' ne olduğuydu.

O hafta sonu Corn, Fusion GPS'ten Glenn Simpson ile konuştu. İş arkadaşı, tanıdığı ve ara sıra bilgi kaynağı olan Simpson'ı yıllardır tanıyordu. Onun, Rusya bağlantıları da

dâhil olmak üzere Trump aleyhine araştırma sürdürdüğünün farkındaydı. Simpson'a, bağımsız soruşturmalara verilen izinlere dair son dakika ipuçları elde edip etmediğini sordu.

Simpson ona, bugün buluşalım dedi.

***

Eylül ortasında Washington'a yaptığı seyahatten beri Chris Steele, Simpson'a rapor göndermeye devam etmişti. Biri, Kremlin'in ABD seçimlere karışmasıyla ilgili "satıcı pişmanlığı" yaşadığından bahsediyordu. Fakat Rus yetkililerin, hacklenen Clinton karşıtı e-posta yığınının daha fazla kargaşa yaratmamasından hoşnut olmadıkları söyleniyordu. Dış İşleri Bakanlığı'ndan bir yetkili, Steele'in bağlantılarından birine şöyle söyledi: Trump seçimi kaybetse bile Kremlin'in onun Amerikan siyasetinde bölücü bir güç olmaya devam edeceğine inanıyordu. Trump kazanamasa da Ruslar kazanacaktı.

Başka bir rapor, Rosneft'ten Igor Sechin ile Carter Page arasında gerçekleştiği söylenen toplantının yeni detaylarını öne sürüyordu. Steele'e göre Sechin'e yakın bir kaynak, Rosneft yönetiminin Page ve diğer Trump yardımcılarına, şirketin yüzde on dokuzunun satışından elde edilecek devasa ücretin bir kısmını teklif ettiğini raporlamıştı. Bu not aynı zamanda Trump'ın avukatı Michael Cohen'in "gizli TRUMP kampanyası/KREMLIN ilişkisinde kilit rol" oynadığını iddia etti. Ek bir not da Cohen'i, Ukrayna'daki yozlaşmış Yanukoviç rejimiyle Manafort'un ilişkisinin ve Page'in temmuzda Moskova'ya gitmesinin ardından çıkan haberlerin yarattığı "karışıklığı temizlemek" için ağustosta Prag'da, Kremlin yetkilileriyle gizlice görüşmekle suçladı.

(Cohen daha sonra Prag'a hiç gitmediğini ve böyle bir toplantıya katılmadığını söyleyecekti.)

Simpson Ekim'de Washington'a uçup, yaptığı araştırmayla ilgili gazetecilere bilgi verdi. Fakat Isikoff'un Page hakkındaki haberinden başka hiçbir şey haberleştirilmedi. Simpson, notların kopyasını henüz vermemişti. Fakat yarışta yıkıcı etkileri olabilecek ve Washington normlarının ihlali olan Comey mektubunun ardından Simpson, daha saldırgan olma vaktinin geldiğine karar verdi.

Corn ve Simpson, Dupont Meydanı'nda Le Pain Quotidien'da buluştular. "Elimde çılgınca şeyler var," dedi Simpson, gazeteciye. Sonra Steele ve notlarının hikâyesini anlattı yeniden. "Bu neredeyse inanılmaz," dedi Simpson. Bazı gazetecilere bilgi verdiğini söyledi fakat Steele haberiyle ilgili en büyük materyaller –Moskova'nın gizlice Trump ile işbirliği yaptığı ve FBI'ın Trump ve Rusya ilişkisini araştırdığı iddiaları– henüz meydana çıkmamıştı.

Corn "Notları göreyim," dedi.

O gün daha sonra Corn, Simpson'ın ofisinde Steele'in yolladığı haberleri okuyordu. Suçlamalar nefes kesiciydi: Moskova, yıllardır Trump'ı beslemek için gizli bir proje yürütüyor (ve önüne iş imkânları atıyor), Trump tarafı ve Moskova gizlice bilgi paylaşıyor, Ruslar 'altın duş' videosu dâhil Trump'a karşı şantaj materyallerini ellerinde bulunduruyordu. Reid'in mektubundaki 'tartışmalı' tanımına kesinlikle uyuyordu.

Sohbet sırasında Steele, oldukça ağırbaşlı ve profesyonelce davrandı. Elindeki bilgiyi "tüyleri diken diken eder" şeklinde tanımladı ve suçlamaların onu şaşkına çevirdiğini söyledi. Notlarının devam eden çalışmalar olduğunu ve

doğrulanmamış bilgiler içerdiğini biliyordu. Fakat büyük resmin –Trump ve Moskova arasındaki gizli bağlantıların varlığının– doğru olduğuna emindi. Şunları da ekledi, "Profesyonel geçmişim herkesinkinden iyi." Yürürlükte olan bir FBI soruşturmasıyla da bilgi paylaştığını açıkladı.

Steele, herhangi bir haberde isminin geçmesinden çekindiğini söyledi. "Benim gibi biri arka planda kalmalıdır." Ancak raporunda dikkat çekmeye çalıştığı şeylerden ciddi anlamda endişelendiğini söyledi. Aylardır FBI ile işbirliği yapıyordu ve FBI soruşturmasına dair kamuoyunda hiçbir işaret görmemişti. Seçmenlerin, başkanlık kampanyasının soruşturma altında olduğunu bilmesi gerektiğini düşünüyordu. "Bence Trump'ın partisinin de tüm bunlardan haberi olması gerekiyor," dedi ve şöyle devam etti, "Haber açığa çıktı." Steele, Corn'un yazdığı bir haberde ondan alıntı yapabileceğini fakat adından söz edemeyeceğini söyledi. Bir batı ülkesi için çalışan eski bir karşı istihbarat yetkilisi olarak tanıtabilirdi.

"İngiliz olarak tanıtabilir miyim?" diye sordu Corn. "Hayır," dedi Steele. Bu, çok ileri gitmek olurdu. Korunması gerekiyordu.

Steele ile konuştuktan sonra Corn, Steele'in kimliğini ve uzmanlık alanını belirlemişti. Steele hakkında bir şeyler sormak için Jonathan Winer ile irtibata geçti. (Isikoff da Steele hakkında Winer'ı aramıştı.) Arka plandan bahsetmişken, Winer, Steele ile çalıştığını, ABD hükûmetiyle işbirliğinde temiz bir geçmişi olduğunu, hassas ulusal güvenlik konularında doğru ve değerli bilgiler sağladığını Corn'a söyledi.

Ertesi gün, Moskova'nın seçime karıştığına dair Steele tarafından yapılan suçlamalar hakkında Corn tarafından

yazılan bir haber *Mother Jones*'ta yayımlandı. Haberin başlığı, "FBI'ın Açıkladığı ve Donald Trump'ın Dostluğunu Kazanmak İçin Rusya'nın Operasyon Yaptığı Bilgisini Eski Bir Ajan Vermiş" idi. Haber, Harry Reid'in son mektubundan söz ediliyor ve bir Batı ülkesi için çalışan eski istihbarat ajanının FBI'a, Rusya hükûmetinin gizlice Trump ile işbirliği yaptığına, ona yardım ettiğine dair rapor verdiğini belirtiyordu. Ayrıca, eski istihbarat yetkilisinin 'Demokratların müttefiki' biri tarafından finanse edilen proje hakkında, bir Amerikan firmasında –Fusion GPS kastediliyordu– çalıştığı söyleniyordu. Notlardan alıntı yapılmıştı fakat (onaylanmamış) detaylardan açıkça bahsedilmemişti. Rapora göre, Rus istihbaratı Trump'ı Moskova görüşmelerinde gafil avlamıştı ve ona şantaj yapabilirdi. Haberde, Steele'in kendi bulgularından "sıra dışı bir durum" olarak bahsetmesi de geçiyordu.

Bu haberdeki en önemli şey, FBI'ın açıkça Trump ile Rusya bağlantısını ve Steele raporlarındaki materyalleri araştırıyor olmasıydı. Haberde kimliği belirsiz bir istihbarat ajanından alıntı yapılarak "Ciddi bir soruşturma yürütüldüğü aşikâr," deniyordu. Bir FBI sözcüsü, Steele'in notlarını aldıklarını inkâr etti. "Normalde, araştırdığımız konuları açıkça konuşmayız," diyerek Corn'a açıklama yaptı.

Steele notlarının ortaya çıkarıldığı ve Trump'ın Moskova'yla işbirliği yapıp Ruslar tarafından şantaja açık olduğunun bildirildiği ilk basın haberi buydu.

Aynı gün Obama, söylentiye göre kriz zamanlarında Washington ve Moskova arasında doğrudan iletişimi sağlamak için Soğuk Savaş döneminde kurulan bir hat olan Kırmızı Telefon ile Putin'e bir mesaj gönderdi. Bu bir telefon değildi aslında. Dışişleri Bakanlığı'nda konuşlandı-

rılmış özel bir bilgisayar üzerindeki e-posta bağlantısıydı. Beyaz Saray Siber Güvenlik Şefi Michael Daniel tarafından oluşturulan mesaj, Obama'nın önceki uyarısının bir tekrarıydı. Birleşik Devletler'in son aylarda ABD seçim sistemine karşı 'doğrudan tehdit' olduğuna dair faaliyet gözlemlediğinin altını çiziyordu. "Silahlı çatışmaya dair uluslararası yasa, siber alandaki faaliyetleri de içerir," yazıyordu mesajda. "Rusya'yı bu standartlar bağlamında değerlendireceğiz."

Obama yönetimi bu iletişim kanalına ilk kez başvurmuştu. Kremlin kısa sürede cevap verdi. "Mesajınız için teşekkürler. Lütfen bize kanıt sağlayın," diyordu, iletişimi inceleyen Beyaz Saray yetkilisinin yaptığı açıklamaya göre. Aynı mesajda, Ruslar bir kez daha –Amerikan hükûmetine de benzer suçlamalarda bulunarak– "Whataboutism'e"* başvurdu. "Kendi altyapımıza karşı da benzer faaliyetler gözlemliyoruz," diyordu Kremlin'in mesajında. Yanıt gülünçtü, dedi bahsi geçen yetkili.

Corn'un *Mother Jones* haberi yayımlandığı sırada, *Slate* de Trump işletme sunucusu ile Alfa Bank arasındaki üstü kapalı ilişkiye dair bir haber yayımladı. Haberde, internet trafiğini analiz eden bir dizi siber güvenlik uzmanını Trump Organization ve banka arasında açıklanamayan irtibatlar olduğu düşünülen kanallar keşfettikleri yazıyordu. Haberde çabucak bir sonuca varmaya çalışılmamıştı fakat iki organizasyon arasında bir bilgisayar bağlantısına işaret eden 'imalı kanıtlar' olduğundan bahsediliyordu.

Brooklyn'deki Clinton yetkilileri, haberlere bakıp duvarın yıkılıp yıkılmayacağını düşünüyorlardı. Clinton *Sla-*

* Kişinin bir suçlama karşısında kendisini suçlayanın da önceden veya hâlihazırda aynı suçu işlemiş veya işlemekte olduğunu ima eden bir savunma türü.

te haberini retweetledi ve "Trump'ın Rusya bağlantılarına yönelik ciddi sorulara cevap vermesinin vakti geldi," yazdı. Belki de diye düşündü Clinton'ın yardımcıları, bu çılgın yarışın son Ekim Sürprizi FBI'ın Trump ile Rusya ilişkisini incelemesine dair haberler olabilirdi.

Sonra başka bir haber çıktı.

Eylül ortasından beri iki *New York Times* muhabiri Eric Lichtblau ve Steven Lee Myers, Trump ile Rusya bağlantısı suçlamalarını kovalıyorlardı. Başta, gazetecilere Clinton'ın yardımcıları tarafından gönderilen Trump ile Alfa Bank haberine yoğunlaştılar. *Times* gazetecileri FBI'ın bu konuyu incelediğini ve Comey'in ofisinde brifingler verdiğini öğrendiler. Hatta bir noktada Büro, *Times* gazetecilerinin FBI soruşturmasını baltalayacağından korktuğu için sunucu bağlantısı haberini yapmamalarını istedi.

Fakat sunucu soruşturmasında yeterli kanıt bulunamayınca FBI'da sular duruldu. Büro, irtibatların sıradan bir ticari trafik olabileceği kanısına vardı. Fakat raporlarlama sırasında Lichtblau ve Myers, Büro'nun Trump ile Rusya arasındaki ilişkiler konusunda daha geniş bir soruşturma üzerinde çalıştığını öğrenmişti. Simpson tarafından ayarlanan toplantılarda Steele ile konuşmuşlardı ve FBI soruşturmasının, Büro'nun Trump'ın yardımcılarını gözetlemesini sağlayacak çok gizli FISA izinlerini içerdiğini öğrendiler.

Fakat *Times* editörleri haberi yapmaktan çekindiler. Seçimler yaklaşmıştı. Bir ya da iki adayı içeren FBI soruşturması hakkında kıvılcımlı bir haber yayımlamak –üstelik Büro'nun neyi ya da kimi incelediğinden tamamen emin olmadan bunu yapmak– editörleri germişti. Bir hata geri tepebilirdi ve kampanyanın son günlerinde kasırga yaratabilirdi. "Neyin yayımlanacağına dair konuşmalar uzun

ve canlıydı, Washington ve New York'da baş editör Dean Barquet de konuşmalara dâhildi," dedi gazetenin sözcüsü. Barquet son kararı verecekti. Haber yapılmadı.

Reid, FBI soruşturmasına dair ipucu veren Comey mektubunu yayımladıktan sonra *Times*'ın haberi yeniden canlandırmak için bir sebebi oldu. *Mother Jones* ve *Slate* haberlerinden kısa bir süre sonra haber yayımlandı. Fakat Lichtblau ve Myers'ın imzasını taşıyan *Times* haberi, filizlenen Trump ile Rusya konusunu şişirmemiş, aksine bastırmıştı.

"Donald Trump'ı İnceleyen FBI, Rusya'yla Aleni Bağlantılar Göremedi," başlıklı haberde Büro'nun 'Bay Trump ve Rusya hükûmeti arasında kesin ya da doğrudan bir bağlantı' göremediğinden bahsedilmişti. Fakat asıl vurgu onuncu paragraftaydı: ABD istihbarat teşkilâtları, 'Bay Trump'ın bazı yardımcılarının Moskova ile belirgin bağlantıları' tarafından 'Rusya hükûmeti ve Cumhuriyetçi başkan adayı arasındaki muhtemel bağlantıları soruşturmaya' mecbur bırakılmışlardı.

FBI soruşturması hâlâ yürürlükteydi. Büro'nun, doğrudan bağlantılara yönelik somut kanıt bulamaması şaşırtıcı değildi. Fakat *Times* editörleri bir sonuç elde edilememesini soruşturmadaki bir gerçek olarak değil, haberin ana başlığı olarak aktarmışlardı. Başlıkta ve haberde, Lichtblau ve Myers'ın neye dikkat çekmek istediği açıkça belli oluyordu. (Baquet daha sonra gazetenin habere yaklaşımını savundu. "O anda elimizde ne varsa, onu haber yapmıştık," dedi.)

Times haberi, Steele'in planlarını değiştirdi. Simpson'ın isteği üzerine, o hafta Kongre üyeleriyle konuşmak

için Washington'a uçacaktı. Simpson, kongre binasının önünde Steele ile bir basın toplantısı yapmayı bile düşünüyordu. (Simpson daha sonra arkadaşlarına, "Bir şeyi denemeden yaşamak istemezdiniz," dedi.) Trump ile Rusya haberini seçim gününden önce tekrar gündeme getirmek için –ve nihai Ekim Sürprizini patlatmak için– son şansı buydu.

Fakat *Times* haberi Steele'i korkuttu. Eski casus, daha ileri gitmekten ve onu ön plana çıkaracak bir hamle yapmaktan hâlihazırda çekiniyordu. FBI'ın soruşturma hakkında neden bu kadar isteksiz olduğunu da anlamıyordu. Sanki Büro gazetecileri aldatmış ve kendi soruşturmasını hafifletmişti. "Glenn, anlayamadığımız şeyler oluyor," dedi Simpson'a.

Steele, Corn'un haberiyle ön plana çıktığında, Büro adamın çok tehlikeli olduğu sonucuna varıp onunla bağını kesti. FBI yetkililerine göre Steele, soruşturmada onlarla işbirliği yapmaktansa haberi çıkarmayı daha çok istiyordu. "Yerine getirmek istediği hedefleri vardı belli ki," dedi bir FBI yetkilisi.

Steele, Simpson'ın ABD'ye gelme isteğini geri çevirdi. Ona göre, Amerikalıları uyarmak için elinden geleni yapmıştı. Şimdi Londra'daki huzurlu evinde seçim sonuçlarını izleyebilirdi.

Clinton taraftarları, *Times* haberiyle hayal kırıklığına uğramışlardı. "Alfa Bank haberinin çıkmasını bekliyorduk," dedi Podesta. "Sonra –Bam!– haber patladı." Kampanya, elinde yeterince kanıt olmasa da Trump ile Alfa Bank sunucu bağlantısını açıklayan bir video hazırlamıştı ve sosyal medyada kozlarını oynamaya hazırlanıyordu. Plan suya düştü.

Aynı gün CNBC, Comey'in ODNI/DHS 7 Ekim değerlendirmesine katıldığını fakat FBI'ın adını açıklamada geçirmemeye karar verdiğini nakletti. Habere göre Comey, seçimlerin böyle bir karar yayımlanamayacak kadar yakın olduğunu söyledi. Brooklyn'deki Clinton yardımcıları, suç soruşturmasıyla karşı istihbarat soruşturması arasındaki farkı görmezden gelerek, bunun düpedüz ikiyüzlülük olduğunu düşündüler. Geçen ayki kongre görüşmesinde Comey, Trump ile Rusya bağlantısını inceleyip incelemediğini Demokrat parlamenterlere söylemeyi reddetmişti. Şimdi seçimin son düzlüğündeyse, Clinton e-posta dosyasını siyasi haber döngüsüne açık bir hâle getirmişti.

Günün sonunda Clinton ve yardımcıları, Trump ve Rusya arasındaki gizemli bağlantıya dair hiçbir hesaplaşma olmadan halkın seçime gideceğini düşündüler. Amerika seçimini altüst etmek için bir operasyon düzenlemek Putin'in yanına kâr kalmış, Trump ise kendi dünyasıyla ve Moskova arasındaki çeşitli bağlantıların incelenmesinden paçayı kurtarmıştı. Clinton ekibi, en azından seçim anketlerinde önde gittikleri için rahatlayabilirdi.

Seçimden iki gün önceydi ve Clint Watts hâlâ Amerika'yı uyarmaya çalışıyordu. Eski FBI analizcisi ve iki iş arkadaşı Andrew Weisburd ve J. M. BERGER *War on the Rock* çevrimiçi dergisinde bir haber yayımladılar. Haberde, son on üç ayda yedi bin sosyal medya hesabını incelediklerini ve 'Rus etkisi altındaki çevrelerden genel sosyal medya nüfusuna yanlış bilgi yaymak' amacıyla 'küçük bir sosyal medya operasyon grubu' fark ettiklerini belirttiler. Hacklemeler ve bilgi yığınları içeren entegre ve koordine Rus saldırıları görmüşlerdi. Guccifer 2.0'ın Demokratları 'seçime hile karıştırmakla' suçladığını söylediler.

2016 Ağustos'unda Watts, Trump'ın o zamanki kampanya yöneticisi Paul Manafort'un Rus propagandasından –öfkeli eylemcilerin Türkiye'deki bir ABD hava üssünü neredeyse ele geçirdiklerine dair sahte bir haberden– bahsettiğini gördüğünde şaşkına dönmüştü. O zamandan beri kendisi ve Siber ve Ulusal Güvenlik Merkezi'ndeki dostu Weisburd, Twitter trafiğini analiz etmiş ve Rusya'dan çıkan haberleri yayan birçok tweetçinin Trump destekçisi olduğunu keşfetmişti.

Watts ve iki yazar, Amerika'nın Rusya tarafından trollendiğine şimdi ikna olmuştu. *War on the Rocks*'taki haberde, "Binlerce Rus'a ait hesaptan ve insan güdümlü operatörden sosyal medyaya her gün epeyce yüklü miktarda ileti gönderilerek, çok fazla yanlış bilgi yayılıyor ve kamu söylemi taciz ediliyordu," dediler. "Rusya'nın geçtiğimiz yıl çevrimiçi etkinliğinin en baskın unsuru Donald Trump'ın başkanlık kampanyasıyla ilgiliydi."

Watts ve mesai arkadaşları büyük resmi görmemişlerdi fakat yaklaşmışlardı. Putin'in Birleşik Devletler'e karşı enformasyon savaşı, Amerikalı seçmeni etkilemek için, Birleşik Devletler'in önde gelen –Facebook ve Twitter dâhil– yüksek teknoloji şirketlerinden yararlanarak çok yönlü, yaratıcı ve gizli sosyal medya operasyonları içeriyordu. Fakat dijital Rus işgaline karşılık vermek için artık yapacak bir şey yoktu. Watts ve arkadaşları bir uyarıda bulundurlar: "Rusya'nın Amerika'ya karşı sosyal medya ve hackleme kampanyası Trump ile son bulmayacak, hatta onunla başlayacak."

Rus sosyal medya kampanyasına dair işaretler vardı fakat sadece birkaç gözlemci bunlara dikkat ediyordu. İki

yıl önce, Kremlin'deki gizli kaynak ABD elçiliğini Rusya'nın enformasyon savaşına dair uyarmıştı. Aynı yıl içinde muhbir Lyudmila Savchuk, St. Petersburg'daki İnternet Araştırma Ajansı'nı teşhir etmişti. *New York Times* bu trol çiftliğini 2015'in ortalarında incelemişti. O haber için yazar Adrian Chen, Rus trollerinin bir listesini oluşturmuştu. Aynı yılın aralık ayında, başkanlık yarışı hararetlendiği sırada, Chen şaşırtıcı bir gelişme duydu. "Arada bir listeye bakıyorum hâlâ. Birçoğunun muhafazakâr hesaplar olduğu ortaya çıktı, sahte muhafazakârlar yani. Neler döndüğünü bilmiyorum ama sadece Donald Trump hakkında tweet atıyorlar," dedi. Trump taraftarının Rus trolleri olduğu aşikârdı.

2016'nın ilk aylarında, yetkili bir Kremlin danışmanı Andrey Krutskikh, Rus enformasyon güvenliği forumunda tüyleri diken diken eden bir konuşma yaptı ve ülkesinin hangi konuda çalıştığına dair ipuçları verdi. "2016'da yaşadığımızı mı sanıyorsunuz?" dedi. "Hayır, 1948'de yaşıyoruz. Neden biliyor musunuz? Çünkü 1949'da Sovyetler Birliği ilk atom bombası denemesini yapmıştı. Eğer o ana kadar Amerikalılar bizi ciddiye almadılarsa, 1949'da her şey değişti ve bizimle denk şartlarda konuşmaya başladılar." Krutskikh devam etti: "Sizi uyarıyorum, enformasyon alanında Amerikalılarla denk düzlemde olmamızı sağlayacak bir şeyle karşılaşmak üzereyiz." Bu yeni enformasyon silahı, Moskova'nın 'Batı işbirlikçilerini [Birleşik Devletler ve müttefikleri] yönlendirmesini' sağlayacaktı.

Aylar sonra, 2016 Haziran'ında, Putin hükûmeti tarafından atanan emekli Rus istihbarat yetkilileri tarafından yönetilen Rus Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, ABD seçmenini Rusya'ya daha yumuşak bir yaklaşımı tercih ede-

cek bir başkan seçmeye ikna etmek için sosyal medyada ve Rus medya organlarında bir propaganda başlatmak amacıyla Moskova'yı harekete geçiren gizli bir raporu Kremlin içinde dolaşıma soktu. ABD istihbaratı bu raporu –ve eğer seçimi Clinton kazanırsa, başkanlığı ve seçimin doğruluğu konusunda tartışma yaratacak düzenbaz bir seçmen kitlesi fikrini öne süren Rus propagandası öneren başka bir raporu– seçimden sonra öğrendi.

Kampanya boyunca, Clinton üzerine Facebook ve Twitter'dan yapılan sahte haber saldırılarını inceleyen Clinton'ın dijital medya yardımcılarından bazıları, Moskova'nın bu işte parmağı olup olmadığını araştırdı. "Rusya'nın burada bir rolü olduğunu hissettik fakat elimizde yeterli delil yoktu," dedi Clinton'ın dijital medya takımından Rob Flaherty. Fakat Clinton kampanyasının dijital strateji bölümü, çevrimiçi kötü ajanları bulmakla ve onlara karşılık vermekle yükümlü değildi. Amaçları, sosyal medyayı Clinton destekçilerine ulaşmak, onları gaza getirmek ve para yardımı yapmalarını sağlamak için kullanmaktı. Görevleri, ona destek vermeyen ve yalan haberlere, komplo teorilerine, Clinton karşıtı mesajlara inan seçmenleri ikna etmek değildi. Kampanyadan sonra, Clinton'ın başyardımcıları bu alanı düşmana kaptırarak büyük bir hata yaptıklarını anladılar. "Bu bizi çırılçıplak ortada bıraktı," dedi Podesta. "Sosyal medyada, özellikle Facebook'da, bir sürü saçmalık dolaşıyordu. Kararsız seçmenler için, bizden gelen doğrudan irtibattan daha fazlasıydı."

Trump kampanyası Facebook'u ele geçirmişti. Bu çabayı denetleme görevi Jared Kushner'ındı. Kampanya, San Antonio'dan Brad Parscale ve Cambridge Analytica tarafından yönetilen bir sosyal medya firmasını ve sağcı fi-

nansör milyarder Robert Mercer'ın sahip olduğu gizli veri şirketini kullanarak, mikro hedefleme ve diğer veri teknikleri uyguluyordu. Sadece var olan destekçilere ulaşmak için değil, potansiyel Trump oylarını da kazanmak için Facebook'a odaklanmıştı.* Çalışması, Trump kampanyası tarafından ister fark edilsin ister edilmesin, Rus troller ve diğerleri tarafından üretilen Clinton karşıtı mesajlarla destekleniyordu.

Putin'in gizli sosyal medya operasyonu, bir dizi taktik kullanıyordu. Internet Research Agency'nin çalışanları binlerce sahte Twitter hesabı açmıştı. Amerikalı isimlerle bu hesaplar, ABD medya organlarına yorumlar gönderdiler. Sahte hesaplar ve VPN –internet bağlantısının çıkış noktasını saklayan sanal özel ağlar– kullanarak, Twitter ve Facebook üzerinden Clinton'a saldırdılar ve onu yozlaşmış biri gibi gösterdiler. Trump gıpta ile "doğumculuk**"u inkâr ederken, Rus troller, "doğum yeri" komplo teorisini ortaya atan kişinin Clinton olduğunu iddia ettiler. *Access Hollywood* kaseti ortaya çıktığında, Rus Twitter hesapları Trump'ı savunup Clinton'a saldırdılar ve WikiLeaks'in Podesta e-posta yığınını öne sürdüler.

"Amerikalıları kendi hükûmetleriyle karşı karşıya getirmekti amacımız," dedi, seçimden sonra Rus televizyon kanalına çıkan, Maksim sahte adını kullanan bir IRA trolü. "Kargaşa ve tedirginlik yaratmaktı." Amerikan siyasetini ve mesaj üretmeyi daha iyi kavramak için Maksim ve ar-

* Haziranda, Cambridge Analytica, Trump kampanyası üzerine çalışmaya başladığı sırada, baş yönetici Alexander Nix, WikiLeaks ile irtibata geçip, Assange'ın elinde tuttuğu Clinton ile ilgili e-postaları firmasıyla paylaşıp paylaşamayacağını sordu. WikiLeaks isteği reddetti.

** Kırk dördüncü ABD Başkanı Barack Obama'nın ABD doğumlu olduğundan şüphe eden veya öyle olduğunu inkâr eden, böylelikle başkanlık için aday gösterilemeyeceğini öne süren akım.

kadaşlarının önemli bir ev ödevi vardı: Netflix'in *House of Cards* dizisini izlemek.

Seçimden uzun süre sonra Twitter, otuz altı binden fazla hesabın otomatik olarak seçimle ilgili içerik oluşturduğunu ve Rusya'yla muhtemel bağlarının olabileceğini keşfetti. Bu hesaplar seçimle ilgili 1,4 milyon tweet gönderdi ve bu gönderiler, sonbahar döneminde 288 milyon etkileşim aldı. (Bazı sosyal medya analizleri Twitter'ın sayısının düşük olduğuna inanıyorlardı.)

Facebook ve Instagram'da, yüzlerce IRA ajanı 100.000 dolar değerinde binlerce reklam aldılar; büyük bir rakam değildi fakat Kremlin'in gizli çevrimiçi propagandacıları tarafından yapılmış bir hamleydi. Mesajların birçoğu savunucu reklamlardı; kışkırtıcı ve bölücü fakat seçimle alakalı olmaması da muhtemeldi. LGBT hakları, ırkçılık, polis şiddeti, göç ve silah hakları gibi sıcak konulara dikkat çektiler. Ruslar tarafından kurulmuş bir Facebook grubu olan South United'a konulan bir reklamdaki Konfederasyon bayrağı üzerinde bir yazı vardı: "Nefret değil, miras. Güney tekrar yükselecek!" Ruslar tarafından oluşturulmuş başka bir grup olan Secured Borders ise bir sınır çitini gösteriyor ve reklam metninde "İşgalcilere İzin Yok" yazıyordu.

Fakat genelde hedef Clinton'dı. Rusların desteklediği, Army of Jesus adında bir grup tarafından gönderilen bir reklamda, İsa ve Şeytan bilek güreşi yaparken resmedilmişti ve reklam metninde, "Eğer ben kazanırsam, Clinton kazanır" yazıyordu. Devamında ise, "Hillary şeytanın ta kendisi ve günahlarıyla yalanları, onun ne kadar kötü biri olduğunu kanıtladı," yazıyordu. ABD gazileri örgütü tarafından gönderilmiş gibi gösterilen bir başka Rus reklamın-

daysa ölü bir askerin bayrağa sarılmış tabutu gösteriliyor ve reklam metninde, "Hillary 'Fark nedir?' diye soruyor" yazıyordu. Sahte bir Born Liberal grubu ise bir reklamda Bernie Sanders'ı gösteriyor ve onun ağzından "Sorun, Clinton Vakfı," diyordu.

Beş milyona yakın Amerikalı, seçimden önce bu Rus reklamlarını görmüştü.

Rusların çabası, reklamlardan da öteye gitti. Internet Research Agency, kışkırtıcı içerik paylaşan yüz yirmiye yakın Facebook sayfası açmıştı. Being Patriotic adında Rus destekli bir Facebook sayfası, Florida'da Trump yanlısı mitingler düzenleyip ve en az iki şehirde Trump destekçilerini bir araya getirmeyi başarmıştı. Sayfada aynı zamanda, Clinton'ın Brooklyn'deki seçim merkezinin dışında "Kahrolsun Hillary!" protestosu tanıtımı yapmıştı. Ruslar, iki Afro Amerikalı adamın Clinton hakkında, "Müslümanları destekleyecek ırkçı kaltak," diyerek atıp tuttuğu YouTube videolarını da desteklemişlerdi.

Facebook, sahte Rus hesaplarının, iki yıl içinde, 126 milyon Amerikalı tarafından görülen seksen bin gönderi ürettiğini tahmin ediyor.

Tüm bu faaliyetler ne derece fark yarattı? Facebook reklamlarının çoğu, seçimin son haftalarında ortada yoktu. Çekişmeli eyaletler her zaman bir numaralı hedef değildi. Rus bağlantılı tweetlerin toplam sayısı, seçim tweetlerinin toplam sayısının sadece küçük bir parçasıydı. Fakat Moskova gizli saklı bir propaganda girişiminde bulunup ABD hükûmetinin gözünden kaçan siber saldırıları ve RT ve Sputnik ile işbirliği içinde sosyal medya platformlarına yayılmıştı.

Rus faaliyetleri hakkında istihbarat topluluğunun

elindeki bilgi ne olursa olsun, resmin tamamı belirmedi. Kongre üyeleriyle yapılan görüşmelerde, ABD istihbarat görevlileri, Rus propaganda çabalarını en geniş hatlarıyla konuştular. Ciddi bir girişimin farkında olduklarından bahsetmediler. Beyaz Saray'ın oturma odasında yapılan çok gizli görüşmelerde, Obama ve üst düzey ulusal güvenlik danışmanları, Kremlin'in hackle ve ifşa et operasyonlarını ve seçim sistemini incelemek için yapılan Rus girişimlerinin detaylarına kafa yormuşlardı. Fakat Moskova'nın Amerikan sosyal medyasına sızdığına ve propaganda yürüttüğüne dair hiçbir konuşma yapılmadı. "Konuşmanın parçası değildi bu," dedi, o toplantılara katılan biri. Bu bir istihbarat fiyaskosuydu.

Kampanyanın sonunda, Trump'ın danışmanları ve destekçileri, Rusların gizli çabasının gücünü arttırıyorlardı. Seçimden iki gün önce, Kellyanne Conway, "Tennessee Cumhuriyetçilerinin gayri resmî Twitter hesabı" olarak kendini tanıtan @Ten_GOP adlı hesaptan bir tweet gönderdi. Tweette şu yazıyordu: "Mahkûm hackerın annesi: 'Hillary'yi, gizli bilgi konusunda oğlumla denk tutun' #hillaryemail #WeinerGate." Haftalar önce Trump kampanyasını Dijital Direktörü Parscale, bir @Ten_GOP tweetini paylaşmıştı. Tweette şunlar yazıyordu: "Binlerce mazlum basına sesleniyor: 'Gerçeği Söyle!' Eğer yandaş basından bıktıysanız retweetleyin!" Donald Trump Jr. bu hesaptan bir gönderi retweetleyerek Clinton seçmenini, Florida'da seçmen düzenbazlığına karşı uyardı. Flynn ve oğlu Michael Flynn Jr. @Ten_GOP'tan çeşitli gönderiler retweetlemişlerdi.

@Ten_GOP hesabı Internet Research Agency tarafından yönetiliyordu. Trump'ın baş danışmanları gizli Rus propagandasına destek oluyorlardı. (Parscale bu hesabın

sahte Rus hesabı olduğunu bilmediğini söyledi: "Kandırıldım," dedi.)

6 Kasım'da, Comey kongreye bir bildiri gönderdi. Bildiride, FBI'ın Anthony Weiner'ın dizüstü bilgisayarında bulunan e-postaları incelemeyi tamamladığı yazıyordu. Bildirisinin bir hafta önce yarattığı velvelenin ardından Comey, Büro'nun soruları yanıtsız bırakamayacağını anladı. FBI'ın teknik elemanlarını ve analizcilerini, bu mesajlar üzerinde çalıştırdı. Şimdiyse "Temmuz'da belirttiğimiz sonucu değiştirmedik," diyordu. Bu bilgisayardaki e-postalar, Büro'nun daha önce bulduğu e-postaların kopyasıydı.

Clinton'ın yetkilileri rahatlamıştı. Fakat hasar çoktan alınmıştı. *Washington Post*'taki haberin başlığında, "FBI Direktörü Comey, ajansın Clinton e-postaları üzerine ceza öngörmeyecek" diye yazdı. Clinton'ın inceleme altında olduğunun başka bir hatırlatıcısıydı. Trump, Comey'i ve FBI'ı kınadı. "Hillary Clinton suçludur," dedi, Michigan'daki bir mitingde. "O da, FBI da, insanlar da biliyor bunu."

Clinton'ın seçim anketlerindeki Comey sonrası heyelanı, yarışın son haftasının ortasında durmuştu. Fakat 28 Ekim'de, liderliği 4,7'den 2,9'a düşmüştü. Comey açıklamasından önce, analizci Nate Silver'ın modeline göre Clinton, yüzde 81 kazanma şansına sahipti. İki gün sonra, sayı yüzde 65'e düştü. Kampanya'nın anket sayıları, yardımcılarının kazanması gerektiğini söylediği eyaletlerde Clinton'ın önde olduğunu gösteriyordu.

Seçim gecesi, Clinton, Trump'ın 62.979.636 oyuna karşılık 65.844.610 oy almıştı. Fakat Trump Seçmen Kurulu'n-

da, Wisconsin, Michigan ve Pennsylvania gibi eyaletlerde az bir farkla kazanarak kesin bir galibiyet elde etmiş ve Pas Kuşağı eyaletlerinde yüzde birden az bir farkla kazanmıştı. Bu eyaletlerde yer değiştirecek 77.000 oy, seçimin sonucunu etkileyecekti.

Beyaz Saray'da Obama ve yardımcıları, ülkedeki ve dünyadaki diğer siyasi gözlemciler gibi, sonuçlar karşısında şoka uğramışlardı. Görevlerini yerine getirdiklerini düşündüler: Seçim günü kazasız belasız atlatılmıştı. Fakat kimse huzurlu değildi. Beyaz Saray'ın Rus saldırısını kamuya duyurması aylar almıştı. Obama, Putin'i tehdit etmişti fakat Moskova'ya yaptırım uygulanmamıştı. Büyük bir soru vardı kafalarda: Amerikan demokrasisini Putin'in enformasyon savaşından koruyabilmiş miydi gerçekten?

Ortada böylesine az bir fark varken, yarışta kullanılan herhangi bir unsur kazanmayı sağlayabilirdi: Clinton'ın mesajlaşma problemi, reklam alımları, son haftalarda nerede miting yapacak ve kaynaklarını nasıl harcayacağı sorunu, Sanders seçmenlerinin oylarını alamaması, e-posta sunucusu sorunu, Comey'in son dakika vurgunu –Rus hacklemeleri, WikiLeaks yığınları, Putin'in gizli sosyal medya baskını dâhil– ve daha birçoğu. Clinton ve yardımcıları yerle bir olmuşlardı. Kaybetmelerinin bir sebebinin de Putin'in müdahalesi olduğunu düşündüler. Seçim gecesinde, Trump'ın kazanacağı belli olduğunda, Clinton'la yakın ilişkisi olan Missourili Demokrat Senatör Claire McCaskill gazetecilerin yanından geçerken şöyle mırıldandı: "İnanabiliyor musun? Siktiğimin Rusları."

Fakat Trump'a göre, Ruslara dair herhangi bir konuşma seçim kampanyasına gölge düşürürdü. ABD istihbarat topluluğu Putin'in Amerika'ya saldırısının gerçek olduğu-

nu açıkladıktan sonra bile Rus operasyonlarını tanımayı tekrar tekrar reddetti. İşe yaradı da. Zafer konuşmasında, "Şimdi Amerika'nın ayrılık yaralarını sarıp bir araya gelme vaktidir," diye seslendi.

"Trump! Trump! Trump!" diye bağırıyordu bardaki kalabalık, seçim sonuçları geldiğinde. Bir köşede, hayranlarının öz çekim yapabileceği gerçek boyutlarda bir Trump fotoğrafı vardı. Yanında da Putin'in fotoğrafı bulunuyordu. Bar, Moskova'nın merkezindeydi. Trump adına gecenin geç saatlerine kadar devam eden maratonda, aşırı milliyetçiler, Kremlin yanlısı akademisyenler, hükûmet yanlısı gazeteciler ve diğer Rusya ile Trump hayranları, Cumhuriyetçi adaya tezahüratlar yapmak için toplanmıştı. Aşırı vatansever Rodina partisinden bir parlamenter olan Alexei Zhuravlyov, Trump'ın Rusya yanlısı duruşunu övdü. "Bu gerçek bir sıfırlama, Clinton sıfırlaması değil," diye bahsetti, Kremlin yanlısı yayın organlarının yazarı Dmitry Drobnitsky. "Batı dünyasının gerçek sıfırlaması."

Saatler sonra, Rusya Duma'sı alkışlarla birlikte Trump'ın galip geldiğini açıkladı. Putin'in Birleşik Devletler içinde ayrılıkları körükleyen ve Amerikan seçim yarışını etkileyen operasyonu başarıyla sonuçlanmıştı.

21. BÖLÜM

"Kötü bir his vardı içimizde… *Homeland* dizisinin bir sezonu gibiydi."

Seçim gününün sabahında, Barack Obama günlük istihbarat brifingi için Oval Ofis'e girdi ve personeline, "Kaldırın başınızı millet, yapacak işlerimiz var," diye bağırdı. Sonra, yaklaşık otuz kişiden oluşan, keyifsiz iletişim ve siyasi ekiplerini çağırdı.

"Tarih zikzaklarla doludur," dedi onlara. "Düz bir çizgi değildir. Başardığımız şeyler sürdürülebilir. Cesaretinizi yitirmeyin. İki aylık süremiz ve yapacak çok şeyimiz var." Yardımcılarından biri, Obama'nın kendi kendine konuştuğu hissine kapılmıştı.

Başkan, iyimser olmaya çalışıyordu. Seçim gecesi Trump'ın kazanacağı anlaşıldığında, yakın personeline müstakbel haleflerinin bir ideologdan çok gösteriş budalası olduğunu söyledi. Belki Trump sorumlu davranırdı. Belki Obamacare'i tamamen çöpe atmayacak, sadece gerekli düzeltmeler getirecekti ve Paris İklim Anlaşması'ndan da çıkmayacaktı. Obama, ABD hükûmetinin başı ve ulusun bekçisi olarak Trump'ın yeni rolüne kolayca alışabilmesi için dertsiz ve etkin bir geçiş dönemi umuyordu. Fakat Rus sorunu sona ermek bilmiyordu ve Birleşik Devletler'in en eski ve en önemli siyasi geleneklerinden birine yön verecekti.

Yeni sorular hemen belirmeye başladı. Seçimden iki gün sonra Rus Dışişleri Bakanı Yardımcısı Sergei Ryabkov, bir Rus haber ajansına, Trump ekibi ve Kremlin arasında seçim süresince 'irtibatlar olduğunu' söyledi. "Onun arkadaş çevresindeki birçok ismi tanıyoruz," dedi Ryabkov. "Bu kişiler, her zaman Birleşik Devletlerin ilgi odağı olmuştu ve yüksek rütbeli pozisyonlarda görev almışlardı. Hepsi diyemem fakat birçoğu Rus temsilcilerle temasta kalmıştı."

Ryabkov'un açıklamaları şaşırtıcıydı. Hangi irtibattan bahsediyordu? Ryabkov başka ayrıntı vermemişti ve Trump kampanyasının sözcüsü Hope Hicks, açıklamaların hemen ardından bir inkâr mesajı yayımladı: "Böyle bir şey asla olmadı. Kampanya ile yabancı bir kurum arasında hiçbir iletişim olmadı." Pek ikna edici bir açıklama değildi.

O sırada, Rusların seçimdeki rolüne ilişkin istihbarat güçleniyordu. Ulusal Güvenlik Dairesi Şefi Amiral Michael Rogers, seçimden sonraki günlerde bir konferansta, WikiLeaks'in hacklenen bilgileri teşhir etmesi hakkındaki soruları cevapladı. "Belirli bir etki yaratmaya çalışan bir ulus devlet tarafından gerçekleştirilmiş, bilinçli bir çabaydı," dedi. "Öylesine yapılmış bir şey değildi. Şans eseri de değildi. Rastgele seçilmiş bir hedef değildi." Bunlar güçlü sözlerdi. İstihbarat topluluğu, ekim ayında Demokratlara karşı yürütülen hackleme çalışmalarındaki suçlunun Moskova olduğunu tespit etmişti. Fakat söylenen şey sadece, materyalin teşhir edilmesi, Rusların yönettiği girişimlerin yöntemleri ve sebepleriyle 'uyumlu' olduğuydu. Rogers daha da ileri gidip, ABD istihbarat topluluğu ve yeni se-

çilmiş Başkan arasında yıpratıcı bir yüzleşmeye dönüşecek şeyin temelini attı.

***

ABD istihbarat topluluğunun Rusya ile ilgili elde ettiği sonuç, yeni yönetimin düşünme sürecinde hiçbir sekte yaratmadı. Trump gazetecilere, Putin'den 'güzel' tebrik mesajları aldığını söyledi. Bir Kremlin açıklamasına göre iki adam, 13 Kasım'da telefonda, 'ilişkileri normalleştirip mümkün olan en geniş sorun yelpazesi üzerinde yapıcı bir işbirliği sağlamanın' yollarını konuştular.

Trump, Michael Flynn'i ulusal güvenlik danışmanı yaptı. Görevinin ilk günlerinde Flynn, Rusların desteklediği gaddar diktatör Başkan Beşşar Esad'a karşı ABD'nin arka çıktığı Suriyeli bir muhalefet liderine telefon etti ve ona "Ruslarla çalışmamız gerekecek," dedi. Trump ekibinin stratejisi, Obama yönetiminin belirttiği Esad'ın çekilmesi talebini ve IŞİD'e odaklanma stratejisini bir kenara bırakmaktı. Flynn'e göre bunu en iyi şekilde yerine getirmenin yolu, Rus ordusuyla işbirliği yapmaktı. Flynn, konuyu Sergey Kislyak ile görüştüğünden bahsetti. Rus elçiyle yaptığı konuşmaları rahatça dile getirdi. "Kislyak ile çokça konuşmuştu," dedi eylemci. Bu konuşmalar – profesyonel bir askeri istihbarat yetkilisi olan– Flynn için öyle rutin bir hâl almıştı ki ABD istihbaratı tarafından denetlendiğini düşünmedi.

Flynn'in Suriye krizini çözmek için Trump adına Ruslarla konuştuğu sırada, Dışişleri Bakanı John Kerry Moskova'yla işbirliği yapmayı deniyordu. Yaz boyunca ve sonbahara doğru Kerry, kanlı Suriye iç savaşını bitirmek için Rus Dışişleri Bakanı Lavrov ile yaptığı anlaşmayı mah-

vetmemek için Ruslara karşı bir yaptırım uygulanmasına itiraz etti. Fakat sonbaharda, Kerry, Lavrov ile anlaşamayacağını anladı. Kongrede eski Demokrat iş arkadaşlarının Rusya'nın seçimlere karışması konusunda yükselen öfkesinin ortasında, olup bitenin köküne inmek adına yeni bir öneri ortaya attı.

Aralık ayının ilk günlerinde yapılan Ulusal Güvenlik Konseyi toplantısında, NATO toplantısı için Brüksel'de olan ve video aracılığıyla katılan Kerry, Rusların hackle ve ifşa et saldırısını araştırmak için bağımsız ve iki partinin de katıldığı bir soruşturma açmayı önerdi. Dışişleri Bakanlığı'na böyle bir kurum için öneri oluşturup oluşturamayacaklarını sordu ve yetkililer, övgüyle bahsedilen 9/11 Komisyonu'nda böyle bir soruşturmanın açılabileceğinden söz eden bir bildiri yayımladılar. "Gerçeği bulmanın tek yolunun bu olduğunu düşündük," dedi bir Dışişleri Bakanlık yetkilisi. "Eğer biz yapmasaydık, Trump yönetimi de yapmayacaktı."

Fakat Kerry, Obama'nın geçiş döneminde Rusya sorunuyla uğraşmaktan çekindiğini hissetti. Bir toplantıda, Obama ve diğer Kabine yetkilileri Kerry'nin teklifini gözden geçirdiler. Başkan buna engel oldu. Kampanya sırasında, Rusların siber saldırılarına dair kamuya açıklama yapılırsa, bunun çok taraflı karşılanacağından korkuyordu. Ancak seçimin ardından da aynı şeyden korktu: Ne olduğunu araştırmak için bir komisyon oluşturmak siyasi görünecekti.

İşte bu, diye düşündü Kerry. Cevap gelmeyecek. Rusların yanına kâr kalacak. "Seçimden sonra, kısır döngüye girmiştik ve Rusya operasyonuna dair her değerlendirme engellenmişti," dedi yönetimden bir yetkili. "Başkan'ın bir şey yapacağını sanmıyordum."

Trump'tan gelen ilk iş emri, kabine kurmaktı. 19 Kasım'da, seçilmiş başkan uygun bir dışişleri bakanı arıyorken, New Jersey, Bedminister'deki köşkünde sürpriz bir misafir ağırladı: Mitt Romney.

Eski Massachusetts valisinin, Trump'ın kabinesindeki en değerli pozisyonu alması olanaksızdı. Trump 2012'de Obama'ya yenilgisinin ardından Romney'i 'baskıya gelemeyen' biri olarak tanımlamıştı. GOP'un birinci kampanyası sırasında Romney de Amerikan halkını 'enayi' yerine koyan bir 'sahtekâr' ve 'düzenbaz' diyerek Trump ile dalga geçmişti. Fakat Romney'in, Trump'ın dışişleri bakanı olmasının mantıksızlığında başka bir sebep daha vardı. Romney dört yıl önce başkanlık yarışındayken, Rusya'nın, ulusun 'bir numaralı jeopolitik düşmanı' olduğunu söylemişti. Obama'nın vaktinde dalga geçtiği (ve yanlış sunduğu) fakat şimdi olası görünen bir açıklamaydı.

Romney, Trump ile görüşmesi hakkında çok az şey söyledi. "Dünyanın çeşitli bölgeleri üzerinde uzun uzun konuştuk," dedi gazetecilere. Kabinede adı geçtiğine dair çok fazla haber vardı.

Londra'daki Christopher Steele, bir süre sonra Moskova'daki kaynaklarından yeni bir istihbarat tehdidi daha aldı. Artık Simpson ya da Fusion GPS için çalışmıyordu fakat öğrendiği bilgiyi onunla paylaşmaya mecbur hissetti.

Simpson'a bir rapor daha –kamuya açıklanmayan kısa bir bildiriydi– gönderdi. "29 Kasım 2016'da Rus MFA'da çalışan bir yetkili, ABD'nin seçilmiş başkanı TRUMP'ın yeni Dışişleri Bakanı seçmesindeki gecikmenin, Başkan PUTIN/Kremlin'in müdahalesinden kaynaklandığına dair dediko-

dular bildirdi," diye yazdı Steele. "Habere göre Kremlin, TRUMP'ın mevki için Rus dostu olan birini seçmesini ve bu kişinin Ukrayna ile ilgili yaptırımları bir an önce kaldırıp Suriye ile işbirliği yapmaya hazır olmasını istedi."

Steele ekledi: "Kaynağa göre, Kremlin'in müdahalesi Rusya tarafından muhalif görülen Mitt Romney'in Bakan seçilebileceğine karşı bir cevaptı."* (Bir Beyaz Saray çalışanı daha sonraları şunları söyledi, "Rusların irtibatta olduğuna ya da bu kararı etkilemeyi amaçladığına dair ipucu yok fakat olsaydı, anında geri çevrilirdi.")

12 Kasım'da, Trump, ExxonMobil'in CEO'su Rec Tillerson'ı Dışişleri Bakanı adayı olarak açıkladı. Beklenmedik bir seçimdi. Tillerson'ın diplomaside veya devletin bir kanalında deneyimi yoktu. Fakat Moskova'daki yüksek rütbeli yetkililerle yakın ilişkileri vardı. Exxon'un lideri olarak, Rus enerji devi Rosneft'in başındaki Igor Sechin ile enerji anlaşmaları yapmak için defalarca Rusya'ya gitmişti ve iki adam şampanya içerek anlaşmalarını kutlamıştı. 2013'te Putin, Tillerson'ı Kardeşlik Nişanı ile ödüllendirişti.

Seçim sırasından neler olduğunu ortaya çıkarmak adına Obama, kongredeki Demokratlar ve kendi yönetiminden yetkililer tarafından büyüyen bir baskı altındaydı. ABD istihbarat topluluğu istihbaratı incelemiş ve bazı yetkililerin güveninin sarsıldığını belirtmişti. Gizli bir CIA değerlendirmesi, Rusya'nın siber ataklarının sadece kargaşa yaratmak amacıyla değil, Trump'ın kazanması için

* Aralık ortasında Steele, Simpson'a son raporunu gönderdi. Raporda, bir Rus teknoloji yöneticisinin ve onun şirketlerinin, Demokrat Parti liderliğini hacklemek için botnetler ve porno trafiği oluşturduğunu iddia eden bir kaynaktan bahsediliyordu. Rus yönetici ile şirketleri bu iddiayı yalanladılar ve Steele'e dava açtılar.

de yapıldığı sonucuna vardı. Neden bu kadar geç ortaya çıkarılmıştı? "Vaktinde bulunamamış bir yığın istihbarat ele geçirdik," dedi yetkili yöneticilerden biri. "Veriler, sorgulanana kadar veri tabanında kalmış. Seçimden sonra analizciler bu veri tabanlarına girip değerlendirmeyi değiştiren birçok şey bulmuşlar. Üstelik istihbaratçılar, bazı Rusların seçimden sonra nasıl sevindiklerini de belirtti."

Aralık başında Obama, ulusal güvenlik danışmanı Lisa Monaco'ya, makamını terk etmeden önce, istihbarat topluluğunun seçimdeki Rus müdahalesini 'tam anlamıyla inceleyeceğini' ve bir kamu raporu yayımlayacağını duyurmasını söyledi. Obama'nın başka sebepleri de vardı. Yardımcıları ve bazı kongre üyeleri, Trump'ın ekibi onları gömmeden bir an evvel korunmalıydı. "Elden geldiği kadar kâğıda bilgi aktarmak çok önemliydi ve geçiş sırasında Beyaz Saray'a bilgi verildi," dedi Beyaz Saray yardımcılarından biri. "Yoksa Trump, tüm bunları halının altına süpürecekti."

Ruslara daha sert davranma vaktinin geldiğine karar veren Obama yönetimi, bunu nasıl yapacağını bulmakta çok zorlandı. Kısa bir yurt dışı seyahatinden sonra Obama, yaptırımların garantisini belirlemek için yeni bir inceleme emri verdi.

Rusya'da kargaşa yaratacak geniş kapsamlı ekonomik yaptırımlara sıcak bakılmıyordu. İstihbarat topluluğu bu hareketin, Putin tarafından rejimi değiştirip yeni Trump hükûmetinin kaldıramayacağı bir kriz ortaya çıkarmak için Obama'nın yapacağı son hamle olarak görülebileceğini belirtti.

Dışişleri Bakanlığı, Rus diplomatları ve casusları Birleşik Devletlerin dışına atmak ve Rus istihbarat birimleri

için Amerika'da açılan Rus tesislerini kapamak gibi yaptırımları içeren cezaları yeniden gündeme getirdi. Kerry, Moskova'nın karşılık verip Dışişleri Bakanlığı'nın ve istihbarat ajanlarının Rusya'yla işbirliği yapmasını engelleyeceğinden korktuğu için, böyle bir ceza uygulamaktan çekiniyordu.

Rusya'nın sosyal medya kampanyasının derinliğinden habersiz birtakım yetkililer, aşırı önlemlerin gerekli olup olmadığı konuşuyordu. "Rus siber aktiviteleri konusunun Obama Putin'i uyardıktan sonra durduğunu düşünüyorduk," dedi bu süreçlerde yer alan bir yetkili. "Biz cevap verene kadar, bazı yetkililer onları atlattığımız görüşündeydi. Bu yüzden aşırı önlemler almamıza gerek kalmamıştı."

Geleneksel sene sonu basın toplantısında Obama'ya sorulan ilk soru, Rusya sorununa ilişkin soruşturmayla ilgiliydi. AP'den Josh Lederman şöyle sordu: "Başkan Putin'in ABD seçimlerine müdahalesi konusunda bir yaptırım uygulamayacağınıza, kimsenin haberinin olmadığı bir tepkinin veya bir araştırmanın bu işi çözmeyeceğine dair bir algı var. Başkan Putin'in hackleme emrini vermekle suçlayacak mısınız veya seçimi kaybetmesinin bir sebebinin de bu hackleme olduğu konusunda Hillary Clinton'a katılıyor musunuz?" Obama uzun ve çekingen bir cevap verdi. "Bana sorarsanız, bu sorunu olması gerektiği gibi hallettik," dedi.

Sonunda, 29 Aralık'ta, Obama Moskova müdahalesine karşı bir tepki gösterdi. GRU'ya, FSB'ye, GRU'dan dört yüksek rütbeli yetkiliye ve GRU'nun siber operasyonlarına materyal desteği sağlayan üç şirkete yaptırım uyguladı.

Dışişleri Bakanlığı da istihbarat operasyonları için kullanılan, biri Maryland'de diğeri New York'ta, iki Rus üssünü kapayacaktı ve istihbarat ajanı olduğundan şüphelenilen otuz üç Rus diplomatını persona non grata* ilan edecekti. Birleşik Devletler'i terk etmeleri için üç günleri vardı. "Bu eylemler, Rusya'nın saldırgan faaliyetlerine karşı cevabımızın tümü değildir," dedi Obama. "Seçtiğimiz zamanda ve mekânda, çeşitli eylemlerde bulunmaya devam edeceğiz ve bunların bazıları kamuya duyurulmayacak." Uygulandıysa da başka bir yaptırım açıklanmadı.

Bu hamlelerin yaptığı etki tartışılır düzeydeydi. GRU yetkilileri Birleşik Devletler'e seyahat etmeye ya da paralarını, Hazine Bakanlığı tarafından el konulabilecek Amerikan bankası hesaplarına yatırmaya zaten alışık değillerdi. Meclis İstihbarat Komitesi'nde üst düzey Demokrat Schiff, diplomatların kovulmasını 'önemsiz' olarak tanımladı. Zaman içinde yönetimden bazı yüksek rütbeli yetkililer Başkan'ın bu işi berbat ettiğine inanmaya başladılar. Susan Rice, yönetimin daha da ileri gitmesi gerektiğinin mantıklı bir sonuç olduğunu düşünmüştü. "Belki de onları daha da sarsmalıydık," dedi yetkililerden biri.

Trump ekibi, Rusların sarsılmasını istemiyordu. Ancak Ruslar da mutlu değildi; özellikle üslerinin kapatılması konusunda. Yaptırımların duyurulmasından iki gün önce Kislyak, Obama'nın kararını bildiren Dışişleri Bakanlığı yetkilileriyle buluşmuştu. Elçi kızmıştı. Moskova'nın karşılık vereceğini söyleyip bakanlığı tehdit etti. Trump da yaptırımlardan memnun değildi. "Sanırım hayatımıza devam etmemiz gerek," dedi Mar-a-Lago'da gazetecilere.

* Lat. İstenmeyen kişi.

Sonraki gün Flynn Kislyak'ı aradı. Rusların ani tepki vermemesini, Trump makamına gelince ilişkilerin düzeleceğini söyledi. Sonra, yardımcısı K. T. McFarland'e konuşma hakkında bilgi verdi. O da diğer geçiş yetkililerine e-posta gönderip Flynn ve Rusya arasındaki görüşmeye dair onları bilgilendirdi. Moskova mesajı almıştı. Beklentilerin aksine Putin, Rusya'daki ABD diplomatlarının hiçbirini kovmadı. Trump bir tweet ile Rus başkanını övdü: "(V. Putin'nin) Hamlesi çok iyi. Çok akıllı biri olduğunu biliyordum!" Kısa süre içinde Kislyak, Putin'in karşı hamleden vazgeçtiğini söylemek için Flynn'i aradı, o da diğer Trump danışmanlarına haberi iletti. Kislyak ile kapalı kapılar arkasındaki irtibatı işe yaramıştı.

Putin'in itidali, Beyaz Saray'ı şaşırtmıştı. "Rus Dışişleri Bakanlığı'nın karşı hamle yapacağına dair istihbarat almıştık," dedi Obama yönetiminden bir yetkili. "Sonra Putin hamleyi geri çekti." Yönetim yetkilileri ne olduğunu merak ediyordu. Öğrenmeleri birkaç gün sürdü. Flynn'in Kislyak ile yaptığı konuşmalar ABD istihbaratı tarafından tespit edilmişti ve ulusal güvenlik danışmanının Ruslara ilettiği talep, ulusal güvenlik topluluğunda konuşuluyordu.

Flynn ve Trump –sekiz yıl önce Obama'nın denediği gibi– Moskova'yla ilişkileri sıfırlamaya çalışıyordu fakat şartlar değişmişti. Seçim sırasında neler olduğu bağlamında, Trump'ın çabaları Beyaz Saray'a ve istihbarat yetkililerine oldukça şüpheli görünmüştü. Trump'ın geçiş dönemi yetkilileri de Amerikan hükûmetinin temel ilkelerinden birini görmezden geliyordu: Dış politika belirlemeden önce

makama oturmayı beklemeleri gerekiyordu. Hatta onlar, ABD politikasını etkin bir şekilde baltalıyorlardı.

İki hafta önce, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, İsrail'in Batı Şeria'daki yerleşim faaliyetlerini kınama üzerine bir yasa tasarısını oylayacaktı. İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu'dan ve onun Filistinlilerle uzlaşmayı reddetmesinden usanan Obama, Birleşik Devletler'in genelde yaptığı gibi İsrail karşıtı tasarıları veto etmektense, bu defa oy vermemeyi tercih etti. Trump'ın geçiş dönemi yetkilileri, İsrail'den gelen istek üzerine, gizlice müdahale etmeye kalkışıp Obama'yı sabote ettiler. Trump'ın üst düzey ekibi, Steve Bannon, Jared Kushner, Reince Priebus, Michael Flynn ve Trump'ın BM Elçisi Nikki Haley, Güvenlik Konseyi üyelerini bölüştüler ve elçilere, oylarını ertelemeleri ya da geri çekmeleri için telefon ettiler. Flynn, Kushner'a danıştıktan sonra Kislyak'ı aradı. Bu sefer, Rusya işbirliği yapmayacaktı. Flynn'in Rus elçiye yaptığı diğer irtibatlar gibi, bu arama da NSA tarafından tespit edildi.

Üst düzey Beyaz Saray yetkilileri, Trump'ın ekibiyle Ruslar arasındaki bu ve diğer irtibatları tehdit olarak gördüler. Geçiş dönemi yetkililerinin yabancı diplomatlarla görüşmeleri ne garip ne de yersizdi. Fakat Trump ekibinin eylemleri alışılmışın çok dışındaydı. Flynn ve Kushner, 1 Aralık'ta Trump Tower'da Kislyak ile bir kez daha görüştüler. Elçi onlara, Rus generallerin, Suriye hakkında geçiş yetkililerine vermek istediği bilgiler olduğunu söyledi. Fakat bunu resmi ABD hükûmet organlarıyla değil, özel olarak yapmayı tercih ettiler. "Geçiş dönemi ofisinde kullanabilecekleri güvenli bir hat var mı?" diye sordu Kislyak. Yoktu. Fakat Kushner, Flynn'in Washington'daki Rus elçiliğine gidip Rus generallerle oradaki hattan konuşmasını

önerdi. Şaşırtıcı bir teklifti çünkü böylece NSA, konuşmayı gizlice dinleyemeyecekti.

On iki gün sonra, Kislyak'ın isteği üzerine Kushner, Rus elçinin söylediğine göre Putin ile doğrudan ilişkisi olan biriyle toplantı yaptı. Bu kişi, Kırım'ın ilhakı üzerine ABD'nin yaptırım uyguladığı Rusya hükûmetine ait, kısaca VEB olarak bilinen Vnesheconombank'ın başkanı Sergey Gorkov'du. (Yakında kayınpederi için üst düzey Beyaz Saray danışmanı olacak Kushner, çok gizli bir güvenlik soruşturmasında Kislyak, Gorkov ve diğer yabancı yetkililerle irtibata geçtiğini bildirmedi.)

Obama yetkilileri için irtibat şekli ve tartışmanın doğası, rahatsız ediciydi. ABD istihbaratının, yasalar çerçevesinde gizliliği korumak için kimlikleri açıklanmayan Amerikalılarla Rus yetkililerin yaptığı konuşmalara ait raporları okuyorlardı. Rice, BM Elçisi Samantha Power ve diğerleri, istihbarat yetkililerinden bu Amerikalıların kimliklerini ifşa etmelerini istediler. Bu prosedür, istihbarat raporlarını daha iyi anlamak için, nadir de olsa alınabilecek izinlerle yürütülebiliyordu. Yapılan açıklamada Flynn ve diğer Trump yardımcılarının isimlerini orta çıktı. Bazı Adalet Bakanlığı yetkilileri, Trump ekibinin vatandaşların Birleşik Devletler ve yabancı hükûmetler arasındaki diplomatik ilişkilere müdahale etmesini engelleyen 217 yıllık Logan Yasası'nı ihlal ettiğini düşünüyorlardı. "Kötü bir his vardı içimizde, dehşet duygusuydu," dedi Obama'nın yardımcılarından biri. "Ulusal güvenlik danışmanı ve Trump'ın damadı Rusların kuklaları mıydı? *Homeland* dizisinin bir sezonu gibiydi."*

* Son aylarda Flynn, desteklediği adayı ve seçilmiş başkanı Trump'a danışmanlık yaparken oldukça meşguldü. Suudi Arabistan ve Orta Doğu'da bir nükleer santral yapımı projesine de danışmanlık yapıyordu. Bir noktada projeye Rus şirketler de dâhil oldu. Aynı zamanda Türkiye'de de danışman ve

***

Seçimden on gün sonra, Beyaz Saray'daki en hararetli Rus karşıtlarından biri olan Senatör John McCain, eski İngiliz elçisi ve Steele'in arkadaşı Sör Andrew Wood'dan Steele'in raporlarını öğrendiğinde, Nova Scotia'da Halifax Uluslararası Güvenlik Forumu'ndaydı. McCain, İngiltere'de Steele ile görüşüp raporun bir kopyasını alması için, kâr amacı gütmeyen McCain Institute'da çalışan eski Dışişleri çalışanı David Kramer'ı görevlendirdi. 28 Kasım'da Surrey'de görüştüler ve Steele, Kramer'e notlarını gösterdi. Kramer şok olmuştu. Steele'e, bu raporların ulusal güvenlik sorunları içerdiğini ve Washington'a gönderilmesi gerektiğini söyledi. Fakat Steele raporları Kramer'e vermedi. "Çok riskli," dedi. Steele, Kramer'ın çantasının gümrük yetkilileri tarafından araştırılıp notların ele geçirilebileceğini söyledi. "Notlarımın sınırı geçmesini istemezsin," dedi Kramer'e. Washington'a gidip raporu Simpson'dan almasının daha iyi olacağını söyledi.

Kramer Washington'a ulaştığında, Simpson'ın Dupont Circle'daki ofisine gitti ve –sadece McCain'in görmesi gereken– raporun bir kopyasını aldı. Kramer raporu McCain'e getirdi. Senatör, Putin'in Trump üzerinde şantaj materyaline sahip olabileceği fikrinden korkup, raporu Comey'e götürdü. Notlar zaten Büronun elindeydi. Fakat şimdi, Senato'nun en etkili üyelerinden biri Steele'in raporuyla ilgileniyordu. Bu yüzden, acil bir konu hâline geldi.

---

lobici olarak çalışıyordu, fakat kayıt altında değildi. Eylül 2016'da Türkiye hükûmetini eleştiren ve ABD'de yaşayan bir Müslüman din adamıyla nasıl başa çıkılacağını görüşmek için Türk hükûmet yetkilileriyle New York'ta buluşmuştu. Toplantının katılımcılarından biri olan eski CIA şefi James Woolsey, daha sonra, din adamının kaçırılarak Türkiye'ye götürülmesinin tartışıldığından bahsetti. Flynn'in sözcülerinden biri, yasa dışı hiçbir eylemin konuşulmadığını belirtti.

Aralık ayında, CIA Direktörü John Brennan, eline geçen yeni bir rapor –Steele raporu– hakkında uyarmak için Ulusal İstihbarat Direktörü James Clapper'ı çağırdı. "Bunu okuman gerekiyor," dedi ona. Clapper okudu ve analizcisine raporu incelemesini söyledi. Ne kadar önemli olduğunu bilmiyordu.

Artık notların dedikodusu –ve içerdiği müthiş suçlamalar– Washington'da orman yangını gibi yayılıyordu. Kongre üyeleri de bunu duymuştu. Gazeteciler, ABD istihbarat teşkilâtları kaynaklarını arayıp, seçilmiş başkanın seks kasetinin Kremlin'in elinde olduğu iddialarının doğru olup olmadığını soruyorlardı.

ABD istihbarat yetkilileri, Obama'nın emrettiği Rusların seçime karışmasıyla ilgili raporu hazırlarken, can sıkıcı bir soruyla da ilgilenmek zorunda kaldılar: Dosyadaki suçlamalar raporun bir parçası olmalı mıydı?

Clapper'a göre, cevaplanması zor bir soruydu. ABD istihbarat topluluğunun üst düzey Rusya analizcileri dokümanları incelediğinde, sansasyonel cinsel şantajı ya da Trump ekibiyle Kremlin arasında danışıklı dövüşü destekleyecek bir şey olmadığını fark ettiler. Fakat raporda, Rus nüfuz kampanyasına ve arkasında yatan sebeplere, özellikle de Putin'in Hillary Clinton'a karşı düşmanlığına, dair ABD istihbaratının raporlarıyla uyuşan kısımlar var, diye düşündü Clapper. Temmuz'da Steele, Putin'in "Hillary CLINTON'a karşı korku ve nefreti" sayesinde nasıl motive olduğuna dair bir not yazmıştı. Ağustos'ta, Rus kampanyasını, "TRUMP'a yardım etmek ve CLINTON'a zarar vermek" şeklinde tanımlamıştı ki bu sonuca Clapper'ın istihbarat analizcileri henüz varamamışlardı. "Putin'in Clintonlar üzerindeki amacının derinliğini kavrayamadım," dedi Clapper, olaydan sonra.

Nihayetinde, FBI ve Clapper'ın analizcileri rapor hakkında somut bir sonuca ulaşamıyorlardı. Bariz hatalar vardı. Steele, nüfuz kampanyasının en etkili olduğu dönemde Washington'dan geri çağrılan Rus diplomatın adını yanlış yazmıştı. Kaynakları belirsiz ve gizemliydi. Korkun cinsellikle ilgili iddiaları uçuktu ve ispatlanamamıştı. Fakat Comey'in, Steele'in 'güvenilir' bir kaynak olduğunu söylemesi üzerine, raporun önceki versiyonlarından bir referans eklendi. "Bunun üzerine tartışma yaşandı," dedi Clapper. Sonra referans çıkarıldı.

ABD istihbarat topluluğunun liderleri, raporun nasıl kullanılacağına dair alternatif bir plan oluşturdular. IC'nin raporunu kamuya duyurmadan önce, Beyaz Saray'da Obama'yı ve Trump Tower'da Trump'ı değerlendirmeyle ilgili bilgilendireceklerdi. Trump ile yapacakları toplantıyla riske girmiş olacaklardı. İstihbarat yöneticileri Comey, Clapper, Brennan ve Rogers, raporun farklı kısımlarını sunacaklardı. Sonra, Comey hariç hepsi odayı terk edecekti. Comey, Trump'a dosyanın iki sayfalık özetini verecekti. Başkan'ı uyarmak için böyle bir yolu tercih ettiklerini söyleyecekti. Grup, brifingden önce, yapacakları şeyin sorumluluğunun farkında olarak Clapper'ın odasına girdi. "Yapacaklarımız konusunda hemfikir miyiz?" diye sordu Clapper'ın yardımcılarından biri. Clapper, Brennan, Rogers ve Comey onayladı.

Hazırladıkları metnin manşetlere taşınması için Steele'in raporuna ihtiyaç yoktu. Bulgular yeterince somut ve dramatikti. "Yüksek özgüvenle," deniyordu değerlendirmede, "Rusya Başkanı Vladimir Putin, 2016'da ABD başkanlık seçimi üzerine bir nüfuz kampanyası başlattı.

Rusya'nın amacı, ABD demokratik sürecinde kamuoyunu küçümsemek, Bakan Clinton'ı karalamak ve seçilmesine, olası başkanlığına zarar vermekti. Putin'in ve Rusya hükûmetinin, seçilmiş başkan Trump'ı açıkça tercih edecekleri kanısına vardık." Putin'i saldırıya yönlendiren şey ne idi? "Büyük ihtimalle," Rusya Başkanı, 2011 protestolarında kendisini suçladığın için Clinton'ın itibarını sarsmak istiyordu ve bunca yıldan sonra bile Clinton'ın yaptığı aşağılayıcı yorumlar yüzünden ona garezi vardı.

En çarpıcı şey de Rus müdahalesinin derinliği ve genişliğiydi: siber saldırılar, WikiLeaks ile bilgi yığınları, Guccifer 2.0 ve DCLeaks gibi sahte çevrimiçi kişiler oluşturulması, Internet Research Agency tarafından çevrimiçi trollerin oluşturulması, Kremlin'in mesajlarının iletilmesi için devlet propaganda organları RT ve Sputnik'in kullanılması. Tüm bunlar işin kamuya yönelik tarafıydı.

***

5 Ocak 2017, salı günü, kamu duyurusundan bir gün önce istihbarat şefleri Obama'yı ve üst düzey personeli bilgilendirdi. Beyaz Saray yetkilileri şaşırmıştı. "Bizim için parçalar ilk kez yerli yerine oturmuştu," dedi yetkililerden biri. "Seçim sırasında olduğundan çok daha büyük bir komplo gibi göründü. Bir istihbarat fiyaskosu ve hayal gücünün çöküşüydü." Biden, Trump ekibiyle Kremlin arasındaki bağlantılara dair istihbarat raporları hakkında bilgi aldıktan sonra, ani bir refleksle "Eğer doğruysa, vatana ihanettir bu," dedi.

Birkaç gün önce Rice, günlük istihbarat brifingi sırasında 'altın duş' suçlamasını Obama'ya anlatması için Clapper'ı cesaretlendirmişti. Obama, Rice'a dönüp "Neden işitiyorum bunları?" diye sordu. Kuşkuluydu. "Neler olu-

yor?" diye sordu. Rice, istihbarat topluluğunun bu hikâyenin doğru olup olmadığını bilmediğini fakat Obama'nın söylentilerin dolaştığını bilmesi gerektiğini söyledi. "'Altın duş' terimini başkanın günlük brifinginde duymayı kimse beklemiyordu," dedi katılımcılardan biri "veya başkan olacak adamın Mançurya adayı* olabileceğini."

6 Ocak'ta, Clapper, Brennan, Rogers ve Comey, kongre yetkililerini rapor hakkında bilgilendirmek için Capitol Hill'e gittiler. Sonra ışıldaklar ve sirenler eşliğinde bir konvoy onları Newark'a gidecek uçağa binmeleri için Andrews Hava Kuvvetleri Üssü'ne götürdü. Trump Tower'a gidiyorlardı.

Clapper endişeliydi. Trump'ın ne cevap vereceğini bilmiyordu. Trump'ın ofisine vardıklarında seçilmiş başkan, üst düzey liderler, seçilmiş başkan yardımcısı Mike Pence, Mike Flynn, Sean Spicer, K. T. McFarland ve yakında Trump'ın Beyaz Saray'da ulusal güvenlik danışmanı olacak Tom Bossert karşıladı onları. Trump dostaneydi, Clapper ve diğerlerini can kulağıyla dinledi. Clapper, Trump'a hacklemeyi Rus istihbaratının yaptığını öne süren IC sonucunu destekleyen adli bilim analiziyle birlikte, asıl raporun bir kopyasını verdi.

Trump, istihbaratın sağlam olup olmadığını sordu. Clapper'a göre, Trump'ın seçim zaferinin meşruiyetini engelleyebilecek herhangi bir şeye kafayı taktığı açıktı. "Asıl sorun, RNC'nin aksine, DNC'nin sunucularının aynı şekilde güvenliğe sahip olmaması ve onları savunmasız bırakmasıydı," dedi Trump. Clapper, Rusların GOP bilgisa-

* Başkanlığa aday birinin, kamuoyu tarafından bilenen ve kendisini destekleyen gruba değil de yürütme ve yasama gücünü kullanarak karşı görüştekilere destek olması anlamına gelen İngilizce bir deyim. (ed. n.)

yarlarına da sızdığını fakat ellerindeki materyali başka bir güne sakladığını açıkladı. Sonra, planladıkları gibi Clapper, Brennan ve Rogers çıktılar. Comey ise Steele raporunun iki sayfalık özetini Trump'a vermek için odada kaldı. Bu bilginin dolaştığını Trump'a söyledi. Trump, dokümanlara baktı ve Comey'e bunların hiçbirinin doğru olmadığını ifade etti.

Comey gittikten sonra Trump, olan biteni danışmanlarıyla tartıştı. Seçilmiş Başkan oldukça öfkeliydi. Otelde kadınlar işerken onları izlediği iddiasını 'saçmalık' olarak değerlendirdi Trump. Kamuya da açıkladığı gibi, böyle bir durumun yanına bile yaklaşamayacak kadar temizlik hastası olduğunu söyledi. Bannon, Trump'ın öfkesini besledi: "FBI Direktörü sana bunu ne diye veriyor? Resmi bir FBI dokümanı mı? Doğrulanmış mı?" Flynn ve Priebus'a döndü. "Buna neden izin verdiniz? Trump bu belgelere dokunarak onları resmi bir başkanlık belgesi hâline getirdi," dedi ve Trump'a "Neden kabul ettiniz bunu?" diye sordu.

Trump, biraz düşündükten sonra olayı kendi kafasında çözdü. "Bu bir şantaj," dedi. Comey ona şantaj yapmaya çalışıyordu ve elinde ne olduğunu görmesini istiyordu. Bannon, Trump'ın aklına bir tohum ektiğini sonradan fark etti: FBI Direktörü'nün sadakatine karşı şüphe. Birkaç ay içinde, Trump'ın başkanlığındaki en büyük felaketlerden biri yaşanacaktı: Comey'i kovmaya karar verecekti. "O fikri kafasına ben soktum," dedi pişmanlıkla Bannon, iş arkadaşlarına.

Brifingden sonra Trump IC'nin resmi değerlendirmesinin sadece küçük bir kısmına odaklandı ve şu tweeti gönderdi: "İstihbarat, hacklemenin seçim sonuçlarını etkilediğine dair kanıt olmadığını açıkça ifade etti." Aslında

raporda, istihbarat topluluğunun bu noktayı değerlendirmediği, iç siyasi konuları analiz etmenin IC'nin görevi olmadığı yazıyordu: "2016 seçimlerinin sonucunda Rus faaliyetlerinin etkisi olup olmadığına dair bir değerlendirme yapmadık."

10 Ocak günü akşamüstü, CNN, FBI Direktörü'nün Trump'a, Rusya'nın seçilmiş başkana karşı "tehlikeli kişisel ve finansal bilgiler" elde ettiğine dair suçlamaları içeren raporun iki sayfalık bir özetini ilettiğini haber verdi. Notların ismi bilinmeyen eski bir İngiliz istihbarat ajanı tarafından toplandığını ve içeriğinin FBI tarafından incelendiğini bildirdi. CNN, 'belirli suçlamaları desteklemediği için' muhtemelen tehlikeli materyalin detaylarını açıklamadı.

Baraj şimdi çatlamıştı. Hemen ardından Buzzfeed, altın duş, fahişeler ve seks partilerine dair tüm detaylarla birlikte Steele notlarıyla ilgili bir dizi gönderi yayımladı. Çevrimiçi haber örgütünde, bunu yapmanın uygunluğu üzerine tartışmalar vardı. Bazı gazeteciler, desteklenmeyen tartışmalı suçlamaları ortaya atmanın sorumsuzca olacağını düşündüler. Fakat Buzzfeed editörü Ben Smith, CNN haberinin istihbarat topluluğu tarafından ciddiye alındığını öne sürerek, halkın bu olayı okuyup karar vermeye hakkı bulunduğunu söyledi.

Trump'ın tepesi atmıştı artık. "Yalan Haber," diye tweet attı. Ertesi sabah da şu tweeti paylaştı, "TAMAMEN UYDURMA, SAÇMALIK." Başka bir tweette ise, "RUSYA İLE HİÇBİR İLİŞKİM YOK – NE ANLAŞMA, NE BORÇ, NE DE BAŞKA BİR ŞEY," dedi. Sonra şu tweeti gönderdi: "İstihbarat örgütleri yalan haberlerin sızmasına asla izin vermemeliydi. Beni son defa hedef aldılar. Nazi Almanya'sında mı yaşıyoruz?"

O günkü bir basın toplantısında da raporu sızdırmakla suçladığı istihbarat topluluğuna, haberi yaptığı için CNN'e ve raporu yayımladığı için Buzzfeed'e ("batan bir çöplük") köpürdü. ABD İstihbarat topluluğunu Nazilere benzettiği tweeti sorulduğunda, geri adım atmadı: "Bana sorarsanız, istihbarat teşkilâtlarımızın yalan olduğu ortaya çıkan bir bilginin haberlere kadar çıkmasına izin vermesi utanç vericidir. Bu, Nazi Almanya'sında yaşanmış bir şeydir."

Clapper ofisinde, Trump'ın kuduruşunu izliyordu. Seçilmiş başkanın, birlikte çalıştığı insanları Gestapo'ya benzettiğine inanamıyordu. "Çıldırdım," dedi Clapper. "Tüm istihbarat topluluğuna hakaretti. Buna izin veremezdim."

Clapper, Trump'a telefon etmeye karar verdi. Hayatı boyunca vatanına hizmet etmiş bir kişi için yakında başkomutan olacak birini karşısına almak, cesurca bir hamleydi. Fakat olan olmuştu artık. Sadece dokuz gündür başkandı. "İstihbarat topluluğu adına dik durmalıydım," dedi. Beyaz Saray'ı arayıp izin istedi ve sekreterine, ertesi sabah Trump ile telefon görüşmesi ayarlamasını söyledi.

Zamanı geldiğinde, Trump telefonu açtı. Clapper olabildiğince açık konuşmaya çalıştı. "Sayın Seçilmiş Başkan, ülkeyi korumak için bunca şey yapmış ABD istihbarat topluluğuna saygısızlık ettiniz," dedi Trump'a. "Evet, onlar harika insanlar," dedi Trump, istihbarat topluluğunun yaptığı iyi işlerden bahsedip konuyu Nazi benzetmesinden uzaklaştırarak.

Sonra Trump, Clapper'dan bir istekte bulundu. Rapordaki suçlamaları yalanlayan bir açıklama yapabilir miydi?

Clapper rahatsız olmuştu. "Bunu yapabileceğimden emin değilim," dedi Trump'a. Bir IC dokümanı değil bu.

Onu vermekteki amacımız sizi uyarmaktı." Böylece konuşma sona erdi. Clapper rahatladığını hissetti fakat Trump ile ilerleme kaydetmiş gibi değildi.

Clapper haklıydı. Sonraki günlerde Trump, rapor hakkında tweet atmaya ve belgeleri sızdırdığı için istihbarat teşkilâtına saldırmaya devam etti. Bir tweette, "Clapper, kanunsuzca dolanan sahte raporu yalanlamak için dün beni aradı," diye yazdı. Bu doğru değildi. Clapper böyle söylememişti. Sonraki gün Trump, bu yalan haberin 'muhtemelen istihbarat tarafından yapıldığını' iddia etti. Ve şu tweeti gönderdi: "İstihbarat şefleri bir hata yaptılar."

Trump'ın basın toplantısı yaptığı gün, Chris Steele'in hayatı değişti. Bir *Wall Street Journal* haberinde, ünlü notların yazarı olarak adı geçiyordu. Haberde şirketi Orbis Business Intelligence ve ortağı Christopher Burrows'un da adı geçiyordu. Bu ifşalardan sonra eski casus, Londra'yı terk edip kayıplara karıştı.

13 Ocak'ta Senato İstihbarat Komitesi liderleri –Kuzey Carolina'dan Cumhuriyetçi Başkan Richard Burr ve Virginia'dan Demokrat Başkan Yardımcısı Mark Warner– 'Rusya ve siyasi kampanyalarla irtibatlı kişiler arasındaki bağlantılara ilişkin istihbarat' da dâhil olmak üzere, Amerika başkanlık seçimlerindeki Rus saldırısına yönelik geniş bir soruşturma yürüteceğini açıkladı. Böylece, Trump'ın istihbarat değerlendirmesi ve rapor nedeniyle aldığı hasarı atlatacağına dair tüm umutları suya düştü. Meclis İstihbarat Komitesi de kısa sürede soruşturmaya dâhil oldu.

20 Ocak günü Trump, ABD Kongre Binası'nın merdiveninde, Amerika Birleşik Devletleri'nin kırk beşinci baş-

kanı olarak yemin etti. "Şu andan itibaren, önce Amerika gelecek," dedi, ilk konuşmasında.

Fakat başkanlığının ilk yılını Rusya'yla uğraşarak geçirecekti.

SON SÖZ

"Aman Tanrım, lütfen bunu durdurur musun?"

Trump yönetiminin ilk günlerinde, Steve Bannon kampanyasının Kremlin bağlantılarına ilişkin tartışmaları Beyaz Saray'da Başkan'la konuşuyordu. Trump, zaferini sönükleştiren ve başkanlığını lekeleyen skandal konusunda küplere binmişti. Aniden Trump'ın aklına bir fikir geldi. Bannon'a gözlerini dikti, parmağını ona doğrulttu ve aklındakini bir cümleyle özetledi: "Cadı avı!"

Harika, diye düşündü Bannon, tam anlamıyla harika. Usta pazarlıkçı Trump, başkanlığına büyük bir tehdit arz eden soruşturmaya karşı siyasi hikâyeyi nasıl oluşturacağını bulmuştu.

Takip eden aylarda Trump, Twitter'da, basın ve Kongre toplantılarında ve aklına her geldiğinde bu cümleyi tekrarladı. Kongre'nin ve FBI'ın soruşturmaları ilerleyip daha çok materyal topladığında, Trump'ın tipik mübalağasına maruz kaldı. Robert Mueller'i Rusya müdahalesi soruşturmasının başına danışman olarak atandıktan sonraki gün Başkan, 18 Mayıs'ta, sabah 7:52'de şu tweeti attı: "Bu, Amerikan tarihinde bir politikacıya karşı yapılan en büyük cadı avıdır!"

Trump, ilk yılı boyunca soruşturmalardan bahsedip durdu. Yüzlerce kez Rusya hakkında tweet gönderip tüm

olayın 'düzmece' olduğunu söyledi. Basının skandalı ele alma biçimini 'yalan haber' olarak niteledi. Rus sosyal medya saldırısı haberinin de sahte olduğunu söyledi. Hillary Clinton için soruşturma açılmasını talep etti. Kampanyası boyunca yaptığı gibi, kargaşa yanlısı Trump, Amerikan demokrasisine yönelik Rus saldırısı ve başkanın seçilmesindeki rolüne dair kamu tartışmasına gölge düşürmeye çalıştı.

Trump'ın Rusya skandalı, Amerikan siyasi sistemi için temel bir değişiklik arz ediyordu. Daha önce bir başkanın yabancıların müdahalesiyle böylesine yakın ilişkisi olmamıştı. Daha önce hiçbir başkan, istihbarat teşkilâtının bulgularını böylesine açıkça reddetmemişti. Richard Nixon'ın zamanındaki Watergate tartışmasından beri hiçbir başkan, kampanyasını ve yardımcılarını hedef alan bir soruşturmaya müdahale etmeye çalışmamıştı.

Trump, Putin'i cezalandırmak da istemiyordu. Trump'ın başkanlığının ilk günlerinde, Dışişleri Bakanlığı'nın Avrupa ve Avrasya İşleri Bürosu'ndan yetkililer, yedinci kattaki yeni ekipten tuhaf bir emir aldılar: IŞİD'e karşı savaşta Moskova ile işbirliğini güvenceye almak adına Rusya'yla ilişkilerini geliştirmek için seçenekler belirlemek. Seçenekler, seçime müdahalesi nedeniyle Obama'nın Moskova'ya uyguladığı yaptırımları hafifletmeyi içeriyordu. Avrupa bürosundaki yetkililer şaşkın ve huzursuzdu. Haftalar önce, Rusya'nın ABD üzerinde casusluk yapmak için kullandığı Maryland ve New York üslerini kapama emri üzerinde çalışmışlardı. Şimdiyse yaptıklarını geri almak ve Rusya'ya serbest geçiş vermek için emir almışlardı.

Dışişleri Bakanlığı yaptırımlar koordinatörü Daniel

Fried, yeni plan hakkında iş arkadaşlarından, daha sonra 'paniklemiş' diye tanımladığı telefonlar aldı. Ona yalvarırcasına, "Aman Tanrım, lütfen bunu durdurur musun?" dediler. Otuz yılı aşkın süredir bakanlıkta çalışan Fried, Beyaz Saray'daki kanun yapıcılarla ve asistanlarla irtibata geçip onlara yürürlükteki Rusya yaptırımları kodlamaları için bir yasa onamaları ve Beyaz Saray'ın yapacağı herhangi bir değişikliği kongreye göndermeleri için baskı yaptı. İnsan Hakları Bakanlığı'nın yardımcı sekreterliğinden henüz ayrılmış ve benzer telefonlar almış, Obama tarafından tayin edilmiş Tom Malinowski söyleneni yaptı. Trump yönetimindeki Beyaz Saray'ı engellemek için bürokrasi içinde oynanan kumar işe yaradı. Nadiren görülen çift partili hamleyle Kongre, Trump'ın veto tehdidine rağmen, Rusya üzerindeki yaptırımları arttıran bir yasayı şaşırtıcı biçimde geçirdi. Trump, çekinerek de olsa yasayı onadı. Fakat 2018'in ilk yıllarında Trump'ın CIA şefi Mike Pompeo, Moskova'nın sene sonundaki seçimleri hedef alacağını söylemesine rağmen, aynı gün içinde Trump yönetimi yeni yaptırımları uygulamayacağını söyledi.

Büyüyen Trump ile Rusya skandalı Trump'ın başkanlığına gölge düşürdü ve Trump'ın doğruluğu, otokratik dürtüleri ve Amerikan hükûmetinin temel ilkelerinden birini –ABD yasama organlarının siyasi müdahalenin etkisi altında kalmamasını– görmezden gelmesine ilişkin sorulara neden oldu.

27 Ocak'ta, Comey Trump'a Steele notlarının iki sayfalık özetini verip onu kızdırdıktan (ve paranoyasını ateşledikten) üç hafta sonra, Trump onu akşam yemeği için Beyaz Saray'a davet etti. "Sadakate ihtiyacım var," dedi

Trump, Beyaz Saray garsonlarının servis yaptığı küçük bir masada otururlarken. İki adam, birbirlerine baktılar bir süre. Trump isteğini bir kez daha dile getirdiğinde, Comey yine savuşturdu. "Benden daima dürüstlük göreceksiniz," diye cevapladı.

İki buçuk hafta sonra, Oval Ofis'teki istihbarat brifinginin sonunda, Trump Comey'e beklemesini söyledi. Trump'ın ulusal güvenlik danışmanı Michael Flynn, geçiş dönemi sırasında Kislyak ile yaptığı konuşmalar hakkında yalan söylediği iddialarından bir gün önce istifaya zorlanmıştı.* Şimdi de FBI soruşturmasının odağındaydı. Comey'in söylediğine göre, "O iyi biri. Umarım bu işin peşini bırakırsın," dedi Trump. Başkan'ın devam eden bir soruşturmayı etkilemeye çalıştığını duyunca şaşkına dönen FBI Direktörü, toplantıyı terk etti ve Trump'ın olağan dışı isteğini belgeleyen bir not yazdı. Bu alışkanlığı yeni Başkan'ın sayesinde kazanmıştı.

20 Mart'ta Comey, Meclis İstihbarat Komitesi'nin karşısına çıkıp Trump için yıkıcı olacak ifadelerde bulundu. Trump'ın kampanyasının Ruslarla bağlantısına dair devam eden bir karşı istihbarat soruşturması olduğunu ve geçen Temmuz'dan beri süregeldiğini ilk kez onayladı.

Trump'ın, seçim zaferinden önce Obama'nın Trump Tower'ı dinlemeye aldığını öne süren son tweeti hakkında Comey'e bir soru yöneltildi. "Hiçbir şey bulunamadı. Bu McCarthyciliktir!" Bu iddia ilk bakışta abes ve Trump'ın dikkat dağıtma çabası olarak görülmüştü. Yine de Trump Tower dinlenseydi, bu görevi FBI üstlenirdi. Comey, "FBI'ın ve Adalet Bakanlığı'nın bu tweetleri destekleyecek bir bilgiye sahip olmadığını," söyledi. FBI Direktörü, ne-

* Şubat'ta Kislyak, Washington Post'a, Flynn ile seçimlerden önce de konuştuğunu söyledi fakat ne konuştuklarını açıklamayı reddetti.

reden bakılırsa bakılsın Başkan'ı efsane yazarı olarak nitelendirmişti.

Trump'ın tek amacı vardı artık: Comey'i kamuoyu önüne çıkarıp kendisinin soruşturma altında olmadığını söyletmek. Rusya skandalı, başkan olarak görevini zorlaştırıyordu. Bir Beyaz Saray yetkilisinin aktardığına göre, bir telefon konuşmasında Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah es-Sisi, Trump'a soruşturmayı sormuştu. Yabancı bir liderin bu konuyu sorması, Trump'ı küplere bindirmişti.

30 Mart'ta Trump, Comey'i aradı ve ona 'Rusya'yla hiçbir ilişkisi' ve oradaki 'orospularla da işi olmadığını' söyledi. "Kara bulutları gidermek için ne yapabiliriz?" diye sordu Comey'e. Comey, Büro'nun soruşturması altındaki kişileri belirleyip, kongre liderlerine özel olarak bilgi vermişti ve buna Trump dâhil değildi. Fakat bunu kamuya duyurmak sorun yaratacaktı. Bir şey değişirse ne yapacaktı? Comey'in bunu kamuya duyurması gerekir miydi? FBI bir kez daha isteği savuşturup Trump'a, Büro'nun bu işi 'en kısa sürede' tamamlayacağını söyledi. 11 Nisan'da Trump, Comey'i arayıp aynı isteğini bir kez daha dile getirdi. Comey kibarca, Beyaz Saray danışmanın konuyu Adalet Bakanlığı'na taşımasını isteyin, dedi.

9 Mayıs'ta, FBI'ın Los Angeles ofisini ziyaret ettiği sırada Comey, kovulduğunu televizyondan öğrendi. Beyaz Saray ilk başta sebebinin Adalet Bakanı Yardımcı Rod Rosenstein'ın, Clinton e-posta soruşturmasını ele alış şekli nedeniyle Comey'i bir not yazarak eleştirmesi olduğunu söyledi. Fakat Trump, Rus yetkililerle yaptığı bir toplantıda, bununla çelişken açıklamalar yaptı. Kovulma olayının ertesi gün sabahında, Rusya Dış İşleri Bakanı Sergey Lavrov ve Büyükelçi Sergey Kislyak ile birlikte, Beyaz Sa-

ray'da şen şakrak bir toplantı düzenledi. Herkes çok neşeliydi. Toplantı notlarında yazana göre "FBI'ın en yetkilisini kovdum. Tam bir çılgındı, gerçekten deliydi," dedi Bay Trump onlara. "Rusya melesi yüzünden büyük bir baskı altındaydım. Bu baskı kalktı." Sonraki gün Trump, NBC haber sunucusu Lester Holt'a, Comey'i kovarken aklında 'Rusya olayı' olduğunu söyledi.

Jared Kushner kayınbabasına, eğer Comey'i kovarsa Demokratların bunu onaylamayacağını söyledi. Fakat Trump'ın Comey'i kovması geri tepti. Hemen, Başkan'ın adaleti engellemeyi amaçladığı tartışılmaya başlandı. Bannon, Trump'ı uyarmıştı: "FBI Direktörü'nü kovabilirsin ama FBI'ı kovamazsın."

Bu noktada, Rusya skandalı Trump yönetimini alaşağı etmemişti. Kampanya sırasında Kislyak ile irtibatını açıklamadığı için eleştiri yağmuruna tutulan Adalet Bakanı Jeff Sessions, kendi kendine soruşturmadan çekildi. Trump bu hamleye sinirlenmişti. Kendine sadık birinin davanın başında olmasını istiyordu. "Roy Cohn'um nerede?" diye bağırdı bir noktada yardımcılarına.

Soruşturmayı artık Rosenstein yönetiyordu ve Rus olayının köküne inmek için yetmiş iki yaşındaki Mueller'i işin başına getirdi. Mueller, Trump için olabilecek en kötü seçimdi. On iki yıl boyunca FBI direktörlüğü yapmış bir donanma gazisiydi. Arkadaşlarına göre Mueller'in hayattaki tek tutkusu, davaları kapamak ve kötü unsurları parmaklıklar ardına atmaktı.

Trump'ın 'cadı avı' yaklaşımı, Cumhuriyetçi yönetimindeki Kongre'nin işini yapıp Rus skandalını incelemesini zorlu hâle getirdi.

Aşırı particilik Kongre'yi zehirlemişti. Şimdi, Trump'ın araştırılacak bir durum olmadığını iddia etmesiyle, birçok Cumhuriyetçi dostu da Rus saldırısının ve Trump ile Moskova bağlantısının derinine inmeye istekli değildi. Özel komiteler kurulmadı. İlgili kurumlar personel kaynaklarını genişletmemekle birlikte mahkeme yetkilerini kullanmaktan da çekiniyordu ve sadece evraklar üzerinde üstünkörü bir inceleme yürüttüler. En önemlisi, 2017 boyunca kilit tanıklarla yapılan görüşmeleri gizli tuttular. Teapot Dome'dan Watergate'e, İran Contra'dan 1990'larda maliyenin kampanya tacizlerine dek, kongre soruşturmalarının ana amacı kamuya açık duruşmalarla ülkeyi eğitmekti. Fakat Rusya soruşturmaları tamamen kapalı kapılar ardından yürütülüyordu. Kimi Cumhuriyetçiler, Trump'ın Rusya bağlantılarına değil, Glenn Simpson ve Christopher Steele'in Demokratlarla olan ilişkilerine odaklandılar. Cumhuriyetçi liderlerin amacı, 2018'de yapılacak kongre ara seçimlerine kadar Trump'ı korumak ve bunu bir an önce yapmaktı.

GOP çabasının başlıca örneklerinden biri 2018 Şubat'ta geldi. Meclis İstihbarat Komitesi başkanı Vekil Devin Nunes, bazı Cumhuriyetçi arkadaşlarının, Watergate'den de kötü ve şaşırtıcı FBI tacizlerini açıkladığını belirttiği bir not yayımladı. Notta, Steele raporunun, Carter Page'in FISA izleme izni için FBI'ın Ekim 2016 başvurusunun 'temel bir parçası' olduğunu, Büro'nun Steele'in DNC ve Clinton kampanyasından aldığı ücretleri açıklamadığını ve Steele'in gazetecilerle irtibatı hakkında FBI'a 'yalan söylediğini' iddia ediyordu. (Not yayımlanmadan haftalar önce, iki GOP senatörü Adalet Bakanlığı'ndan, FBI'a yalan ifadeler verdiği suçuyla Steele'i incelemesini istedi.) Notta, bu ki-

tabın yazarlarının haberinden de alıntı yapıldı.* Trump, notun onu haklı çıkardığını ve Rus soruşturmasının 'Amerika'nın utancı' ve tabii ki 'cadı avı' olduğunu kanıtladığını söyledi.

Fakat FBI, Adalet Bakanlığı yetkilileri ve kongredeki Demokratlar, notun doğruluğunu sorguladılar. Evrakta Page izninin yasa dışı olduğuna dair GOP argümanı da göz ardı ediliyordu. Page'in gizlice dinlenmesine federal jüri tarafından üç kez izin verildiğini ortaya çıkarmıştı ki bu ancak FBI dinlemenin yararlı bilgi sağladığını kanıtlarsa yapılabilirdi. Dahası Nunes notu, Fox News'dan Sean Hannity öncülüğünde bazı Cumhuriyetçi ve muhafazakârlar tarafından ortaya atılan ve Rusya soruşturmasını başlatanın, Demokratların fonladığı, onaylanmamış Steele raporu olduğuna dair komplo teorisi iddialarını da ortadan kaldırmıştı. Not, FBI soruşturmasının Page'in izninden aylar önce, Büro'nun Papadopoulos hakkında aldığı bir raporla başladığını ortaya çıkarmıştı. Nunes notunun yayımlanması, bir saptırma ve fiyasko olduğu gerekçesiyle çokça eleştirilmişti.

Mueller'in atanması, Trump bunu durdurmak için bir şey yapmadığı takdirde, FBI'ın sert ve derin bir soruşturma yürüteceğini garantilemişti. Mueller, organize suçlar, para aklama, siber suçlar ve beyaz yaka suçları davalarında tecrübeli savcılarla birlikte çalışmıştı.

---

* Notta, Büro tarafından Page'in Rus ajanı olabileceği konusunu sonuçlandırmak için kullanılan başka bilgiler aktarılmadan, FBI'ın uygulamalarının Isikoff'un haberine dayandırıldığı söyleniyordu. Steele'in bilgi aktardığına ve sonuç olarak FBI için güvenilir bir kaynak olmadığına işaret etmek için Corn'un 31 Ekim 2016'da Mother Jones'ta yaptığı habere de atıfta bulunuldu. Fakat FBI, Page davasındaki FISA uygulamalarını Steele Corn ile konuşmadan on gün önce dosyalamıştı.

Soruşturmalar ilerlerken, Haziran 2016'da Trump Tower'da, Donald Trump Jr., Paul Manafort ve Jared Kushner, Kremlin elçisi Natalia Veselnitskaya ile buluşmuştular. Habere göre Natalia, Clinton ile ilgili yıpratıcı bilgiler verecekti. (Trump Jr. ve Beyaz Saray, Başkan'ın yardımıyla, toplantıya dair yanlış açıklamalar paylaşmıştı. Bu da Trump eleştirmenlerinin, Trump ekibinin adaletin önüne bir kez daha geçtiğini öne sürmelerine neden olmuştu.) Manafort'un evi, federal ajanlar tarafından basılmıştı. Moskova'nın geniş çaplı, sinsi sosyal medya kampanyalarına dair kanıtlar gün yüzüne çıkarıldı.

Ekimde Mueller, Manafort ve Rick Gates'i para aklama ve Yanukoviç'in Rusya yanlısı partisi adına yaptıkları çalışmaları kayda geçirmemek de dâhil olmak üzere, on iki ayrı suçtan dava etmişti. Suçlamalar açıklandığında Beyaz Saray, suçlamaların kampanya veya Rusya ile bağlantılarla alakası olmadığını öne sürerek Manafort ile arasını açmaya başladı. Fakat aynı gün içinde, söylemler amacına ulaşamadan Mueller, Papadopoulos'un Rusya ile kampanya sırasında yaptığı irtibatlara dair FBI'a yalan söylediğini kabul ettiğini duyurdu. Bu da en azından Trump kampanyasının Kremlin'le iletişime geçmeye çalıştığının başka bir göstergesiydi.

Manafort'un Deripaska ile iletişimi, Page'in Moskova seyahati, Kushner'ın bir Rus bankacıyla görüşmesi, 2016'daki Trump Tower toplantısı ve Trump'ın kampanya sırasında Felix Sater ile Moskova'da bir kule inşa etme girişimi zaten duyulmuştu. Fakat Papadopoulos'un itirafı, Trump'ın kampanya danışmanları ve Ruslar arasında süregelen özel –ya da gizli– iletişim olduğuna dair ilk resmi doğrulamaydı.

Bir ay sonra Mueller, Flynn ile yaptığı itiraf anlaşmasını duyurdu. Cumhuriyetçi mitingde 'Onu hapse atın' tezahüratlarında başı çeken, Trump'ın eski ulusal güvenlik danışmanı Kislyak ile yaptığı konuşmalara dair FBI'a yalan söylediğini kabul etmişti. Mueller ile işbirliği yapıyordu. Fakat soru şuydu: Mueller ile paylaştığı bilgi ne idi ve bu bilgi neye işaret edecekti?

Tüm olanların ardından Trump, soruşturmaya ve FBI'a ilişkin öfkesini dile getirdi. İlk önce Mueller'i kovmaya yemin etti. GOP kanun yapıcıları soruşturmaya ve Büro'ya saldırıyorlardı. Bir noktada Trump, Beyaz Saray danışmanı Don McGahn'e, Mueller'i kovmasını emretmişti. Fakat McGahn bunu reddedip istifa edeceğini söyleyerek gözdağı verdi. Trump'ın avukatları John Dowd ve Ty Cobb, iki deneyimli Washington savunma avukatıydılar, Trump'ı ikna etmeye çalıştılar ve Mueller'in soruşturmasının çabuk biteceğinden emin olmasını söylediler. Yakında biter, dediler. Birkaç hafta sonra bunu tekrar dile getireceklerdi. Ve tekrar. Son gün, geldi çattı. Beyaz Saray'daki hiç kimse, Trump'ın soruşturmayı durdurması konusunda avukatların onu engelleyebileceğinden emin değildi.

Bütün bu tartışmalara rağmen, Putin'in saldırılarına dair hâlâ gölgede kalan şeyler vardı; özellikle de Rusya'da olanlarla ilgili. Trump'ın balkon konuşmasının ardından Rus iş gazetesi *Kommersant* şaşırtıcı bir haber yayımladı: FSB'nin siber suçları araştırmadaki ana birimi Center 18'in Direktör Yardımcısı Sergei Mikhailov, ABD seçimlerinin ardından gizlice tutuklanmıştı. FSB ofisindeki bir toplantıdan alınmış ve kafasında bir torbayla çıkarılmıştı. Vatana ihanetle suçlanıyordu. Yardımcılarından biri olan eski yasa

dışı hacker Dmitry Dokuchaev de aynı şekilde tutuklanmıştı. Diğer Rus medya organları, iki adamın, ABD istihbaratı muhbirleri olmakla ve CIA'ye Rusya'nın seçim sistemlerini hacklemesi ile ilgili bilgi vermekle suçlanıyorlardı.*

Bu sırada eski bir FSB generali ve (Steele raporunda adı sıkça geçen) Rosneft CEO'su Igor Sechin'in yardımcılarından biri olan Oleg Erovinkin, Moskova'nın ortasında, arabasında ölü bulundu. Ölüm sebebiyse kalp krizi olarak bildirildi. Olaydan sonra Steele raporuyla ilişkili suikast spekülasyonları dilden dile dolaştı.

Sonra Putin'in intikam almasına dair daha açık bir kanıt çıktı ortaya. Obama yönetimi, son hamlelerinden biri olarak, 2006'da Londra'da Alexander Litvinenko'yu zehirleyen iki istihbarat yetkilisini de dâhil ederek Magnitsky Yasası altında yaptırım uygulanan Rusların listesini genişletti. Birkaç hafta sonra, karşıt görüşlü Rusların bağlantılı olduğu bir etkinlikte, yasa için lobicilik faaliyetleri yürüten Rus insan hakları eylemcisi Vladimir Kara Murza, nefessizlikten Moskova'daki bir hastaneye götürüldü ve komaya girdi. Hayatı kurtarıldı fakat teşhis kan donduran cinstendi: Belirlenemeyen bir madde ile zehirlenmişti. İkinci kez zehirlenmişti.

2013'te Kâinat Güzellik Yarışması için Moskova'da bulunduğu sürede Putin ile görüşemeyen Trump, Başkan olduğunda bu şansı buldu. İlk buluşma Temmuz'da Hamburg'daki G20 zirvesindeydi. İki adam, sıcak gülümsemelerle, gazeteci ordusu önünde el sıkıştılar. Trump, Rus

* 2017'nin Mart ayında Dokuchaev, tarihteki en büyük siber saldırılardan birine karışmaktan Birleşik Devletler'de suçlanan iki FSB yetkilisinden biriydi. Suçuysa, dünyadaki 500 milyondan fazla e-posta kullanıcısının verilerini çalmakla sonuçlanan, Yahoo'nun e-posta ağını delmekti.

başkanla tanışmanın bir 'şeref' olduğunu söyledi. Putin ise Trump'ı görmekten 'çok mutlu' olduğunu belirtti. "Aralarındaki pozitif yaklaşım açıkça görülüyordu," dedi iki adamın toplantısına katılan Tillerson.

Toplantı iki saat sürdü ve Suriye dâhil, birçok konu konuşuldu. Tillerson'ın açıklamalarına göre, Trump, '2016 seçimlerinde Rus müdahalesine ilişkin Amerikan halkının endişeleri' ile ilgili Putin'i sıkıştırdı. Putin ise karıştıkları iddialarını kabul etmedi. Trump da 'bu noktada kontrol edilmesi zor bir anlaşmazlık' olan konuyu pas geçti.

O gece, on iki dünya liderinin katıldığı büyük bir akşam yemeği sırasında Trump yerinden kalktı ve Putin'in masasına gidip yanına oturdu. Bir saat boyunca konuştular. Putin'in İngilizce çevirmeninden başka kimse yoktu.

Rus lideri ile konuşmalarından sonra Trump, Rusya ile 'ilerleme vakti' olduğunu ve 'seçim hacklemesi ve diğer olumsuz şeylerin güven altında tutulması için geçilemeyecek bir siber güvenlik birimi' kurulması konusunda Putin ile anlaştığını söyledi. 2016'da yaşanan onca şeyden sonra, siber güvenlik üzerine Rus–Amerikan işbirliği fikri, Kongre üyeleri tarafından saçma bulundu. "Duyduğum en aptalca fikir değil fakat ona yakın," dedi Senatör Lindsey Graham. Trump, kısa süre sonra öneriyi geri çekti.

Kasım'da, Trump ile Putin, Vietnam'da yapılan Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği zirvesinde tekrar bir araya geldiler. Bir etkinlikte konuştular ve Trump, Rusya'nın seçime müdahalesi konusunu bir kez daha Putin ile konuştu. Trump, Air Force One'da gazetecilere şu açıklamalarda bulundu: "Karışmadığını söyledi. Karışmadığını söyledi. Ona bir kez daha sordum. Bir kez daha soramam." Açıklamasına devam etti. "Beni ne zaman görse, 'Ben yapmadım,'

diyor. Ben de yalan söylemediğine gerçekten inanıyorum. Bence, bunu bir hakaret olarak algılıyor."

Trump istediği cevabı almıştı. Bir suç *ve* gizli savaş hamlesiydi bu. Yine de Trump, Putin'in saldırılarından çok onun tepkisiyle ilgileniyordu.

Kampanya sırasında Trump, gizli bir ABD hükûmet brifinginde, siber saldırıların ve Demokrat Parti dosyalarının yayılmasının, seçimlere müdahale etmeyi amaçlayan gizli Rus saldırılarının bir parçası olduğunu öğrenmesine rağmen, Rusya'nın ana lehtarı olduğu hackleme ve ifşa etme girişimlerini tetiklemişti. WikiLeaks gönderilerini övüp daha fazlası için teşvik ediyordu. Rusya enformasyon savaşı kampanyası devam ettiği halde, Putin hakkında pozitif şeyler söylemiş ve yaptırımları kaldırmaya ve Kremlin'le anlaşmalar yapmaya niyetli olduğunu belirtmişti. Soruşturmaların, doğrudan gizli anlaşmalara dair somut bir kanıt elde edilip edilmeyeceği bir yana, Trump'ın Rusya'nın rolünü sert ve istikrarlı bir şekilde reddetmesi, Putin'e koruma sağladı. Bu noktada, Moskova'nın Amerikan demokrasisine karşı saldırılarına yardım ve yataklık etmişti.

Şimdi, Putin ile yaptığı ikinci görüşmeden sonra Trump, Rus liderine konuyu tekrar açmayacaktı. Putin'e karşı bir ceza uygulanmayacaktı ve onu durduracak hiçbir şey yoktu. Fakat Trump'ın rahatsız edici yönetimi, Rusya skandalının Mueller, Kongre ve Amerikan halkı için bitmediğini kesinleştirmişti.

TEŞEKKÜR

Yazarların, temsilcilerinin ve editörlerinin desteği olmadan kitaplarını bitiremeyeceklerini söylemeleri neredeyse bir klişe hâline gelmiştir. Ancak bu, elinizdeki kitap için gerçekten doğrudur. Temsilcimiz Gail Ross, bizim için en baştan itibaren vazgeçilmezdi. Kitabın tasarlanmasına yardım etti ve tüm süreç boyunca paha biçilemez destek sağladı. Daha da ötesi, yıllardır hepimiz için harika bir arkadaş oldu. Ona ne kadar teşekkür etsek az. Yöneticimiz –ve şefimiz ve amigomuz– Twelve'in yayın yönetmeni ve editörümüz Sean Desmond'dı. Baştan sona yorulmadan, nezaket, espri anlayışı ve cömertliğiyle bu projeyi ilerletmek için ne gerekiyorsa yaptı. Bizleri cesaretlendirmesi, doğru düşünüp karar verme yetisi ve rehberliği çok önemliydi. Ona çok şey borçluyuz.

Hachette Yayınevi ve Twelve'in tüm çalışanlarına sıkı çalışmaları ve destekleri için minnettarız. Herkes, en başından beri bu kitabı benimsedi ve bizi yüksek beklentileriyle motive etti. Burada saymamız gereken isimler var: Michael Pietsch, Ben Sevier, Brian McLendon, Paul Samuelson, Rachel Molland, Rachel Kambury, Elisa Rivlin, Bob Castillo, Yasmin Mathew, Melissa Mathlin, Laura Eisenhard ve Jarrod Taylor.

Moskovalı cesur gazeteci Patrick Reevell Rusya'da bizim için çok önemli işler yaptı. Dan Michalski Trump'ın 2013'teki Las Vegas seyahati ve The Act gece kulübüne yaptığı ziyaretle ilgili detayları araştırdı. Noah Lanard ve

Kara Voght da bilgilerin doğruluğundan emin olmak için gece yarılarına kadar yorulmadan çalışarak bitiş çizgisine ulaşmamıza yardımcı oldular. Hepsine minnettarız.

MICHAEL ISIKOFF

Yahoo News'taki çalışma arkadaşlarıma ve editörlerime teşekkür ederim. Listenin en başında tabii ki yıllar önce *Newsweek*'teki günlerimizde birlikte haber kovaladığımızdan beri, zekâsı ve bilgeliğiyle haberciliğimi geliştiren Baş Editör Daniel Klaiman yer alıyor. (Ne haberlerdi ama!) Danny'nin desteğine ve arkadaşlığına ebediyen müteşekkirim. Megan Liberman, başlangıçtaki makul tereddütlerinden sonra nihayet kitap için yeşil ışığı yaktı; bunun için tüm kalbimle teşekkür ederim. Lauren Johnston, Colin Campbell, Hunter Walker, Charity Elder, Bob Morrissey, Olivier Knox, Hunter Walker, Garance Franke-Ruta ve Jon Ward harika iş arkadaşları ve müthiş bir ekiptir. Jerry Adler ise özel bir takdiri hak ediyor: Geçtiğimiz iki sene boyunca, Donald Trump ve Rusya hakkındaki yazılarımı bir arada tutup onları Yahoo için işe yarar bir derleme hâline getirmeyi başardı; kolay bir iş değildi.

Tam ifşa: Bu sayfalardaki kilit oyuncu Glenn Simpson uzun yıllardır arkadaşım. Yıllardır Glenn'in Putin'in Rusya ve Amerika politikalarına dair görüşlerinden çok fazla faydalandım. Bu hikâyeyi oluştururken, onun gibi davranmaya çalıştık: Dürüst ol.

Ailemin sarsılmaz sevgisi, desteği ve huzuru olmasaydı, bunların hiçbiri yazılamazdı. Eşim ve gazeteci arkadaşım Mary Ann Akers, ilk Isikoff–Corn işbirliğine on yıldan uzun süre önce tanıklık etmişti. O dönemden çıkmayı nasıl başardığı, beni aşıyor. Ama bir şekilde başardı ve (birçok

yeteneğinden biri olarak) bu sürece mizah yerleştirmeyi bile başardı. Ona olan borcum paha biçilmez tanımının da çok, çok ötesinde. Delicesine sevdiğim Mary Ann, küçük ailemizin direği; şefkati, inceliği ve hayata olan sevgisi her şeyi kıymetli ve her günü yaşamaya değer kılıyor. Oğlum Zach'in ısrarcı sorusu –Kitabın hâlâ bitmedi mi?– bitirmem için gereken gayreti bana gerçekten verdi. Artık daha önemli işlerimize geri dönebiliriz. Bastır Nats!

DAVID CORN

Mother Jones'daki tüm çalışma arkadaşlarıma destekleri ve yoldaşlıkları için teşekkür ederim. CEO Monika Bauerlein ve Baş Editör Clara Jeffrey bu projeyi takip etmeme ve günlük sorumluluklardan kaçmama izin verdiler. Daha da önemlisi, cesaretlendirme ve tavsiye alma anlamında değerli kaynaklardı. Kurdukları dinamo ekibin bir parçası olduğum için müteşekkir ve son derece gururluyum. Washington bürosundaki harika ekibe de ayrıca değinmeliyim: Daniel Schulman, Jeremy Schulman, Marianne Szegedy-Maszak, Aaron Wiener, Patrick Caldwell, Russ Choma, Andy Kroll, Dan Friedman, Hannah Levintova, Pema Levy, A. J. Vicens, Tim Murphy, Nathalie Baptiste, Rebecca Leber, Stephanie Mencimer, Clint Hendler, Ashley Dejean, Megan Jula ve Courtney Perna. Kaliteli habercilik yapan bu kararlı gazeteci ve editör ekibiyle çalıştığım her gün, büyük bir zevk ve gurur kaynağıydı.

Yıllardır MSNBC topluluğunun bir parçası olma ayrıcalığına sahip oldum. Oradaki çalışma arkadaşlarıma – Chris Matthews, Joy Reid, Lawrence O'Donnell, Ari Melber, Phil Griffin ve bizi ağırlayan herkese, yapımcılara ve organizasyonları düzenleyen kişilere– teşvikleri, destekleri

ve benimle paylaştıkları güzel anlar için teşekkür ederim. Rachel Maddow'a minnetlerimi sunarım.

Proje boyunca hayati derecede önemli destekleri için arkadaşlarıma ve ben yokken bile orada olan yakınlarıma teşekkür ederim: Ruth Corn, Gordon Roth, Barry Corn, Steven Corn, Amy Corn, Samantha Corn, Sarah Corn, Reid Cramer, Sally Kern, Stephen Kern, Bobbi Kittner, Sam Kittner, Ricki Seidman, Bobby Shaprio, Liz Nessen, Tony Alfieri, Ellen Grant, Lynn Sweet, Lara Bergthold, Steven Prince, Nick Baumann, Jill Sobule, Steve Earle, Margaret Nagle ve Chuck Lorre. Ve tüm Twitter ve Facebook arkadaşlarıma –kim olduğunuzu biliyorsunuz– RT'ler, beğeniler ve ağır eleştiriler için teşekkürler.

Peter Kornbluh'ya da ayrıca bir teşekkür borçluyum; bir de tanıdığım en cesur insan olan Jon Corn'a.

En önemlisi, Maaike, Amarins ve Welmoed'a yıllardır temin ettikleri haz ve yaşam enerjisi için tekrar teşekkür ederim. Babalarının geçmişte kitap yazdığına tanıklık eden Maaike ve Amarins, bu kez ailenin içinde bulunduğu durumu biliyorlardı ve gereken fedakârlıkları şikâyet etmeden yerine getirdiler. Ve hayatımdaki varlıklarının, en sıradan istekleri de ("Beni şuraya bırakabilir misin?") dâhil olmak üzere, çok önemli ve ruhumu yumuşatan bir uğraş olduğunun farkına bile varmadılar. Onların güçlendiklerini, açık görüşlü, kendine güvenen ve işleriyle ilgilenen kadınlar olmalarını izlemekten daha büyük bir mutluluk yok. Son olarak, şayet Welmoed olmasaydı bu kitap olmazdı. Sadece buna (ve bana) katlandığı için değil, aynı zamanda ailemizi yönlendiren vizyon sahibi bir deha olduğu için. Görüşleriyle güçlendim, cesaretinden destek aldım ve sevgisiyle desteği için minnettarım. Bu kitabın bitmesiyle, gelecek bölümümüzü dört gözle bekliyorum.

Daha önce de yaptığımız gibi, kaynaklarımıza teşekkür ederiz. Özellikle de bizlere güvenenlere. Bu kitaptaki her hata yalnızca yazarlara aittir; kimi suçlayacağımızı tartışırız.

NOTLAR

Hikâye ve araştırmalar gelişmeye devam ederken, yeni ifşaatlar, olası mahkeme çağrıları ve suçlamalar devam ederken henüz sonuçlanmamış bir skandal hakkında kitap yazmak, gerçek bir meydan okumadır. Özelikle de kaynaklarımızın birçoğu anlaşmazlık içine düşmüşken ve bu sebeple açıkça konuşmaya isteksizken. Yine de onlar da, başkaları da arka tarafta gerçekleşenler konusunda önemli ve gerekli bilgiler vermeye istekliydiler. Söylediklerini kullanabilir ancak isimlerini veremezdik. Bu kitaptaki karakterlere ait alıntılar, ya bizzat bu kişilerle yapılan görüşmelere ya da konudan şahsen bilgisi olanlara aittir.

Obama ve Trump yönetimi yetkilileriyle, ABD istihbarat topluluğunun mevcut ve eski üyeleriyle, Trump ve Clinton kampanyalarının kilit personeliyle, Trump'ın iş ortaklarıyla, siber güvenlik uzmanlarıyla ve daha birçok kişiyle yüzden fazla görüşme yaptık. Donald Trump'ın iş insanlığı, adaylığı ve başkanlığına ilişkin sorulardan oluşan upuzun listeleri Beyaz Saray'a sunduk. Beyaz Saray, çoğunu yanıtlamadı. Cevap verdiği konuları da zaten kitapta belirttik.

2016 seçimleri esnasında, Trump ile Rusya arasındaki skandalın birçok noktası henüz medya tarafında ortaya konmamıştı. O günlerden beri kimi haber kaynakları gittikçe genişleyen hikâyenin bazı önemli noktalarını gün yüzüne çıkarmayı başardılar. Anlattıklarımınız bir kısmı bunlara dayanmaktadır. Yapılan katkıların başlıca bölümlerini takip eden sayfalarda belirtiyoruz.

GİRİŞ: "ŞANTAJ BU."

Trump Tower buluşmasına ait Comey'in açıklaması için, Senato İstihbarat Topluluğu, 8 Haziran 2017 tarihli açıklamasına bakınız.

https://www.intelligence.senate.gov/sites/default/files/documents/os-jcomey-060817.pdf adresinde bulabilirsiniz.

1. BÖLÜM: "BAY PUTİN, BAY TRUMP İLE TANIŞMAK İSTİYOR."

Trump'ın Moskova'daki diğer açıklamaları için, 21 Aralık 2016 *Bloomberg* dergisi "The Day Trump Came to Moscow: Oligarchs, Miss Universe, and Nobu" sayısına ve 15 Mayıs 2016 *Politico* "When Donald Trump Brought Miss Universe to Moscow" sayısına bakınız. GAO'nun kara para aklama hakkındaki raporu, https://www.documentcloud.org/documents/3896773-CBO-REPORT-RUSSIAN- LAUNDERING-2000.html adresinde bulabilirsiniz. The Act'ın performanslarının tanımı için 30 Ekim 2013 *VV Level 178 Club, LLC v. The Shoppes at the Palazzo, LLC*, Case No. A-13-680945-B, "Amended Findings of Fact, Conclusions of Law and Order Granting Defendants' Joint Motion For Preliminary Injunction"a bakınız. Trump'ın Bakü'deki anlaşması için, "Donald Trump's Worst Deal," *The New Yorker*, 13 Mart 2017 haberine bakınız. Schiller, Kasım 2017'de İstihbarat Topluluğuna verdiği özel ifade sırasında kadın önerilerini açıkladı. 9 Kasım 2017 tarihli "Trump Bodyguard Keith Schiller Testifies Russian Offered Trump Women, Was Turned Down," NBCNews.com haberine bakınız. Tohtakhunov'un Kâinat Güzellik Yarışması'nda boy gösterdiğine, "How Did an Alleged Russian Mobster End

Up on Trump's Red Carpet," *Mother Jones*, 14 Eylül, 2016 tarihli habere bakınız.

2. BÖLÜM: "PUTİN'İ BU KADAR KIZDIRACAĞINI TAHMİN EDEMEDİK."

Litvinenko davasının açıklaması Bay Robert Owen tarafından yazılan 21 Ocak 2016 tarihli *The Litvinenko Inquiry*'e dayanmaktadır.

http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20160613090324/https://www.litvinenkoinquiry.org/report_adresinde bulunabilir. McFaul'un geçmişi için 11 Ağustos tarihli "Watching the Eclipse," *The New Yorker* haberine bakınız. Obama'nın yönetimin sıfırlama notu yazarlar tarafından ele geçirildi. Clinton'ın Putin ile etkileşimi hakkında daha fazlası için Hillary Clinton, Simon&Schuster'ın 2014, *Hard Choices*'a bakınız. 'Yasa dışılar' casusluk davası geniş bir şekilde raporlandı. Putin'in geri dönen casuslarıyla şarkı söylemesi konusunda *Telegraph*'ın 25 Temmuz 2010 tarihli "Vladimir Putin sang patriotic songs with spies expelled from US" haberine bakınız. *The New York Times*'ın haber yaptığı Bill Clinton konuşması ve Uranium One anlaşması "Cash Flowed to Clinton Foundation Amid Russian Uranium Deal" 23 Nisan 2015 tarihli habere bakınız. Bill Clinton'ın yaptığı paralı konuşmaların bir listesi

http://i2.cdn.turner.com/cnn/2013/images/05/23/clinton.speeches.2001-2012.pdf adresinde bulabilirsiniz. Putin'in Bill Clinton'a yaptığı konuşma için "Putin Criticizes U.S. for Arrests of Espionage Suspects," adlı 29 Haziran 2010 tarihli *New York Times* haberine bakınız. Clinton, *Hard Choices*'da ABD'nin Putin'e yaklaşımını tekrar düşünmesini istediği hakkında yazdı.

3. BÖLÜM: "CLINTON BİZE MESAJ ATTIĞI İÇİN Mİ BURADAYIZ?"

Clinton'ın Rusya'ya ilişkin notları için *Hard Choices*'a bakınız. Clinton, Lavrov ve Putin ile APEC görüşmelerini Hard Choices'da açıkladı. Sergei Magnitsky'nin ölümünün detayları için 2015 tarihli *Red Notice: A True Story of High Finance, Murder, and One Man's Fight for Justice*, by Bill Browder, Simon&Schuster, haberine bakınız. Clinton'ın notuna Donilon'un tepkisi için, Mark Landler tarafından 2016 yılında yapılan *Alter Egos: Hillary Clinton, Barack Obama, and the Twilight Struggle Over American Power*, Random House haberine bakınız. MacFaul'un taciz deneyimi "Watching the Eclipse," *The New Yorker*'da açıklandı. Okuyucular Gerasimov makalesini http://usacac.army.mil/CAC2/MilitaryReview/Archives/English/MilitaryReview_20160228_art008.pdf adresinde bulabilir. Nuland'ın, telefon görüşmesini PBS *Frontline*'da tanımladı ve

https://ww.pbs.org/wgbh/frontline/interview/victoria-nuland/ adresinde bulabilir.

4. BÖLÜM: "BENİ TANIMIYORSUNUZ AMA BEN BİR TROL ÇİFTLİĞİNDE ÇALIŞIYORUM."

Putin'in Cameron hakkındaki ifadeleri 2016 tarihli *Cameron at 10: The Inside Story*, by Anthony Seldon and Peter Snowdon, William Collins haberinde bulunabilir. Putin'in, saldırganlığını savunduğu konuşması Steven Lee Myers'ın Knoph'a yazdığı 2015 tarihli *The New Tsar: The Rise and Reign of Vladimir Putin* raporda bulunabilir. Adrian Chen'in Internet Research Agency soruşturması 2 Temmuz 2015'de "The Agency," *New York Times*'ta yayımlandı. Oleg Kalugnin KGB Active Measures hakkında 2009 yılında *Spymas-*

ter: My Thirty-Two Years in Intelligence and Espionage Against the West, Basic Books kitabında yazdı. Sahte Henry "Scoop" Jackson hikâyesinin notu, Christopher Andrew'ın 1999 tarihli kitabı *The Sword and the Shield*, Basic Books'ta bulunabilir.

5. BÖLÜM: "BU, WATERGATE SKANDALI'NIN YENİ VERSİYONUDUR."

FBI'ın DNC ile bağlantılarının açıklaması yazarlar tarafından edinen iç DNC dosyalarına –e-postalar ve Yared Tamene tarafından yazılmış bir not dâhil– dayanmaktadır. Ayrıca *New York Times*'ın 13 Aralık 2016 tarihli "The Perfect Weapon: How Russian Cyberpower Invaded the U.S." haberine bakın. Çıkan çeşitli haberler, Podesta'ya yapılan kimlik hırsızlığı saldırısının detaylarını bildirdi. Podesta'yı kapsayan daha geniş Rus saldırıları hakkında daha fazlası için bakınız; "Russian hackers pursued Putin foes, not just US Democrats," Associated Press, 1 Kasım 2017.

6. BÖLÜM: "FELİX SATER, DÜŞÜNMEM GEREKİYOR."

Trump'ın Associated Press'e Sater hakkında söyledikleri için 4 Aralık 2015 tarihli "Donald Trump picked Felix Sater, convicted stock fraud felon, as senior business adviser," *Newsday* haberine bakınız. Trump-Sater, Moskova anlaşmasının detayları ilk olarak *New York Times* ve *Washington Post* tarafından bildirilmiştir. Bakınız; "Trump Associate Boasted That Moscow Business Deal 'Will Get Donald Elected,'" *New York Times*, 28 Ağustos, 2017; "Trump business sought deal on a Trump Tower in Moscow while he ran for president," *Washington Post*, 27 Ağustos, 2017; ve

"'Help world peace and make a lot of money': Here's the letter of intent to build a Trump Tower Moscow," Business Insider, 8 Eylül, 2017. Michael Cohen bu anlaşmadaki ilişkisi hakkında yazarlara bir açıklama sağladı. IC Expert için Rus vergi kayıtları Moskova'da, bu kitabın bir araştırmacısı olan Patrick Reevell tarafından incelendi. Trump'ın Rusya'daki anlaşmalarının araştırmasının arka planı için bakınız: "For Trump, Three Decades of Chasing Deals in Russia," *New York Times*, 16 Ocak, 2017. Trump'ın Moskova'daki 1987 yılı röportajı için bkz.: "Trump Considered Business with the Russian Government in 1987, and Newsweek Met Him in Moscow," *Newsweek*, 28 Ağustos, 2017. Trump ve Bernard Lown için bakınız.: "Donald Trump Angled for Soviet Posting in 1980s, Says Nobel Prize Winner," *The Hollywood Reporter*, 26 Mayıs 2017. 1996 yılında Trump'ın bir Moskova anlaşması girişimi için bkz.: "Trump Lays Bet on New Moscow Skyline," *Moscow Times*, 12 Kasım 1996. Benza alıntısı için bkz.: "Donald Trump's Craziest Interview Ever: 'Any Girl You Have, I Can Take From You,'" *The Daily Beast*, 2 Ağustos, 2015. Trump'ın organize suçlar figürleriyle temasları için bkz.: "The Many Times Donald Trump Has Lied About His Mob Connections," *Mother Jones*, 23 Eylül 2016.

Sater'ın geçmişi hakkında birçok basın kuruluşu tarafından bilgi yapıldı. Bkz.: "Donald Trump and the Felon: Inside His Business Dealings with a Mob-Connected Hustler," *Forbes*, 25 Ekim 2016; "Former Mafia-linked figure describes association with Trump," *Washington Post*, 17 Mayıs 2016; ve "This Top Mueller Aide Once Worked on an Investigation of a Trump Associate Tied to the Russian Mob," *Mother Jones*, 23 Haziran 2017. Trump-Sater bağ-

lantısını açığa çıkaran *New York Times* hikâyesi 17 Aralık 2017'de "Real Estate Executive With Hand in Trump Projects Rose From Tangled Past" başlığı altında yayımlandı. Sater'ın kendini bir "ulusal kahraman" olarak tanımlayan avukatı için yazdığı raporu, yazarlar gizli bir kaynaktan aldı. Okuyucular Trump Jr.'ın Rusya'daki yatırım hakkındaki Manhattan konferansında 2008 görüşlerini burada bulabilir:

http://www.eturbonews.com/5008/executive-talk-donald-trump-jr-bullish-russia-and-few-emerging-ma.

Sergei Millian'ın geçmişi ve Trump ile olan sözde etkileşimi için bkz.: "The shadowy Russian émigré touting Trump," *Financial Times*, 1 Kasım 2016, ve "Investigators on the Trump-Russia Beat Should Talk to This Man," *Mother Jones*, 19 Ocak 2017.

7. BÖLÜM: "ON BEŞ YILDIR RUS YARDAKÇISI O."

Trump'a gönderilen Manafort notu *New York Times* tarafından "To Charm Trump, Paul Manafort Sold Himself as an Affordable Outsider," 18 Nisan 2017'de bildirildi. Manafort'un Ukrayna'daki iş geçmişi "Paul Manafort's Lucrative Ukraine Years Are Central to the Russia Probe," *Bloomberg*, 22 Mayıs, 2017'da bildirildi. Black, Manafort ve Stone'un geçmişleri için bkz.: "The Quiet American," *Slate*, April 28, 2016, ve "The Slickest Shop in Town," *Time*, 3 Mart 1986. Somali'ye ilişkin Levinson'ın Manafort ile olan konuşması için bkz.: "Trump chair Paul Manafort: Mercenary Lobbyist and Valuable Asset," *Guardian*, 31 Mayıs 2016. ABD'nin Deripaska hakkındaki telgrafı WikiLeaks tarafından ortaya çıkarıldı. Associated Press, Manafort'un

Deripaska için on milyon dolarlık planı 22 Mart 2017 tarihli "Before Trump job, Manafort worked to aid Putin" başlıklı makalede ifşa edildi. Deripaska'nın McCain'in ofisine gönderdiği mektup için bkz.: "Aide Helped Controversial Russian Meet McCain," *Washington Post*, 25 Ocak 2008. Konstantin Kilimnik'in geçmişi için bkz.: "Manafort's man in Kiev," *Politico*, Ağustos 182016. K Street çalışanlarını işe alan Yanukoviç'in partisi hakkındaki ABD elçiliğinin telgrafı WikiLeaks tarafından ifşa edildi. "Kanlı para" yazısı "Manafort's Ukrainian 'blood money' caused qualms, hack suggests," *Politico*, 28 Şubat 2017'de açıklandı. Firtash'ın ABD büyükelçisiyle olan konuşması WikiLeaks tarafından yayımlanan bir ABD elçilik telgrafında açıklandı. Cayman Adaları'nda, Ukrayna kablolu televizyon soruşturması üzerinden Manafort ve Gates'e karşı Deripaska'nın yasal hareketlerinin bir açıklaması için bkz.: "Trump's campaign chief is questioned about ties to Russian billionaire," Yahoo News, 26 Nisan 2016. Manafort'un Kilimnik'e gönderdiği e-postalar, *Washington Post* tarafından "Manafort offered to give Russian billionaire 'private briefings' on 2016 campaign" adlı 20 Eylül 2017 tarihli bir makalede yayımlandı. *New York Times*, *Kilimnik'in* tanımlanmamış Manafort iş arkadaşı olduğunu 4 Aralık 2017 tarihinde "Manafort Associate Has Russian Intelligence Ties, Court Document Says" adlı bir makalede bildirdi.

8. BÖLÜM: "LİSTEYE O NASIL GİRDİ?"

Carter Page'in geçmişi için bkz.: "Trump's New Russia Adviser Has Deep Ties to Kremlin's Gazprom," *Bloomberg*, 30 Mart 2016. Papadopoulos'un, Rusya için aracılarla yaptığı etkileşimlerin açıklaması Robert Mueller tarafın-

dan ABD yerel mahkemesinde 5 Ekim 2017 tarihinde yapılan suç beyanına dayanmaktadır. Ayrıca bkz.: "Who's who in the George Papadopoulos court documents," *Washington Post*, 2 Kasım 2017, ve "Mystery Professor in Mueller Case Had Contacts With Russian Officials," *Mother Jones*, 30 Ekim 2017. Trump'ın dış politika takımıyla toplantıları hakkında daha fazlası için bkz.: "Ex-Trump aide: Russian collusion story is 'hoax of the century,'" Sky News, 3 Kasım 2017.

The *New* York Times 30 Aralık 2017 tarihinde yayımlanan "How the Russia Inquiry Began: A Campaign Aide, Drinks and Talk of Political Dirt" başlıklı makalede Papadopoulos'un Downer ile bar konuşması ifşa etti. Torshin and Butina'nın muhafazakâr hareket ve Trump kampanyasıyla bağlantı kurma çabaları hakkında daha fazlası için bkz.: "Operative Offered Trump Campaign 'Kremlin Connection' Using N.R.A. Ties," *New York Times*, 3 Aralık 2017 ve "Kushner failed to disclose outreach from Putin ally to Trump campaign," NBCNews.com, 18 Kasım 2017. Flynn'in DIA'deki zor görevi detaylı bir şekilde "Head of Pentagon intelligence agency forced out, officials say," *Washington Post*, 30 Nisan 2014 haberinde bulabilirsiniz. Flynn'in RT etkinliği için ücret pazarlığı için bkz.: "Moscow paid $45,000 for Flynn's 2015 talk, documents show," Yahoo News, 16 Mart 2017. (bu hikâye, Flynn'in ayrıca Rusya bağlantılı firmalardan Washington'daki konuşmaları için 20.500 dolar aldığından bahsediyordu.) GRU yetkilisinin Clinton'dan intikam almak için yapılan bir operasyondan övünerek bahseden açıklamaları için bkz.: "Inside Russia's Social Media War on America," *Time*, 18 Mayıs 2017.

9. BÖLÜM: "BAHSETTİĞİN ŞEYSE, BAYILDIM."

Trump ve Goldstone arasındaki e-postaların tamamı http://www.cnn.com/interactive/2017/07/politics/donald-trump-jr-full-emails adresinde bulunabilir. Trump Tower buluşmaları hakkında daha fazlası için bkz.: Statement of Jared Kushner to Congressional Committees, 24 Temmuz 2017 ve Trump Jr.'ın Sean Hannity ile röportajı için: http://www.foxnews.com/transcript/2017/07/11/donald-trump-jr-on-hannity-in-retrospect-wouldve-done-things-differently.html. *Foreign Policy*, Veselnitskaya'nın görüşmeye getirdiği notunu elde etti ve yayımladı. Veselnitskaya'nın ve Chaika'nın notlarının benzerliği için bkz.: "Memo Undermines Russian Lawyer's Account of Trump Tower Meeting," *Mother Jones*, 17 Ekim 2017. "Trump Jr.'ın –dinlemek yasa dışı değil– ifadesi Temsilci Jim Himes tarafından *Meet the Press*, 10 Aralık 2017 tarihinde aktarıldı. Bir güvenlik kamerası saldırıyı kaydetti, okuyucular videoyu bu adresten izleyebilir:

https://www.youtube.com/watch?v=DC10fyQgNqo.

10. BÖLÜM: "WIKILEAKS'İN ÖNÜNDE ÇOK BÜYÜK BİR YIL VAR."

DNC'nin hackleme ve Guccifer 2.0 yayınlarına verdiği yanıtı için bkz: "The Perfect Weapon: How Russian Cyberpower Invaded the U.S." *New York Times*, ve "Inside Story: How Russians Hacked the Democrats' Emails," Associated Press, 4 Kasım 2017.

11. BÖLÜM: "BUNU GENEL MERKEZE BİLDİRMEM GEREKİYOR."

Fusion GPS'in geçmişi için bakınız: "'Journalism for

rent': Inside the secretive firm behind the Trump dossier," *Washington Post*, 11 Aralık 2017 ve "Fusion GPS Founder Hauled From the Shadows for the Russia Election Investigation," *New York Times*, 8 Ocak 2018. Simpson'ın Steele'e dâhil olması ve temasları hakkında daha fazlası için 22 Ağustos 2017 tarihinde Senato Yargı Komitesi önünde verdiği ifadeye bakınız.

https://www.nytimes.com/interactive/2018/01/09/us/politics/document-Fusion-GPS-Simpson-Transcript.html adresinde bulunabilir. Temsilciler Meclisi İstihbarat Komitesi önünden 8 Kasım 2017'de verdiği ifadeye de bakınız. https://intelligence.house.gov/news/documentsingle.aspx?DocumentID=850 adresinde bulunabilir. Skuratov davasının hikâyesi için: The New Tsar: The Rise and Reign of Vladimir Putin. Hudson olayının bir ifadesi için: "Was British diplomat set up by the Russian secret service?" *Independent*, 9 Temmuz 2009.

12. BÖLÜM: "UKRAYNA'NIN KANUN DEĞİŞİKLİĞİNE GELECEK OLURSAK, MÜKEMMEL BİR ÇALIŞMA."

Comey'in 5 Temmuz 2016'da verdiği ifade şu adreste bulunabilir:

https://www.fbi.gov/news/pressrel/press-releases/statement-by-fbi-director-james-b-comey-on-the-investigation-of-secrtary-hillary-clinton2019s-use-of-a-personal-e-mail-system. Comey'in Clinton e-posta sunucusu davasıyla ilgilenmesinin başka ifadeleri için bakınız: "Comey Tried to Shield the F.B.I. From Politics. Then He Shaped an Election," *New York Times*, 22 Eylül 2017 ve "How a dubious Russian document influenced the FBI's handling

of the Clinton probe," *Washington Post*, 24 Mayıs 2017. Page'in Moskova'daki konuşması şu linkte bulunabilir: https://www.youtube.com/watch?v=1CYF29saA9w. Page'in 2014'teki blog paylaşımı ve Hindistan Başbakanı'yla görüşmedeki yorumları için bakınız: "Trump adviser's public comments, ties to Moscow stir unease in both parties," *Washington Post*, 5 Ağustos 2016. *The Telegraph*, Dugin'in, Page'in konuşmasına verdiği tepkiyi 8 Temmuz 2016'da haber yaptı. Haberin başlığı "Donald Trump aide slams America's policy on Russia during speech in Moscow" idi. Page'in Dvorkovich ve Baranov ile yaptığı görüşmeler ve Gordon'a gönderdiği e-posta için bakınız: Testimony of Carter Page, Temsilciler Meclisi İstihbarat Topluluğu, 2 Kasım 2017.

https://intelligence.house.gov/uploaded-files/carter_page_hpsci_hearing_transcript_nov_2_2017.pdf adresinde bulunabilir. Page'in Rus casuslarla temasının ifadeleri ABD'de Evgeny Buryakov, Igor Sporyshev ve Victor Podobny'ye 23 Ocak 2015'te yapılan iddianameye dayalıdır. Isikoff'un, Cumhuriyetçi kongresinde Flynn'le yaptığı röportaj için bakınız: "Top Trump adviser defends payment for Russian speaking engagement," Yahoo News, 12 Temmuz 2016. Sessions'ın Kislyak ile görüşmesi için bakınız: "All the known times the Trump campaign met with Russians," *Washington Post*, 13 Kasım 2017. Denman'ın ifadesi için bakınız: "How Diana Denman's singular stand for Ukraine revealed the Trump campaign's soft spot for Russia," *Austin American-Statesman*, 6 Mart 2017. Ayrıca bakınız: "Trump campaign guts GOP's anti-Russia stance on Ukraine," *Washington Post*, 18 Temmuz 2016. Tartışmadan sonra Page'in Gordon'a gönderdiği e-posta için Page'in Temsilciler Meclisi İstihbarat Komitesi'ne verdiği ifadeye bakınız.

13. BÖLÜM: "BİR DAHAKİ SEFERE ÇAYIMA POLONYUM KATACAKLAR."

Manafort'un Deripaska'ya özel brifing teklifi 20 Eylül 2017'de *Washington Post* tarafından haber yapıldı. Makalenin başlığı "Manafort offered to give Russian billionaire 'private briefings' on 2016 campaign" idi. Avustralya hükûmetinin gönderdiği mesajın, bu soruşturmanın başlatılmasındaki rolü "How the Russia Inquiry Began: A Campaign Aide, Drinks and Talk of Political Dirt," *New York Times* haberinde belirtildi. Clapper'ın, Aspen Güvenlik Forumu'nda yaptığı yorumlar

http://aspensecurityforum.org/wp-content/uploads/2016/07/directing-national-intelligence.pdf adresinde bulunabilir.

14. BÖLÜM: "GERİ DURMAMIZ SÖYLENDİ."

Bortnikov'un Beyaz Saray zirvesinde bulunması haberi için bakınız: "U.S. invites a Russian fox in the chicken coop," *Washington Post*, 19 Şubat 2015. John Brennan, Bortnikov'u davet etmesiyle ilgili 24 Şubat 2016'da yayımlanan bir NPR röportajında konuştu. Konuşma https://www.npr.org/2016/02/24/467711098/transcript-nprs-interview-with-cia-director-john-brennan adresinde bulunabilir. Brennan, Bortnikov'la 2016'nın ağustos ayında yaptığı telefon görüşmesini ve Rusya'nın siber saldırılarıyla ilgili atılan ilk adımları Temsilciler Meclisi İstihbarat Komitesi önünde verdiği halka açık ifadede anlattı. Rus saldırılarıyla ilgili Beyaz Saray'da yapılan müzakereler için bakınız: "Obama's secret struggle to punish Russia for Putin's election assault," *Washington Post*, 23 Haziran 2017 ve "Did Obama Blow It on the Russian Hacking?" Politico, 3 Nisan 2017.

15. BÖLÜM: "KURBAN OLARAK BENİ ORTAYA ATTI."

Watts'ın yabancı düşünce kuruluşuna yazdığı makale https://www.fpri.org/2015/10/russia-returns-as-al-qaeda-and-the-islamic-states-far-enemy/ adresinde bulunabilir. Kremlin propagandasına karşılık vermek için CIA'nin yaptığı gizli harekât programı teklifi 25 Aralık 2017 tarihinde *Washington Post* tarafından haber yapıldı. Haberin başlığı "Kremlin trolls burned across the Internet as Washington debated options" idi. Manafort'un kovulmasıyla ilgili daha fazla bilgi için bakınız: *Let Trump Be Trump: The Inside Story of His Rise to the Presidency,* Corey Lewandowski ve David Bossie'nin yaptığı haber, Center Street, 2017. 15 Ağustos FBI toplantısı hakkında daha fazla bilgi için bakınız: "In FBI Agent's Account, 'Insurance Policy' Text Referred to Russia Probe," *Wall Street Journal*, 18 Aralık 2017. DCCC hacki hakkında daha fazla bilgi için bakınız: "Democratic House Candidates Were Also Targets of Russian Hacking," *New York Times*, 13 Aralık 2016. Stone'un geçmişi için bakınız: "The Dirty Trickster," *The New Yorker*, 2 Haziran 2008. Stone'un Florida Cumhuriyetçi Grubuna yaptığı konuşma https://www.you- tube.com/watch?v=K7oHyGyq1UM adresinde bulunabilir. Stone'un Guccifer 2.0 ile konuşmaları için bakınız: "Roger Stone's Russian Hacking 'Hero,'" *The Smoking Gun*, 8 Mart 2017.

16. BÖLÜM: "BU BİLGİLERİ KİMİN HACKLEDİĞİNİN BİR ÖNEMİ VAR MI?"

Comey ve serbest kürsü yazısı hakkında daha fazla bilgi için bakınız: "Comey Tried to Shield the F.B.I. From Politics. Then He Shaped an Election," *New York Times*.

Tait'in, Smirt operasyonuna dâhil olması hakkında daha fazla bilgi için bakınız: "GOP Operative Sought Clinton Emails From Hack- ers, Implied a Connection to Flynn," *Wall Street Journal*, 29 Haziran 2017; "GOP Activist Who Sought Clinton Emails Cited Trump Campaign Officials," *Wall Street Journal*, 1 Temmuz 2017; ve "The Time I Got Recruited to Collude with the Russians," *Lawfare*, 30 Haziran 2017.

17. BÖLÜM: "AYRICA YÜZ SEKSEN KİLO AĞIRLIĞIYLA YATAĞINDA OTURAN BİRİ DE OLABİLİRDİ, TAMAM MI?"

Page için FISA izniyle ilgili *Washington Post* 11 Nisan 2017'de "FBI obtained FISA warrant to monitor Trump adviser Carter Page" başlıklı makalede haber yaptı. Rogin'in Page hakkında yazdığı makale için bakınız: "Trump's Russia adviser speaks out, calls accusations 'complete garbage,'" *Washington Post*, 26 Eylül 2016. Comey'in Temsilciler Meclisi Yargı Komitesi önünde verdiği ifade

https://judiciary.house.gov/wp-content/uploads/2016/09/114-91_22125.pdf linkinde bulunabilir. Trump Jr.'ın WikiLeaks'le temasları için bakınız: "The Secret Correspondence Between Donald Trump Jr. and WikiLeaks," *The Atlantic*, 13 Kasım 2017.

18. BÖLÜM: "SADECE RUSYA'NIN ÜST DÜZEY YETKİLİLERİ BU FAALİYETLERE İZİN VEREBİLİRDİ."

Johnson'ın, Trump ve Clinton kampanyalarının 7 Ekim 2016 olaylarına cevabı hakkında Clinton ve Trump'ı bilgilendirmesi için bakınız: *64 Hours: How One Weekend*

Blew Up the Rules of American Politics. 6 Ekim 2017 tarihli bir Yahoo News belgeseli.

19. BÖLÜM: "POLİTİK SABOTAJA UĞRADIK."

Johnson'ın, habere ve Trump kampanyasının, müzakere için planına verdiği tepki için bakınız: *64 Hours* ve "Steve Bannon interview: Trump's 'Access Hollywood' tape was a 'litmus test,'" CBSNews. com, 8 Eylül 2017. *Access Hollywood* videosundan sonra Benenson'ın anketlerde bulunması hakkında bilgi için *64 Hours*'a bakın. FBI ile Adalet Bakanlığı'nın, Clinton Vakfı hakkında tartışması için bakınız: "FBI in Internal Feud Over Hillary Clinton Probe," *Wall Street Journal*, 30 Ekim 2016.

20. BÖLÜM: "BATI DÜNYASININ GERÇEK SIFIRLAMASI."

Simpson ve Steele'in ekim ayında yaptıkları hakkında daha fazla bilgi için Simpson'ın, Senato Yargı Komitesi ve Temsilciler Meclisi İstihbarat Topluluğu'na verdiği ifadeye bakın. *Slate* makalesi için bakınız: "Was a Trump Server Communicating with Russia?" *Slate*, 31 Ekim 2016 ve "Trump's Server, Revisited," *Slate*, 2 Kasım 2016. *New York Times*'ın FBI soruşturması hakkındaki makalesi için bakınız: "Trump, Russia, and the News Story That Wasn't," *New York Times*, 20 Ocak 2017. Baquet'in alıntısı –rapor edebildiğimiz her şeyi– *Washington Post*'un 1 Ocak 2018 tarihli "New NYT scoop on Russia raises questions about old NYT story on Russia," haberinde bildirildi. Watts, Weisburd ve Berger makalesi için bakınız: "Trolling for Trump: How Russia Is Trying to Destroy our Democracy," *War on the Rocks*, 6 Kasım 2016. Trump için tweet atan Rus trolleri

Chen'in *Longform Podcast*'te tanımlaması https://longform.org/posts/longform-podcast-171-adrian-chen adresinde bulunabilir. Krutskikh'in 2016'daki konuşması 18 Ocak 2017'de *Washington Post* tarafından "Russia's radical new strategy for information warfare" başlıklı bir köşe yazısında verildi. RISS raporları için bakınız: "Putin-linked think tank drew up plan to sway 2016 US election—documents," *Reuters*, 19 Nisan 2017. Kushner'ın, Trump kampanyasının sosyal medya çabalarını yürütmesi detayları için bakınız: "Exclusive Interview: How Jared Kushner Won Trump the White House," *Forbes*, 22 Kasım 2016. Cambridge Analytica'nın WikiLeaks'le temasa geçmesi hakkında bilgi için bakınız: "Data Firm's WikiLeaks Outreach Came as It Joined Trump Campaign," *Wall Street Journal*, 10 Kasım 2017.

Rus trollerin Trump'ı doğumculuk konusunda savunması ve *Access Hollywood* videosu için bakınız: "Russia Twitter trolls deflected Trump bad news," *Associated Press*, 10 Kasım 2017. Maksim'in Internet Research Agency hakkındaki yorumları için bakınız: "Russian trolls were schooled on 'House of Cards,'" Yahoo News, 15 Ekim 2017. Rus hesapları hareketleriyle ilgili Twitter istatistikleri için Twitter Genel Danışmanı Sean Edgett'ın, ABD Senato alt komitesine, suç ve terörizm hakkında 31 Ekim 2017'de verdiği ifadeye bakın. Facebook'taki Rus hareketlerinin istatistikleri için Facebook Genel Danışmanı Colin Stretch'in, ABD Senato alt komitesine, suç ve terörizm hakkında 31 Ekim 2017'de verdiği ifadeye bakın.

Facebook'taki ve YouTube'daki videolarda Rus destekli reklam ve gruplar hakkında daha fazla bilgi için bakınız: "House Intelligence Committee Releases Incendiary Russian Social Media Ads," *New York Times*, 1 Kasım 2017;

"These Are the Ads Russia Bought on Facebook in 2016," *New York Times*, 1 Kasım 2017; "Here Are 14 Russian Ads That Ran on Facebook During the 2016 Election," Gizmodo, 1 Kasım 2017; "A color-in Bernie, hits on the Clinton foundation, and calls for Texas to secede: The Facebook ads Russia bought during the presidential campaign seen by 150 million," *Daily Mail*, 1 Kasım 2017; "Russian-backed Facebook ads featured 'Buff Bernie,'" *New York Daily News*, 1 Kasım 2017; "Exclusive: Russians Appear to Use Facebook to Push Trump Rallies in 17 U.S. Cities," *The Daily Beast*, 20 Eylül 2017 ve "Exclusive: Russia Recruited YouTubers to Bash 'Racist B*tch' Hillary Clinton Over Rap Beats," *The Daily Beast*, 8 Ekim 2017. Trump kampanyasının @Ten_GOP tweetlerini yayması hakkında daha fazla bilgi için bakınız: "Trump Campaign Staffers Pushed Russian Propaganda Days Before the Election," *The Daily Beast*, 18 Ekim 2017. Parscale alıntısı için –Kandırıldım– bakınız: "Top Trump campaign adviser admits he was 'fooled' by a Russian Twitter bot," Yahoo News, 8 Kasım 2017. Moskova bar kayıtları için bakınız: "Delight at Donald Trump Watch Party in Moscow," ABCNews.Go.Com, 9 Kasım 2016 ve "Inside Moscow's pro-Trump Election Night Bash," *Moscow Times*, 9 Kasım 2016.

21. BÖLÜM: "KÖTÜ BİR HİS VARDI İÇİMİZDE... *HOMELAND* DİZİSİNİN BİR SEZONU GİBİYDİ."

Obama Beyaz Sarayı'nın seçim sonrasında seçimin hacklenmesine verdiği cevap için bakınız: "Trump, Putin, and the New Cold War," *The New Yorker*, 6 Mart 2017. Halka hiç açıklanmayan kısa Steele notları, yazarlar tarafından gizli bir kaynaktan elde edilmiştir. Flynn'in, Kislyak'la ge-

çiş konuşmaları için *United States of America v. Michael T. Flynn* davasındaki 30 Kasım 2017 tarihli saldırı tasarısına bakınız. Ayrıca bakınız: "Inside the Trump Team's Push on Israel Vote That Mike Flynn Lied About," *Wall Street Journal*, 5 Ocak 2018. Kushner'la Flynn'in, Trump Tower'da Kislyak ile buluşması hakkında bilgi için Jared Kushner'ın, Kongre Komitelerine verdiği ifadelere bakın; "Kushner and Flynn Met With Russian Envoy in December, White House Says," 2 Mart 2017; ve "Russian ambassador told Moscow that Kushner wanted secret communications channel with Kremlin," *Washington Post*, 26 Mayıs 2017. Kushner'ın Gorkov'la yaptığı görüşme için bakınız: "Explanations for Kushner's meeting with head of Kremlin-linked bank don't match up," *Washington Post*, 1 Haziran 2017. Flynn'in, Orta Doğu nükleer güç teklifine ve Türk yetkililerine ait açıklamasına ilişkin daha fazla bilgi için bakınız: "Exclusive: Mideast nuclear plan backers bragged of support of top Trump aide Flynn," *Reuters*, 1 Aralık 2017, ve "Ex-CIA Director: Mike Flynn and Turkish Officials Discussed Removal of Erdogan Foe From U.S.," *Wall Street Journal*, 24 Mart 2017. McCain'in, Steele notlarına ait daha fazla bilgi için bakınız: "UK was given details of alleged contacts between Trump and Moscow," *Guardian*,28 Nisan 2017. İstihbarat teşkilâtları başkanlarının Trump'ı bilgilendirmesi hakkında daha fazla bilgi almak için Comey'in, Senato İstihbarat Komitesi'ne verdiği ifadeye bakın.

SON SÖZ: "AMAN TANRIM, LÜTFEN BUNU DURDURUR MUSUN?"

Yaptırımların kaldırılmasını engelleme çabalarıyla ilgili daha fazla bilgi almak için bakınız: "How the Trump

Administration's secret efforts to ease Russia sanctions fell short," Yahoo News, 1 Haziran 2017. Comey, Trump ile temaslarını, Senato İstihbarat Komitesi'ne verdiği ifadede detaylandırdı. Comey'in 20 Mart 2017'de Senato İstihbarat Komitesi'ne verdiği ifadenin bir nüshası https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2017/03/20/full-transcript-fbi-director-james-comey-testifies-on-russian-interfer-ence-in-2016-election/?utm_term=.3b56add4fee1 linkinde bulunabilir. Erovinkin'in ölümü hakkında daha fazla bilgi almak için bakınız: "Mystery death of ex-KGB chief linked to MI6 spy's dossier on Donald Trump," *Telegraph*, 27 Ocak 2017. Kara Murza'nın zehirlenmesi hakkında daha fazla bilgi için bakınız: "World's most dangerous job: Putin critic Vladimir Kara-Murza on surviving poisoning, twice," Yahoo News, 20 Nisan 2017.

#1 NEW YORK TIMES ÇOK SATAN
#1 USA TODAY ÇOK SATAN

"RUS RULETİ... Çok kapsamlı ve ilginç bir kitap."

– New York Times

RUS RULETİ, Donald Trump'a ABD başkanlığını kazandırmak için Moskova tarafından Birleşik Devletler seçimlerine ve Amerikan demokrasisine nasıl gizli kapaklı bir operasyon yapıldığını, ne şekilde müdahale edildiğini anlatan, inanılmaz bir kitaptır.

RUS RULETİ, aynı zamanda Amerikan tarihinde bugüne kadar eşi benzeri görülmemiş politik komploların bir hikâyesidir. Uluslararası entrikaları, siber casuslukları ve süper güçler arasındaki rekabeti ustaca birbirine bağlamaktadır.

Vladimir Putin ülkesinin gücünü dünya sahnesinde yeniden sergilemeye çalıştığında, ABD ile Rusya ilişkileri bozulmaya başlamıştı. Moskova, en iyi hackerlarını ve trollerini Birleşik Devletler'deki politik hedefler üzerinde kullanmış, WikiLeaks'den faydalanmış ve 2016 seçimlerini etkilemek amacıyla birçok bilgi yaymıştı.

Ruslar, oldukça başarılıydı ve 2016 yılında yaşanan içeri sızıp bilgi çalma olayları, 'üçüncü sınıf bir hırsızlık' değildi. Çok daha karmaşık ve kötü niyetliydi; Amerikan demokrasisine müdahale etmek amacıyla küstahça düzenlenmiş politik bir casusluktu. Nihayetinde, Rusya'da iş sözleşmeleri imzalamaya çalışan aday yani Trump seçimi kazandı. Ancak milyonlarca Amerikalının aklında bir soru kaldı: Bu nasıl oldu?

Yüksek teknoloji kullanılarak yapılan casusluklar ve birçok politik kavga Trump'ın Putin'le arasındaki tuhaf ilişkinin fon olarak kullanıldığı bir metinde ele alınmakta, Paul Manafort ve Michael Flynn de dâhil olmak üzere yakın çevresindekilerin Rusya'yla merak uyandıran ilişkileri okurlara aktarılmaktadır.

RUS RULETİ, yaşanmış olayları kronolojik olarak kaydetmekte, skandallarla menfaatleri açıklamakta ve Amerikan tarihindeki en büyük politik sorulardan birine cevap aramaktadır: Yabancı bir ülkenin hükûmeti, neden ve nasıl ABD'nin politik sürecine sızdı ve Washington'da nüfuz elde etti?

ISBN 978-605-2221-47-1

9 786052 221471

₺33.00

/ panamayayinevi
/ panamayayincilik
/ panamayayincilik
www.panamayayincilik.com